

การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย

นางสาวศรอนงค์ สุขยิ่ง

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-53-1289-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PORTRAYALS OF BUDDHIST MONKS IN THAI FILMS

Miss Sornanong Sookying

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-53-1289-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย
โดย	นางสาวศรอนงค์ สุขยิ่ง
สาขาวิชา	การสื่อสารมวลชน
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โอฟีร วงศ์บ้านดู่

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิระโสภณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โอฟีร วงศ์บ้านดู่)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดอกเตอร์ กิตติ กันภัย)

สภามหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรอณรงค์ สุขยั้ง : การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย. (PORTRAYALS OF BUDDHIST MONKS IN THAI FILMS) อ.ที่ปรึกษา: ผศ. โอฟีร วงศ์บ้านดู่, 200 หน้า. ISBN 974-53-1289-4.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทย อันเกิดจากการประกอบสร้างผ่านองค์ประกอบต่างๆในภาพยนตร์โดยผู้ผลิตภาพยนตร์ โดยผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างภาพยนตร์ที่ออกฉายในปี พ.ศ. 2522-2546 จำนวน 10 เรื่อง เพื่อวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ รวมถึงการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เปรียบเทียบกับหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

ผลการวิจัยพบว่า ภาพของพระสงฆ์แบ่งเป็น 9 ลักษณะ คือ 1. ภาพของพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือและเป็นที่ยกย่องให้ชมราวาส 2. ภาพของพระสงฆ์ที่สงบสำรวม 3. ภาพของพระสงฆ์ที่ไม่สงบสำรวม 4. ภาพของพระสงฆ์ที่เคร่งเครียดและวิตกกังวล 5. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชน 6. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้ปกครองดูแลชมราวาส 7. ภาพของพระสงฆ์ที่มีบุญบารมี 8. ภาพของพระสงฆ์ที่สร้างความเดือดร้อน 9. ภาพของพระสงฆ์ที่มีวิชาไสยศาสตร์

ในส่วนของการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เปรียบเทียบกับหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม 2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน 3. บทบาทในการช่วยเหลือราชการ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วไม่สอดคล้องกับหน้าที่ตามพระธรรมวินัย แต่สอดคล้องกับบริบททางสังคมในภาพยนตร์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....การสื่อสารมวลชน..... ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....การสื่อสารมวลชน..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา2547..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4585131128 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEY WORD: MONKS/ PORTRAYALS / THAI FILMS/ ROLE AND FUNCTION/ CHARACTER

SORNANONG SOOKYING: PORTRAYALS OF BUDDHIST MONKS IN THAI FILMS.

THESIS ADVISOR : ASST.PROF. OLARN WONGBANDOO, 200 pp. ISBN 974-53-1289-4.

The study aims to analyse the portrayals of Buddhist monks which appear in Thai films constructed by the compositions in the films made by the film's producer. The researcher has chosen the films launched from the year 1979-2003 as the sample group totaling 10 films in amount in order to analyze the portrayals of monks and their roles in the films, and then compares with the functions of real monks under the Buddhist laws.

The result show that the portrayals of Buddhist monks can be divided into 9 types namely :1) the portrayal of monks who give help to households and thus being depended on by them ;2) the portrayal of monks who are calm and gentle ;3) the portrayal of monks who are neither calm nor gentle ;4) the portrayal of monks who are worried and anxious ;5) the portrayal of monks who are leaders of the communities ;6) the portrayal of monks who govern the households ;7) the portrayal of monks who have virtue and the great merit ;8) the portrayal of monks who caused trouble to the society ;9) the portrayal of monks who have black magic.

When comparing the roles of monks in Thai films with the function of real monks under the Buddhist laws, the result shows that it can be divided into 3 types namely ;1) the role of developing the society ;2) the role of contributing to the people ;3) the role of cooperating with the government service which is mostly not in line with the Buddhist laws but in agreement with social context

Department.....Mass Communication.....Student's signature.....

Field of study.....Mass Communication.....Advisor's signature.....

Academic year ...2004.....Co-advisor's

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี ประธานกรรมการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติ กันภัย กรรมการ สำหรับคำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆที่เป็นประโยชน์ และที่สำคัญอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โอฟาร์ วงศ์บ้านดู่ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ รวมถึงช่วยตรวจแก้ไขให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ในที่สุด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไปยังทุกๆ ท่านที่มีส่วนในการช่วยเหลือไม่ว่าจะในด้านใดก็ตาม อันได้แก่ พระครูปลัดสุวัฒนวิริคุณ (ไสว โชติโก) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสนาและเลขานุการอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่กรุณาสละเวลาในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย เจ้าหน้าที่จากหอภาพยนตร์แห่งชาติที่ช่วยแนะนำและให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่องต่างๆ ครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้มาให้ตั้งแต่เด็กจนโต รวมถึงบุคคลอีกมากมายที่ไม่สามารถจะเอ่ยนามได้หมด เนื่องจากทุกๆ คนล้วนมีความสำคัญ ผู้วิจัยจะจดจำและระลึกถึงน้ำใจและความกรุณาที่ทุกคนมีให้ตลอดไป

พร้อมกันนี้ขอขอบคุณ พี่ๆ เพื่อนๆ ทุกคนที่ให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักว่า “มิตรภาพที่แท้จริงนั้นมีค่ายิ่งนัก”

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พ่อและแม่ ที่อบรมเลี้ยงดูและสนับสนุนการศึกษาของลูกมาโดยตลอด กำลังใจและความเข้าใจจากพ่อและแม่เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ทำให้ลูกมีวันนี้ ขอขอบคุณน้องชายที่คอยช่วยเหลือและเป็นพี่ปรับทุกข์ และทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจว่า “หากไม่มีอุปสรรค ความสำเร็จก็ไม่มีความหมาย”

สงฆ์บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหานำการวิจัย.....	9
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	9
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	9
1.5 ข้อสันนิษฐานการวิจัย.....	10
1.6 นิยามศัพท์.....	10
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
แนวคิดและทฤษฎี.....	12
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเป็นจริงทางสังคม	12
2.2 ทฤษฎีสัญญาวิทยา.....	15
2.3 แนวคิดการให้ความหมายกับภาษาจากการสร้างภาพของสื่อ.....	25
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์.....	27
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	39
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	39

	หน้า
3.2 ข้อมูล แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	44
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	44
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	45
3.6 การตรวจสอบข้อมูล.....	46
3.7 การนำเสนอข้อมูล.....	46
บทที่ 4 การนำเสนอภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย.....	47
4.1 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “ไม้แดง”.....	49
4.2 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “หลวงตา”.....	62
4.3 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “ข้ามากับพระ”	72
4.4 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “อ้าแดงเหมือนกับนายริด”.....	82
4.5 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง”.....	94
4.6 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “นางนาก”.....	104
4.7 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “บางระจัน”.....	116
4.8 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “15 ค่ำเดือน 11”.....	125
4.9 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “หลบผีผีไม่หลบ”.....	137
4.10 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “มหาอุตม์”.....	144
บทที่ 5 การวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทย.....	158
5.1 หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย.....	158
5.2 การวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยเปรียบเทียบกับหน้าที่ ตามพระธรรมวินัย	161
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	183
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	183

6.2 อภิปรายผล.....	189
6.3 ข้อจำกัดในการวิจัย.....	194
6.4 ข้อเสนอแนะ.....	194
รายการอ้างอิง.....	196
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	200

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ญ

ตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 จำนวนหนังสือที่สร้างขึ้นระหว่างปีพ.ศ.2535-2539.....	7
ตารางที่ 2 ภาพยนตร์ชีวิตและภาพยนตร์บู๊ซึ่งออกฉายในช่วงปีพ.ศ.2522-2546 ที่ผู้วิจัยได้ คัดเลือกแล้วว่ามามีบทบาทของตัวละครพระสงฆ์ที่มีความสำคัญต่อเรื่องราวใน ภาพยนตร์.....	41
ตารางที่ 3 ภาพยนตร์ตลกซึ่งออกฉายในช่วงปีพ.ศ.2522-2546 ที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกแล้ว ว่ามีบทบาทของตัวละครพระสงฆ์ที่มีความสำคัญต่อเรื่องราวในภาพยนตร์.....	42
ตารางที่ 4 ภาพยนตร์ผี-สยองขวัญและเร้นลับที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกแล้วว่ามามีบทบาท ของตัวละครพระสงฆ์ที่มีความสำคัญต่อเรื่องราวในภาพยนตร์.....	42
ตารางที่ 5 รายละเอียดภาพยนตร์ที่ถูกคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง เรียงตามลำดับ ปีที่ออกฉาย.....	43
ตารางที่ 6 ตัวละครที่เลือกศึกษาในภาพยนตร์แต่ละเรื่อง.....	48

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ฎ

ภาพประกอบ	หน้า
รูปที่ 1 แสดงสีหน้าสมภาวขณะโมโห.....	60
รูปที่ 2 แสงและสีแบบ low keyสร้างความรู้สึกสงบ.....	60
รูปที่ 3 สีหน้าหลงตาหัวเราะชอบใจ.....	69
รูปที่ 4 ความใกล้ชิดของหลงตาและดวงใจที่ปรากฏให้เห็นในฉากที่ดวงใจอาบน้ำ.....	69
รูปที่ 5 ภาพมุมต่ำเมื่อหลงพ่อเทศน์สั่งสอน.....	80
รูปที่ 6 แสดงภาพหลงพ่อเหาะกลางอากาศ.....	80
รูปที่ 7 แสดงภาพหลงพ่อโมโหเงี้ยวไม้เพื่อขว้างใส่บิน.....	80
รูปที่ 8 แสดงภาพหลงปู่ด้วยมุมต่ำ.....	92
รูปที่ 9 แสดงสีหน้าที่สงบของพระวิด.....	92
รูปที่ 10 แสดงภาพรุ่งกินน้ำบนท้องฟ้า.....	92
รูปที่ 11 การใช้แสงและเงาช่วยเพิ่มความรู้สึกเคร่งเครียดและสับสนของพระวิด.....	92
รูปที่ 12 แสงสว่างจากด้านหลังหลงพ่อเต็ม.....	102
รูปที่ 13 แสดงภาพหลงพ่อเต็มด้วยมุมต่ำ.....	102
รูปที่ 14 มุมกล้องแบบsubjectiveแสดงภาพสมเด็จพระสังฆราชสั่งสอนนายมาก.....	113
รูปที่ 15 แสดงภาพย้อนแสงของสมเด็จพระสังฆราช.....	113
รูปที่ 16 ภาพมุมเอียงของหลงพ่อ.....	123
รูปที่ 17 แสงและเงาที่ตกกระทบบนใบหน้า.....	123
รูปที่ 18 ภาพหลงพ่อธรรมโชติพนมน้ำมนต์ให้ชาวบ้าน.....	123
รูปที่ 19 แสดงภาพหลงพ่อไล่พยายามปีนหน้าต่าง.....	135
รูปที่ 20 แสดงท่าทางหลบๆ ซ่อนๆ ของพระลูกวัด.....	135
รูปที่ 21 พระแคะไผ่หัวจากกระเบื้อง.....	135
รูปที่ 22 หลวงพ่อเทศน์สั่งสอน.....	143

ภาพประกอบ

หน้า

รูปที่ 23 หลวงพ่อหมื่นคอกหลอกนักศึกษา.....	143
รูปที่ 24 สีหน้าที่เคร่งเครียดของหลวงพ่อดองคำ.....	151
รูปที่ 25 การสักยันต์.....	151
รูปที่ 26 แสดงภาพหลวงพ่อเมือเสียชีวิต.....	151

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

“ภาพยนตร์” ตามความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 คือ “ภาพถ่ายด้วยเครื่องทำให้เห็นเป็นเคลื่อนไหวได้, หนังฉาย” ซึ่งการให้ความหมายดังกล่าวเป็นการให้ความหมายโดยลักษณะของตัวสื่อ ส่วนเนื้อเรื่อง หรือเนื้อหาที่ปรากฏในภาพยนตร์ซึ่งเป็นสารที่ถูกนำเสนอโดยสื่อประเภทนี้ จัดว่าเป็นเรื่องราวที่แต่งขึ้น (Fiction) คือเป็นเรื่องสมมุติขึ้นหรือเรื่องที่ใช้จินตนาการสร้างสรรค์ขึ้น โดยยึดถือหลักของความสมจริงให้มากที่สุด

ภาพยนตร์เป็นสื่อที่เกิดขึ้นมาเป็นอันดับสอง รองลงมาจากหนังสือพิมพ์ และก่อนที่จะมีวิทยุและโทรทัศน์ สื่อภาพยนตร์กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ตั้งแต่สมัยก่อนจนกระทั่งปัจจุบัน ในสมัยก่อน ภาพยนตร์นอกจากจะให้ความบันเทิงที่ดีกว่าการอ่านหนังสือแล้ว ภาพยนตร์ยังเป็นสื่อที่สำคัญในการให้ข่าวสารและความรู้ต่างๆ ด้วย ดังนั้น ในสมัยก่อนภาพยนตร์จึงเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย เพราะสามารถเข้าใจได้ง่ายกว่าหนังสือ เพราะฉะนั้นภาพยนตร์จึงถือเป็นสื่อที่มีอิทธิพลสูง ดังที่ โรเบิร์ต เกสเนอร์ (Robert Gessner) ได้กล่าวสรุปไว้ใน International Encyclopedia of the Social Sciences ว่า “ปรากฏการณ์ทางศิลปะ สังคม และเศรษฐกิจชนิดนี้ส่งผลกระทบต่อค่านิยมทางวัฒนธรรม ทั้งของผู้สร้างและผู้เสพย์มันอย่างไรบ้าง คือ ปัญหาระดับระหว่างประเทศสำคัญที่สุดประการหนึ่ง เนื่องด้วยภาพยนตร์เป็น “ภาษาโลก” ที่สามารถเข้าถึงได้ทั้งคนที่ไม่รู้หนังสือและคนที่มีการศึกษา ข้อต่อรองจึงไม่น้อยไปกว่าอำนาจการควบคุมจิตใจและอารมณ์ของมนุษย์เลยทีเดียว ความที่ในกรณีนี้สุนทรียศาสตร์เกิดไปสัมพันธ์ทั้งกับเรื่องราวทางเศรษฐกิจและกับกิจการทางการเมือง... ภาพยนตร์จึงเป็นพลังทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากของศตวรรษที่ยี่สิบ (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2538 : 25)

หากพิจารณาถึงโครงสร้างของภาพยนตร์แล้ว จะเห็นว่ามีส่วนประกอบที่สำคัญคือ ส่วนที่เป็นภาพ (image) ส่วนที่เป็นเสียง (sound) และการตัดต่อ (editing) ซึ่งจะทำให้เรื่องราวในภาพยนตร์มีการดำเนินไป และเกิดการเคลื่อนไหวในภาพยนตร์ และทำให้ภาพยนตร์มีลักษณะแตกต่างไปจากภาพนิ่งและภาพเขียน ส่วนประกอบทั้งสามนี้เองที่เป็นสัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์ที่

ผู้สร้างภาพยนตร์ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับผู้ชม ในส่วนของผู้รับสาร นั่นก็คือ ผู้ชมภาพยนตร์จะทำการอ่านภาษาภาพยนตร์จากประสาทสัมผัส อาศัยตาในการอ่านภาษาภาพยนตร์ส่วนที่เป็นภาพ และอาศัยหูในการอ่านส่วนที่เป็นเสียง ซึ่งการเปิดรับสื่อภาพยนตร์ของผู้ชมนั้น จะเปิดรับทั้งทางตาและทางหูไปพร้อมๆ กัน เพื่อที่จะตีความให้เกิดความหมายและความรู้สึกตามเรื่องราวที่เสนอในภาพยนตร์

ภาพยนตร์เป็นภาษาอย่างหนึ่งที่แตกต่างจากภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นภาษาที่ทำให้เกิดความเข้าใจ โดยการแสดงความคิดหนึ่ง ให้คนดูเกิดความคิดอีกอย่างหนึ่ง เมื่อภาพยนตร์ได้ถูกนำออกฉาย ผู้ชมจะเกิดความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการเคลื่อนไปโดยเสรี ทั้งด้านเวลา และสถานที่ ใจของเราเดินไปตามแนวทางการคิดและเกิดอารมณ์ต่างๆ ตามแนวทางที่ผู้สร้างภาพยนตร์ได้วางไว้ด้วยภาพยนตร์ เราสามารถเห็นเหตุการณ์ทางธรรมชาติซึ่งเราไม่เคยได้เห็นมาก่อน เพราะเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นช้าเกินไปหรือเร็วเกินไป เกินกว่าตาของมนุษย์จะสังเกตได้ เช่น การบานของดอกไม้ หรือการกระโจนหนีของแมลงอย่างรวดเร็ว แต่กล้องภาพยนตร์สามารถจับความเคลื่อนไหวเหล่านั้นมาให้เราดูได้ และด้วยภาพยนตร์นี่เองเป็นครั้งแรกที่มนุษย์เริ่มรู้สึกว่าเราสามารถมองเห็นทะลุผ่านเข้าไปเข้าใจความรู้สึกของคนอื่นได้ เมื่อภาพยนตร์จับภาพใบหน้าอย่างใกล้ชิดของผู้แสดง ทำให้เราเข้าใจถึงอารมณ์ที่ซ่อนอยู่ภายในของผู้นั้น (ศิริชัย ศิริกายะ, 2531:10)

นอกจากที่ภาพยนตร์จะเป็นสื่อประเภทหนึ่งแล้ว ในโลกปัจจุบัน ภาพยนตร์ยังกลายเป็นศิลปะที่มีอิทธิพลและตรงกับความต้องการของสังคมมากที่สุด มีผู้กล่าวว่า บางครั้งภาพยนตร์เพียงช็อต (shot) เดียว สามารถบอกเรื่องราวมากมายแก่ผู้ดู และในขณะเดียวกันสามารถกระตุ้นอารมณ์ของผู้ดูให้คล้อยตามอารมณ์ของเรื่องที่อยู่บนจอ อย่างที่นักประพันธ์ไม่สามารถหาถ้อยคำบรรยายได้เหมือน อารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อได้ดูภาพบนจอ นั้นเป็นความรู้สึกแบบที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในชีวิตจริงแต่ด้วยเทคนิคของภาพยนตร์นั้นสามารถสร้างมันขึ้นมาได้ เช่น การเคลื่อนไหวที่ช้าและเร็วกว่าปกติ (fast and slow motion), ภาพจาง (fade), ภาพจางซ้อน (dissolve), ภาพซ้อน (superimposition), ภาพย้อนหลัง (backward motion), การแช่ภาพ (the use of still photography) รวมไปถึงการบิดเบือนภาพจากเลนส์และฟิลเตอร์ (filter) เพราะฉะนั้นในทุกๆ ภาพที่ผ่านการปรุงแต่งจากผู้ผลิตไปสู่ผู้ชมจึงมีความหมาย ภาพทุกภาพจะแสดงถึงสิ่งที่ผู้ผลิตต้องการจะบอกผู้ชมผ่านทางภาพยนตร์โดยใช้เทคนิคต่างๆ เมื่อเราดูภาพยนตร์ก็เปรียบเสมือนเรากำลังมองผ่านปริซึม ที่ผู้สร้างภาพยนตร์เป็นผู้ทำให้เกิดการหักเหและบิดเบือนสีอันต่าง ๆ นั้นเอง

สำหรับภาพยนตร์ไทยนั้น ในอดีตเคยเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการ เป็นสื่อกลางถ่ายทอดข่าวสาร เรื่องราวต่างๆที่เป็นไปในสังคม เป็นสื่อที่ให้ความบันเทิงแก่ ประชาชนชาวไทยมาตั้งแต่เริ่มแรก ตั้งแต่ภาพยนตร์เรื่องแรกได้เข้ามาเผยแพร่ในช่วงปลายรัชการที่ 5 และได้รับความนิยมจากคนในสมัยนั้น คือภาพยนตร์เรื่อง “นางสาวสุวรรณ” สร้างโดยบริษัทยูนิ เวอร์แซลพิกเจอร์ แห่งสหรัฐอเมริกา ต่อมาในปี พ.ศ. 2470 คนไทยจึงได้สร้างภาพยนตร์ขึ้นเองเป็น เรื่องแรก คือเรื่อง “โชคสองชั้น” และหลังจากนั้น ภาพยนตร์ที่สร้างโดยคนไทย ก็มีเพิ่มขึ้น และมีการพัฒนา มาจนถึงปัจจุบัน (วิชุดา ปานกลาง, 2530 : 4)

ดูเหมือนว่าภาพยนตร์ไทยจะเป็นเครื่องพักผ่อนหย่อนใจที่สร้างความสุข ความเพลิดเพลิน ให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศตลอดมา เพราะแท้ที่จริงแล้วการดูภาพยนตร์ก็คือ การถอดตัวเอง ออกมา แล้วแฝงเข้าไปในตัวของคนอื่นที่ปรากฏอยู่บนจอภาพยนตร์ชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อที่จะได้ ไปเห็นชีวิตและปัญหาของคนอื่นบนจอ การชมภาพยนตร์ให้สนุกผู้ชมต้องสามารถสวมวิญญาณ ของตัวละคร เพื่อถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง ให้เข้ากับเรื่องของตัวละครได้ (empathy) ถ้าขาดความสามารถที่จะเอาใจเราไปใส่ใจเขา หรือเอาสถานการณ์ของเขามาสมมติ ว่าเป็นของเราเสียแล้ว ความสนุกหรือความประทับใจต่อภาพยนตร์เรื่องนั้นจะลดน้อยลงได้ เพราะฉะนั้นภาพยนตร์จึงเป็นการหลีกหนี (escape) ชนิดหนึ่ง เพื่อการหลุดพ้นจากสภาพชีวิต ความเป็นจริงของตัวเอง และยังอาจจะสร้างการเพ้อฝันว่าชีวิตของตนจะดีขึ้นและสวยงามขึ้น (fantasy) (จรี วิจิตรวาทการ, 2527)

นอกจากภาพยนตร์จะเป็นศิลปะแขนงหนึ่งโดยคุณสมบัติของมันเองแล้ว ภาพยนตร์ยังสามารถสะท้อนคุณค่าของสังคมได้ผ่านผู้กำกับภาพยนตร์ โดยเฉพาะภาพยนตร์ในสังคมไทยเป็น สื่อที่ช่วยกระจายและเผยแพร่ความทันสมัย ค่านิยม ความเชื่อต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมให้ประชาชน ได้รับทราบอย่างกว้างขวางที่สุด ซึ่งก็เป็นการสะท้อนภาพชีวิตและสังคมไทยในช่วงหนึ่งของการทำ ภาพยนตร์นั้น คือนอกจากจะเป็นสื่อในการขายฝันแล้ว ภาพยนตร์ยังทำให้เห็นถึงวิถีการดำเนิน ชีวิตในสังคมท่ามกลางความเชื่อต่างๆ กล่าวคือจากการที่ภาพยนตร์จะต้องผูกพันกับชีวิตของ คนเราทำให้ผู้สร้างได้แทรกทัศนคติ ค่านิยม ประเพณี และขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมต่างๆ ลงไป ด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ได้แก่ เสื้อผ้า การแต่งกาย ตลอดจนลักษณะคำพูดต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสิ่ง ต่างๆ เหล่านี้ได้มีการผันแปรไปตามสภาพของสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง ลักษณะเหล่านี้บางทีก็สามารถ สร้างอิทธิพลให้แก่คนในสังคมได้อีกด้วย ดังนั้นภาพยนตร์จึงอาจจะเป็นได้ทั้งกระจกที่คอยสะท้อน สภาพของสังคมและยังเป็นไฟที่คอยส่องสว่างในแนวทางของสังคมอีกด้วย

ภาพยนตร์ไทยนั้นยังได้ให้อารมณ์ที่ประกอบไปด้วยหลายรสชาติ ตลก เรื่องราวเคล้าโลกีย์ตลอดจนเรื่องหนักๆ เพราะฉะนั้น ผู้ชมจะได้ทั้งหัวเราะ ร้องไห้ ตื่นเต้น และผูกมัดใจให้อยู่ในกรอบของคำสอนทางศาสนาและปรัชญาในการดำเนินชีวิต (ปณต อุดม, 2533 : 68) ตัวละครแต่ละตัวที่ปรากฏในภาพยนตร์จึงมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไปเพื่อให้เรื่องราวในภาพยนตร์ดำเนินไปได้ อย่างสนุกสนานและน่าติดตาม

ตัวละครหนึ่งที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทยเสมอมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คือ “พระสงฆ์” ซึ่งถือเป็นตัวละครที่มีความสำคัญและบทบาทของพระสงฆ์นั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้ชม ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้สืบทอดศาสนา และเป็นผู้เผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า การนำเสนอภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์จึงมีอิทธิพลไปถึงสถาบันศาสนาด้วย

Hoover&Lundby (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2544 : 360) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนและศาสนานั้นมีความสัมพันธ์แบบ “Love-hate relationship” (ทั้งรักทั้งชัง) กล่าวคือ ในด้านหนึ่งต่างก็จ้องมองดูกันด้วยความไม่วางใจและไม่เข้าใจ เช่น ด้านพระสงฆ์ก็มองว่า “สื่อมวลชนมักจะทำตัวเป็นสื่อมารชุน กล่าวคือเผยแพร่แต่ค่านิยมทางโลกที่เลวร้าย (ทั้งโลก โกรธ หลง) และยังมีมุ่งทำลายสถาบันศาสนา มีผลทำให้ศีลธรรมจริยธรรมของสังคมและบุคคลเสื่อมโทรมลง ส่วนด้านสื่อมวลชนก็มองว่า สถาบันศาสนาส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยความคิดที่มงาย การปฏิบัติที่ล้าหลัง มีบทบาทครอบงำถ่วงรั้งความเจริญก้าวหน้าของสังคม และยังเป็นปริมาณพลที่เปิดโอกาสให้มีการหลอกลวงประชาชนในรูปแบบต่างๆ และเป็นภารกิจของสื่อมวลชนที่ต้องขจัดความล้าหลังมงายเหล่านี้”

แต่ในขณะที่บุคลากรของทั้งสองสถาบันอาจไม่ค่อยชอบหน้ากันดังกล่าวนั้น ในอีกด้านหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายต่างก็ต้องพึ่งพากันและกันในชีวิตทางสังคมและการทำงาน ในด้านของสื่อทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จำเป็นต้องมี “หน้าศาสนา รายการธรรมะ หรือข่าวความเคลื่อนไหวของวงการสงฆ์” รวมอยู่เป็นส่วนหนึ่ง ดังนั้น จึงต้องมีการทำงานร่วมกับศาสนาในด้านของการเป็นแหล่งข่าว เป็นวัตถุดิบ หรือแม้แต่ในชีวิตทางสังคมขององค์กรสื่อเอง (เช่น ต้องนิมนต์พระมาเจิมป้ายเปิดอาคารหลังใหม่) ในส่วนของศาสนาก็จำเป็นต้องอาศัยสื่อมวลชนเป็นช่องทางหนึ่งในการเข้าถึงศาสนิกชนในระดับกว้าง

ถึงแม้ว่าสื่อมวลชนและศาสนาจะมีลักษณะและหน้าที่บางอย่างที่เหมือนกัน คือ ช่วยสร้างโลกที่สมบูรณ์กว่าความเป็นจริงให้กับมนุษย์ โดยทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนให้เห็นความเป็นไปของโลกในปัจจุบัน (here and now) และในอีกด้านหนึ่งก็ฉายภาพและสร้างแรงจูงใจให้ “ก้าวล่วง

พ้น” (transcendent) ไปจากสภาวะบีบคั้นของปัจจุบัน แต่ด้วยโลกทัศน์ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ระหว่างสื่อมวลชน ที่มีโลกทัศน์แบบ Secular คือเน้นที่เรื่องเกี่ยวกับทางโลกย์/เป็นฆราวาส ส่วนโลกทัศน์ของทางศาสนานั้นเป็นแบบ Sacred คือเน้นความศักดิ์สิทธิ์ จึงทำให้เกิดความรู้สึกเป็นศัตรูต่อกัน และเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างบุคลากรของ 2 สถาบัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับคนรุ่นใหม่ นั้น การมีประสบการณ์ตรงกับศาสนานั้นจะมีน้อยมาก เนื่องจากการถอยห่างออกไปของสถาบันศาสนาจากมิติในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม คนรุ่นใหม่จะยังคงรู้จักสถาบันนี้โดยผ่าน “คนกลาง” คือสถาบันสื่อมวลชน ดังนั้น ในขณะที่ไม่มีหรือมีประสบการณ์ตรงกับศาสนาน้อยมาก ภาพลักษณ์ของศาสนาในทัศนะของคนรุ่นใหม่จึงขึ้นอยู่กับ “คนกลาง/สื่อมวลชน” ว่าจะเล่าเรื่อง “ศาสนา” ให้ออกมาเป็นอย่างไร

ตั้งแต่ในอดีต วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ทุกอย่าง และในทุกระยะแห่งชีวิตของประชาชน คนไทยรู้จักวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางของสังคม รู้จักพระสงฆ์ในฐานะเป็นบุคคลที่ต้องเคารพเชื่อถือ จึงกล่าวได้ว่า วัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ซึ่งก็เป็นตัวแทนของวัดก็กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพเชื่อถือ และการร่วมมือ นอกจากช่วยให้เกิดความสามัคคีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการประพฤติศีลธรรมในสังคมแล้ว ในฐานะของพระสงฆ์ที่ได้รับความเคารพนับถือ น่าจะมีบทบาทสำคัญในการควบคุมทางสังคมระดับประเทศด้วย เพราะความเป็นที่เคารพนับถือของพระสงฆ์นั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วทุกส่วนทุกชั้นของสังคม นับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมา

จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติตนของพระสงฆ์นั้นถูกกำหนดไว้ให้แตกต่างจากฆราวาส มีระเบียบวินัยสำหรับกำหนดความเป็นอยู่อย่างเคร่งครัดตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัยปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์หนึ่งในพระไตรปิฎกที่ประกอบไปด้วย วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก อภิธัมมปิฎก โดยที่พระพุทธองค์ได้ทรงกำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางให้ความสัมพันธ์ของพระสงฆ์กับฆราวาส และความสัมพันธ์ในหมู่สงฆ์ด้วยกันเองเป็นไปในทางที่ดีงาม รักษาเกียรติ และฐานะของพระภิกษุให้สมกับที่ได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นผู้ประเสริฐเป็นผู้นำเลื่อมใสศรัทธา น่าไว้วางใจ อนุเคราะห์สังคมด้วยคุณธรรม หวังให้สังคมได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง โดยมีได้มีเจตนาแอบแฝง

แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา บทบาทหน้าที่ของปัจเจกบุคคลและองค์กรต่างๆ ในสังคมมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พระสงฆ์ไทยก็เป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทยที่พยายามปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างเสมอมา เพื่อดำรงอยู่อย่างมีหน้าที่ และมีบทบาทในการสร้างประโยชน์

แก่สังคม แต่ความเปลี่ยนแปลงรวมถึงกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในวงการสงฆ์ไทยเป็นความเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ในฐานะปัจเจกบุคคลมากกว่าระบบ ความดีความชั่วที่เกิดขึ้นแก่พระสงฆ์ไทยจึงมิได้เกิดขึ้นจากระบบ แต่มาจากพฤติกรรมส่วนตัวของสมาชิกสงฆ์ พฤติกรรมของพระสงฆ์บางรูป จะเป็นไปในด้านบวกก็ตาม ลบก็ตาม ย่อมมีผลกระทบต่อสถาบันสงฆ์โดยรวมอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

ปัจจุบันนี้มักจะพบว่าชาวเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่นำเสนอต่อสาธารณชนมีมากขึ้น และสิ่งที่ประชาชนรับรู้ได้จากสื่อมวลชนส่วนมากจะเป็นข่าวของพระสงฆ์ในมุมลบมากกว่ามุมบวก ทุกครั้งที่มีการพูดตักเตือน หรือวิจารณ์ถึงคณะสงฆ์หรือพระสงฆ์แล้ว ไม่ค่อยมีโอกาสได้ยินได้ฟังสิ่งที่สร้างสรรค์ ส่วนมากก็มักจะนำเอาพฤติกรรมอันไม่พึงปรารถนาของอสังฆ์ขึ้นน้อยใหญ่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน มาวิพากษ์วิจารณ์กันเป็นหลัก

นอกเหนือไปจากการเสนอข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์แล้ว สื่อประเภทอื่นๆยังเสนอภาพของพระสงฆ์ในลักษณะที่แตกต่างออกไปจากที่ควรจะเป็น เช่น ภาพยนตร์โฆษณาบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปยี่ห้อหนึ่งได้เสนอภาพพุทธศาสนิกชนจำนวนมากกำลังปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด แต่เมื่อได้กลิ่นบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปชนิดนี้ก็เลิกล้มความตั้งใจหันไปรับประทานบะหมี่แทน ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่พระสงฆ์จำนวนมากและได้ทำเรื่องร้องเรียนไปยังสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

พระมหาตวัน สิริธัมโม อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสน์ มหาวิทยาลัยวงศกมลมหาวิทาลัย (มจร.) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในหนังสือพิมพ์คมชัดลึก ฉบับวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ว่า “โฆษณาชุดดังกล่าวได้นำการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนมาทำเหมือนเป็นของเล่น ไม่มีแก่นสารอะไร โดยเฉพาะการนำเอาภาพผู้ปฏิบัติธรรมซึ่งอยู่ในชุดนุ่งขาวห่มขาวมาล้อเลียนก็ถือว่าไม่เหมาะสมแล้ว การปฏิบัติธรรมมีคุณค่า รวมทั้งมีความลึกซึ้งต่อการพัฒนาจิตใจ เรื่องโฆษณายายสินคำเป็นเรื่องเล็กเกินไปที่จะนำไปเปรียบเทียบกับ การปฏิบัติธรรม นอกจากนั้นการสร้างภาพยนตร์และละครในอดีตหลายเรื่อง เป็นการทำลายภาพลักษณ์ของพระโดยตรง เช่น หนังสือสร้างออกมามากกลายเป็นพระกัณฑ์ ส่วนหนังตลกก็สร้างพระออกมาเป็นตัวตลกถกจีวรถีบเด็กวัด”

ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันมีภาพยนตร์ประเภทต่างๆ ที่มีบทบาทของพระสงฆ์เป็นหนึ่งในตัวละคร สาเหตุก็เนื่องมาจากพระสงฆ์เป็นตัวละครที่สามารถปรากฏได้ในหนังแทบทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นหนังชีวิต หนังตลก หรือหนังผี ซึ่งหนังทั้งสามประเภทยุคนี้เป็นหนังไทยที่ครองความนิยมอยู่ในตลาดมาเป็นระยะเวลาช้านาน จากการสำรวจบันทึกประเภทและจำนวนหนังที่สร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2533-2539 โดยชมรมวิจารณ์บันเทิง มีตัวเลขที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนหนังสือสร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2533-2539

ประเภท/ปี	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539
หนังสือชีวิต(และชีวิตปนตลก)	18	21	17	21	15	14	13
หนังสือตลก	17	12	26	20	9	15	13
หนังสือบู๊	35	25	16	15	16	8	5
หนังสือผี	25	35	8	8	13	4	-
หนังสือโป๊	18	11	24	-	-	1	1
รวมทุกประเภท	113	107	91	64	53	42	32

ที่มา : รวบรวมโดยชมรมวิจารณ์บันเทิง

เมื่อพิจารณาถึงภาพยนตร์ที่มีพระสงฆ์เป็นตัวละครแล้วสามารถแบ่งได้เป็น สามประเภท คือ พระสงฆ์ในภาพยนตร์ชีวิต เช่น โทน (2513), ชายผ้าเหลือง (2517), ข้าวก้นบาตร (2520), มหาหิน (2521), ชายสามโบสถ์ (2524), ไผ่แดง (2522), ข้ามากับพระ (2527), สามเงรใจสิงห์ (2528), หลวงตาน้อยกุดงค์ชายแดน (2528), คนทรงเจ้า (2532), อำแดงเหมือนกับนายริด (2537), ทำฟ้าลิขิต (2540), บางระจัน (2543), สุริโยไท (2544), 15 ค่ำเดือน 11 (2545), องค์ลีมาล (2546) ฯลฯ

พระสงฆ์ในภาพยนตร์ตลก เช่น หลวงตาภาค 1-3, ดอกฟ้ากับเด็กวัด (2525), บุญมีไฉ่หมาวัด (2534), บัณฑิต 7 วัด (2534), บุญชู ภาค1-7, ขบวนการอาจารย์ไทย, อาจารย์เฮง, โกะตีวีรบุรุษอารามบอย (2541), มือปืนโลก/พระ/จัน (2544), มนต์เพลงลูกทุ่งเอฟเอ็ม (2545) ฯลฯ

พระสงฆ์ในภาพยนตร์ผี และภาพยนตร์แนวเร้นลับ ซึ่งยังแบ่งออกเป็นภาพยนตร์ผีแนวตลกขบขัน เช่น หนังสือในชุดบ้านผีปอบ, ผีหัวขาด (2545), หลบผี ผีไม่หลบ (2546) และภาพยนตร์ผีแนวสยองขวัญ เช่น ภาพยนตร์เรื่องแม่นาคพระโขนงตั้งแต่ภาคแรกจนถึงปัจจุบัน, กระสือ ฯลฯ และภาพยนตร์แนวเร้นลับเช่น กาเหว่าที่บางเพลง (2537), มหาอุตม์ (2546) ฯลฯ

ภาพยนตร์แต่ละเรื่องก็จะมีทั้งที่ใช้พระสงฆ์เป็นตัวละครหลักในการดำเนินเรื่องและเป็นตัวละครสมทบที่เป็นที่พึ่งให้กับตัวละครอื่น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากในสังคมไทยถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่ประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นกับตัวละครเอก เช่นปัญหาชีวิต ปัญหาความรัก ตัวละครนั้นจึงมักจะต้องเข้าวัดเพื่อไปปรึกษากับพระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์เป็นผู้ชี้หนทางสว่างให้ หรืออาจจะบวชเพื่อเป็นการคลี่คลายปัญหาต่างๆ

ที่เกิดขึ้น ซึ่งโครงเรื่องแบบนี้ปรากฏในภาพยนตร์ไทยมาเป็นเวลานาน เพราะภาพยนตร์ไทยนั้นอิงอยู่กับหลักความเชื่อที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” การบวชจึงเป็นหนทางหนึ่งที่ตัวละครมักจะทำเพื่อเป็นการยุติปัญหาทางโลก

ด้วยเหตุที่ภาพยนตร์ไทยมีอิทธิพลต่อความคิดของมวลชน เพราะสามารถสร้างและเปลี่ยนแปลงทัศนคติของมวลชนได้ เรื่องราวที่ปรากฏในภาพยนตร์จึงควรจะต้องเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรือจริยธรรมของสังคมไม่ทางตรงก็ทางอ้อม และสนับสนุนค่านิยมอันดีงามของสังคมด้วย การเสนอภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ก็ควรอยู่ในกรอบที่เหมาะสมและไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อสถาบันสงฆ์โดยรวม เพราะฉะนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์หรือในละครก็ควรจะทำให้คนดูเกิดความศรัทธาในพุทธศาสนา ดังที่ พระพยอม กัลยาโณ (2538) ได้กล่าวไว้ว่า “เราเคยได้รับอิทธิพลจากการดูภาพยนตร์ จนนึกอยากบวช รักศาสนา เช่น ภาพยนตร์สมัยก่อนเรื่องหนึ่ง คือ ค่าน้ำนม และก็ดูภาพยนตร์หลายๆ เรื่องที่เกี่ยวกับการบวชเรียน ที่เกี่ยวกับ ธรรมะก็มีสอดแทรกในภาพยนตร์” แต่ก็มีมักจะพบเห็นอยู่เสมอว่าบทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์หลายๆ เรื่องนั้นดูไม่น่าเคารพเลื่อมใสเท่าที่ควร ไม่ว่าจะด้วยบุคลิกของผู้แสดงที่ไม่เหมาะสมในการรับบทเป็นพระ และจากการกำกับของผู้กำกับที่อาจจะไม่มีประสบการณ์ และความรู้เกี่ยวกับข้อปฏิบัติของพระสงฆ์เท่าที่ควร ภาพที่ออกมาจึงดูไม่เหมาะสม ทั้งๆ ที่แนวทางการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ของกระทรวงมหาดไทยตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 มาตรา 4 ได้กำหนดไว้ถึงลักษณะของภาพยนตร์ที่ห้ามมิให้ทำหรือฉาย จำนวน 11 ข้อด้วยกัน และข้อ 1 ที่กำหนดไว้คือคือ ภาพยนตร์ที่มีลักษณะลบหลู่ขู่นิยวัตถุหรือการกระทำอย่างใด ๆ ให้เกิดความรู้สึกอันไม่ดีต่อศาสนาของชาติใดชาติหนึ่ง แต่ปัจจุบันก็ยังปรากฏว่าภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์และละครหลายๆ เรื่อง ถึงแม้จะไม่ได้แสดงออกในลักษณะที่ลบหลู่ศาสนาโดยตรงแต่ก็ไม่ได้ทำให้คนดูเกิดความศรัทธาในศาสนาเท่าที่ควร

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์นั้นเป็นอย่างไร สถานะความเป็นพระสงฆ์อันเป็นที่เคารพและเลื่อมใสยังคงปรากฏในภาพยนตร์หรือไม่ หรือถูกลดทอนความสำคัญลงไป เป็นเพียงแค่ตัวละครที่ช่วยเพิ่มอรรถรสให้กับเรื่องราวในภาพยนตร์เท่านั้น บทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์นั้นมีความสอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยหรือไม่

1.2 ปัญหานำวิจัย

1. ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์เป็นอย่างไร
2. บทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์นั้นเป็นอย่างไร และสอดคล้องกับหน้าที่ตามพระธรรมวินัยหรือไม่

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์
2. เพื่อเปรียบเทียบระหว่างบทบาทของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์กับหน้าที่ตามพระธรรมวินัย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกศึกษาเฉพาะภาพยนตร์ไทยที่ผลิตเพื่อฉายตามโรงภาพยนตร์ และได้ถูกบันทึกลงในแถบบันทึกภาพ (video) หรือ VCD เท่าที่ค้นหาและรวบรวมได้จำนวน 10 เรื่อง ทั้งนี้เป็นภาพยนตร์ไทยซึ่งผลิตในช่วงปี พ.ศ.2522-2546 เพื่อให้เห็นความแตกต่างที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาได้อย่างชัดเจน โดยจะพิจารณาจากภาพยนตร์ที่มีบทบาทของตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ปรากฏอยู่ในเรื่องอย่างน้อยหนึ่งตัวละคร ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งตัวละครหลักหรือตัวละครสมทบ แต่ตัวละครนั้นต้องมีความสำคัญต่อเรื่องราวโดยรวมในภาพยนตร์ และตัวละครพระสงฆ์ในแต่ละเรื่องนั้น จะต้องมີลักษณะที่หลากหลายและแตกต่างกันพอสมควรเพื่อให้ผลการวิจัยนั้นครอบคลุมได้กว้าง โดยผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพ ซึ่งได้แก่ ทฤษฎีสัญญะวิทยา ในการศึกษาภาพของพระสงฆ์ที่สะท้อนผ่านสื่อภาพยนตร์ และใช้แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์และพระธรรมวินัย มาเป็นกรอบในการพิจารณาในเรื่องบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์

1.5 ข้อสันนิษฐานการวิจัย

ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์มีลักษณะที่แตกต่างกันไป ทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ภาพของพระสงฆ์ที่ดูตลกขบขัน และไม่เคร่งครัดในวินัยมากนัก, ภาพของพระสงฆ์ที่ดูล้ำรมน่าเชื่อถือ และเคร่งครัดในวินัย และภาพของพระสงฆ์ที่ดูน่าเกรงขาม มีอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ โดยพระสงฆ์ส่วนใหญ่จะเป็นที่พึ่งและให้ความช่วยเหลือตัวละครอื่นๆ ภาพยนตร์ได้นำเสนอบทบาทของพระสงฆ์แตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัยตามเรื่องราวในภาพยนตร์นั้น และบทบาทที่แสดงนั้นมีทั้งที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย โดยขึ้นอยู่กับบุคลิกลักษณะของตัวละครพระสงฆ์

1.6 นิยามศัพท์

พระสงฆ์ หมายถึง นักบวชในพุทธศาสนา

ภาพพระสงฆ์ หมายถึง ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ ได้แก่ รูปลักษณ์ภายนอก ลักษณะนิสัย บทบาท และการแสดงออกของตัวละครพระสงฆ์ที่ก่อให้เกิดการรับรู้ความหมายต่อพระสงฆ์

บทบาทของพระสงฆ์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนของพระสงฆ์ต่อคนรอบข้างและสังคมตามสถานภาพและหน้าที่

หน้าที่ของพระสงฆ์ หมายถึง การกระทำตามหน้าที่ของพระสงฆ์ตามที่ได้มีบัญญัติไว้ในพระธรรมวินัย

ภาพยนตร์ หมายถึง ภาพยนตร์ที่มีบทบาทของตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ปรากฏอยู่ในเรื่องอย่างน้อยหนึ่งตัวละคร ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งตัวละครหลักหรือตัวละครสมทบ แต่ตัวละครนั้นต้องมีความสำคัญต่อเรื่องราวโดยรวมในภาพยนตร์ และภาพยนตร์แต่ละเรื่องจะต้องสะท้อนภาพตัวละครพระสงฆ์ที่แตกต่างกัน ภาพยนตร์นั้นจะต้องเข้าฉายในโรงภาพยนตร์และเมื่อภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ ผ่านจากการนำเสนอโดยการฉายในโรงภาพยนตร์แล้ว ก็สามารถนำมาถ่ายลงม้วนวิดีโอเพื่อการค้า เช่น การจำหน่าย หรือให้เช่าตามศูนย์บริการวิดีโอ รวมไปถึงวีซีดีได้ และสามารถนำเสนอออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ได้

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อสะท้อนให้เห็นทักษะของสื่อมวลชนโดยเฉพาะภาพยนตร์ในฐานะผู้ส่งสาร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ให้พระสงฆ์ได้รับรู้ภาพของตนเองผ่านสื่อมวลชนได้เด่นชัดมากขึ้น
2. เพื่อให้ผู้ผลิตภาพยนตร์และผู้ชมได้รับรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ในด้านอื่นๆ นอกเหนือไปจากที่ปรากฏในภาพยนตร์เพื่อจะได้นำมาเผยแพร่ต่อไปและได้ตระหนักถึงความเหมาะสมในการนำเสนอภาพของพระสงฆ์อันจะส่งผลต่อสถาบันศาสนา
3. เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าใจถึงเทคนิคและวิธีการของภาพยนตร์ต่อการนำเสนอเนื้อหา และสื่อความหมายของพระสงฆ์ อันจะเป็นการเพิ่มทักษะในการชมภาพยนตร์ของผู้ชมภาพยนตร์ไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

ในการวิจัยเรื่อง “การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย” ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Social Construction of Reality)
2. ทฤษฎีสัญญะวิทยา (Semiology)
3. แนวคิดการให้ความหมายกับภาษาจากการสร้างภาพของสื่อ (The Word - Meaning Theory of Media Portrayals)
4. แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์
5. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Social Construction of Reality)

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Social Construction of Reality)

แนวคิดการสร้างความเป็นจริงทางสังคม เป็นแนวคิดหนึ่งของสำนักปรากฏการณ์นิยม ซึ่งสนใจคำถามหลัก 3 คำถาม คือ คนเราสร้างความหมาย (Make sense) กับโลกของตัวเองอย่างไร คนเราก่อสร้าง/ตัดแปลง สร้างใหม่ และรื้อซ่อม (Construct/Reconstruct/deconstruct) ชีวิตประจำวันของตนเองอย่างไร เนื่องจากนักปรากฏการณ์นิยมเห็นว่าวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดคือวิถีชีวิตประจำวัน (way of life), คนเราสามารถทำอะไรไปได้โดยปริยายโดยไม่ต้องหยุดคิด หรือหยุดตั้งคำถามได้อย่างไร (taken for granted)

คำตอบสำหรับคำถามทั้ง 3 ข้อ สำนักปรากฏการณ์นิยมตอบว่า ที่เราทำได้ทั้งหมดนั้นก็เพราะเราแต่ละคนมี “คลังแห่งความรู้ทางสังคม” (Stock of Social Knowledge) เอาไว้เป็นคู่มือเมื่อเราเผชิญกับโลก เราจึงสามารถเปิดคลังแห่งความรู้ของเราออกมาใช้ จนดูคล้ายทำได้โดยอัตโนมัติ

Schutz (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2544 : 238) ได้เสนอแนวคิดการสร้างความเป็นจริงไว้ว่า

“โลกที่แวดล้อมตัวบุคคลนั้น มีอยู่ 2 โลก โลกแรก เป็นโลกทางกายภาพ (Physical World) อันได้แก่ วัตถุ สิ่งของ บุคคล บรรยากาศด้านกายภาพทั้งหลายที่แวดล้อมบุคคลโลกนี้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ส่วนอีกโลกหนึ่งมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น โลกทางสังคม (Social World) สิ่งแวดล้อมเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic environment) หรือความเป็นจริงทางสังคม (Social Reality) โลกนี้เกิดจากการทำงานของสถาบันต่างๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา ที่ทำงาน รัฐ และสื่อมวลชน เป็นต้น”

สื่อมวลชนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม ซึ่งมีบทบาทในการเป็นสื่อกลางระหว่างสมาชิกในสังคมกับโลกแห่งความเป็นจริง โดยสื่อมวลชนผลิตและแพร่กระจายสาร ซึ่งตามนัย หมายถึง ชุดแห่งสัญลักษณ์ที่มีความหมายอ้างอิงถึงโลกแห่งประสบการณ์ซึ่งเป็นตัวแทนของสรรพสิ่งต่างๆ หรือสภาวะการณ์ความเป็นจริงของโลกกายภาพ และโลกทางสังคมที่แวดล้อมตัวเรา “สาร” ของสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และสร้างความเชื่อถือเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมให้เกิดกับคนเรา สื่อมวลชนรับภาระหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงให้คนเรามีประสบการณ์ทางอ้อมกับสรรพสิ่งต่างๆ และปรากฏการณ์ต่างๆ ในโลกแห่งความเป็นจริง กล่าวคือ สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้ความเป็นจริงทางสังคมตามที่สื่อมวลชนสร้างหรือนิยามไว้ สมาชิกในสังคมสามารถรับรู้และเข้าใจสถานการณ์ความเป็นจริงทางสังคมได้ โดยไม่ต้องมีประสบการณ์ร่วมโดยตรง (ขวัญเรือน กิติวัฒน์ , 2530)

Adoni & Mane (1984) แบ่งประเภทของความเป็นจริงออกเป็น 3 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

1. Objective Social Reality คือ ความจริงที่เราสัมผัสได้ด้วยประสบการณ์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกภายนอก ซึ่งเราได้เผชิญในฐานะที่เป็นจริง

2. Symbolic Social Reality คือ ความเป็นจริงที่แสดงออกมาในรูปของสัญลักษณ์ เช่น ศิลปะ เอกสาร หรือเนื้อหาในสื่อ ซึ่งความจริงชนิดนี้มีมากมาย สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือความสามารถของบุคคลในการรับรู้ และแยกแยะสิ่งต่างๆด้วยตนเอง
3. Subjective Social Reality คือ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในทัศนะของตัวผู้มองเอง นั่นก็คือ ทั้งความจริงที่ได้รับแบบ Objective และ Symbolic มารวมกันเข้ากลายเป็นแบบ Subjective อาจกล่าวได้ว่า ความจริงถูกนำเสนอได้ในรูปของสัญลักษณ์และนำไปสู่จิตสำนึกของแต่ละบุคคล

จากแนวคิดนี้ เมื่อนำมาอธิบายกับสื่อมวลชน เช่น ภาพยนตร์ นั่นก็หมายความว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏบนจอภาพยนตร์ ก็คือ โลกที่ถูกประกอบสร้างขึ้น เป็นโลกแห่งสัญลักษณ์ที่เราอาจเรียกว่าเป็นโลกแห่งภาพยนตร์ แนวคิดนี้จะช่วยเป็นกรอบในการวิเคราะห์ว่า ผู้สร้างภาพยนตร์หรือผู้กำกับภาพยนตร์ ในฐานะเป็นกลไกหนึ่งที่ทำหน้าที่ประกอบสร้าง “ความเป็นจริง” ของสถาบันสื่อมวลชน ได้ประกอบสร้างความหมายของ “ความเป็นจริง” ให้กับภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย จากความเป็นจริงในแง่มุมใด และมีการประกอบสร้างในลักษณะเช่นใด

ในขณะที่การรับรู้ความหมายของ “ความเป็นจริง” ในโลกทางสังคม หรือโลกแห่งสัญลักษณ์นั้น มนุษย์เราจะรับรู้ “ความเป็นจริง” เพียงบางส่วนจากโลกแห่งความเป็นจริง แล้วนำมาสร้างขึ้นเป็น “คลังแห่งความรู้ทางสังคม” (Stock of Social Knowledge) เมื่อใดก็ตามที่เราได้รับความเป็นจริงอันใหม่เข้ามา เราก็จะมาเปิดดูคลังแห่งความรู้ทางสังคมนี้ ทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจความหมายของความเป็นจริงอันใหม่นั้นได้ทันที “ความเป็นจริง” ที่เกิดขึ้นในสมองการรับรู้ของมนุษย์นี้ ก็คือ ความเป็นจริงทางสังคมนั่นเอง (สุภา จิตติวิสุรัตน์, 2545 : 12)

การศึกษาเรื่อง “การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย” เป็นการศึกษาตัวภาพยนตร์ซึ่งมีบทบาทในการสร้างความเป็นจริงเกี่ยวกับภาพของพระสงฆ์ เนื่องจากภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์จะเป็นเช่นไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับผู้ผลิตว่าจะเลือกสร้าง “คลังแห่งความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์” ออกมาอย่างไร ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีนี้มาเป็นกรอบในการอธิบายปรากฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นกับการสร้างภาพให้กับพระสงฆ์ในภาพยนตร์

2.2 ทฤษฎีสัญญาวิทยา

สัญญาวิทยาเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความหมายในตัวบท (text) เช่น รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และงานศิลปะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตีความสัญลักษณ์ (sign) และการศึกษาหน้าที่ของสัญลักษณ์ ด้วยการวิเคราะห์ทางสัญญา (Semiology Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ตรวจสอบเนื้อหาสาระจากภาษาศาสตร์ และการวิเคราะห์ทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถศึกษาในปรากฏการณ์ของสังคม เพราะทุกสิ่งในโลกล้วนมีความหมายที่สามารถค้นหาได้

Ferdinand de Saussure ได้ให้ความหมายของสัญญาไว้ว่า เป็นสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยอายตนะ (อวัยวะรับสัมผัสทั้งห้า) และเป็นสิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งได้ตกลงกันใช้สิ่งนั้นเป็นเครื่องหมาย (Mark) ถึงอีกสิ่งหนึ่งซึ่งไม่ได้ปรากฏอยู่ในสัญญานั้น เช่น เวลาเราเขียนอักษรคำว่า “ม้า” โดยที่เรາหมายถึงตัวม้าจริงๆ ส่วนที่เป็นเครื่องหมาย (ตัวอักษรที่ใช้เขียนคำว่าม้า) เราเรียกว่า “ตัวหมาย” (Signifier) ส่วนภาพของม้าที่ปรากฏอยู่ในสมองของเราคือ “ตัวหมายถึง” (Signified) กระบวนการทั้งหมดนี้เราเรียกว่ากระบวนการสร้างความหมาย (Signification)

การศึกษาเรื่องของสัญญาวิทยานี้ถูกนำไปใช้ในหลายวงการ เช่น ในวงการภาพยนตร์ การละคร สถาปัตยกรรม และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและการส่งผ่านข้อมูล ผลที่ได้รับก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจทั้งสิ้น และถึงแม้ว่าแนวทางในการศึกษาเรื่องนี้จะมีมากมาย แต่ก็ยังสามารถระบุลักษณะที่สำคัญของทฤษฎีเหล่านี้ได้ คือ

ประการแรก ความหมายที่เราตีความออกมาจากเนื้อหาของสื่อมวลชน ไม่จำเป็นต้องเป็นเช่นเดียวกันกับความตั้งใจของผู้ส่งสาร หรือเป็นความหมายเดียวกันกับผู้รับสารมีอยู่ แต่ความหมายที่เราตีความนั้น เราถือเป็นความหมายที่ปราศจากอคติ เกิดขึ้นมาจากหลักสูตรของระบบสัญลักษณ์ที่ใช้ในการ “เข้ารหัส”

ประการที่สอง แนวทางการศึกษานี้ไม่ได้เน้นเฉพาะความหมายที่ปรากฏในระดับพื้นผิว หรือความหมายตามตัวหนังสือของเนื้อหาสื่อมวลชนเท่านั้น แต่ยังให้ความสนใจต่อความหมายแฝงหรือความหมายเชิงนัยยะ ซึ่งผู้ส่งสารอาจจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจให้เกิดความหมายดังกล่าวก็ตาม

ประการที่สาม แนวทางการศึกษานี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะการวิเคราะห์ภาษาเขียนเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงรูปภาพ ท่าทาง เสียง และเครื่องมือต่างๆ ที่เป็นทั้งวจนภาษาและอวจนภาษาซึ่งถูกนำมาใช้ในการสื่อความหมายด้วย

นอกจากนี้ Roland Barthes ซึ่งเป็นศิษย์ของ Saussure ได้ศึกษาในเรื่องของกระบวนการสร้างความหมาย (Signification) โดยมีหัวใจสำคัญคือ ขั้นตอนในการแสดงความหมาย 2 ระดับ คือ ในระดับแรกเป็นระดับที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของความเป็นจริงตามธรรมชาติคือ การตีความหมายโดยตรง ส่วนในระดับที่สอง เป็นการตีความในระดับที่มีปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ การตีความโดยนัยแฝง

การตีความหมายโดยตรง (Denotation)

Denotation เป็นความหมายขั้นแรกเหมือนที่ Saussure ได้ศึกษา เป็นการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมายกับตัวหมายถึงในสัญลักษณ์ และความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์กับสิ่งที่กล่าวถึงในความหมายที่ชัดเจนของสัญลักษณ์ หรือคือความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์กับตัวอ้างอิง เช่น ภาพรูปถนนก็แสดงความหมายว่า เป็นถนนสายนั้น หรือคำว่า "Street" ก็คือความหมายของคำว่าถนนชนบทที่มีอาคารบ้านเรือนเรียงรายอยู่สองฟาก แต่ถ้าเราใช้เทคนิคในการถ่ายภาพเข้าช่วย เช่น ใช้ฟิล์มสีถ่ายขณะมีแสงแดดอ่อนๆ ใช้เลนส์กระจก (Filter) ปรับภาพให้นุ่มขึ้น จะทำให้มองเห็นภาพของถนนสายนั้นเป็นถนนที่อบอุ่นไปด้วยความสุข ความอบอุ่น สะท้อนสังคมที่มีมนุษยธรรม เหมาะสำหรับเด็กๆ ที่จะวิ่งเล่น แต่ถ้าในทางกลับกัน ใช้เทคนิคการถ่ายภาพอีกรูปแบบหนึ่ง ใช้ฟิล์มขาว-ดำ และกระจกเลนส์ปรับให้ภาพดูแข็งกระด้าง จะทำให้ภาพของถนนสายนั้นเป็นที่ๆ ไม่น่าอยู่ มีแต่ความเยือกเย็น ไม่เป็นมิตร ไม่เหมาะสำหรับเด็กๆ ที่จะวิ่งเล่น ความหมายแรกที่แสดงว่าเป็นถนนสายหนึ่งนั้นเป็นการตีความหมายตรง ในขณะที่ความหมายที่สองที่ให้ความรู้สึกจากการใช้เทคนิคการถ่ายภาพทั้งสองวิธี แสดงความหมายในขั้นที่ 2 เรียกว่า การตีความหมายโดยนัยแฝง

การตีความหมายโดยนัยแฝง (Connotation)

Barthes อธิบายความหมายในขั้นที่ 2 มีอยู่ 3 ประการ ประการแรก คือ การตีความหมายโดยนัยแฝง อธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสัญลักษณ์กระทบกับความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้รับสารและค่านิยมในวัฒนธรรมของเขา ความหมายในขั้นที่ 2 นี้ เกิดขึ้นจากการตีความโดยอัตวิสัย เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับค่านิยมทางวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะแทนความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้างสัญลักษณ์นั้น ความหมายแฝงนี้จะเกิดขึ้นจากการกำหนดรูปแบบของตัวหมาย และถูกควบคุมความหมายโดยการเปลี่ยนตัวหมายหรือสัญลักษณ์ แต่ยังคงมีตัวหมายถึงเอาไว้

Barthes กล่าวว่า ปัจจัยเชิงวิพากษ์ในการตีความหมายโดยนัยแฝงคือ ตัวหมายในขั้นแรก ตัวหมายคือสัญลักษณ์ของการตีความหมายโดยนัยแฝง เช่น ในภาพถนนสายเดียวกัน 2 ภาพ ความคิดฝันของเราเกี่ยวกับถนนสายนั้นออกมาแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเทคนิคการถ่ายทำภาพทั้งสองนั้นเป็นตัวหมาย การที่กล้องจับภาพถนนและถ่ายออกมาให้เราเห็นบนแผ่นฟิล์มเป็นการตีความหมายตรง แต่การถ่ายทำโดยใช้เทคนิค แสงสี และอุปกรณ์พิเศษ นำความรู้สึกนึกคิดของคนนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการถ่ายทำนั้น เป็นการตีความหมายโดยนัยแฝงจากสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น การตีความหมายตรงจึงเป็นภาพที่กล้องถ่ายได้ ถ่ายจริง แต่การตีความหมายโดยนัยแฝงคือ ลักษณะที่ถ่ายทำนั้นทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดอย่างไร

กระบวนการสร้างความหมายตรงมีลักษณะเป็นสากล คือมีความหมายเดียวกันสำหรับทุกคนและมีลักษณะเป็นสภาวะวิสัย (Objectivity) คือ อ้างอิงขึ้นมาโดยไม่มี การประเมินคุณค่า ส่วนกระบวนการสร้างความหมายแฝงนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมในการรับสาร เช่น คำว่า “หัวใจ” มีความหมายเป็นสากลว่า เป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์ที่ทำหน้าที่สูบฉีดโลหิต ฯลฯ ดังนั้นความหมายตรงจึงเป็นความหมายของการใช้ภาษา แต่ถ้าเป็นความหมายแฝง ซึ่งเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมายและตัวหมายถึงในอีกระดับหนึ่ง คือ หัวใจเป็นสัญลักษณ์ของความรักหรือชีวิตหรือความสำคัญ เป็นต้น ดังนั้น ความหมายแฝงจึงหมายถึงการใช้ภาษาให้ความหมายแก่สิ่งหนึ่งนอกเหนือไปจากสิ่งที่มันกล่าวถึง หรือมีความหมายสำหรับทุกคน

การจะศึกษาถึงสัญลักษณ์ต่างๆในตัวภาพยนตร์นั้นจำเป็นต้องพิจารณาจากการเล่าเรื่อง โดยวิธีการวิเคราะห์การเล่าเรื่องนั้นทำได้หลายวิธี คือ การพิจารณาจาก (รุจิเรข ศษรัตน์, 2542)

1. โครงเรื่อง (Plot) ปกติจะมีการลำดับเหตุการณ์ในการเล่าเรื่องไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 การเริ่มเรื่อง (Exposition)

1.2 การพัฒนาเหตุการณ์ (Rising Action)

1.3 ภาวะวิกฤติ (Climax)

1.4 ภาวะคลี่คลาย (Falling Action)

1.5 การยุติของเรื่องราว (Ending)

2. ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นองค์ประกอบสำคัญของโครงเรื่องที่สร้างมโนทัศน์ปัญหาซึ่งการพัฒนาเรื่องราวต่างๆจะดำเนินขึ้นท่ามกลางความขัดแย้ง โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ
 - 2.1 ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน
 - 2.2 ความขัดแย้งภายในจิตใจ
 - 2.3 ความขัดแย้งกับพลังภายนอก
3. ตัวละคร (Character) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะขาดเสียมิได้ Dwight V.Swain กล่าวถึงส่วนประกอบของตัวละครไว้ว่า ตัวละครแต่ละตัวจะต้องมีองค์ประกอบสองส่วนเสมอ นั่นคือ ส่วนที่เป็นความคิด (Conception) และส่วนที่เป็นพฤติกรรม (Presentation)
4. แก่นความคิด (Theme) เป็นแนวคิดหลักของเรื่องที่ต้องการเล่า
5. ฉาก ฉากเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการเล่าเรื่องทุกประเภท ทำให้เรื่องเล่ามีความต่อเนื่องและมีเหตุการณ์รองรับช่วยให้เกิดความสมจริง และฉากยังมีความสำคัญในแง่ที่สามารถบ่งบอกความหมายบางอย่างของเรื่องที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของตัวละครอีกด้วย
6. สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) เป็นการสื่อความหมายโดยการให้ความหมายทั้งภาพและเสียง ซึ่งสามารถสื่อความหมายด้านต่างๆ มากไปกว่าความหมายที่ปรากฏอยู่ภายนอก
7. จุดยืนในการเล่าเรื่อง (Point of view) คือ การมองเหตุการณ์ การเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครผ่านสายตาตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดมุมมองและความหมายที่แตกต่างกัน

สำหรับแนวคิดการเล่าเรื่องจะช่วยเป็นแนวทางการวิเคราะห์เนื้อหาในภาพยนตร์ บทบาทของตัวละคร รวมไปถึงการพิจารณาบริบทแวดล้อมต่างๆ ซึ่งมีส่วนในการก่อให้เกิดภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์แต่ละเรื่องด้วย โดยผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์จากโครงเรื่อง (Plot), การ

วิเคราะห์ตัวละคร โดยพิจารณาจาก บุคลิกลักษณะของตัวละคร และบทสนทนาของตัวละคร รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร

Christian Metz (อ้างถึงใน Andrew , 1984) นักทฤษฎีสัญญาวิทยาของสื่อภาพยนตร์ได้กล่าวไว้ว่า ทศวรรษเกี่ยวกับภาพยนตร์ในช่วงเวลา 50 ปีแรกนั้น แม้ว่าจะมีลักษณะที่หลากหลาย ชาญฉลาด และน่าทึ่งอยู่ไม่น้อย แต่ก็ยังมีลักษณะที่เรียกว่า “ครอบจักรวาล” Metz เห็นว่าทฤษฎีเกี่ยวกับภาพยนตร์นั้น ควรได้รับการจัดระเบียบเสียใหม่ และถึงเวลาที่ควรจะเลิกคิดถึงภาพยนตร์ในมุมมองที่กว้างเกินไป แต่ควรที่จะถึงยุคของการศึกษาค้นคว้าที่มีลักษณะชี้เฉพาะเจาะจงมากกว่า เก่า ซึ่งแม้ว่าการศึกษาแบบนี้จะกระทำในวงจำกัดแต่ควรมีความเที่ยงตรงแม่นยำ ซึ่งจะพบได้ก็แต่ในการศึกษาในลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์เท่านั้น

สัญญาวิทยาทางภาพยนตร์จะเป็นหนทางในการสร้างแบบจำลอง เพื่อใช้อธิบายว่า ภาพยนตร์เรื่องหนึ่งบรรจุความหมายและสื่อความหมายนั้นให้กับผู้ชมได้อย่างไร ซึ่งมีเป้าหมายคือ การค้นหากฎหรือแบบแผนที่ทำให้สามารถดูภาพยนตร์ได้เข้าใจเรื่อง และเพื่อค้นพบรูปแบบเฉพาะของการสร้างความหมายที่ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะตัวของภาพยนตร์ หรือแนวภาพยนตร์แต่ละเรื่อง หัวใจสำคัญของการศึกษาในสาขานี้ก็คือ การทราบบ้างเท็จจริงเกี่ยวกับศาสตร์แห่งการสร้างภาพยนตร์ และประเด็นสำคัญของศาสตร์ที่ว่านี้คือ กระบวนการสร้างความหมาย (Signification) ซึ่งเป็นสิ่งที่นักสัญญาวิทยาให้ความสนใจโดยตรงนั่นเอง

วิธีการสร้างความหมายในภาพยนตร์

Metz กล่าวว่าถ้าจะเปรียบเทียบระหว่างภาพยนตร์กับภาษาแล้ว ในระดับของสถานภาพที่ปรากฏนั้นจะเห็นว่า การสร้างความหมายในภาพยนตร์นั้นต่างจากภาษาพูด ส่วนระดับพันธกิจหน้าที่ หรือการนำระบบเหล่านี้มาใช้แล้ว ทั้งสองส่วนสามารถนำมาใช้เปรียบเทียบกันได้ต่อไป ในภาษาพูดนั้นขึ้นมา ความเกี่ยวพันกันระหว่าง ตัวหมาย (Signifier) กับตัวหมายถึง (Signified) นั้น มีความห่างไกลกันอย่างมาก ในขณะที่ในภาพยนตร์ ตัวหมายนั้นจะอยู่ใกล้ชิดกับตัวหมายถึงอย่างมาก กล่าวคือ ภาพที่ปรากฏจะเป็นภาพตัวแทนที่มีความสมจริง (Realistic representation) และเสียงที่ออกมาก็เป็นการผลิตซ้ำเสียงที่เหมือนเสียงจริงของสิ่งที่กล่าวถึง (Exact reproduction of what they refer to)

นอกจากนี้แล้วในภาษาพูดนั้นระดับการสร้างความหมายแฝง (Connotation) จะปรากฏแตกต่างหากจากระดับความหมายตรง (Denotation) แต่ในภาพยนตร์มีใช้เท่านั้น เนื่องจากความหมายแฝงจะมาพร้อมๆ กับความหมายตรง ทั้งนี้เพราะตัวหมายและตัวหมายถึงนั้นผูกติดกันอย่างสนิทแน่น เราจึงสามารถเห็นถึงความหมายตรงของภาพได้ในเวลาเดียวกันกับที่เรารู้สึกได้ถึงทัศนคติของผู้สร้างที่แฝงมากับภาพนั้น

การจะสร้างความหมายในภาพยนตร์ได้นั้น จำต้องอาศัยความสามารถพิเศษจากลักษณะการนำเสนอของสื่อภาพยนตร์ นั่นก็คือ “การสร้างภาพลวงตา” (illusion) เช่นเดียวกับสื่อโทรทัศน์ ทุกครั้งที่เล่นกับความหมาย ภาพยนตร์จะทำการสร้างภาพลวงตาหรือมิติที่ 3 ทำให้ผู้ชมภาพยนตร์เกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่ปรากฏให้เห็นบนจออันนั้นคือของจริง แม้ว่าทั้งสื่อโทรทัศน์และสื่อภาพยนตร์จะทำให้ผู้ชมมองเห็นภาพได้แค่ 2 มิติ ทว่าด้วยลักษณะการนำเสนอ กลับทำให้ผู้ชมสามารถรู้สึกถึงมิติที่ 3 ได้ผ่านเทคนิคต่างๆ

ในการวิจัยเรื่อง “การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย” จะเห็นได้ว่าเป็นการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับการสื่อความหมายในภาพยนตร์ ซึ่งถือเป็นในด้านโสตทัศน (Audiovisual) ซึ่งต้องอาศัยทั้งภาพและเสียงในการสื่อสารกับผู้ชม โดยนักสัญวิทยาจะถือว่า ภาพยนตร์เป็นระบบของสัญญาณ (System of signs) กล่าวคือ องค์ประกอบต่างๆทางเทคนิคภาพยนตร์สามารถใช้ในการสื่อความหมายได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการตัดต่อการใช้มุมกล้อง การใช้แสง สี ฯลฯ ซึ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นรหัส (Code) ที่ทำให้เราสามารถชมภาพยนตร์ได้รู้เรื่องและเข้าใจ

ภาษาภาพยนตร์ (Film Language)

ภาษาภาพยนตร์ เป็นระบบที่มีการพัฒนามาจากรากฐานทางความคิดเกี่ยวกับ สัญวิทยา (Semiotics) และได้นำมาปรับใช้ให้เข้ากับการวิเคราะห์ตีความหรืออ่านภาษาที่ประกอบสร้างเป็นภาพยนตร์เรื่องหนึ่งขึ้นมา

การจะเข้าใจภาษาภาพยนตร์ได้นั้น จำเป็นที่จะต้องรู้จักสัญลักษณ์ต่างๆที่ใช้ในภาษาภาพยนตร์เสียก่อน เนื่องจากภาพยนตร์เองก็มีวากยสัมพันธ์ (syntax) มีหลักไวยากรณ์ (grammar) การแสดงความหมายและความรู้สึก (expression) เช่นเดียวกับภาษาเขียน โดยที่เราสามารถเทียบเคียงองค์ประกอบของภาษาภาพยนตร์กับภาษาเขียนได้ดังนี้ ภาษาเขียนนั้นจะประกอบด้วยการใช้ถ้อยคำ (word) วลี (phrase) การผูกประโยค (sentence) การแบ่งย่อหน้า

(paragraph) มีการแบ่งบท (chapter) และการใช้เครื่องหมายวรรคตอน (punctuation marks) ต่างๆ ส่วนภาพยนตร์ก็มีองค์ประกอบที่เป็นฉาก (scene) ตอน (sequence) ขนาดของภาพที่ต้องการบันทึก (scene size) การเคลื่อนกล้องและการเคลื่อนเลนส์ (camera and lens movement) และจังหวะในการตัดต่อ (editing tempo) ตลอดจนการใช้ภาพพิเศษแบบต่างๆ (optical effects) เหล่านี้ ล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้ในภาษาภาพยนตร์ซึ่งเทคนิคต่างๆเหล่านี้มีวิธีการใช้และจุดมุ่งหมายโดยเฉพาะ (คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532 : 78)

โดยพื้นฐานแล้ว ภาพยนตร์สามารถสื่อสารความคิดของผู้สร้างไปยังผู้ชมได้ด้วยวิธีการ 3 ทางด้วยกันคือ โดยทางภาพ (visual image) โดยทางเสียง (sound) และโดยการตัดต่อ (editing) วิธีการทั้ง 3 ทางนี้ ไม่ได้แยกเสนอด้วยเทคนิคโดยเฉพาะของมันเอง หากแต่นำเสนอไปพร้อมๆ กัน

1. ทางภาพ (Visual image) การสื่อความหมายของภาษาภาพยนตร์โดยใช้ภาพ สามารถทำได้โดยการบันทึกภาพในลักษณะต่างๆ การเคลื่อนไหวในภาพยนตร์ และการจัดโทนแสง

ส่วนประกอบที่เป็นภาพ ได้แก่

- ขนาดภาพ (Film size) ขนาดภาพจะให้ข้อมูลรายละเอียดบางอย่างแก่ผู้ชม นอกจากนี้ขนาดภาพจะมีความสัมพันธ์กับวัตถุที่บันทึกด้วย และการเลือกใช้ภาพขนาดต่างๆ ก็เป็นการแสดงออกถึงภาษาภาพยนตร์ เวลาที่ดูภาพบนจอภาพยนตร์ เราจะได้ดูสิ่งที่กล้องบันทึกมาให้ดู เราจึงรับรู้ทัศนคติและความรู้สึกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความชื่นชม ความสงสาร ความรัก ฯลฯ โดยขนาดภาพนั้นถูกกำหนดขึ้นจากระยะห่างจากกล้องถ่ายภาพยนตร์ถึง subject
- การเคลื่อนไหว (Movement) ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับภาพยนตร์ เป็นสิ่งที่ทำให้ภาพยนตร์มีลักษณะต่างจากภาพนิ่งและภาพเขียน สำหรับการเคลื่อนไหวที่ปรากฏในภาพยนตร์นั้นแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การเคลื่อนไหวของ subject ต่อหน้ากล้อง และการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นจากการทำงานของกล้องและเลนส์

- โทนแสง (Tonality) คือ สัดส่วนของแสงสว่างที่สุดไล่ไปจนถึงส่วนที่เป็นบริเวณเงาต่ำที่มีอยู่ในฉากเหตุการณ์นั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสร้างอารมณ์และบรรยากาศให้แก่เรื่องราวในภาพยนตร์นั้นได้ ตลอดจนนำไปใช้ในการอธิบายเกี่ยวกับ subject ให้ผู้ชมรับทราบได้อีกด้วย
2. ทางเสียง (Sound) นอกจากจะช่วยในการสื่อความหมายแล้ว ขณะเดียวกันเสียงยังทำหน้าที่ในการสร้างมิติที่ 3 ในภาพยนตร์ อาทิ การสร้างความรู้สึกใกล้-ไกล โดยใช้ระดับความดังของเสียง เป็นต้น

เสียงที่ใช้สื่อความหมายในภาพยนตร์ มี 3 ประเภท ประกอบด้วย

- เสียงพูด ในที่นี้รวมถึงลักษณะการใช้เสียงพูด ไม่ว่าจะเป็นการพูดแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ลีลา และท่วงทำนองของเสียงพูด ซึ่งมีผลต่อการสื่อความหมาย สร้างความรู้สึกให้กับผู้ชมทั้งสิ้น เสียงพูดที่ใช้อยู่ในภาพยนตร์ มี 2 แบบด้วยกัน คือ เสียงสนทนา (Dialogue) เป็นเสียงที่ได้ยินพร้อมกับการเห็นริมฝีปากขยับ ผู้ชมจะมองเห็นตัวแสดงอ้าปากพูด และได้ยินเสียงคำพูดประโยคนั้นในช่วงเวลาเดียวกัน เสียงบรรยาย (Narration) เป็นเสียงของผู้พูดซึ่งจะไม่ปรากฏตัวในภาพยนตร์ และอธิบายถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์ที่นำเสนออยู่บนจอภาพยนตร์ หน้าที่ของเสียงบรรยายคือ การเพิ่มเติมข้อมูลที่เป็นคำพูดให้แก่เรื่องราวที่เป็นภาพ รวมทั้งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่ปรากฏบนจอภาพยนตร์กับสิ่งที่ได้นำเสนอไปก่อนหน้านี้แล้ว ตลอดจนเป็นการสรุปประเด็นสำคัญของข้อเท็จจริงเพื่อนำเสนอต่อผู้ชมอีกด้วย
- เสียงประกอบ (Sound effects) ใช้ประกอบเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นจริง โดยให้เสียงที่ผู้ชมคุ้นเคยและตรงกับสิ่งที่เห็นบนจอภาพยนตร์ เสียงเงียบก็ถือเป็นเสียงประกอบที่สามารถสร้างความรู้สึก รวมถึงสื่อความหมายให้กับภาพยนตร์ด้วย
- เสียงดนตรี (Music) มักใช้เป็นเครื่องเร้าอารมณ์ ขณะเดียวกันก็สามารถใช้เป็นตัวเล่าเรื่องได้เช่นกัน เสียงดนตรีนั้นเป็นส่วนประกอบที่มีบทบาทด้าน

ความรู้สึกของผู้ชมมาก โดยมีหน้าที่ทั้งเสริมอารมณ์ความรู้สึก (component) หรืออาจจะใช้สร้างความขัดแย้งทางอารมณ์(contrast) เพื่อทำให้ความหมาย และความรู้สึกที่อยู่ในเรื่องราวชัดเจนมากขึ้น

3. การตัดต่อ (editing) เป็นส่วนสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการสื่อสารในภาพยนตร์ทำงานเกี่ยวกับการเอาคำต่างๆมารวมเข้าด้วยกันให้เป็นประโยคนั้นเอง มิเช่นนั้นภาพและเสียงที่บันทึกไว้ ก็ไม่สามารถก่อให้เกิดความหมาย และกลายเป็นการเล่าเรื่องของภาพยนตร์ขึ้นมาได้ ส่วนประกอบต่างๆของภาพยนตร์ซึ่งมีมาก่อนหน้าการตัดต่อลำดับภาพ ไม่ว่าจะเป็นการเขียนบท การกำกับ การแสดง การบันทึกภาพ การใช้ภาพพิเศษ การจัดแสง จะไม่เกิดผลอะไรเลยหากไม่มีการนำมาประสานเข้าด้วยกันในภาพยนตร์ ด้วยการตัดต่อลำดับภาพ

การตัดต่อ หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของเรื่องราวในภาพยนตร์ เป็นการลำดับภาพที่ได้ถ่ายทำมาให้ดูเป็น scene เดียวกัน ซึ่งจะให้ผลในเชิงจิตวิทยา ทำให้ผู้ดูเกิดความเข้าใจในภาษาภาพยนตร์ตามที่คุณสร้างต้องการ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดต่อลำดับภาพมีอยู่ 5 ประการด้วยกัน คือ

- การเชื่อม (transition) โดยปกติผู้ชมจะได้รับเงื่อนไขในการเข้าใจว่าเป็นวิธีเปลี่ยนแปลงจากฉากหนึ่งไปยังอีกฉากหนึ่ง ซึ่งจะก่อให้เกิดความหมายที่แตกต่างออกไปทั้งในส่วนของความต่อเนื่อง และการเปลี่ยนเวลาและสถานที่ของเหตุการณ์ในภาพยนตร์ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้แก่ การตัดตรง (cut) ภาพจาง (fade) ภาพจางซ้อน (dissolve) ภาพกวาด (wipe) และภาพซ้อน (superimposition)
- ความหมายที่สาม (The third meaning) ตำแหน่งที่มีการตัดต่อในฉากใดๆ ก็ตาม ย่อมก่อให้เกิดความหมายบางอย่างขึ้นในภาพ เมื่อฉาก 2 ฉากที่มีความเกี่ยวข้องถูกตัดต่อเข้าด้วยกัน ก็จะทำให้เกิดความหมายที่สามขึ้น ซึ่งเดิมไม่ได้อยู่เลยในฉากทั้ง 2 ฉากที่นำมาต่อเข้าด้วยกัน ความหมายที่สามนี้มีลักษณะเป็นการเล่าเรื่อง (narrative) ซึ่งมองเห็นด้วยภาพบนจอภาพยนตร์หรือมีลักษณะเป็นการแสดงโดยนัย (implicit) ซึ่งจะเกิดขึ้นเองภายในใจของผู้ชมหลังจากได้มองเห็นภาพแล้ว

- เวลาในภาพยนตร์ (cinematic time and cinematic distance)

“เวลาในภาพยนตร์” แนวความคิดเกี่ยวกับเวลาที่เป็นจริงในโลก จะแตกต่างจากเวลาในภาพยนตร์โดยสิ้นเชิง เวลาที่เรียกว่าเป็นเวลาจริง ในภาพยนตร์นั้นหมายถึงการเสนอภาพเหตุการณ์ที่ได้บันทึกมาทั้งหมด และช่วงเวลาที่ผู้ชมใช้ในการชมก็มีความยาวเท่ากับเวลาที่เกิดเหตุการณ์นั้น

“ระยะในภาพยนตร์” มีลักษณะเช่นเดียวกับเวลาที่เป็นจริงและเวลาในภาพยนตร์ นั่นคือ ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันในเรื่องของระยะที่เป็นจริง แต่ระยะในภาพยนตร์จะเสนอแต่เหตุการณ์ที่จำเป็นต้องบอกเล่าแก่ผู้ชม โดยใช้เทคนิคการตัดตรงหรือการเชื่อมภาพช่วย

- จังหวะ (tempo) จังหวะในภาพยนตร์ถูกควบคุมด้วยความยาวของเวลาที่ฉากเหตุการณ์นั้นจะปรากฏบนจอภาพยนตร์ โดยมีข้อกำหนดว่าเหตุการณ์ใดนำเสนอบนจอภาพยนตร์เป็นเวลานาน จังหวะของเหตุการณ์นั้นก็จะมีลักษณะค่อนข้างเฉื่อยชา หากเหตุการณ์ใดปรากฏบนจอภาพยนตร์ค่อนข้างสั้น จังหวะของเหตุการณ์นั้นก็จะมีลักษณะไปในทางตื่นเต้น
- การตัดต่อรูปแบบอื่น แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องเวลาและระยะในส่วนของการตัดต่อ ยังมีวิธีการอีกหลายรูปแบบ เช่น แฟลชแบ็ค (flashback) แฟลชฟอร์เวิร์ด (flashforward) และมอนตาจ (montage)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ถึงความสามารถของภาพยนตร์ในการสื่อสารความคิดของผู้สร้างไปยังผู้ชมได้ด้วยวิธีการ 3 ทางด้วยกัน ซึ่งทั้ง 3 วิธีนั้นจะต้องนำเสนอไปพร้อมๆ กัน โดยอาศัยเทคนิคการนำเสนอของสื่อภาพยนตร์เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ เพราะฉะนั้นหากจะศึกษาถึงภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ ก็ควรจะศึกษาลงไปถึงความหมายต่างๆ ที่ผู้สร้างภาพยนตร์ต้องการสื่อสารกับคนดูผ่านเทคนิคต่างๆ ในภาพยนตร์ ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นภาพของพระสงฆ์ที่ผู้ผลิตภาพยนตร์เป็นผู้สร้างขึ้นมาได้ชัดเจนมากขึ้น

2.3. แนวคิดการให้ความหมายกับคำหรือภาษาจากการสร้างภาพของสื่อ (The Word-Meaning Theory of Media Portrayals)

“คำ” หรือ “ภาษา” ในฐานะการสร้างความหมายให้กับความเป็นจริง ตามแนวคิดการให้ความหมายกับคำหรือภาษาจากการสร้างภาพของสื่อ (The Word-Meaning Theory of Media Portrayals) (De Fleur and Dennis 1996:591-597) ความหมายของคำมาจากประสบการณ์ส่วนตัวที่เราแต่ละคนมีภาพในความคิดของเรา (picture in our head) และในขณะที่เราพูดคำต่างๆ ออกไปนั้น เราสื่อสารโดยการอ้างถึงความหมายในตัวของเราที่ถูกกระตุ้นจากคำต่างๆ คนที่รับสารจากคำพูดของเราไปจะสร้างการตีความของเขาอีกทีโดยใช้ประสบการณ์ของเขาเอง

เราติดต่อกับโลกบนพื้นฐานของความรู้ที่ได้รับจากแหล่งต่างๆ ทางสังคม ทุกวันนี้เรามีสื่อมวลชนในฐานะศูนย์กลางของกระบวนการนี้ เราแต่ละคนได้รับอิทธิพลจากการที่สื่อมวลชนได้เสนอภาพ การอภิปราย การตีความ ให้กับความจริงต่างๆ

ในกระบวนการสื่อสารในสังคมที่เรามีส่วนร่วม ทำให้เรารับและมีแบบแผนร่วมกันในความหมายของสิ่งต่างๆ ที่ถูกอธิบายด้วยภาษาจากการสร้างภาพของสื่อ (media portrayal) เช่น ชีวิตในแถบ Arctic, การแต่งงาน, ความบอย, การอยู่นอกโลก เรารู้ว่ามันเป็นอย่างไร แม้ว่าเราไม่เคยอยู่ชั่วโลกเหนือ, ไม่เคยแต่งงาน, เจอกับความบอย หรือไปนอกโลกมาก่อน

ตามแนวคิดนี้การที่เราไม่ได้พบกับประสบการณ์ที่แท้จริงในโลกที่มีความซับซ้อนนี้ เราได้สร้างวัฒนธรรมของเราและโลกส่วนตัวทางความหมายขึ้นมาผ่านการสื่อสาร โดยผ่านการมีภาพตัวแทนร่วมกัน (shared representation) หรือ “ภาพความคิดในหัวเรา” ที่เรารู้, คิดและก่อรูป รวมถึงการตอบสนองต่อโลกภายนอก

การสร้างภาพเช่นนี้สื่อมวลชนสามารถเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างคำๆหนึ่ง และกลุ่มของประสบการณ์ส่วนตัวภายในตัวเราที่ถูกกระตุ้นจากคำๆนั้น หรืออีกอย่างหนึ่งสื่อมวลชนสามารถก่อรูปความหมาย เมื่อเราเปิดรับเนื้อหาและการสร้างความหมายที่คล้ายๆกัน โดยสื่ออาจจะไม่ตั้งใจให้เกิดขึ้น ตัวเราอาจจะได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนในระหว่างที่เราเพลิดเพลินไปกับเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์, วิทยุ, อินเทอร์เน็ต หรือภาพยนตร์ เราจะเรียนรู้คำใหม่ๆ ที่เพิ่มเติม คำศัพท์ในความคิดเราตลอด ดังนั้นสื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลที่สำคัญในการเปลี่ยนรูปคำศัพท์และความหมายมาตรฐานที่ใช้ร่วมกันของคำๆ นั้น ซึ่งรูปแบบในการสร้างภาพของสื่อมวลชนที่พัฒนามาจากแนวคิดการสร้างความเป็นจริงทางสังคม มีดังนี้

1. Establishment เป็นกระบวนการตั้งคำใหม่และความหมายใหม่ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบภาษา ผ่านการเปิดรับการสร้างภาพของสื่อ เช่น คำที่มาจากภาษาของสื่อโดยที่เดียว เช่น “Rambo” เดิมเป็นชื่อตัวละครในภาพยนตร์แต่มันถูกก่อดความหมายใหม่เป็นการอธิบายถึงคนที่ใจกล้าบ้าบิ่น ทำอะไรไม่ยั้งคิด
2. Extension เป็นการขยายความหมายเพื่อให้คำนั้นสามารถใช้แทนความหมายนั้นได้มากขึ้น คนเราจะเรียนรู้ความหมายเพิ่มเติมที่มากับสัญลักษณ์ต่างๆ ที่คุ้นเคย เช่น ก่อนหน้าการปฏิวัติทางทหารในอิรักและคูเวต คำว่า “พายุทะเลทราย” มีความหมายถึงสภาพอากาศที่ไม่สงบในภูมิภาคที่แห้งแล้ง แต่หลังจากนั้นก็มีความหมายที่ซับซ้อนมากขึ้น คือ หมายถึงการแทรกแซงกำลังทางทหาร
3. Substitution เป็นการแทนที่ความหมายเก่าๆ และสร้างคำที่มีความหมายใหม่ขึ้นมา เป็นผลมาจากการใช้ที่แพร่หลายในภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ และรายงานข่าว เช่น การอ้างถึงคนที่มีลักษณะ “gay” ซึ่งไม่ได้หมายถึงคนที่รักสนุกตามความหมายเดิม ปัจจุบันนี้จะไม่พบว่าใครอธิบายตัวเองในฐานะ “gay” ถ้าไม่ได้อ้างถึงรสนิยมทางเพศของตัวเอง
4. Stabilization เป็นการที่ให้ความหมายเหมือนกับเป็นมาตรฐาน เราจะรับเอาชุดของความหมายจากสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างภาพขึ้น โดยสื่อจะตอกย้ำความหมายเหล่านี้ เช่น การที่คนอเมริกันมีความคิดเกี่ยวกับคนผิวดำในแหล่งเสื่อมโทรม ชาวอเมริกันผิวขาวจะคิดว่าเขาเหล่านั้นอันตรายและมีความก้าวร้าว ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วอาจไม่ใช่ สิ่งนี้เป็นผลมาจากรายการโทรทัศน์และภาพยนตร์

แนวคิดการให้ความหมายกับภาษาจากการสร้างภาพของสื่อนี้ สามารถนำมาอธิบายกับสื่อมวลชนอย่างภาพยนตร์ เพราะเนื้อหาเรื่องราวต่างๆ ที่ภาพยนตร์ถ่ายทอดมาสู่ผู้ชมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยผู้ผลิต ซึ่งแนวคิดนี้จะเป็นกรอบในการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ ซึ่งถือเป็นโลกแห่งสัญลักษณ์แบบหนึ่งว่าเป็นอย่างไร

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์

พุทธศาสนาเมื่อกล่าวโดยองค์ประกอบแล้วมี 2 ประการ คือ ตัวหลักธรรมวินัยประการหนึ่ง และตัวสถาบันอีกประการหนึ่ง สถาบันที่สำคัญและมีบทบาทอย่างมากต่อการคงอยู่ของพุทธศาสนาในปัจจุบัน คือ สถาบันสงฆ์ ซึ่งมีพระภิกษุสงฆ์เป็นตัวแทน ที่เป็นรูปธรรม ดังนั้นภาพพจน์ของสถาบันสงฆ์จะถูกมองไปในแง่ดีหรือในทางเสื่อมเสีย ย่อมอยู่ที่พฤติกรรมและบทบาทของพระสงฆ์ที่ปรากฏออกมาสู่สังคมเป็นสำคัญ (ตะวัน เกียรติบุญญาฤทธิ, 2533 : 71)

พระสงฆ์มีฐานะและความเป็นอยู่ที่ต่างออกไปจากประชาชนเป็นอันมาก มีวัตถุประสงค์ในการดำรงเพศโดยเฉพาะ มีระเบียบวินัยสำหรับกำหนดความเป็นอยู่ต่างออกไป และได้รับความยกย่องจากประชาชนให้อยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ เรียกได้ว่าเป็นอีกสังคมหนึ่งต่างหาก

แต่การมีฐานะและความเป็นอยู่ต่างหากออกไปนี้มิได้หมายความว่า พระสงฆ์จะต้องแยกตัวเด็ดขาดออกไปจากประชาชน และปลีกตัวอยู่โดยลำพัง เพราะจุดมุ่งหมายของชีวิตพรหมจรรย์นั้นโดยแท้จริงก็เป็นจุดมุ่งหมายสำหรับทุกคนหรือทุกชีวิต การออกบวชก็คืออุบายหรือวิธีการที่จะให้เข้าถึงจุดหมายนั้นโดยสะดวกและรวดเร็วขึ้น เมื่อบวชแล้วก็ต้องอาศัยปัจจัยสี่ ที่เป็นเครื่องดำรงชีวิตด้านวัตถุจากประชาชน และเมื่อปฏิบัติตามวิธีการเพื่อเข้าถึงจุดหมายนั้น ได้ผลสำเร็จทางสติปัญญาหรือจิตใจที่สูงขึ้นไป ก็สมควรจะต้องนำมาชี้แจงแนะนำแก่ประชาชนที่ตนได้อาศัยปัจจัยสี่เลี้ยงชีวิตนั้นด้วย จึงเกิดเป็นข้อผูกพันต่อกันในรูปการตอบแทนหรือให้และให้ตอบเป็นวัตถุฝ่ายหนึ่งและจิตใจฝ่ายหนึ่ง แต่ไม่ใช่การซื้อขายหรือกู้ยืม เพราะประกอบด้วยคุณค่าทางจิตใจ อย่างน้อยก็ศรัทธาในฝ่ายหนึ่งและเมตตาในอีกฝ่ายหนึ่ง และความผูกพันนั้นก็ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในแบบอาศัยกันและกันขึ้น ซึ่งมองเห็นได้ชัดเจนในประวัติการณ์ของพุทธศาสนา โดยเฉพาะตลอดประวัติศาสตร์ของชาติเราเอง และแม้ในสมัยปัจจุบันก็ตาม

ภารกิจในการสงเคราะห์ประชาชนในด้านสติปัญญาหรือจิตใจนั้น ว่าตามอุดมคติของพุทธศาสนาแล้ว ไม่ได้หมายถึงหน้าที่ที่เกิดจากข้อผูกพันในการตอบแทน แต่หมายถึงหน้าที่ที่เกิดจากคุณธรรม คือ ความกรุณา คิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ให้มีชีวิตที่ปลอดโปร่งเป็นสุข ซึ่งจะเห็นได้จากพระจริยาวัตรของพระบรมศาสดาเอง ตลอดถึงคำสอนทั่วไป เช่นดำรัสส่งสาวกออกประกาศศาสนา ที่ให้สาวกจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเป็นต้น

พระราชวรมุนี ได้กล่าวถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ว่า “การที่พระสงฆ์มีหน้าที่อย่างไรนั้น คงอยู่ที่หลักการ อันมีอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว คือ ในฝ่ายตนเอง ก็มีหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติ คือ ศึกษาเพื่อให้ตนปฏิบัติได้ถูกต้อง และพร้อมทั้งสามารถแนะนำแก่ผู้อื่นได้ด้วย ในฝ่ายความสัมพันธ์กับสังคมคฤหัสถ์ ก็มีหน้าที่ให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ พร้อมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณะเพศของตน รักษาเกียรติ และความบริสุทธิ์ ของสถาบันสงฆ์ไว้ด้วย” หน้าที่ของพระสงฆ์ต่อประชาชนนั้น มีอยู่ในหลักคำสั่งสอนที่เรียกว่าธรรมและวินัยนั่นเอง ถ้าใครประพฤติผิดศีล ละเมิดวินัยก็มีการถูกบังคับลงโทษตามสมควรแก่ความผิดนั้นๆ (อ้างถึงใน พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ และสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์, 2512)

สำหรับหน้าที่ของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าได้วางแนวทางเอาไว้แล้ว ได้แก่

1. **หน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติ** พระสงฆ์นั้นมีหน้าที่ที่จะต้องตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อสลัดโอฆสงสาร หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิด กิเลสอันเป็นดุจกระแสน้ำหลากท่วมใจสัตว์ (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, 2546:375) ตัดเสียซึ่งวงกลม คือ วัฏฏะ โดยการลด ละ หน่าย คลาย กิเลส ดับต้นเหตุ เพื่อความดับสนิทแห่งทุกข์ เพื่อนิพพาน ด้วยการศึกษาศึกษาและฝึกฝนอบรมตนตามพระธรรมวินัย โดยจะเห็นได้จากพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ถึงจุดมุ่งหมายหลักในการก่อตั้งพระภิกษุสงฆ์นั้นก็เนื่องมาจากพระองค์มุ่งส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์ให้เป็นชุมชนของผู้ประกอบความเพียรเพื่อแสวงหาความสงบระงับจากกิเลสต้นเหตุและเข้าถึงพระนิพพานเป็นที่หมาย ดังที่ปรากฏในมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก ปาสาธาสีสุตต พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตมิได้เป็นคนมักมาก มิได้คลายความเพียรเวียนมาเพื่อความเป็นคนมักมาก ตถาคตได้เป็นอรหันตสัมมาพุทธ พวกเธอจงเงี้ยวไสตลงสดับ เราจะสอนอมฤตธรรมที่เราได้บรรลุ เราจะแสดงธรรม เมื่อพวกเขาปฏิบัติตามที่เราสอนไม่นานนัก ก็จักกระทำให้แจ้งซึ่งที่สุดพรหมจรรย์ อันเป็นคุณยอดเยี่ยมที่กุลบุตรผู้ออกบรรพชาโดยชอบมุ่งหมายในปัจจุบันเข้าถึงอยู่เพราะรู้ยิ่งด้วยตนเอง (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2515:272)

2. **เผยแผ่ศาสนา และอนุเคราะห์ชาวโลก** เมื่อพระสงฆ์ได้ประพฤติฝึกฝนอบรมตนจนได้บรรลุประโยชน์ตามสมควรแล้ว จึงดำเนินหน้าที่เอื้อเพื่อธรรม แนะนำสั่งสอนผู้อื่นตามแนวทางของพระพุทธองค์อย่างมีขั้นตอน เพื่อให้มีการประพฤติปฏิบัติธรรมแผ่ออกไปในสังคมอย่างกว้างขวาง ดังพระพุทธดำรัสต่อพระสงฆ์สาวกที่ปรากฏในขุททกนิกาย อิติวุตตกะ พุทฺธการสูตต พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ 25 ว่า

คูกริกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคฤหบดี ทั้งหลายเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แม้เธอทั้งหลายก็จงเป็นผู้มีอุปการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงแก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2515:293)

หน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์นั้นมีบัญญัติไว้ว่า เป็นผู้ให้ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะ แจงความหมายออกไปว่า เป็นการพยายามชี้แจง แนะนำในเรื่องหลักความดีงามหรือหลักการที่จะช่วยให้มนุษย์ได้ประสบแต่สิ่งที่ดีงาม โดยหน้าที่ของพระสงฆ์ในการเผยแผ่หลักธรรมแก่ฆราวาสนั้น อยู่ในหลักธรรมว่าด้วยทิศทั้ง 6 ได้แก่ (พระราชาวรมุณี ประยูรทิพย์ ปยุตฺโต , 2528: 229-230)

1. พระสงฆ์ห้ามปรามฆราวาสจากความชั่ว
2. พระสงฆ์สอนให้ฆราวาสตั้งอยู่ในความดี
3. พระสงฆ์อนุเคราะห์ฆราวาสด้วยความปรารถนาดี
4. พระสงฆ์แสดงธรรมให้ฆราวาสได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
5. พระสงฆ์อธิบายธรรมที่ฆราวาสเคยฟังมาแล้วให้แจ่มแจ้ง
6. พระสงฆ์บอกทางสวรรค์ คือ ทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้

และพระสงฆ์ยังมีหน้าที่จาริกไป เพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก เพื่อเกื้อกูลประโยชน์สุขแก่มนุษย์และทวยเทพทั้งหลาย ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนพระสงฆ์ให้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของคนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย (อ้างถึงในพุทธสมคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์และสยามสมคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ,2512:10)

โดยทั่วไปนั้นพระสงฆ์มีหน้าที่ต้องอนุเคราะห์ฆราวาส ครั้งหนึ่งขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ เวฬุวันมหาวีหาร ใกล้กรุงราชคฤห์ และได้เสด็จออกบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์นั้น ทรงพบ

สิ่งศาลกมาณพกำลังไหว้ทิศทั้ง 6 อยู่ จึงแสดงธรรมว่าด้วยความหมายของทิศทั้ง 6 และในธรรมหมวดนี้ ได้ทรงกล่าวถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ที่พึงมีต่อฆราวาส และหนึ่งในหลักธรรมทั้ง 6 ข้อนั้นคือ พระสงฆ์อนุเคราะห์ฆราวาสด้วยความปรารถนาดี ด้วยเหตุนี้นอกจากที่พระสงฆ์จะต้องออกจาริกไปเพื่อเผยแผ่ศาสนาและหลักธรรมคำสอนให้กับมนุษย์แล้ว ยังต้องเกื้อกูลอนุเคราะห์ชาวโลกทั้งหลายด้วยความปรารถนาดีด้วย

3. ปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตน พระสงฆ์จำเป็นต้องปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เพื่อให้สถาบันสงฆ์อยู่ยั่งยืนชั่วนิรันดร์ เพื่อรักษาเกียรติ ความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ และเพื่อเป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตอันประเสริฐแก่ชาวโลก โดยพระสงฆ์จะต้องระลึกถึงบทบาทฐานะของตนเอง หน้าที่ของตนเอง และความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่นทั้งบรรพชิตและฆราวาสอยู่เสมอ อันเป็นอภินิหารปัจเจกชน (สิ่งที่ควรพิจารณาอยู่เสมอ) ปรากรกฎใน อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต อภินิหารปัจเจกชนธรรมสูตร เล่มที่ 24 ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง โดยข้อที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศ เพื่อให้มีจริยาวัตรที่งดงามเหมาะสมได้แก่

“บรรพชิตควรพิจารณาอยู่เสมอว่า ตนเองมีเพศต่างจากฆราวาส”

“บรรพชิตควรพิจารณาอยู่เสมอว่า ตนมีอกาภิริยาที่แตกต่างจากฆราวาส และต้องกระทำให้เหมาะสม”

“บรรพชิตควรพิจารณาอยู่เสมอว่า ตนสามารถติเตียนตนเองด้วยศีลได้หรือไม่ (พยายามรักษาศีลไม่ให้เกิดพร่อง)”

ส่วนวินัยปิฎกนั้นเป็นคัมภีร์ว่าด้วยระเบียบวินัยหรือศีลของภิกษุ ภิกษุณี ที่พระพุทธเจ้ากำหนดขึ้น เพื่อให้สงฆ์ดำรงตนเป็นผู้ทรงศีลอันควรแก่การเคารพเลื่อมใส แบ่งออกเป็น (สุตฺตปิฎกานุภาพ, 2539)

1. มหาวิภังค์ หรือ ภิกขุวิภังค์ ว่าด้วยข้อห้ามหรือวินัยที่เป็นหลักใหญ่ๆ ของภิกษุ อันได้แก่ ศีล 227 ข้อที่พระสงฆ์ต้องปฏิบัติโดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1.1 ปาราชิก 4 เป็นอาบัติหนัก ถ้าภิกษุล่วงละเมิดเข้าแล้วต้องขาดจากความเป็นภิกษุ คือ 1) เสพเมถุน 2) ลักทรัพย์มีมูลค่าตั้งแต่ 5 มาสกขึ้นไป 3) ฆ่ามนุษย์ 4) อวดอุตริมนุสสรธรรมที่ไม่มีในตน

1.2 สังฆาติเสส 13 เป็นอาบัติหนักรองจากปาราชิก ต้องอยู่กรรมจึงพ้นได้ มีด้วยกัน 13 ข้อ เช่น 1) เจตนาทำให้น้ำสุจิคเลือน 2) มีความกำหนดจับต้องกายหญิง ฯลฯ

1.3 อนียต 2 เป็นชื่ออาบัติที่ยังไม่แน่ระหว่างปาราชิก สังฆาติเสสหรือปาจิตติย มี 2 ข้อ คือ 1) ภิกษุหนึ่งในที่ลับตากับหญิงสองต่อสอง ถ้ามีคนสมควรเชื่อถือได้มาพูดขึ้นว่าเป็นอาบัติปาราชิก หรือสังฆาติเสส หรือปาจิตติยอย่างใดอย่างหนึ่ง ภิกษุรับอย่างใด ให้ปรับอย่างนั้น หรือเขาว่าจำเพาะอาบัติอย่างใด ให้ปรับอย่างนั้น 2) ภิกษุหนึ่งในที่ลับตากับหญิงสองต่อสอง ถ้ามีคนสมควรเชื่อถือได้มาพูดขึ้นว่าเป็นอาบัติสังฆาติเสส หรือปาจิตติยอย่างใดอย่างหนึ่ง ภิกษุรับอย่างใด ให้ปรับอย่างนั้น หรือเขาว่าจำเพาะอาบัติอย่างใด ให้ปรับอย่างนั้น

1.4 นิสสัคคียปาจิตติย 30 เป็นอาบัติเบาจำพวกหนึ่งที่จะพ้นได้ด้วยการแสดงหรือการปลงที่เรียกกันว่า แสดงอาบัติหรือปลงอาบัติ มี 30 ข้อ แบ่งเป็น 3 พรรค

1.5 ปาจิตติย 92 เป็นอาบัติเบาจำพวกหนึ่งที่จะพ้นได้ด้วยการแสดงหรือการปลง เช่นเดียวกับนิสสัคคียปาจิตติย มี 92 ข้อ แบ่งเป็น 9 พรรค

1.6 ปาฏิเทศนียะ 4 เป็นอาบัติเบาอย่างหนึ่งถัดรองมาจากปาจิตติย มี 4 ข้อ

1.7 เสขียวัตถ 75 เป็นวัตรที่ภิกษุและสามเณรจะต้องศึกษา อันเป็นธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทที่ภิกษุพึงสำเหนียกหรือพึงฝึกฝนปฏิบัติ มี 75 ข้อ

1.8 อธิกรณสมถะ 7 เป็นธรรมเครื่องระงับอธิกรณ์

2. ภิกษุณีวิภังค์ ว่าด้วยข้อห้ามหรือวินัยของนางภิกษุณี
3. มหาวัคค์ ว่าด้วยพุทธประวัติตอนแรกและพิธีกรรมทางพระวินัย
4. จุลลวัคค์ ว่าด้วยพิธีกรรมทางพระวินัยและความเป็นมาของนางภิกษุณีและประวัติการทำสังคายนา
5. ปริวาร ว่าด้วยข้อเบ็ดเตล็ดทางพระวินัย

ในส่วนของบทบาทของพระสงฆ์นั้น ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการถกเถียงปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์เป็นอย่างมากว่า “พระทำอะไรให้แก่สังคมบ้าง” หากมองตามสายตาของประชาชนทั่วไปอาจจะมองบทบาททางสังคมของพระสงฆ์เฉพาะด้านศาสนพิธีเท่านั้น ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์อันยิ่งใหญ่ของสังคม เพราะจะขาดพระสงฆ์ในการประกอบศาสนพิธีไม่ได้ แต่โดยพื้นฐานความเป็นจริงแล้ว บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์มีมากกว่าการเป็นเพียงผู้ประกอบศาสนพิธีเท่านั้น ดังที่พระราชวรมุนี ได้แจกแจงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ว่า (พินิจ ลากถนนานนท์, 2529 : 82)

“...สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันใหญ่อย่างหนึ่งในสังคมไทย ในฐานะที่เป็นสถาบันเช่นนี้ ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับสังคมอยู่ในตัว หรือจะว่าเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลาก็ได้ โดยมีบทบาทในทางสังคมเองบ้าง พฤติกรรม กิจกรรมและกิจการต่างๆ ที่พระสงฆ์กระทำมีผลกระทบต่อสังคมไปด้วยบ้าง ความเป็นไปในสังคมมีผลต่อสถาบันสงฆ์บ้าง เพราะฉะนั้น จึงเป็นการหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่พุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นพระธรรมคำสอนก็ตาม หรือพระสงฆ์ในรูปสถาบัน หรือวัดวาอารามก็ตาม จะต้องเกี่ยวข้องกับสังคม”

พระสงฆ์กับชาวชนบทเป็นแบบอย่างของความสัมพันธ์ที่ตีระหว่างพุทธศาสนากับสังคมมาโดยตลอด นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์และชาวชนบทต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันเกือบทุกด้าน ถ้านับย้อนกลับไปในอดีตตั้งแต่สมัยที่อิทธิพลของสังคมเมืองยังไม่รุกกล้าเข้าไปในชนบท รัฐบาลยังไม่มีนโยบายที่จะพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ (ซึ่งอยู่ในราวยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5) ชนบทไทยยังคงอยู่อาศัยและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งในทางสังคมและเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพเป็นสำคัญ ในช่วงนี้พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญมากต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาของชุมชนชนบท

ในอดีต วัดและพระสงฆ์สามารถแสดงบทบาทเหล่านี้ได้ เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ชาวชนบทมองพระสงฆ์ว่าเป็นผู้ประพาดิธรรม มีความบริสุทธิ์ เป็นผู้เสียสละบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยบริสุทธิ์ใจ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือความรู้สึกที่ว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆเหนือกว่าชาวบ้านทั่วไป สามารถให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชาวบ้าน เป็นเสมือนอาจารย์กับศิษย์ เป็นพ่อกับลูก หรือญาติผู้ใหญ่กับหลานเหลน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและมั่นคงเสมอมา

โดยเหตุที่พระสงฆ์กลายเป็นผู้นำทางด้านชีวิตและจิตใจ และวัดกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน จึงทำให้พระสงฆ์ต้องมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่เนื่องจากสังคมมีสภาพเป็นอนิจจัง ไม่มีความคงอยู่ถาวร ต้องมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการไปตามกาลเวลา บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์จึงต้องเปลี่ยนแปลง และปรับฐานะไปตามโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นด้วย

จากสภาพโครงสร้างสังคมที่เรียบง่าย เปลี่ยนมาเป็นสังคมที่สลับซับซ้อนมากขึ้น บทบาทของพระสงฆ์ที่เคยมีต่อประชาชนกลุ่มเล็กๆ ต้องขยายความสัมพันธ์กว้างขวางขึ้น ต้องสัมพันธ์กับบุคคลนอกชุมชนที่เข้ามา มีบทบาทต่อชุมชนชนบทในฐานะของผู้ปกครอง ผู้ช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนในด้านต่างๆ มาเป็นเพียงผู้ประสานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน วัดและพระสงฆ์ถูกลดบทบาทที่มีต่อการดำรงชีวิต จนกระทั่งเหลือเพียงบทบาทที่สำคัญ เป็นเพียงผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นคลังพัสดุเท่านั้น

ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน อาจแบ่งได้เป็น 3 ประการคือ (คะเนิงนิตย์ จันทบุตร, สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย อ้างใน ประสพสุข พันธุประยูร, 2535 : 22-23)

1. การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง

1.1 การให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรทุกระดับอายุ ให้ได้บวชตามประเพณี และหากผู้ที่บวชนั้นศึกษาเล่าเรียน และปฏิบัติธรรมวินัยที่พระสงฆ์ผู้เป็นอุปัชฌาย์ อาจารย์ให้นิสัย ให้อนุศาสน์และอบรมสั่งสอนอย่างจริงจังเมื่อลาสิกขาไปก็จะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมไทย

1.2 การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่มาทำบุญที่วัดในวันธรรมสวนะและในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่างๆ ตามประเพณีหรือในงานเทศกาลต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งปวง ซึ่งล้วนเป็นงานที่ทำให้ประชาชนได้ทราบ ได้รู้จัก ได้นับถือและได้ปฏิบัติดีและปฏิบัติชอบตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

1.3 บทบาทด้านการการศึกษา แยกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1.3.1 การจัดการศึกษาสำหรับภิกษุสามเณร มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ได้แก่ มหามงกุฎวิทยาลัย พ.ศ. 2488 และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2490
 - 1.3.2 การจัดสอนศาสนาศึกษาแก่ประชาชน เช่น การสอนศีลธรรมในสถานศึกษาต่างๆ การสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนและประชาชน การจัดตั้งห้องสมุดใน การจัดตั้งและดำเนินการสำนักวิปัสสนาต่างๆ งานเหล่านี้ล้วนชักนำเด็กและประชาชนให้ได้ศึกษาเล่าเรียน และปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนา เพื่อเป็นการวางพื้นฐานสร้างคุณภาพของพลเมืองต่อไป
 - 1.3.3 การดำเนินกิจการคณะสงฆ์ เช่น การพระศาสนาของวัด ของชุมชนต่างๆทั่วประเทศ เพื่อการจรรโลงศาสนาให้คงอยู่เพื่อเสริมสร้างคุณภาพของประชาชนสืบไป
2. การสงเคราะห์ประชาชน เป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ตามคติของพุทธศาสนา การสงเคราะห์ประชาชนของพระสงฆ์มีดังนี้
 - 2.1 การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชน ตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ในพิธีทำบุญเกี่ยวกับการเกิด การบวชนาค การแต่งงาน ทำบุญอายุ พิธีศพ ฯลฯ งานประเพณีส่วนรวม เช่น ทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นต่างๆ
 - 2.2 การช่วยประกอบศาสนพิธีในงานทำบุญ บำเพ็ญกุศล เช่น การแนะนำพิธีการจัดเครื่องใช้และเครื่องประกอบพิธี การให้ศีลและสวดมนต์ การเจริญพระพุทธมนต์ การสวดมนต์ การรับถวายทานต่างๆ การเทศน์ การอนุโมทนา ทั้งงานเอกชน ท้องถิ่น ส่วนราชการ ตลอดจนงานรัฐพิธี และพระราชพิธี
 - 2.3 การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาต่างท้องที่ที่มาศึกษาเล่าเรียนอยู่ในเมือง การให้ที่พักแก่บุคคลที่มารักษาศีล เช่น ชี หรือคนชรา
 - 2.4 การให้ที่ดินหรือให้เช่าที่ดินในราคาถูกแก่ประชาชนที่ขาดเงินปลูกบ้านพักอาศัย

- 2.5 การดูโชคชะตาราศี การประพรมน้ำพระพุทธรูป การให้ฤกษ์ยาม บางกิจการที่พระภิกษุบางรูปดำเนินการอยู่อาจจะเป็นที่ติเตียน แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยเลื่อมใสศรัทธา เป็นการสงเคราะห์ประชาชนด้านขวัญและกำลังใจ
 - 2.6 การให้ทางราชการหรือส่วนรวมใช้สถานที่วัด เพื่อประชุมราษฎรเป็นหน่วยเลือกตั้ง ทำกิจกรรมบริการหรือสงเคราะห์ประชาชนด้านต่างๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ห้องสมุด หรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน
 - 2.7 รักษาโรคภัยไข้เจ็บ การให้คำปรึกษาหน้าที่การงาน เป็นผู้นำในการก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่น
 - 2.8 การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยและภัยธรรมชาติ การรวบรวมสิ่งของ ตลอดจนเงินทองของผู้บริจาคแก่ผู้ประสบภัยต่างท้องถิ่น และยังมีการสงเคราะห์ด้านวัตถุอย่างอื่น แบบอื่นแก่เอกชนและประชาชนอีกมาก
3. การช่วยเหลือทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาความปลอดภัยของชาติและกิจการทางสังคมทางจิตวิทยา เป็นต้นว่า
 - 3.1 ช่วยในการอบรมชี้แจงราษฎร ให้รู้จักผิดชอบชั่วดี การควรทำและควรเว้นความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ การปฏิบัติตามคำแนะนำชักชวนของรัฐบาลหรือผู้ปกครอง
 - 3.2 ช่วยกิจการบริหารของเจ้าหน้าที่รัฐบาล เช่น ช่วยสอนหนังสือ เผยแพร่กิจการต่างๆ ของรัฐบาล ชักชวนประชาชนให้มาช่วยราชการ ร่วมมือร่วมใจกับเจ้าหน้าที่ปกครองทุกระดับ
 - 3.3 สงเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่นที่วัดตั้งอยู่ เช่น การสงเคราะห์อาหารและเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคแก่ผู้ยากจน ยากไร้หรือประสบภัย
 - 3.4 ช่วยเหลือราชการเกี่ยวกับกิจการความมั่นคง เช่น ชักนำหรือเป็นศูนย์กลางให้หน่วยราชการ อำเภอ จัดอบรมลูกเสือชาวบ้าน การอบรมไทยอาสาป้องกันชาติ การสงเคราะห์ชาวเขา การช่วยบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้โทษ

ในการวิจัยเรื่อง “การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย” นั้น จะใช้แนวคิดเกี่ยวกับ พระสงฆ์ประกอบกรวิเคราะห้ เพื่อให้เข้าใจถึงภาพของพระสงฆ์และบทบาทของพระสงฆ์ที่ ถูกนำเสนอผ่านภาพยนตร์แต่ละเรื่อง และเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาว่าภาพของพระสงฆ์ใน ภาพยนตร์แต่ละเรื่องนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร โดยใช้กรอบจากพระธรรมวินัยมาเป็น เกณฑ์ในการพิจารณา เพื่อหาคำตอบว่าภาพของพระสงฆ์รวมถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ใน ลักษณะใด ที่สื่อภาพยนตร์ให้ความสำคัญมากที่สุด

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภาพของพระสงฆ์นั้น พบว่ามีงานศึกษาวิจัยอยู่ บ้างแล้วแต่เป็นการศึกษาภาพในลักษณะอื่น เช่น ภาพลักษณ์ (Image) แต่ยังไม่มีการศึกษา ภาพ (Portray) พระสงฆ์โดยตรง โดยเฉพาะภาพสะท้อนในภาพยนตร์ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยใน แต่ละด้านที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ

1. งานวิจัยเกี่ยวกับภาพของพระสงฆ์ในสื่อมวลชน

รัตนวดี เทพช่วยสุข (2539) ศึกษาเรื่อง “การรับรู้ของชาวพุทธต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ กับการนำเสนอของสื่อมวลชน” พบว่า ชาวพุทธส่วนใหญ่รับรู้ภาพลักษณ์พระสงฆ์ด้านบวกใน คุณลักษณะเป็นผู้มีคุณธรรม และแสดงบทบาทเป็นแหล่งศรัทธาด้านธรรมะและความประพฤติ ส่วนภาพลักษณ์ด้านลบ ชาวพุทธรับรู้ในคุณลักษณะเกี่ยวกับด้านวัตถุนิยม และด้านพุทธพาณิชย์ มากที่สุด ในขณะที่สื่อมวลชนนำเสนอภาพลักษณ์พระสงฆ์ในข่าวอาชญากรรมมากที่สุด พระสงฆ์ ที่ปรากฏในข่าวส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส เมื่อเปรียบเทียบภาพลักษณ์พระสงฆ์ที่ผ่านการ รับรู้ของชาวพุทธปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับภาพลักษณ์ที่สื่อมวลชนนำเสนอ กล่าวคือ ชาวพุทธ รับรู้ภาพลักษณ์ในทิศทางบวกมากที่สุด ในขณะที่สื่อมวลชนนำเสนอภาพลักษณ์ในทิศทางลบเป็น ส่วนใหญ่

สุจิตรา เหลืองชูเกียรติ (2543) ศึกษาเรื่อง “การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ในหน้าหนึ่ง ของหนังสือพิมพ์รายวัน กับการเปิดรับข่าวสารและความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชน” พบว่า

เนื้อหาเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่หนังสือพิมพ์ข่าวสดนำเสนอมีประเด็นหลักในการนำเสนอในด้านลบทั้งสิ้น ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับพระสงฆ์กับความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชนที่เกิดขึ้นคือ มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งเมื่อเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับพระสงฆ์แล้วความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชน จะอยู่ในเกณฑ์มาก และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอื่น นอกจากหนังสือพิมพ์กับความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชนที่เกิดขึ้นคือ มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งเมื่อปัจจัยอื่นนอกเหนือจากหนังสือพิมพ์เข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว ความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชนก็จะอยู่ในเกณฑ์มากเช่นกัน ทั้งนี้จะตรงกันข้ามกับเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่ออกมาในด้านลบซึ่งน่าจะทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นทางศาสนาอยู่ในเกณฑ์น้อย แสดงว่าเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ในด้านลบไม่ได้มีผลกระทบให้ความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชนอยู่ในเกณฑ์น้อย

งานวิจัยทั้งสองแสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนได้เสนอภาพของพระสงฆ์ในด้านลบเป็นส่วนใหญ่ แต่ทว่าชาวพุทธจะรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในทิศทางบวกมากที่สุด ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยตระหนักว่าการเสนอภาพของพระสงฆ์ในด้านลบนั้นไม่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชน

อำนาจ บัวศิริ (2527) ศึกษาคุณลักษณะและบทบาทเจ้าอาวาสวัดในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือ ตามการรับรู้ของฆราวาส และพระสงฆ์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเห็นด้วย และเห็นด้วยมากที่สุดในคุณลักษณะทั้ง 17 ประการของเจ้าอาวาสวัดที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทยากจนในภาคเหนือ อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเป็นรายกลุ่ม พบว่า พระสังฆาธิการ และพระสงฆ์เห็นด้วยในคุณลักษณะต่างๆ เกือบทุกคุณลักษณะในระดับที่สูงกว่าข้าราชการ เกษตรกร และพ่อค้าธุรกิจ และเมื่อเปรียบเทียบ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างฆราวาส และพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์เห็นด้วยในคุณลักษณะต่างๆ เกือบทุกคุณลักษณะในระดับที่สูงกว่าฆราวาส

งานวิจัยนี้แสดงถึงคุณลักษณะต่างๆ ของพระสงฆ์ตามการรับรู้ของฆราวาสและพระสงฆ์ ซึ่งจะช่วยให้เป็นแนวทางให้กับผู้วิจัยในการพิจารณาลักษณะของพระสงฆ์ในภาพยนตร์แต่ละเรื่อง

2. งานวิจัยเกี่ยวกับการนำเสนอภาพผ่านสื่อมวลชน

ศศิลักษณ์ แจ่มสุข (2538) ศึกษาเรื่อง การนำเสนอภาพตัวละครเอกในละครโทรทัศน์ ซึ่งทำการศึกษาภาพของตัวละครเอกที่ปรากฏในละครที่ออกอากาศในเดือนตุลาคม ถึงธันวาคม

2536 จำนวน 11 เรื่อง ภายใต้กรอบแนวคิดดัชนีทางวัฒนธรรมและแนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นจริงทางสังคม พบว่า ลักษณะตัวละครเอกที่ปรากฏโดยส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางถึงชนชั้นสูง อยู่ในวัยหนุ่มสาว หน้าตาและบุคลิกดี เป็นโสด มีอาชีพและการศึกษา สิ่งที่ได้รับการนำเสนอเป็นหลักคือ คุณงามความดีของตัวละคร และค่านิยมที่ปรากฏในตัวละครเอกหญิง คือ ความเป็นแม่ศรีเรือน และการศึกษา ส่วนค่านิยมของตัวละครเอกชายคือ การมีอาชีพและรายได้ต่างๆ ภาพต่างๆ ถูกสร้างขึ้นเพื่อสื่อถึงคนดู ในเรื่องค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคม

รุจิเรข ศุภรัตน์ (2542) เรื่อง ภาพและกระบวนการสร้างภาพชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ไทยกับการรับรู้ภาพแบบฉบับของผู้ชม ผลการวิจัยพบว่าภาพของชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่เป็นภาพเชิงบวก อันเนื่องมาจากบทบาทของตัวละครชายรักร่วมเพศส่วนใหญ่เป็นตัวละครสมทบมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยพระเอกนางเอก เพื่อสร้างสีสันและความสนุกสนาน ซึ่งสอดคล้องกับเจตนาในการสร้างภาพชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ของผู้ผลิต แต่เมื่อเปรียบเทียบกับ การรับรู้ภาพแบบฉบับของผู้ชม ทั้งกลุ่มที่เป็นรักร่วมเพศและรักต่างเพศ พบว่ากลุ่มผู้ชมรับรู้ภาพแบบฉบับในด้านลบมากกว่า อันได้แก่ ลักษณะของความเป็นหญิงที่เป็นภาพลบ คือ ลักษณะกิริยาท่าทางที่วิดว้าย และหมกมุ่นในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นการรับรู้ภาพจากลักษณะภายนอก และสอดคล้องกับทัศนคติที่มีต่อชายรักร่วมเพศในสังคม

รัชดา แดงจำรูญ (2537) เรื่อง ภาพของโสเภณีในละครโทรทัศน์ พบว่า ภาพของโสเภณีที่ถูกนำเสนอ ส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเดิม เป็นภาพแบบฉบับคือ แต่งตัวโป๊ แต่งหน้าเข้ม ทำทางจัดจ้าน ซึ่งเป็นภาพของ “ผู้หญิงไม่ดีในสายตาของสังคม” และถึงแม้ตัวละครจะพยายามเสนอมุมมองที่แตกต่าง เช่นความมีน้ำใจ ปราบปรามดีต่อผู้อื่น แต่ก็พบว่า ภาพเหล่านี้มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

งานวิจัยทั้งสามนี้แสดงให้เห็นถึงการสร้างความหมาย ให้กับภาพของตัวละครต่างๆ ในสื่อ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เป็นการค้นหาความเป็นจริง ซึ่งสะท้อนผ่านสื่อภาพยนตร์ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มประชากร “ภาพยนตร์” ซึ่งผู้วิจัยจะทำการศึกษานั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดย ผู้วิจัยได้ทำการเลือกภาพยนตร์ไทยที่มีบทบาทของตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ปรากฏอยู่ในเรื่องอย่างน้อยหนึ่งตัวละคร ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งตัวละครหลักหรือตัวละครสมทบ แต่ตัวละครนั้นต้องมีความสำคัญต่อเรื่องราวโดยรวมในภาพยนตร์ และภาพยนตร์แต่ละเรื่องจะต้องสะท้อนภาพตัวละครพระสงฆ์ที่แตกต่างกันโดยเป็นภาพยนตร์ในช่วงปี 2522-2546 จำนวน 10 เรื่อง

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาภาพยนตร์ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2522-2546 ก็เนื่องมาจากช่วงเวลาดังกล่าว จัดได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่คุณภาพตั้งแต่ช่วงที่ภาพยนตร์ไทยได้รับความนิยมสูงมาจนถึงช่วงที่ภาพยนตร์ไทยซบเซาและกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง นอกจากนั้นในช่วง พ.ศ. 2522-2546 ถือเป็นช่วงเวลาที่ไม่ย้อนหลังมากเกินไป จึงทำให้สามารถหาข้อมูลต่างๆรวมถึงภาพยนตร์กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาวิจัยได้ไม่ยากเกินไป

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีหลักเกณฑ์ และขั้นตอนในการคัดสรรกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบรายชื่อภาพยนตร์ ที่เป็นกลุ่มประชากรทั้งหมด โดยตรวจสอบจากเอกสารต่างๆ ได้แก่เอกสารจากหอภาพยนตร์แห่งชาติ นิตยสาร และเอกสารซึ่งรวบรวมรายชื่อภาพยนตร์ไทยที่เข้าฉายในปีที่กำหนดไว้

2. คัดเลือกภาพยนตร์ โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกภาพยนตร์ ด้วยการตรวจสอบจากชื่อของภาพยนตร์ที่มีแนวโน้มว่าจะมีตัวละครพระสงฆ์ในเรื่องเช่น “เข้ามากับพระ” รวมไปถึงจากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัยที่เคยรับชมภาพยนตร์แต่ละเรื่อง และจดจำได้ถึงตัวละครพระสงฆ์ในเรื่อง และยังคัดเลือกจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากหอภาพยนตร์แห่งชาติ โดยจำแนกภาพยนตร์ดังกล่าวทั้งหมดตามประเภทของภาพยนตร์ และตามปีที่ออกฉาย คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 -2546

นิภาพร เนียมแสง (2537) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับภาษาในโปสเตอร์ภาพยนตร์ไทย และพบว่าภาพยนตร์ไทยนั้น สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่

1. ภาพยนตร์แนวบู๊ ซึ่งจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการต่อสู้ การผจญภัย หรือ การแสดงความกล้าหาญของเพศชายในรูปแบบของการต่อสู้แบบต่างๆ และมักจะจบลงด้วยชัยชนะหรือความสำเร็จของพระเอก ผู้ซึ่งเป็นฝ่ายธรรมะที่มักจะเอาชนะฝ่ายอธรรมได้ทุกที
2. ภาพยนตร์แนวชีวิต ซึ่งจะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชีวิต ความรัก ความโศกเศร้า การฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ในการดำเนินชีวิต หรืออาจมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับครอบครัว เป็นต้น
3. ภาพยนตร์แนวตลก ซึ่งส่วนใหญ่จะเสนอเรื่องราวต่างๆ ในลักษณะที่ชวนหัว ขบขัน และสนุกสนานร่าเริง
4. ภาพยนตร์แนวผี - สยองขวัญ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องของความน่าสะพรึงกลัวของสิ่งที่มองไม่เห็น อาจจะเกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ ภูตผีปีศาจ หรือเรื่องราวที่สลับซับซ้อน น่าตื่นเต้นเป็นต้น
5. ภาพยนตร์แนวเป๊ จะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ การเข้ายวนของอารมณ์ โดยมากมักจะเป็นภาพยนตร์เฉพาะกลุ่ม และจัดฉายเฉพาะที่เท่านั้น

ผู้วิจัยได้อาศัยเกณฑ์ดังกล่าวนี้ เป็นหลักเกณฑ์ในการจำแนกภาพยนตร์ที่มีบทบาทของตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ปรากฏอยู่ในเรื่องอย่างน้อยหนึ่งตัวละคร ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งตัวละครหลักหรือตัวละครเสริม แต่ตัวละครนั้นต้องมีความสำคัญต่อเรื่องราวโดยรวมในภาพยนตร์ และเนื่องจากภาพยนตร์บู๊ที่ปรากฏภาพตัวละครพระสงฆ์นั้นมีจำนวนน้อยจึงจัดรวมไว้กับภาพยนตร์ชีวิต และทั้งหมดเป็นภาพยนตร์ที่ออกฉายในปี พ.ศ. 2522-2546 ผลการจำแนกมีดังนี้

ตารางที่ 2 ภาพยนตร์ชีวิตและภาพยนตร์บู๊ซึ่งออกฉายในช่วงปี พ.ศ.2522-2546
ที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกแล้วว่า มีบทบาทของตัวละครพระสงฆ์ ที่มีความสำคัญต่อเรื่องราวใน
ภาพยนตร์

ชื่อภาพยนตร์	ปีที่ฉาย
ไผ่แดง	2522
ชายสามโบสถ์	2524
ข้ามากับพระ	2527
สามแฉกรใจสิงห์	2528
หลวงตาน้อยกูดงค์ชายแดน	2528
คนทรงเจ้า	2532
อำแดงเหมือนกับนายริด	2537
ท้าฟ้าลิขิต	2540
บางระจัน	2543
สุริโยไท	2544
ขุนแผน	2545
7ประจัญบาน	2545
15ค่ำเดือน11	2545
องคุลีมาล	2546
โอเค เบตง	2546

ตารางที่ 3 ภาพยนตร์ตลกซึ่งออกฉายในช่วงปี พ.ศ.2522-2546 ที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกแล้วว่ามามีบทบาทของตัวละครพระสงฆ์ที่มีความสำคัญต่อเรื่องราวในภาพยนตร์

ชื่อภาพยนตร์	ปีที่ฉาย
หลวงตา	2523
หลวงตา2	2525
ดอกฟ้ากับเด็กวัด	2525
บุญมีไฉ่หมาวัด	2534
บัณฑิต 7 วัด	2534
อาจารย์เฮง	2534
โก๊ะตี๋วีรบุรุษอารามบอย	2541
มือปืน/โลก/พระ/จัน	2544
มนต์เพลงลูกทุ่ง เอฟ เอ็ม	2545
หลบผีผีไม่หลบ	2546
คนบอบบ้ำป่าช้าแตก	2546

ตารางที่ 4 ภาพยนตร์ผี-สยองขวัญและเร้นลับซึ่งออกฉายในช่วงปี พ.ศ.2522-2546 ที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกแล้วว่ามามีบทบาทของตัวละครพระสงฆ์ที่มีความสำคัญต่อเรื่องราวในภาพยนตร์

ชื่อภาพยนตร์	ปีที่ฉาย
กาเหว่าที่บางเพลง	2537
นางนาก	2542
ผีหัวขาด	2545
ตำนานกระสือ	2545
มหาอุตม์	2546

3. เลือกสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มภาพยนตร์ในข้อ 2 โดยให้ความสำคัญกับการที่ภาพยนตร์เรื่องดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องมีการเก็บบันทึกไว้เป็นฟิล์ม หรืออุปกรณ์วิดีโอทัศน์ เพื่อสามารถใช้เป็นหลักฐานประกอบการวิจัยได้อย่างชัดเจน

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 10 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 5 รายละเอียดภาพยนตร์ที่ถูกเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างเรียงตามลำดับปีที่ออกฉาย

ลำดับที่	ชื่อภาพยนตร์	ประเภทของภาพยนตร์	ปีที่ออกฉาย
1	ไฟแดง	ชีวิต	2522
2	หลวงตา	ตลก	2523
3	ข้ามากับพระ	ชีวิต/บุญ	2527
4	อำแดงเหมือนกับนายริด	ชีวิต	2537
5	กาเหว่าที่บางเพลง	ผี/สยองขวัญ	2537
6	นางนาก	ผี/สยองขวัญ	2542
7	บางระจัน	ชีวิต/บุญ	2543
8	15ค่ำเดือน11	ชีวิต	2545
9	หลบผีผีไม่หลบ	ตลก	2546
10	มหาอุตม์	ผี/สยองขวัญ	2546

ภาพยนตร์ที่นำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกภาพยนตร์โดยพยายามครอบคลุมสัดส่วนในแต่ละช่วงเวลาให้เท่าเทียมกัน โดยผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วงเวลา คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2522-2537 มีจำนวน 5 เรื่อง และตั้งแต่ พ.ศ. 2537-2546 จำนวน 5 เรื่อง ผู้วิจัยยังให้ความสำคัญกับสัดส่วนของภาพยนตร์แต่ละประเภทอีกด้วย เพื่อให้เห็นภาพของพระสงฆ์ที่สะท้อนผ่านภาพยนตร์แต่ละประเภทได้อย่างชัดเจน

ขณะเดียวกันภาพยนตร์แต่ละเรื่องที่ถูกเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างนั้น มีทั้งภาพยนตร์ที่มีบทบาทของพระสงฆ์เป็นตัวละครหลักและตัวละครสมทบ และภาพยนตร์แต่ละเรื่องจะต้องแสดงภาพพระสงฆ์ที่มีลักษณะที่แตกต่างกันด้วย และที่สำคัญที่สุด คือ ภาพยนตร์ที่ถูกคัดเลือกมานี้จะต้องมีเก็บบันทึกไว้ในรูปแบบของวิดีโอเทป หรือวีดีโอซีดี เพื่อใช้เป็นหลักฐาน และแหล่งข้อมูลในการวิจัยเป็นสำคัญด้วย

3.2 ข้อมูล แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของแหล่งข้อมูลไว้ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร แหล่งข้อมูลประเภทนี้ได้แก่เอกสารต่างๆที่มีข้อมูล หรือประเด็นศึกษาเกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ รวมไปถึงเอกสารต่างๆ ที่มีข้อมูล หรือประเด็นศึกษาเกี่ยวกับภาพและการนำเสนอภาพผ่านสื่อต่างๆ รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์เรื่องต่างๆ ที่นำมาใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษาวิจัยนี้ ด้วย ซึ่งข้อมูลดังกล่าว พบได้ใน นิตยสาร, วารสาร, หนังสือพิมพ์ และเอกสารสิ่งพิมพ์ อื่นๆ ที่ผู้วิจัยได้ไปค้นคว้าในห้องสมุดหลายแห่ง และหาซื้อจากร้านหนังสือทั่วไปด้วย
2. แหล่งข้อมูลประเภทวิดีโอเทป หรือวีดีโอซีดี แหล่งข้อมูลประเภทวิดีโอเทป หรือวีดีโอซีดีนี้ ได้จากการเก็บรวบรวมวิดีโอเทป หรือวีดีโอซีดีภาพยนตร์จากร้านจำหน่ายวิดีโอเทปทั่วไป รวมไปถึงการสั่งซื้อจากแหล่งที่มีภาพยนตร์เก่า
3. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ได้แก่การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากหอภาพยนตร์แห่งชาติ ถึงเนื้อหาของภาพยนตร์เรื่องต่างๆและขอคำแนะนำในการเลือกภาพยนตร์ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องพระธรรมวินัยเพื่อช่วยเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในภาพยนตร์
4. แหล่งข้อมูลอื่นๆ ได้จากการค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับภาพยนตร์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในเชิงคุณภาพ เพื่อตอบปัญหานำวิจัยในข้อที่1และ2
2. ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้เชี่ยวชาญในพระธรรมวินัยเพื่อตอบปัญหานำวิจัยในข้อ 2

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหาของภาพยนตร์จากวิดีโอเทปและวิดีโอซีดี ที่มีวางจำหน่าย และให้เข้าร่วมถึงการสั่งซื้อจากแหล่งที่มีภาพยนตร์เก่า ซึ่งเป็นภาพยนตร์ในช่วงปี 2522-2546 รวม 10 เรื่อง ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้การบันทึกลงในแบบบันทึกหรือแบบสังเกต (note taking or observation note) โดยผู้วิจัยได้บันทึกถึงภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ ซึ่งครอบคลุมถึง บุคลิกภาพ และพฤติกรรมต่างๆ ของพระสงฆ์ที่สามารถมองเห็นได้ รวมไปถึงภาพที่ได้จากการประมวลหรือตีความสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น บทสนทนาที่ตัวละครพระสงฆ์ใช้ในภาพยนตร์ ทั้งที่เป็นตัวภาษาและน้ำเสียง คำพูดพาดพิงที่ตัวละครอื่นๆ ในเรื่องกล่าวถึงตัวละครพระสงฆ์ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระสงฆ์และตัวละครอื่นๆ บทบาทหน้าที่และความสำคัญของพระสงฆ์ในภาพยนตร์แต่ละเรื่อง และผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพระธรรมวินัย เพื่อให้ได้แนวทางในการวิเคราะห์ภาพและบทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์แต่ละเรื่อง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เนื้อหาโดยรวมของภาพยนตร์ โครงเรื่อง ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ ซึ่งครอบคลุมถึง บุคลิกภาพ การแต่งกาย และพฤติกรรมต่างๆ ของพระสงฆ์ที่สามารถมองเห็นได้ รวมไปถึงภาพที่ได้จากการประมวลหรือตีความสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น บทสนทนาที่ตัวละครพระสงฆ์ใช้ในภาพยนตร์ ทั้งที่เป็นตัวภาษาและน้ำเสียง คำพูดพาดพิงที่ตัวละครอื่นๆ ในเรื่องกล่าวถึงตัวละครพระสงฆ์ ความสัมพันธ์ของตัวละคร บทบาทหน้าที่และความสำคัญของพระสงฆ์ในภาพยนตร์แต่ละเรื่อง เพื่อเปรียบเทียบกับหน้าที่ของพระสงฆ์ในพระธรรมวินัย รวมไปถึงวิเคราะห์การใช้เทคนิคทางภาพยนตร์ในการช่วยสร้างความหมายให้กับพระสงฆ์ โดยศึกษาจากการตัดต่อ การลำดับเรื่อง การจัดแสง การถ่ายภาพ และการใช้มุมกล้อง การใช้เพลงและดนตรีประกอบ ตามทฤษฎีสัญญาวิทยา และสัญญาวิทยาของสื่อภาพยนตร์

ผู้วิจัยจะพิจารณาจากสาระสำคัญของเนื้อหาที่ได้จากการบันทึกลงในแบบบันทึกหรือแบบสังเกต (note taking or observation note) มาประกอบกับบทความและบทวิจารณ์ต่างๆ เกี่ยวกับภาพยนตร์ไทยทั้ง 10 เรื่อง และบทสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพระธรรมวินัยเพื่อเป็นกรอบในการเปรียบเทียบภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์กับหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ได้มีบัญญัติไว้ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์และสรุปเป็นภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยในลักษณะต่างๆ บทบาทและความสำคัญของ

พระสงฆ์ในภาพยนตร์กับหน้าที่ของพระสงฆ์ที่บัญญัติไว้ ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดจากทฤษฎี และแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเป็นจริงและแนวคิดการให้ความหมายจากการสร้างภาพของสื่อ รวมไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์มาช่วยในการวิเคราะห์

3.6 การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลแล้ว จะตรวจสอบข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึก และบันทึกเทปการสัมภาษณ์ เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานอ้างอิงที่แน่นอนชัดเจน
2. ข้อมูลจากการวิเคราะห์ตัวบท ผู้วิจัยจะทดสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ ด้วยการทำวิจัยซ้ำ (Test-retest Method) ต่อเนื่องอีกครั้ง

3.7 การนำเสนอข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานการวิจัยแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์(Analysis Description) โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน คือ

1. นำเสนอผลการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทย โดยผู้วิจัยจะทำการสรุปภาพของพระสงฆ์ในลักษณะต่างๆ
2. นำเสนอผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์เพื่อเปรียบเทียบกับหน้าที่ของพระสงฆ์ในพระธรรมวินัยตามแนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์ในบทที่ 2
3. นำเสนอผลสรุปที่ได้จากการทำวิจัยทั้งหมด พร้อมข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

การนำเสนอภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย

ในการวิจัยเรื่อง “การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย” นั้นมีจุดประสงค์หลัก คือ การวิเคราะห์ ทำความเข้าใจกับภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทยระหว่างปี พ.ศ. 2522-2546 และรวมไปถึงการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์กับหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยด้วย

ผู้วิจัยได้แยกการวิเคราะห์เป็นสองส่วน

ส่วนแรก คือการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย โดยผู้วิจัยจะพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่

1. โครงเรื่อง (Plot) ซึ่งตามปกติจะมีการลำดับเหตุการณ์ในการเล่าเรื่องไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่การเริ่มเรื่อง (Exposition) การพัฒนาเหตุการณ์ (Rising Action) ภาวะวิกฤติ (Climax) ภาวะคลี่คลาย (Falling Action) การยุติของเรื่องราว (Ending)
2. ตัวละคร อันได้แก่ บุคลิกลักษณะของตัวละคร ลักษณะท่าทางของตัวละคร รวมถึงการใช้สีหน้า แววตาของตัวละคร รูปลักษณะของตัวละคร ลักษณะการแต่งกาย การใช้น้ำเสียง วิธีการออกเสียง มาใช้ประกอบการวิเคราะห์เป็นสำคัญ ในส่วนของบทสนทนาของตัวละครนั้น ผู้วิจัยจะพิจารณาจากการสื่อสารโดยการใช้ภาษาที่เป็นถ้อยคำ ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียน ซึ่งแบ่งเป็น Dialogue กับ Monologue โดย Dialogue คือบทสนทนาที่ตัวละครหนึ่งพูดกับตัวละครอีกตัวหนึ่ง ขณะที่ Monologue คือข้อความหรือถ้อยคำที่ตัวละครพูดเพียงคนเดียว ไม่มีผู้ฟังหรือไม่มีผู้ตอบโต้ด้วย เช่น คำรำพึง หรือบทอธิบายนำเรื่อง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร โดยจะพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร พระสงฆ์กับตัวละครอื่นๆในรูปแบบต่างๆ เช่น การเป็นผู้นำ การเป็นผู้ปกครอง การเป็นที่พึ่ง รวมถึงลักษณะการเคารพนับถือของตัวละครอื่นที่มีต่อตัวละครพระสงฆ์

4. การนำเสนอภาพพระสงฆ์จากเทคนิคในการผลิตภาพยนตร์ โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากการใช้ Shot และมุมกล้อง การใช้แสงและสีของภาพ การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษ การใช้เพลงและดนตรีประกอบ ซึ่งองค์ประกอบที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะช่วยเสริมอารมณ์ของเรื่องให้เด่นชัดมากขึ้นและช่วยอธิบายความหมายหรือช่วยเน้นภาพให้ได้ความหมายสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นด้วย

ส่วนที่สองคือการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์กับหน้าที่ในพระธรรมวินัย โดยผู้วิจัยจะอธิบายอย่างละเอียดในบทที่ 5 ต่อไป

ตารางที่ 6 ตัวละครที่เลือกศึกษาในภาพยนตร์แต่ละเรื่อง

ภาพยนตร์	ตัวละครหลัก	ตัวละครสมทบ
ไผ่แดง	สมภารกร่าง	พระถม พระจตุญ
หลวงตา	หลวงตา	-
ข้ามากับพระ	หลวงพ่อเสื่อ	-
อ้าแดงเหมือนกับนายริด	พระริด	หลวงปู่
กาเหว่าที่บางเพลง	หลวงพ่อเต็ม	-
นางนาก	-	สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) หลวงตาวิกรมมหาบุศย์
บางระจัน	-	พระอาจารย์ธรรมโชติ
15 คำเดือน 11	หลวงพ่อโล่	พระลูกวัด
หลบผี ผีไม่หลบ	-	หลวงพ่อ
มหาอุตุม์	หลวงพ่อทองคำ	-

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะเลือกศึกษา และให้ความสำคัญกับตัวละครที่เป็นพระสงฆ์ เพียงไม่กี่ตัวละครในเรื่อง แต่ผู้วิจัยก็ได้ละเอียดที่จะทำการศึกษา และมองภาพรวมของตัวละครอื่นด้วย ในกรณีที่ตัวละครอื่นนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวละครที่เป็นพระสงฆ์อันจะทำให้มองเห็นภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ได้ชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยก็จะหยิบยกมาอ้างอิง หรือยกตัวอย่างประกอบการวิเคราะห์เป็นส่วนๆ ไป

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์ภาพยนตร์ตัวอย่างแยกทีละเรื่องซึ่งผลการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของพระสงฆ์ มีดังต่อไปนี้

4.1 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “ไม้แดง”

เรื่องย่อ

ชาวบ้านไม้แดงเดือดร้อนเนื่องจากฝนแล้ง กำนันจึงขอให้สมภารกว้างแห่งวัดไม้แดงเป็นธุระแจกจ่ายสิ่งของจากทางราชการให้ชาวบ้าน ชาวบ้านต่างพากันมารับของแจก เว้นเสียแต่แก้วนซึ่งเป็นเพื่อนกับสมภารมาตั้งแต่เด็กๆ แก้วนทำตัวต่อต้านรัฐ โดยเชื่อว่ารัฐเอาเปรียบชาวบ้าน นอกจากจะไม่รับของแจกแล้วยังปลุกกระดมชาวบ้านไม่ให้รับของแจกอีกด้วย ขณะนั้นเป็นช่วงที่รัฐบาลกำลังต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ กำนันจึงมาปรึกษาสมภารเรื่องแก้วน สมภารรู้สึกไม่สบายใจ จึงเข้าไปสวดมนต์ในโบสถ์ เหตุการณ์มหัศจรรย์เกิดขึ้นเมื่อพระประธานในโบสถ์พูดคุยได้ตอบกับสมภาร และได้ตักเตือนสมภารว่าแก้วนไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้ใคร และยังได้เตือนไม่ให้สมภารลืมหิน ทำท่าเป็นเศรษฐีแจกของให้ชาวบ้าน

สมภารให้ซ็อนลูกน้องของแก้วนรับของแจก เมื่อสมภารเห็นเข้าจึงตามมาอาละวาดกับซ็อนแล้วไปฟ้องแก้วน สมภารรู้เข้าก็โมโหมากพายเรือไปเอาเรื่องแก้วน ทั้งคู่เถียงกันอย่างรุนแรง สมภารโกรธจนถึงกับทำไม้พายหัก แก้วนจึงต้องพายเรือไปส่งที่วัด เมื่ออารมณ์เย็นลงทั้งคู่สมภารจึงพูดให้แก้วนยอมรับของแจกเพื่อเห็นแก่ชาวบ้าน

เวลาผ่านไปข่าวคอมมิวนิสต์ก็ทวีความรุนแรงมากขึ้น ชาวจากวิทยุว่ากองทัพฝ่ายแดงบุกเข้าไทยแล้ว แก้วนรีบมาเตือนให้สมภารหนีไปก่อนที่พรรคพวกจะมาจับไปขึ้นศาลประชาชน แต่สมภารไม่ยอมหนี สุดท้ายข่าวที่ได้ยินก็เป็นแค่การซ้อมรบ ถมลูกน้องของแก้วนต้องบวชให้แม่ แต่สมภารไม่สบายใจกลัวว่าถมจะไม่ศรัทธาในศาสนาจึงไปปรึกษาพระประธาน พระประธานบอกว่า

นี่เป็นโอกาสดีที่จะได้พิสูจน์ศรัทธาของสมภารด้วย ในขณะนั้น เทียมลูกน้องอีกคนของแคว้นกำลังรักอยู่กับทิพย์ แต่พ่อของทิพย์ก็ดักัน ทิพย์จึงคิดอุบายโดยหลอกพ่อว่าต้อง พ่อของทิพย์จึงให้จัดการแต่งงานให้ถูกต้อง เมื่อถึงเวลาที่พระธมจะต้องสึก แต่พระธมไม่ยอมสึก แคว้นจึงหาว่าสมภารเปลี่ยนจิตใจของพระธมโดยสอนแต่เรื่องไร้สาระและแหวะไปถึงพระจรรุญ พระใหม่ที่สมภารให้อาศัยจำวัด แต่ที่จริงแล้วเป็นคนสติไม่ดีที่มาหลอกไปหวยชาวบ้าน เมื่อสมภารไปพบเห็นพฤติกรรมของพระจรรุญจึงไปปรึกษาพระประธาน ในที่สุดสมภารจึงให้คนมาจับไปปล่อย

ในงานบุญประจำปีของวัด แคว้นตั้งตัวรับบริจาคเงินเพื่อนำไปสร้างโรงเรียน แต่เงินที่แคว้นได้จากการรับบริจาคไม่เพียงพอ สมภารจึงนำเงินที่ได้จากการทำบุญมาสมทบ ระหว่างนั้นพระธมได้พบกับ แว่นหลานสาวของกำนัน และเกิดถูกชะตาจึงเริ่มคิดจะสึก พอดีกับที่รู้ว่าที่นาของตนกำลังจะถูกยึดโดยเสียที่หลอกให้แม่ของธมพิมพ์ลายนิ้วมือลงในสัญญา พระธมจึงสึกออกมา

ชาวบ้านไม่แดงกับบ้านไม้ต้นทะเลาะกันเรื่องสร้างโรงเรียน สมภารจึงตัดสินใจให้สร้างบนสะพาน เสียสร้างเขื่อนกันน้ำเพื่อบิบบให้ชาวบ้านชายที่นาให้ตน กำนันจึงให้สมภารไปพูดกับเสียแต่เสียไม่ยอม เมื่อชาวบ้านสร้างโรงเรียน พวกเสียก็มาข่มขู่จนชาวบ้านต้องหนี แคว้นและพวกข่มเข้าไปจัดการพวกเสียตอนกลางดึก รุ่งเช้าสมภารได้ไปตามข้าหลวงมาช่วยจัดการเรื่องราวทั้งหมดรวมทั้งเรื่องสัญญาปลอมที่แม่ของธมถูกโกงที่นา เหตุการณ์ต่างๆ คลี่คลายลง สมภารเป็นห่วงแคว้น แต่แคว้นก็ยังเป็นแคว้นคนเดิมที่ยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งเสรีชนของตน

4.1.1 การวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “ไม่แดง” จากโครงเรื่อง (Plot)

ในภาพยนตร์เรื่อง “ไม่แดง” นั้น ผู้วิจัยพบว่าโครงเรื่องหลักๆ ของภาพยนตร์ได้นำเสนอภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชนมากกว่าการเสนอภาพพระสงฆ์ที่เคร่งครัดในการปฏิบัติธรรม ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ช่วยเหลือ ตัวละครอื่นๆ ด้วย ตัวละครสมภารกว้าง เปรียบเสมือนศูนย์รวมแห่งความเคารพนับถือของชาวบ้าน จึงต้องทำหน้าที่ของผู้นำชุมชนไปด้วยในยามเกิดปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะปัญหาเรื่องภัยแล้ง หรือปัญหาเรื่องคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เนื่องมาจากชาวบ้านทั่วไปเคารพนับถือสมภารเสมือนผู้นำชุมชน ดังนั้นสมภารจึงเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นดังที่ปรากฏให้เห็นตั้งแต่ฉากแรกซึ่งเป็นฉากเปิดตัวของสมภารกว้าง จะเห็นว่า กำนันซึ่งตามหน้าที่แล้วต้องเป็นคนทีคอยดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน แต่กลับมอบหมายให้สมภารกว้างเป็นธุระจัดแจง

ในเรื่องการแจกจ่ายของเพื่อช่วยชาวบ้าน แสดงให้เห็นถึงลักษณะการเป็นผู้นำชุมชนซึ่งบางครั้ง การทำตัวเป็นผู้นำของสมภารนั้นดูเหมือนจะเกินไปจากกิจของสงฆ์ เพราะถึงจะไม่ผิดวินัยแต่ก็ผิด ธรรมะ แม้ว่าพระสงฆ์จะมีหน้าที่ต้องอนุเคราะห์ฆราวาสให้พ้นทุกข์ แต่งานบางอย่างที่เร้ากิเลส ตัณหาและเสี่ยงต่อคำครหาของชาวบ้านพระสงฆ์ก็ไม่ควรทำ การกระทำเช่นนี้จึงทำให้สมภารยึด ติดไปกับบทบาทการเป็นผู้นำชาวบ้านมากกว่าบทบาทในการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนตาม หน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์

จากโครงเรื่องของภาพยนตร์จะเห็นถึงข้อบกพร่องต่างๆของสมภาร แม้ว่าตัวละครสมภาร กร่างจะถูกนำเสนอให้ออกมามีลักษณะของพระนักพัฒนา มีความเป็นผู้นำ เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว กล้า คิดกล้าทำ แต่ตัวละครสมภารกร่างก็มีปัญหาที่ตนไม่สามารถแก้ไขได้ จึงต้องไปพูดคุยกับหลวงพ่ พระประธานในโบสถ์ ซึ่งแท้จริงแล้วเสียงจากหลวงพ่อก็คือเสียงภายในจิตใจของสมภารกร่าง นั่นเอง สาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมภารต้องมาปรึกษาหลวงพ่ในโบสถ์ก็มาจากการที่สมภารต้องเข้าไป มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน จึงทำให้สมภารไม่สามารถทำจิตใจให้สงบได้ และด้วย ความใจร้อนและวู่วามของสมภารนี้เองที่ทำให้สมภารทำสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควรลงไป หลวงพ่ในโบสถ์ก็ จะตักเตือนและให้สติแก่สมภาร เช่นเมื่อสมภารเกิดความเคลือบแคลงใจในตัวถม ไม่อยากให้บวช เป็นพระ

นอกจากนั้นตัวสมภารยังต้องปกป้องศาสนาและสถาบันสงฆ์โดยเป็นผู้แก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งเกิดจากตัวละครพระสงฆ์อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น พระถม ที่ยังคงห่วงไหวไปกับกิเลสต่างๆ และพระ จรูญ ที่สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน แม้ว่าวิธีแก้ปัญหานั้นจะไม่เหมาะสมแต่สมภารก็มี เจตนาอันดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ภาพยนตร์ได้แสดงให้เห็นว่าในที่สุดแล้วสมภารกร่างก็สามารถช่วย ชาวบ้านและเป็นที่ยิ่งให้กับชาวบ้านในยามที่เดือดร้อนได้เสมอ แม้กระทั่งในฉากสุดท้ายที่สมภาร เป็นผู้ไปตามข้าหลวงมาจับพวกเสี้ยมเหล่าซึ่งโกงที่ดินของชาวบ้าน

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ด้วยโครงเรื่อง พบว่าภาพของพระสงฆ์ที่นำเสนอขึ้นยังมี ลักษณะของฆราวาสอยู่มากเนื่องจากต้องทำตัวเป็นผู้นำชาวบ้าน และช่วยแก้ปัญหาต่างๆและ ยังคงติดอยู่กับบารมย์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความโกรธ ความกังวล หรือความเป็นห่วง รวมไปถึงภาพ ของพระสงฆ์ที่ไม่สามารถระงับจิตใจของตนเองได้ และภาพของพระสงฆ์ที่สร้างความเดือดร้อน ให้กับชาวบ้าน

4.1.2 การวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “ไม่แดง” จากลักษณะตัวละคร

ก. สมภารกร่าง

บุคลิกลักษณะของตัวละคร

ลักษณะของสมภารกร่างนั้นอยู่ในวัยกลางคน รูปร่างสูงใหญ่ และแข็งแรง จึงสอดคล้องกับภาพที่ออกมาในลักษณะของผู้นำที่มีความเด็ดเดี่ยว มีใจนักเลง กล้าหาญ ค่อนข้างใจร้อน เห็นได้จากฉากที่สมภาร กำนันและแก้วนโปเจรจากับเสียหญิง เพื่อขอให้ยกเลิกการสร้างเขื่อน เมื่อแก้วนและพวกเสียหญิงเกิดชกต่อยกัน สมภารก็ระงับอารมณ์ไม่อยู่เข้าไปช่วยแก้วนอีกแรงหนึ่ง กริยาท่าทางต่างๆ กระฉับกระเฉง ว่องไว ทำอะไรรวดเร็ว พุดจาเสียงดังฟังชัด น้ำเสียงมีอำนาจ แวดตาเด็ดเดี่ยว เมื่อมีความรู้สึกอย่างไรก็แสดงออกมาทางสีหน้าและแววตาอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์โกรธ กังวล หรือมีความสุข

การแต่งกายหรือการครองจีวรของสมภารก็เป็นไปตามโอกาส แต่ลักษณะการครองจีวรในบางครั้งก็อาจจะไม่เรียบร้อยเท่าที่ควร เนื่องมาจากการที่สมภารเป็นคนทำ อะไรรวดเร็ว ว่องไว เช่นตอนที่สมภารพายเรือ เป็นต้น

สมภารมักจะแสดงอารมณ์ต่างๆโดยไม่มีการระงับเอาไว้ ทั้งทางคำพูดและกริยาอาการ ดังเช่น ฉากที่สมภารกร่างโมโหแก้วนที่ห้ามไม่ให้ลูกน้องไปรับของแจกที่วัด สมภารจึงพายเรือไปเจรจากับแก้วน แต่ด้วยความโมโหจึงลืมหัดหัวไม่พายอย่างไม่รู้ตัว และแสดงความโกรธออกมาอย่างเต็มที่ เมื่อถูกแก้วนพุดจาเข้าแหงก็ไม่สามารถควบคุมอารมณ์เอาไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันตัวสมภารเองก็มักจะพุดจายั่วโมโหแก้วนเช่นกัน

นอกจากนั้นแล้ว ภาพยนตร์ยังได้เสนอภาพของสมภารในลักษณะที่ชวนหัวเราะและน่าตลกเพื่อเป็นการตอกย้ำว่าสมภารกร่างก็เป็นเหมือนปุถุชนคนธรรมดาทั่วไป ย่อมแสดงออกปกริยาท่าทางต่างๆตามอารมณ์ขณะนั้น โดยไม่ได้สำรวมกริยาอย่างเช่นที่พระสงฆ์ควรปฏิบัติ เช่นตอนที่สมภารกร่างได้ยินเสียงจากหลวงพ่อบุณในโบสถ์เป็นครั้งแรก ถึงกับตกใจจนสะดุ้งและทำหน้าตาตื่น รวมไปถึงในแต่ฉากที่สมภารกับแก้วนพบกัน สมภารมักจะพุดจายั่วโมโหและหัวเราะชอบใจ และตอนที่สมภารเข้าไปช่วยแก้วนที่ต่อสู้

กับลูกน้องเสียเหลือเกิน เมื่อเข้าไปช่วยแล้วสมภารกลับทำหน้าที่ไม่รู้ไม่ชี้ เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น

บทสนทนาของตัวละคร

Monologue ในภาพยนตร์เรื่อง “ไผ่แดง” นั้น จะพบว่าตัวละครสมภารกว้าง มักจะรำพึงกับตัวเองอยู่เสมอเมื่อเกิดความคับข้องใจในเรื่องต่างๆ เช่น ตอนที่สมภารไม่เห็นพวกของแคว้นมารับของแจก “พวกเจ้าแคว้นหายไปไหน ไม่เห็นมาสักคน” หรือ “ไอ้แคว้นมันจะเป็นอย่างไรที่ทางการเขาบอกจริงรี” ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นห่วงเป็นใยที่มีต่อชาวบ้าน และคำรำพึงที่แสดงให้เห็นผลจากอารมณ์โกรธของสมภารหลังจากหักไม้พายแล้ว “ไอ้ฉิบหาย แล้วกูจะกลับวัดยังไฉนจะเนี่ย”

คำรำพึงเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงภาพของพระสงฆ์ที่ยังมีอารมณ์ความรู้สึกไม่ต่างจากฆราวาสทั่วไปเมื่อเกิดอารมณ์ต่างๆ ก็แสดงออกมาอย่างชัดเจนโดยไม่มีการระงับอารมณ์นั้นไว้ซึ่งขัดต่อหลักการปฏิบัติตนของพระสงฆ์

Dialogue ในบทสนทนายระหว่างสมภารกับชาวบ้านนั้นก็ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันไปทั้งคำพูดและคำสรรพนามขึ้นอยู่กับว่าชาวบ้านคนนั้นเป็นใคร เช่นเมื่อคุยกับกำนัน สมภารจะเรียกแทนตัวว่า ชื่น (ซึ่งมาจากคำว่า ฉัน) ส่วนกำนันก็จะใช้สรรพนามแทนตัวว่า กระผม และเรียกสมภารว่า ท่าน แต่เมื่อสมภารพูดคุยกับแคว้นซึ่งเป็นเพื่อนเก่ากันมา สรรพนามก็จะเปลี่ยนไป ตามอารมณ์ของสมภารในขณะนั้น เช่น เมื่อสมภารโมโห ก็จะเรียกแทนตัวว่า กู เรียกแคว้นว่า มึง ส่วนคำพูดก็จะมีคำหยาบคายตามประสาชาวบ้านทั่วไป ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติของพระสงฆ์ในชนบทสมัยก่อน เช่น

“ไอ้แคว้นมึงหยุดนะ ชื่นมึงพูดอีกคำเดียว กูเอาไม้พายตีหัวมึงแน่”

“...แค่นั้นยังไม่พอ มึงยังให้อิสต์วัดเรัจฉานนั่นชกปากพ่อมันให้เด็กมันดูอีกด้วย”

“ถ้ากูขึ้นไปชกมึงบนเรือนให้ลูกมึงดู มึงจะว่าไง ถ้าไม่ชกจริงค่อยมาว่ากูว่ากูสมภารกว้างไม่แน่จริง”

คำพูดเหล่านี้แสดงถึงความเจ้าอารมณ์ และความเป็นนักเลงของสมภาร ซึ่งถือว่าการพูดโดยใช้อารมณ์เป็นที่ตั้งนั้นย่อมเป็นกิเลส สมณเพศย่อมตั้งระมัดระวังกาย วาจา ใจ

ไม่ให้เป็นภัยต่อตนเองและผู้อื่น พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาท ไม่เอาตนเองเป็นใหญ่ หรือแม้แต่ยามสมภารอารมณดีก็มักจะยั่วโมโหแกว่านอยู่เสมอ แสดงถึงความเป็นคนชอบกระเช้าเข้าเหย้าเหยื่อ มีอารมณ์ขัน เช่น

“... ก็เอ็งมันชอบแกว่านปากหาตีน แกว่านดินหาเสี้ยนไฉงเล่า”

“... ถ้าแกว่านอยากจับเหมา เซ ตุ้ ก็บอกชั้น(ฉัน)แล้วกัน จะสมนาคุณให้เต็มที”

แต่ในยามที่สมภารอยู่ในอารมณ์ปกติก็จะใช้ถ้อยคำแบบที่ใช้พูดกับชาวบ้านคนอื่น ๆ โดยเรียกแกว่านว่า “สหายแกว่าน” แสดงถึงความเป็นเพื่อนกันมากกว่าจะเป็นการพูดจาระหว่างพระกับฆราวาส เช่น

“สหายแกว่าน สหายจงดูท้องฟ้า พระอาทิตย์ส่องแสงเป็นสีแดง ต่อไปมันจะส่องแสงเป็นสีทองในไม่ช้า”

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของตัวละครรวมถึงบทสนทนาของตัวละครแล้วพบว่า ภาพของสมภารกว้างนั้นเป็นพระที่ไม่เคร่งครัดในวินัย และไม่สงบสำรวม แสดงอารมณ์ต่างๆ อย่างชัดเจน มีลักษณะเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว สมกับเป็นผู้นำชุมชน มีความเป็นห่วงเป็นใยและปรารถนาดีต่อฆราวาส

ข. พระถม

บุคลิกลักษณะของตัวละคร

พระถมนั้นอยู่ในวัยกลางคน รูปร่างเล็ก ท่าทางไม่มั่นใจในตนเอง น้ำเสียงเวลาพูดค่อนข้างเบา เก็บความรู้สึกโดยไม่พูดออกมา แต่จะแสดงออกทางสีหน้าและแววตา การแต่งกายก็เป็นไปในลักษณะเดียวกับสมภารกว้าง คือ เป็นไปตามโอกาส ตอนที่ยังไม่ได้บวชถมเป็นลูกน้องของแกว่าน และยึดถือในอุดมการณ์เดียวกับแกว่าน จึงมีอคติและต่อต้านสถาบันสงฆ์ สาเหตุที่ต้องมาบวชก็เพราะทนคำขอของแม่ไม่ได้ แต่เมื่อบวชแล้วก็สามารถประพฤติตนอยู่ในสมณเพศได้ดี คือมีความสำรวมกาย วาจา ใจ และสามารถระงับอารมณ์ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีเมื่อเปรียบเทียบกับสมภาร อย่างไรก็ตามภาพของพระถมนั้นก็ยังเป็นพระที่ยังตัดเรื่องทางโลกไม่ขาด ยังคงมีอารมณ์ต่างๆ เช่นเดียวกับสมภาร คือ เมื่อพระถมได้เจอกับ แกว่าน หลานสาวของกำนัน ก็เกิดถูกใจในตัวแกว่านแต่ต้องระงับ

จิตใจเอาไว้ เมื่อพระธมเกิดความขัดแย้งภายในจิตใจจึงใช้วิธีคิดแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และในที่สุดก็ตัดสินใจสึก

บทสนทนาของตัวละคร

Dialogue คำพูดของพระธมนั้นแสดงให้เห็นถึงความสนใจและตั้งใจที่จะปฏิบัติธรรม เช่น

“ก่อนบวชชั้น (ฉัน)ก็ว่าจะบวช 15 วันตอนนั้นไม่ได้มูสา แต่เมื่อบวชแล้วก็เปลี่ยนใจ เพราะรู้สึกว่ามีอะไรบางอย่างที่สมภารมีแต่ชั้น(ฉัน)ไม่มี”

รวมถึงคำพูดที่ปกป้องสมภาร และแก้ไขความเข้าใจผิดของแก้วนที่มีต่อสมภาร

แก้วน:เหลวไหลน่าถม นี่คงจะสมภารอีกล่ะสิ

พระธม:อย่าไปว่าท่านเลย ท่านไม่ได้สอนอะไรชั้น (ฉัน)เท่าไรหรอก

เมื่อพิจารณาจากบุคลิกลักษณะของตัวละครและบทสนทนาของตัวละครพบว่า ภาพของพระธมนั้น มีลักษณะที่สงบเรียบร้อย แต่ไม่มีความมั่นใจในตนเอง มีความศรัทธาในพุทธศาสนา แต่ไม่สามารถระงับจิตใจตนเองได้ ยังคงหวั่นไหวไปกับสิ่งต่างๆ

ค. พระจรรุญ

บุคลิกลักษณะของตัวละคร

พระจรรุญนั้นเป็นคนสติไม่ดีที่ปลอมมาเป็นพระ ลักษณะภายนอกจึงดูล่อลวงแต่ทั้งที่อยู่ใต้วัยอาวุโสแล้ว รูปร่างผอม น้ำเสียงเหน่อ มักพูดจาไร้สาระ กิริยาท่าทางดูขัดกับเพศบรรพชิต การแต่งกายนุ่งห่มจีวรดูรุงรัง ไม่มีการสำรวจมกิริยาอาการ ไม่ได้ปฏิบัติตามวินัยของบรรพชิต ภาพของพระจรรุญนั้นจึงเป็นไปในลักษณะที่ชวนหัวเราะ น่าตลกขบขัน ด้วยการพยายามทำตัวเป็นผู้วิเศษ ให้ชาวบ้านเคารพบูชา ทำตัวเป็นผู้แตกฉานในเรื่องวินัยสงฆ์โดยการชักชวนให้สมภารทำผัดคี่ล ฉนอาหารในยามวิกาล หลอกหลวงชาวบ้านด้วยการโบ้หวย ในท้ายที่สุดพระจรรุญก็ถูกแก้วนจับตัวไปปล่อยตามความต้องการของสมภาร

บทสนทนาของตัวละคร

Monologue พระจรรยาขึ้นเมื่อเดินทางมาที่วัดไม้แดงระหว่างทางก็เดินร้องเพลงมาเรื่อยๆ พร้อมรำพึงกับตัวเองว่า “แหม... เมื่อไหร่จะถึงวัดไม้แดงสักทีละนี่ ร้องมาตั้งร้อยกว่าเพลงแล้วนา” แสดงให้เห็นลักษณะอันไม่สำรวจอย่างชัดเจนและเสริมให้ภาพของพระสงฆ์ที่ดูตลกขบขันเด่นชัดมากขึ้น

Dialogue คำพูดพระจรรยาที่พูดกับสมภารนั้นก็เข้าไปในลักษณะของพระผู้มีอาวูโสเล็กน้อยกับพระที่มีอาวูโสมากกว่า สรรพนามที่ใช้แทนตัวก็คือ ผม และเรียกสมภารว่า ท่านสมภาร บทสนทนาของพระจรรยาขึ้นเป็นคำพูดที่เพื่อเจ้อวดอ้างคุณวิเศษต่างๆ และการกระทำที่ขัดต่อวินัย เช่น

“ถ้าบำเพ็ญถึงขั้นนี้แล้วจะปล่อยจิตไปถึงไหนก็ได้”

“คำๆ อย่างนี้จะไม่หาอะไรแก้หิวหน่อยหรือ ลอดช่องสิงคโปร์ใส่สมภาร พอใส่ปากก็กลืนได้เลยไม่ผิดวินัยสงฆ์”

เมื่อวิเคราะห์จากลักษณะของตัวละครและบทสนทนาของตัวละครพบว่า ภาพของพระจรรยาขึ้นมีลักษณะที่ตลกขบขัน ไร้สาระ ไม่มีความสำรวจ สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น และสร้างความเสียหายให้กับสถาบันสงฆ์

4.1.3 การวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง“ไม้แดง” จากความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร

ก. สมภารกร่าง

ลักษณะความสัมพันธ์ของสมภารกร่างที่มีต่อพระสงฆ์ด้วยกันนั้น พบว่าสมภารเป็นที่เคารพของตัวละครพระสงฆ์อื่นๆ โดยปกครองและให้การดูแลตามหน้าที่ของสมภารที่ต้องกระทำไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างให้แก่พระภิกษุ การจัดหาที่พักให้กับพระจรรยาที่เดินทางมา และเมื่อพบว่าพระจรรยาขึ้นสร้างความเดือดร้อนให้ชาวบ้านก็จัดการให้แคว้นจับตัวไปปล่อย

ส่วนลักษณะความสัมพันธ์ของสมภารกับขรवासนั้นพบว่าสมภารเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านทั่วไป และเป็นที่พึ่งให้กับชาวบ้านในการช่วยคลี่คลายปัญหาต่างๆไม่ว่าจะเป็นตอนที่สมภารไปพูดเพื่อให้แกว่นยอมให้ลูกน้องมารับของแจก หรือตอนที่ทิพย์ทำอุบายหลอกพ่อเพื่อให้ได้แต่งงานกับเทียม ตอนที่พวกแกว่นเรียไรเงินเพื่อสร้างโรงเรียน ตอนที่ชาวบ้านไผ่แดงและไผ่ตันทะเลาะวิวาทกัน และตอนที่เสียเหล็กหลอกให้ยายฉันทกที่ดินให้เพื่อไปสร้างเขื่อน เมื่อสมภารกร่างรู้ว่าชาวบ้านมีปัญหา ก็มักจะช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆให้ชาวบ้านอยู่เสมอ แต่ความเคารพนับถือนี้เป็นลักษณะของการเคารพญาติผู้ใหญ่มากกว่าเคารพผู้ทรงศีล เนื่องจากสามารถพูดจาหยอกล้อกันได้

ส่วนความสัมพันธ์ของสมภารกับแกว่นนั้นเปรียบเสมือนไม้เบื่อไม้เมา เนื่องจากเคยเป็นเพื่อนกันมาก่อน สมภารจึงปฏิบัติตนต่อแกว่นต่างจากขรवासคนอื่นๆ ในขณะที่แกว่นก็ไม่ได้แสดงว่าเคารพสมภารแต่อย่างใด มักจะหาเรื่องทะเลาะอยู่เสมอ คำพูดของแกว่นเมื่อพูดกับสมภารนั้นก็จะเป็นคำพูดที่ใช้พูดกันระหว่างเพื่อนฝูง คือมีคำหยาบคาย และแสดงอารมณ์ต่างๆอย่างชัดเจน เช่น

“รู้อย่างนี้ไม่พายเรือมาส่งหรือก พระอะไรไปกร้ายบรรลัยเลย”

“สมภารนี่คือฉิบ”

ถึงแม้จะแสดงออกว่าไม่ถูกกันแต่ทั้งคู่ก็มีความปรารถนาดีต่อกัน คือ เมื่อแกว่นรู้ว่าพรรคพวกจะบุกมาจับตัวสมภาร ก็รีบมาส่งข่าวเพื่อให้สมภารหนีไป และช่วยสมภารโดยการจับเอาพระจรรยาไปปล่อย ในขณะที่สมภารก็มักจะเป็นห่วงทุกข์สุขของแกว่นและครอบครัวอยู่เสมอความสัมพันธ์ของทั้งคู่จึงเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครสมภารกร่างและตัวละครอื่นๆ นั้นพบว่า สมภารเป็นที่พึ่งและให้ความช่วยเหลือตัวละครอื่นๆ ทั้งขรवासและพระสงฆ์ โดยตัวละครอื่นๆนั้นเคารพนับถือสมภารเสมือนญาติผู้ใหญ่ ในขณะที่แกว่นแสดงท่าทีต่อสมภารเหมือนเป็นเพื่อนกัน โดยไม่แสดงความเคารพ ในขณะที่สมภารเองก็ปฏิบัติต่อแกว่นเสมือนเป็นเพื่อนเช่นกัน

ข. พระธม

ความสัมพันธ์ของพระธมที่มีต่อสมภารนั้น เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อตอนเป็นฆราวาส เพราะตอนที่ยังไม่บวชนั้น ธมมีความคิดเช่นเดียวกับแก้วน คือไม่เคารพในตัวสมภารและเคยยุให้แก้วนและพรรคพวกจับตัวสมภารไปหมกโคลน แต่เมื่อได้บวชแล้วก็แสดงความเคารพนับถือสมภารและยึดเอาสมภารเป็นแบบอย่างในการศึกษาปฏิบัติธรรม

ส่วนความสัมพันธ์ของพระธมกับชาวบ้าน โดยเฉพาะแก้วนนั้นยังคงเป็นไปในลักษณะของพรรคพวกเพื่อนฝูง เนื่องจากแก้วนไม่ได้เคารพนับถือในตัวพระธม ส่วนตัวของพระธมนั้นก็แสดงให้เห็นว่ายังคงนับถือแก้วนเป็นเสมือนลูกพี่ จึงมีความเกรงใจอยู่มาก นอกจากนั้นพระธมยังไม่ได้มีความสำคัญอันใดต่อชาวบ้านเนื่องจากไม่ได้ช่วยเหลือหรือเป็นที่พึ่งแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครพบว่า พระธมนั้นมีความเคารพนับถือสมภารและยึดถือเป็นแบบอย่าง ส่วนความสัมพันธ์ต่อฆราวาสคนอื่นๆ โดยเฉพาะแก้วนนั้น ยังคงเป็นความสัมพันธ์แบบพรรคพวกเพื่อนฝูง โดยพระธมยังคงเคารพแก้วนเช่นเดียวกับตอนที่ เป็นฆราวาส และไม่ได้แสดงความช่วยเหลือตัวละครอื่นๆแต่อย่างใด

ค. พระจรรยา

ความสัมพันธ์ของพระจรรยาที่มีต่อสมภารกว้างนั้น เป็นไปในลักษณะของการให้ความเคารพในฐานะของพระที่มีศักดิ์สูงกว่าจึงพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ แต่เนื่องจากสติที่ไม่สมประกอบ จึงได้ชักชวนให้สมภารกระทำผิดศีลด้วยกันกับตน โดยการฉันอาหารในยามวิกาล

ความสัมพันธ์ของพระจรรยาต่อชาวบ้านนั้น เป็นไปในลักษณะของการหลอกลวงชาวบ้านเพื่อหวังลาภสักการะต่างๆ โดยที่ชาวบ้านไม่รู้ตัวกลับหลงเชื่อและให้ความเคารพศรัทธาอย่างจริงจัง

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครพบว่า ในขณะที่พระจรรยาให้ความเคารพสมภาร แต่กลับหลอกลวงชาวบ้านเพื่อหวังลาภสักการะโดยที่ชาวบ้านก็หลงเชื่อและเคารพนับถือในตัวพระจรรยา เป็นการสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น

4.1.4 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง“ไผ่แดง” จากเทคนิคต่างๆในภาพยนตร์

การใช้มุมกล้อง และ shot

- มุมกล้อง การใช้มุมกล้องในการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องนี้ โดยส่วนใหญ่จะใช้มุมกล้องแบบ Point-of-View ภาพที่ปรากฏออกมาจะมีลักษณะที่คล้ายกับผู้ชมกำลังเข้าไปยืนในเหตุการณ์ โดยเฉพาะในฉากที่สมภารกว้างทะเลาะกับแก้ว่น จะเห็นสีหน้าของสมภารในขณะที่โมโหอย่างชัดเจนดังเช่นในรูปที่ 1 สิ่งที่ทำให้คนดูรู้สึกได้ว่าสมภารกว้างอยู่ในสถานะของพระสงฆ์ที่เปรียบเสมือนญาติผู้ใหญ่หรือผู้นำชุมชน มากกว่าผู้ทรงศีลอันประเสริฐก็คือ การใช้มุมกล้องระดับสายตา (Eye Level Angle) เมื่อกำลังจับภาพสมภาร ทำให้รู้สึกถึงความเท่าเทียม มากกว่าการเคารพนับถือ

- Shot การใช้ Shot ต่างๆในภาพยนตร์เรื่อง “ไผ่แดง” มักจะเป็นไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์ในเรื่อง โดยใช้ Long Shot และ Medium Shot เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสมภารกว้างกับชาวบ้าน ส่วนในฉากที่สมภารต้องเจอกับแก้ว่น มักจะใช้ Two Shot เพื่อแสดงภาพการเผชิญหน้ากันอย่างเท่าเทียม และยังทำให้เห็นกริยาท่าทางของสมภารที่ดูไม่สำรวม และในฉากที่ต้องการให้คนดูเห็นสีหน้าของสมภารกว้างอย่างชัดเจนก็จะ Zoom in เข้าไปที่ใบหน้าของสมภาร เพื่อดึงดูดความสนใจไปที่อารมณ์ต่างๆของสมภาร เช่น อารมณ์โกรธ ดีใจ กังวล เป็นต้น

แสงและสีของภาพ

การจัดแสงจะเป็นไปตามธรรมชาติเช่น ฉากกลางวันก็จะเป็นแสงแบบ Day Light ฉากที่สมภารเข้าไปในโบสถ์เพื่อคุยกับหลวงพ่อก็จะเป็นเวลากลางวันแต่แสงและสีในฉากจะเป็นแบบ Low Key คือ มีดิสทัว มีเพียงแสงจากเปลวเทียน ดังเช่นรูปที่ 2 การใช้แสงและสีเช่นนี้จะทำให้รู้สึกเหมือนตัดจากโลกภายนอกไปสู่อีกโลกหนึ่งซึ่งสงบ

รูปที่ 1 แสดงสีหน้าสมาธิขณะโมโห

รูปที่ 2 แสงและสีแบบ Low Key สร้างความรู้สึกสงบ

การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษ

การดำเนินเรื่องของภาพยนตร์เรื่อง “ไม่แดง” ดำเนินไปอย่างฉับไว จึงมักจะใช้การตัดต่อแบบ Continuity-cutting ส่วนบางฉากที่ให้ผู้ชมได้ติดตามก็จะใช้การ Fade out เช่น ฉากที่สมาธิปรึกษากับพระประธานในโบสถ์ เพื่อให้ผู้ชมได้มีช่วงเวลาในการติดตาม ส่วนฉากที่สมาธิกับแก้วนต่างพายเรือ เพื่อมาตกลงปัญหาที่นั่นนั้นใช้การ Cross-cutting สลับไปมาอย่างรวดเร็วระหว่างสองคนแสดงอารมณ์ตื่นเต้น น่าติดตาม รู้สึกถึงอารมณ์โกรธของสมาธิและแก้วน ส่วนฉากที่แสดงให้เห็นถึงความผูกพันของสมาธิกับชาวบ้านก็จะใช้การ Dissolve ภาพใบหน้าสมาธิกับภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านไม่แดง และในฉากที่พระประธานในโบสถ์พูดเตือนสติสมาธิเรื่องการแจกของชาวบ้านก็ใช้การ Flashback แสดงภาพย้อนอดีต เพื่อเน้นย้ำให้ผู้ชมได้เห็นท่าทางของสมาธิตามที่พระประธานได้กล่าวไว้ มีการใช้เทคนิคพิเศษที่ทำให้ภาพในโบสถ์มีลักษณะภาพที่นุ่มนวล เหมือนอยู่ในฝัน ภาพที่ออกมาจึงดูเบลอบๆ โดยอาจใช้ Filter หรือใช้เทคนิคพิเศษในขณะตัดต่อ

การใช้เพลงและดนตรีประกอบ

เพลงเปิดภาพยนตร์จะมีเนื้อเพลงที่พูดถึงชีวิตในหมู่บ้านไม่แดง เป็นเพลงที่มีทำนองแบบเพลงไทยเดิม เครื่องดนตรีเป็นเครื่องดนตรีไทยแบบวงปี่พาทย์ ฟังแล้วรู้สึกสงบ และใกล้ชิดกับศาสนาด้วยเนื้อหาของเพลง ดนตรีประกอบเป็นดนตรีไทยเรียบเรียงแบบร่วมสมัย อารมณ์ของเพลงสอดคล้องกับเรื่องราวในภาพยนตร์ เช่นตอนที่สมาธิพายเรือมาเจอกับแก้วนดนตรีก็มีจังหวะเร็ว กระแทกกระทั้น ให้ความรู้สึกอีกเกม เพื่อเน้นถึงอารมณ์รุนแรงของทั้งสองฝ่าย และมีการใช้เสียงประกอบต่างๆ เช่นเสียงระฆังในวัด

เพื่อให้เกิดความรู้สึกสงบตอนที่สมาธิเข้าไปในโบลต์ ส่วนเสียงของพระประธานก็ใช้เทคนิคทำให้เป็นเสียงก้องมากกว่าปกติแสดงถึงความน่าเกรงขาม

เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์นั้นทำให้เห็นภาพของพระสงฆ์ที่ใกล้ชิดกับชุมชนและยังคงมีลักษณะของฆราวาสอยู่ในตัว โดยขนาดภาพที่ใช้ในนั้นแสดงให้เห็นถึงกิริยาอาการอันไม่สงบสำรวมและเน้นให้เห็นถึงการแสดงอารมณ์ต่างๆของตัวละคร การใช้แสงนั้นมีส่วนช่วยให้ตัวละครดูสงบเยือกเย็นในบางฉาก การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษนั้นก็สนับสนุนให้เห็นภาพของพระสงฆ์ที่มีความผูกพันกับชาวบ้านแต่ยังไม่สามารถวางตัวให้สงบสำรวมได้ การใช้เนื้อเพลงที่พูดถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านกับสมาธิแสดงถึงความผูกพันของพระสงฆ์ที่มีต่อชาวบ้าน

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “ไผ่แดง” โดยวิธีการวิเคราะห์จากโครงเรื่อง, ตัวละคร, ความสัมพันธ์ของตัวละคร, เทคนิคการผลิตภาพยนตร์ สรุปได้ว่าภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง “ไผ่แดง” นั้น มีลักษณะดังนี้ คือ

- 1.ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชน เป็นผู้นำทางความคิดให้กับชาวบ้านในชุมชนและพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า
- 2.ภาพของพระสงฆ์ที่ไม่มีความสงบสำรวม แสดงออกซึ่งอารมณ์ต่างๆทั้งด้านบวกและลบ ทำให้เกิดภาพที่ดูแล้วไม่น่าเคารพเลื่อมใส
- 3.ภาพของพระสงฆ์ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นที่ยึดให้กับฆราวาส เมื่อเกิดปัญหาและความทุกข์ใจ
- 4.ภาพของพระสงฆ์ที่เคร่งเครียดและวิตกกังวล ไม่สามารถสงบระงับจิตใจได้และยังยึดติดกับเรื่องต่างๆจนเกิดเป็นความทุกข์ใจ
- 5.ภาพของพระสงฆ์ที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น และสร้างความเสื่อมเสียต่อสถาบันสงฆ์

โดยตัวละครพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม โดยการให้อุปสมบท , การเทศนาสั่งสอนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง, การสนับสนุนการศึกษาแก่ฆราวาส

2. การสงเคราะห์ประชาชน โดยการประกอบศาสนพิธี, การให้ที่พักอาศัย, การให้ใช้สถานที่ทำกิจกรรมต่างๆ, เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและสร้างความสามัคคี, การเป็นผู้นำในการก่อสร้างสาธารณประโยชน์, การเป็นที่พึ่งเรื่องการเลี้ยงชีพ, การสอดส่องดูแลทุกข์สุข

3. การช่วยเหลือราชการ โดยการให้ความร่วมมือกับราชการด้านกิจการความมั่นคง, การสงเคราะห์ชุมชน, การอบรมราษฎรให้เป็นพลเมืองดี

4.2. การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “หลวงตา”

เรื่องย่อ

หลวงตาเป็นพระนักเทศน์ที่ชาวบ้านเคารพ หลวงตาได้รับอุปการะบุญหลวงลูกของนางซ้อย ซึ่งมีอาชีพโสเภณีที่เกรงว่าลูกจะอับอายจึงนำมาฝากไว้กับหลวงตา บุญหลงเป็นเด็กที่เฉลียวฉลาด ขยันขันแข็งและมีน้ำใจ บุญหลงเติบโตมาพร้อมกับเอกจึงเป็นเพื่อนรักกันมาแม้ว่าเอกจะชอบแกล้งบุญหลงแต่บุญหลงก็ไม่ถือสาอะไร หลวงตาทำหน้าที่เป็นทั้งพ่อและแม่ของบุญหลง โดยซ้อยก็ยังคงเฝ้าดูการเจริญเติบโตของลูกและคอยชื่นชมอยู่ห่างๆ

หลวงตามีวิธีตัดสินัยพวกเด็กวัดที่มักจะแอบหลับเวลาท่องหนังสือ ด้วยวิธีของหลวงตาทำให้ลูกศิษย์ได้ดิบได้ดี เอกสอบติดนายร้อยตำรวจ ส่วนบุญหลงสอบติดเตรียมทหารแต่กลับรู้สึกน้อยใจที่ไม่มีพ่อแม่มาแสดงความยินดี เอกชอบแกล้งบุญหลงจนทั้งคู่มีเรื่องชกต่อยกัน บุญหลงโกรธที่เอกล้อว่าไม่มีพ่อแม่ หลวงตามาตัดสินคดีให้และตีสั่งสอน เมื่อแม่ซ้อยตาย หลวงตาจึงเป็นธุระจัดการเรื่องงานศพให้ โดยให้บุญหลงช่วยงานอย่างเต็มที่ บุญหลงจึงเริ่มสงสัยว่าแม่ซ้อยเป็นใคร ชาวบ้านพากันซุบซิบนินทาหลวงตาที่มางานศพของผู้หญิงอย่างแม่ซ้อย หลวงตาให้บุญหลงเอารูปของแม่ซ้อยไปไว้ที่หวนอน จึงทำให้บุญหลงเริ่มแน่ใจว่าแม่ซ้อยต้องเป็นแม่ของตน

หลวงตาได้ให้กำลังใจและชี้แนะทางสว่างให้กับดวงใจที่มืดหวังในชีวิต หลวงตาให้ดวงใจพักที่วัดไปก่อนโดยให้อยู่ห้องของบุญหลง และฝากให้ทำงานในร้านตัดเสื้อ ขณะที่บุญหลงเข้าไปเรียนในกรุงเทพฯก็ได้เจอกับวัลยา ต่างคนต่างถูกใจกัน แต่ด้วยความที่วัลยาเป็นลูกนายพล ทางบ้านเป็นผู้ดีเก่า ความรักของทั้งคู่จึงมีอุปสรรค บุญหลงน้อยใจในวาสนาของตนจึงมารับทุกข์กับหลวงตา หลวงตาดกใจมากที่บุญหลงรู้เรื่องแล้วว่าเป็นลูกของนางซ้อย บุญหลงไม่ได้รังเกียจแม่กลับเคารพนับถือด้วย แต่ก็ไม่อยากให้คนอื่นรู้ว่าแม่เป็นใคร โดยเฉพาะพ่อแม่ของวัลยา บุญหลง

กลุ่มใจมากจึงขอไปราชการชายแดน หลวงตาฝันว่าชาวบ้านพากันมาต่อว่าที่หลวงตาเอาผู้หญิง มาไว้ในวัด เมื่อตื่นขึ้นรู้สึกไม่สบายใจ จึงบอกกับดวงใจว่าให้กลับบ้านได้แล้ว เพราะพ่อแม่จะเป็นห่วงที่หายมา ดวงใจกลับเข้าใจผิดว่าหลวงตารังเกียจจึงได้ตนออกจากวัด ในที่สุดดวงใจก็หนีไปจากวัดโดยทิ้งจดหมายไว้ว่า ตนไม่อยากกลับบ้าน และเพราะคำสั่งสอนของหลวงตา จึงไม่คิดจะฆ่าตัวตายอีกแล้ว

วัลยาทะเลาะกับพ่อแม่เรื่องบุญหลง เอกมาเยี่ยมหลวงตาและขอให้หลวงตาเจิมดาวบน ป่าให้ หลวงตาจึงสั่งสอนไม่ให้่งมกาย หลวงตาอ่านข่าวหนังสือพิมพ์พบว่า ดวงใจกลายเป็นผู้หญิง หากินไปขายตัวเมืองนอก จึงได้แต่ปลง พ่อแม่ของวัลยามาพบกับหลวงตาเพราะอยากรู้เรื่องราวของบุญหลง หลวงตาจึงพูดให้สติไปว่าให้ดูกันที่ความสามารถอย่าไปตัดสินที่ชื่อเสียงวงศ์ตระกูล พ่อแม่ของวัลยาจึงยอมให้วัลยาคบกับบุญหลง หลวงตาได้รับจดหมายแจ้งว่า บุญหลงบาดเจ็บแต่ไม่เป็นอะไรมาก จึงคิดจะไปเยี่ยม แต่มีใจ 2 คน หนีตำรวจขึ้นมาบนภูภิจับหลวงตาและเด็กวัด เป็นตัวประกัน หลวงตาทั้งบ่นทั้งเทศน์จนใจยอมมอบตัวในที่สุด เอกขาที่แม่แต่ใจยังยอมติดคุก เพราะทนฟังหลวงตาไม่ไหว เรื่องราวทุกอย่างจบลงด้วยดี บุญหลงกับวัลยาได้แต่งงานกัน หลวงตาดีใจกับความ สุขความสำเร็จของลูกศิษย์วัดทุกคน และเป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรให้กับเด็กวัดรุ่นต่อๆ มา

4.2.1 การวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “หลวงตา” จากโครงเรื่อง (Plot)

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์จากโครงเรื่องแสดงให้เห็นว่า หลวงตาเปรียบเสมือน ผู้ปกครองหรือญาติผู้ใหญ่ที่ดูแลและช่วยเหลือคนอื่นอยู่เสมอ แต่ด้วยสาเหตุที่หลวงตาต้องรับมือกับบรรดาเด็กวัดที่แก่นแก้วและซุกซน ภาพของหลวงตาที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์จึงเป็นพระที่ไม่เคร่งครัดในพระวินัย และยังมีลักษณะของฆราวาสอยู่มากกว่าลักษณะของพระที่สำรวมและสงบ

ด้วยความที่หลวงตาต้องดูแลเด็กวัด ทำให้หลวงตายังมีห่วงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลวงตาเป็นผู้เก็บความลับเรื่องแม่ของหลงเอาไว้ หลวงตากับหลงจึงมีความผูกพันกันมาก หลวงตาจึงมักจะเป็นกังวลไปด้วยทุกครั้งที่หลงมีปัญหา เช่น ตอนที่พ่อแม่ของวัลยารังเกียจชาติตระกูลของหลงและกีดกันความรักของทั้งคู่

นอกจากนั้นแล้วก็จะเห็นถึงลักษณะของพระสงฆ์ที่ยังมีความผิดพลาด และมีข้อบกพร่อง ถึงแม้จะเป็นที่ฟังให้กับคนอื่นก็ตาม แต่พบว่าในบางครั้งหลวงตาก็มีปัญหาที่เกิดจากการกระทำของตนเองเช่นกัน เห็นได้จากตอนที่หลวงตาช่วยเหลือดวงใจให้มาอาศัยอยู่ที่วัด ถึงแม้ว่าการกระทำของหลวงตาจะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่ก็ถือว่าไม่เหมาะสมที่พระสงฆ์จะมีเด็กสาวมาอยู่อาศัยใกล้วัด เพราะพระสงฆ์ต้องรักษาพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ และประคองตนให้ปลอดภัยจากการคุกคามของกิเลส หากความเกื้อกูลเพื่อประโยชน์ของชาวบ้านนั้น เสี่ยงต่อสถานภาพของความเป็นบรรพชิต ก็ควรหลีกเลี่ยงไป ตัวของหลวงตาเองก็เข้าใจในเรื่องนี้ดีและรู้สึกไม่สบายใจ เกิดเป็นความขัดแย้ง (Conflict) ภายในจิตใจ จนเก็บไปฝันว่าชาวบ้านและพระรูปอื่นมาต่อว่า ในที่สุดหลวงตาก็ตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการบอกให้ดวงใจกลับบ้าน แต่ด้วยความที่หลวงตาไม่อธิบายเหตุผลที่ชัดเจนให้ดวงใจฟัง ดวงใจจึงเข้าใจผิดและคิดว่าหลวงตาไล่เพราะรังเกียจ ดวงใจจึงหนีไปอีกและในที่สุดก็ต้องไปขายตัวที่เมืองนอก

เมื่อพิจารณาจากโครงเรื่องแล้วจึงพบว่า ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่องหลวงตานั้น เป็นภาพของพระที่ไม่เคร่งครัดในวินัย และยังมีลักษณะของฆราวาสคือยึดติดกับอารมณ์ต่างๆ แต่ก็มี ความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือฆราวาสอย่างเต็มที่ โดยไม่ได้จำกัดขอบเขตให้เหมาะสม

4.2.2 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “หลวงตา” จากลักษณะตัวละคร

ก. หลวงตา

บุคลิกลักษณะ

หลวงตาเป็นพระวัยชรา อายุประมาณ 60 ปี รูปร่างสันทัด มีรอยสักตามร่างกาย สวมแว่นสายตา มักจะยิ้มและหัวเราะอยู่เสมอ ซึ่งแสดงถึงความมีอารมณ์ขัน ส่วนกริยาท่าทางต่างๆ ยังดูกระฉับกระเฉง ท่าทางและพฤติกรรมรวมทั้งสีหน้าของหลวงตาที่แสดงออกมานั้นเป็นไปในลักษณะที่ดูแล้วตลก เช่น การสะดุ้งเมื่อตกใจหรืออยู่ในภาวะที่คับขัน เช่น ตอนที่ไต้ยีนเด็กวัดพูดล้อเลียน และตอนที่หลวงตาคู่กับคนบ้า หรือตอนที่หลวงตาถูกโจรเอาปืนจี้หัว ก็มีสีหน้าเฉยเมยและเหงื่อไหลเป็นทางพอโจรลั่นไกก็ถึงกับสะดุ้ง เมื่อหลวงตาโกรธก็มักจะแสดงอาการโกรธออกมาทางสีหน้าด้วยการค้อนปะหลับปะเหลือก

เมื่อถูกเด็กวัดพูดค้อนเรื่องไม่ได้ทำวัตรเย็น หลวงตาก็ยิ้มแหยๆ ลักษณะที่ดูตลกขบขันนี้ แสดงให้เห็นถึงลักษณะของพระที่ไม่สำรวมและสงบ ส่วนน้ำเสียงของหลวงตามีลักษณะ เหนือเหมือนคนต่างจังหวัด เวลาพูดเสียงดังฟังชัด โดยเฉพาะเวลาดูพวกเด็กวัด แต่เมื่อ หลวงตาแสดงความห่วงใยต่อหลง ก็จะใช้ น้ำเสียงที่อ่อนโยน และลูบหัว รวมไปถึงโอบ กอดแสดงถึงความรักความผูกพันระหว่างหลวงตากับหลง

ส่วนการนุ่งห่มของหลวงตานั้นเป็นไปตามวาระและโอกาส แต่ก็ดูไม่เรียบร้อย รััดกุมเท่าที่ควรโดยเฉพาะเมื่ออยู่ในวัด เห็นได้จากเมื่อเอกแต่งเครื่องแบบตำรวจไปหา หลวงตาที่วัด หลวงตาไม่รู้ว่า เป็นเอกจึงรีบจัดจีวรที่นุ่งให้ดูเรียบร้อยทันที

บทสนทนาของตัวละคร

-Monologue คำรำพึงของหลวงตาเป็นสิ่งที่แสดงถึงอารมณ์ต่างๆ และลักษณะ ของพระที่ยังไม่สามารถระงับจิตใจได้ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น เมื่อมีคนบ่นเรื่องหัวล้านให้ หลวงตาได้ยิน หลวงตาหันหลังกลับไปมองแล้วรำพึงว่า “เฮ้ย! มันว่าใครวะ” และตอนที่ หลวงตาได้ยินเด็กวัดเล่นทนายปัญหาล้อเลียนพระ ด้วยความโมโหจึงรำพึงกับตัวเองว่า “อยู่ร่วมวัดเดียวกันไม่ได้แล้วทีนี้” แต่ลักษณะคำรำพึงของหลวงตาดูกลับฟังดูแล้วชวน หัวเราะมากกว่า เพราะสีหน้าและน้ำเสียงของหลวงตาไม่ได้มีลักษณะที่เคร่งเครียด หรือ แม้แต่ตอนที่หลวงตารำพึงกับตัวเองตอนที่เจอคนบ่นว่า “ถ้ารถเมล์มาช้ากูโดนสีกแม่” คำ รำพึงเหล่านี้แสดงถึงควมมีอารมณ์ขันและความเจ้าคารมของหลวงตาได้อย่างชัดเจน

ความเป็นห่วงของหลวงตาที่มีต่อคนอื่นๆ โดยเฉพาะกับบุญหลงนั้นก็แสดงออก ด้วยคำรำพึงของหลวงตาเช่นกัน ตัวอย่างเช่น

“ไม่น่าเลยแม่ซ้อย น่าจะได้อยู่ดูความสำเร็จของลูก ไปตีเถอะโยมซ้อย ไม่ต้องห่วง โยมได้ทำหน้าที่ของแม่ที่ดีที่สุดแล้ว ที่เหลืออาตมาจะทำเอง”

“โธ่! ดวงใจ หลวงตาคิดไม่ถึงเลยว่าจะเป็นอย่างนี้ เวรกรรม”

“คุณพระคุณเจ้าคุ้มครอง เอ็งให้อภัยหลง”

และเมื่อบุญหลงกับเอกมีเรื่องชกต่อยกัน หลวงตาก็รำพึงด้วยความอ่อนใจต่อ พฤติกรรมของเด็กวัด เช่น “เลี้ยงไม่โตเว้ย” “ยิงโต ยิงไม่ได้เรื่อง” คำรำพึงเหล่านี้แสดงถึง

ลักษณะของหลวงตาที่เป็นพระที่มีอารมณ์ขัน แต่ก็ขี้โมโห และมีความเป็นห่วงเป็นใย มีความปรารถนาดีต่อทุกคน จนบางครั้งทำให้หลวงตาไม่สบายใจและกังวลไปด้วย

Dialogue บทสนทนาระหว่างหลวงตากับตัวละครแต่ละตัวก็มีความแตกต่างกันไป ทั้งการใช้สรรพนามและการใช้คำพูด เมื่อหลวงตาพูดกับเด็กวัดก็จะใช้สรรพนาม ข้า-เอ็ง, มึง-กู และมีคำหยาบคายตามแบบที่ชาวบ้านทั่วไปใช้พูดกัน เช่น

“ไอ้จุก มึงไม่ต้องไปแอบ มานี่มา มารับรางวัลจากข้านี้”

“ระยำ อะไรกันวะ กินข้าวบาตรเดียวกันยังกัดกันอีก”

แต่เมื่อหลวงตาพูดกับคนอื่น ๆ ก็จะใช้คำที่สุภาพ เช่น ตอนที่หลวงตาคุยกับพ่อของวัลยา “นี่คุณ อย่าเพิ่งโกรธนะ คุณเรียนที่เดียวกับหลงใช้ไหม”

ลักษณะที่โดดเด่นของหลวงตาก็คือการพูด เพราะฉะนั้นการอบรมสั่งสอนของหลวงตาจึงแตกต่างกันไปตามโอกาส อาทิเช่น การขึ้นธรรมาสน์เทศน์ หลวงตาก็จะเทศน์ด้วยภาษาที่ฟังเข้าใจง่าย เช่น “สิ่งเสียดที่ที่ทำให้ตายทั้งเป็นอีกอย่างคือการพนัน โยมทั้งหลายเคยเห็นใครเจริญเพราะการพนันบ้างไหม... ยิ่งหวยได้ดิน บนดินก็พาให้หายนะทั้งนั้น” หรือถ้าเป็นการพูดคุยกันปกติหลวงตาก็จะพูดจาสั่งสอนพร้อมให้กำลังใจ เช่น ตอนที่หลวงตาพูดกับดวงใจ เพื่อให้เลิกคิดฆ่าตัวตาย “หนูต้องอดทนต่อสิ่งต่างๆ ชีวิตคนเราเหมือนเรือในทะเล ย่อมต้องเจอลมมรสุมบ้างเป็นธรรมดา อยู่ที่ใครจะอดทนต่อมรสุมได้มากกว่ากัน” และตอนที่พูดกับพ่อของดวงใจ “เกียรติยศชื่อเสียงของคนเรา มันไม่ได้อยู่ที่คำวิพากษ์วิจารณ์ของคนอื่นหรอก มันอยู่ที่ว่าเราจะใช้ความดีสร้างขึ้นหรือใช้ความชั่วทำลาย” บางครั้งก็แทรกด้วยพุทธศาสนสุภาษิต แสดงให้เห็นถึงความสามารถทางการพูดของหลวงตาที่สามารถจับจุดคนฟังและเทศน์ให้เหมาะสมกับคนฟัง

เมื่อพิจารณาจากบุคลิกลักษณะและบทสนทนาของตัวละคร พบว่าภาพของหลวงตา เป็นพระที่ไม่สำรวมและไม่เคร่งครัดในวินัย แสดงอารมณ์ต่างๆ อย่างชัดเจน จนเกิดเป็นภาพที่ตลกขบขัน แต่มีความเป็นห่วงเป็นใยและมีความปรารถนาดีต่อฆราวาสเป็นที่พึ่งและคอยช่วยเหลือฆราวาส รวมถึงการอบรมสั่งสอนฆราวาสให้เป็นคนดี

4.2.3 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “หลวงตา” จากความสัมพันธ์ของตัวละคร

ก. หลวงตา

ความสัมพันธ์ระหว่างหลวงตากับเด็กวัดเป็นไปในลักษณะของผู้ปกครองกับลูกหลาน โดยหลวงตาจะอบรมเลี้ยงดู ว่ากล่าวตักเตือน และลงโทษพร้อมกับช่วยแก้ปัญหาไปด้วย แต่ในขณะที่หลวงตาดูว่ากล่าวนั้น หลวงตาก็จะอบรมสั่งสอนไปด้วย โดยแทรกหลักธรรมในการดำเนินชีวิตให้กับผู้ฟัง เช่นตอนที่หลวงตาลงโทษหลงที่ใช้ปมด้อยเรื่องความกำพัวของตนมาเป็นข้ออ้างในการชกต่อยกับเอก

ถึงแม้หลวงตาจะเป็นที่เคารพนับถือของบรรดาเด็กวัด แต่แล้วก็เป็นไปในลักษณะของการเคารพญาติผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดมากกว่าเคารพในฐานะของผู้ทรงศีล โดยเห็นได้จากการที่เด็กวัดมักจะพูดจาล้อเลียนหลวงตาลับหลังและกล้าต่อปากต่อคำกับหลวงตา และการพูดล้อเลียนลับหลัง เช่น “หรือพ่อมึงหัวล้านเหมือนหลวงตา ถึงได้ทำใจน้อยไปได้”

ความสัมพันธ์ของหลวงตากับตัวละครอื่นที่เดือดร้อน ก็เป็นไปในลักษณะของที่พึ่งสำหรับคนที่หนีร้อนมาพึ่งเย็น หลวงตาก็จะช่วยเหลือคนที่เดือดร้อนอย่างเต็มที่โดยบางครั้งไม่ได้คิดให้รอบคอบเสียก่อน สำหรับนางช้อยนั้นหลวงตาช่วยเหลือโดยการรับเอาหลงมาเลี้ยง ทำหน้าที่เป็นทั้งพ่อและแม่ในการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน และทำตามความต้องการของนางช้อยในการปกปิดไม่ให้หลงรู้ความจริงในเรื่องนี้ จนนางช้อยเสียชีวิตลง หลวงตาก็ยังเป็นธุระจัดงานศพให้ ส่วนดวงใจนั้นหลวงตาได้ช่วยเหลือโดยการเทศน์เตือนสติและพูดให้กำลังใจจนดวงใจเลิกคิดจะฆ่าตัวตาย และได้จัดหาที่พักรวมทั้งฝากฝังให้ได้เรียนตัดเส้นเพื่อนำไปประกอบอาชีพ สำหรับคำพูดที่ตัวละครอื่นพูดถึงหลวงตานั้นมีทั้งลักษณะที่ทำให้ความเคารพนับถือ เช่น ตอนที่นางช้อยพูดฝากฝังหลงกับหลวงตา “บุญหลงมันเป็นเด็กกำพัว แต่ก็บุญของมันที่มีหลวงตาเป็นทั้งพ่อทั้งแม่ อนาคตของมันก็อยู่ที่หลวงตานี้แหละค่ะ” แสดงให้เห็นถึงการยึดหลวงตาเป็นที่พึ่ง นอกจากนั้น ยังพบว่าตัวละครบางตัวที่ไม่เคารพหลวงตา โดยแสดงออกทางคำพูด เช่น “เอ็งจะทนอยู่กับพระขี้บ่น บ้าๆบอๆ ไปทำไมวะ กูประสาทจะแตกอยู่แล้ว เข้าคุกดีกว่าไว้ย”

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครพบว่าตัวละครหลวงตาเปรียบเสมือนผู้ปกครอง เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนเด็กวัด ให้เป็นคนดี และคอยช่วยเหลือตัวละครอื่น ๆ ที่มีความทุกข์ใจ ในขณะที่ตัวละครอื่น ๆ นั้นก็เคารพหลวงตาเสมือนเป็นญาติผู้ใหญ่

4.2.4 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “หลวงตา” จากเทคนิคต่างๆ ในภาพยนตร์

การใช้มุมกล้อง และ shot

- มุมกล้อง การใช้มุมกล้องในภาพยนตร์เรื่อง “หลวงตา” มักจะใช้มุมกล้องแบบ Point of View เพื่อให้คนดูรู้สึกเหมือนกำลังฟังหลวงตาเทศน์และสั่งสอนไปด้วย ภาพของหลวงตาที่ปรากฏในแต่ละฉากนั้นส่วนใหญ่แล้วจะเป็นภาพในระดับสายตา (Eye Level Angle) ทำให้สามารถรับรู้อารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ของหลวงตาได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะ เป็นอารมณ์โกรธ หรือเมื่อดีใจดังเช่นรูปที่ 3

- Shot การใช้ Shot ต่างๆ ในภาพยนตร์เป็นไปตามความเหมาะสม โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้ Long Shot และ Medium Shot เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหลวงตากับตัวละครอื่นๆ ในฉากที่ดวงใจนุ่งผ้าถุงอาบน้ำอยู่ในวัดเป็นภาพแบบ Long Shot เพื่อให้เห็นว่าหลวงตายืนอยู่ในบริเวณนั้นด้วยดังเช่นรูปที่ 4 เมื่อถึงตอนที่หลวงตาต้องแสดงอารมณ์ต่างๆ ทางสีหน้าและแววตาก็จะใช้การ Zoom In เข้าไปที่ใบหน้าของหลวงตา และในบางครั้งก็ใช้วิธี focus ภาพให้มีความชัดเจนเฉพาะที่ใบหน้าของหลวงตาในขณะที่ภาพของตัวละครอื่นจะเบลอ เพื่อเน้นความสนใจไปที่อารมณ์ของหลวงตาในขณะนั้น

แสงและสีของภาพ

การจัดแสงโดยทั่วไปมีลักษณะที่สมจริง มีความเป็นธรรมชาติ เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระคือปุถุชนธรรมดา ไม่ได้มีบุญบารมีหรืออิทธิปาฏิหาริย์ใดๆ แต่มีการใช้เทคนิคเรื่องสีเข้ามาช่วยในตอนที่หลวงตานึกย้อนอดีตไปถึงครั้งที่ซ้อยเอาหลงมาฝากไว้ ภาพที่ออกมามีลักษณะสีแบบ Sepia เพื่อให้คนดูสามารถแยกแยะเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบันได้ ดังเช่นรูปที่ 3

รูปที่ 3 สี่หน้าหลวงตาหัวเราะชอบใจ

รูปที่ 4 ความใกล้ชิดของหลวงตาและดวงใจที่ปรากฏให้เห็นในฉากที่ดวงใจอาบน้ำ

การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษ

การตัดต่อส่วนใหญ่จะใช้การ Continuity Cutting เพื่อให้เรื่องราวดำเนินไปอย่าง กระชับและรวดเร็ว มีการใช้เทคนิคพิเศษในฉากที่หลวงตานอนหลับฝันไปว่ามีชาวบ้าน และพระรูปอื่นมายืนต่อว่า ภาพที่ออกมาจึงมีลักษณะพร่ามัว ดูเบลอลและไม่ชัดเจน ให้ความรู้สึกว่ายู่ในความฝัน แสดงถึงความสับสนและไม่สบายใจของหลวงตาในความฝัน

การใช้เพลงและดนตรีประกอบ

เพลงประกอบภาพยนตร์เรื่อง “หลวงตา” นั้นมีความโดดเด่นคือ เป็นการอธิบาย เรื่องราวต่างๆ ในภาพยนตร์ รวมไปถึงอธิบายลักษณะของหลวงตาและอุปนิสัยใจคอได้ เป็นอย่างดี โดยทำนองเพลงนั้นเป็นทำนองที่มีจังหวะปานกลาง ฟังรื่นหู ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย เนื้อร้องของเพลงจะสอดคล้องกับเรื่องราวในภาพยนตร์แต่ละช่วง โดยแบ่งเป็น 5 ช่วง ดังนี้

ช่วงแรกตอนเปิดเรื่อง เป็นการเปิดตัวหลวงตา และปูพื้นความเข้าใจให้กับคนดูว่า หลวงตาเป็นใคร มีลักษณะเช่นไร เนื้อร้องมีดังนี้ “ท่านไม่หนุ่ม ท่านไม่แก่ แต่ใครๆ เรียก ท่านหลวงตา เข้าท่านออกโปรดสัตว์ เป็นกิจวัตรเสมอมา ชาวบ้านเลื่อมใสตลอดมา เพราะหลวงตาท่านเทศน์ดี ชาวบ้านร้านตลาดผูกขาดใส่บาตรท่านทุกวัน เพราะท่านเทศน์ ถูกจุด มากด้วยมนุษยสัมพันธ์เป็นที่เคารพนับถือทั่วกัน พระขวัญใจของญาติโยม”

ช่วงที่สองเป็นตอนที่หลวงตาทำโทษเด็กวัด เนื้อเพลงมีดังนี้ “ลูกศิษย์ท่านแต่ละคน ล้วนทมิฬเหลือรับประทาน จับไม่ได้ไล่ไม่ทัน เสียรู้มันเลยนะอาจารย์ ท่านใจดีเสียที่ขีปน ศิษย์จอมซนชอบแหง่ ท่านจึงทำเหมือนคนแก่ หลวงพี่คนดังๆ เลยกตั้งให้เป็นหลวงตา”

ช่วงที่สามเป็นตอนที่บุญหลงเข้าเรียนในโรงเรียนนายร้อย เนื้อเพลงมีดังนี้ “ก้าวไปไม่หยุดสู่ความรุ่งเรือง ด้วยแรงหนุนนำเนื่องจะรุ่งเรืองคือหลวงตา หนุนจนพบฝั่งสู่ความหวังข้างหน้า เปรียบแล้วหลวงตาเป็นสะพานก้าวผ่านไป ครั้นก้าวพ้นฝั่งเจอทางชีวิตใหม่ สับสนหัวใจ เลือกเดิน ทางไหนดี หลวงตาแนะให้ เตรียมใจให้เต็มที่ ขวากหนามที่มีฝ่าฟันผ่านมันไป”

ช่วงที่สี่เป็นตอนที่ดวงใจเข้ามาอาศัยอยู่ในวัด เนื้อเพลงมีดังนี้ “ล้วนคนหลายหลาก ต่างฝากชีวิตให้ ลื่นแล้วทางไป ได้อาศัยหลวงตา ชุบชีวิตใหม่ สดใสสุดสูงค่า ถึงหลงทางมา ท่านพาสู่จุดหมาย”

ช่วงที่ห้าเป็นตอนที่หลวงตารู้ว่าดวงใจหนีไป เนื้อเพลงมีดังนี้ “เหมือนดังคล้าย บ่วงห่วงใยไม่รู้พอ ลมไม่นำพาตัดใจจากเสียจริง ครั้งเธอนั้นอยู่กังวลสุดเกรงกริ่ง เธอยิ่งหายไป จิตใจกลับกังวล”

เนื้อเพลงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของหลวงตาที่มีต่อตัวละครอื่นๆ และช่วยเสริมภาพของพระสงฆ์ที่มีความห่วงใยต่อฆราวาสโดยให้ความช่วยเหลือในลักษณะต่างๆ ตามสถานการณ์ และความผูกพันของพระสงฆ์ที่มีต่อคนในสังคม ส่วนเสียงดนตรีประกอบ ก็สอดคล้องกับเนื้อหาในภาพยนตร์และช่วยเสริมอารมณ์ต่างๆ ได้อย่างชัดเจน เช่น เมื่อหลวงตาฝันร้าย เสียงดนตรีจะเป็นเสียงสังเคราะห์ที่ให้ความรู้สึกล่องลอย แล้วค่อยๆ แรงจังหวะให้บีบคั้นอารมณ์ ใช้เสียงไวโอลินเพื่อเพิ่มความรู้สึกที่ตึงเครียด ส่วนตอนที่หลวงตาพูดปลอบใจดวงใจนั้นก็ใช้เสียงดนตรีไทยที่มีท่วงทำนองค่อนข้างช้า ใช้เสียงซอเพื่อทำให้

เกิดความรู้สึกเศร้า ส่วนฉากทั่วไปที่ต้องการแสดงลักษณะที่ดูตลกและน่าหัวเราะของ หลวงตาก็จะใช้ดนตรีประกอบที่ฟังดูสดใส มีการใช้เสียงเบส รวมไปถึงเสียงเครื่องดนตรี อื่นๆ เช่น คีย์บอร์ดที่มีการตกแต่งให้เสียงเพี้ยนออกไปเพื่อเพิ่มความตลกให้กับฉากนั้นๆ และในฉากที่เด็กวัดเล่นทายปัญหากันก็มีการใช้เสียงกลองรัวเหมือนการแสดงโชว์ต่างๆ ที่ ตื่นเต้น และตบท้ายด้วยเสียงฉาบจังหวะเดียวกับที่หลวงตาสะดุ้งพอดี ทำให้คนดูรู้สึก เหมือนกำลังดูโชว์หรือตลกคาเฟ่

เทคนิคต่างๆ ในภาพยนตร์นั้น แสดงให้เห็นถึงพระสงฆ์ที่ยังคงบกพร่องในการปฏิบัติตน โดยเทคนิคทางด้านภาพแสดงให้เห็นกิริยาที่ไม่ดีของหลวงตา และใบหน้าที่แสดงอารมณ์ ต่างๆ อย่างชัดเจน รวมถึงการจัดแสงในลักษณะที่สมจริง ทำให้ภาพของพระสงฆ์มีลักษณะ เช่นเดียวกับปุถุชนทั่วไป เพลงและดนตรีประกอบที่สอดคล้องกับเรื่องราวจึงช่วยย้ำภาพของ พระสงฆ์ที่เป็นที่พึ่งของชาวบ้านและแสดงภาพพระสงฆ์ที่ไม่ได้เคร่งครัดและสำรวมมากนัก

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “หลวงตา” โดยวิธีการวิเคราะห์จาก โครงเรื่อง, ลักษณะตัวละคร, ความสัมพันธ์ของตัวละคร, เทคนิคต่างๆ ในภาพยนตร์ แสดงภาพของ พระสงฆ์ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้ปกครองดูแลฆราวาส เปรียบเสมือนพ่อแม่ โดยให้การเลี้ยงดู และอบรมสั่งสอนฆราวาสให้เป็นคนดี

2. ภาพของพระสงฆ์ที่ไม่สงบสำรวม โดยแสดงกิริยาอาการที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดภาพที่ ไม่น่าเคารพเลื่อมใส

3. ภาพของพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งให้กับฆราวาส ในยามเดือดร้อนและมีความ ทุกข์ใจ

โดยตัวละครพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม โดยการเทศนาสั่งสอนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง , การสนับสนุนการศึกษาแก่ฆราวาส

2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน โดยการประกอบศาสนพิธีต่างๆ, การให้ที่พักอาศัย, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และสร้างความสามัคคี, การสอดส่องดูแลทุกข์สุข, การเป็นที่พึ่งด้านขวัญกำลังใจ

3. บทบาทในการช่วยเหลือราชการ โดยการให้ความร่วมมือด้านกิจการความมั่นคง, การอบรมราษฎรให้เป็นพลเมืองดี

4.3. การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “ข้ามากับพระ”

เรื่องย่อ

พระธุดงค์รูปหนึ่งนามว่า หลวงพ่อเสือ บั๊กกลดอยู่ในป่าได้เจอกับบิณฑูรชาวนามันจนเผลอที่หลบหนีพวกอั้งยี่พาลนอนสลบอยู่จึงช่วยเหลือ เมื่อฟื้นขึ้นบิณฑูรติดตามหลวงพ่อไปด้วย แต่หลวงพ่อเสือไม่ยินยอม บิณฑูรจึงติดตามไปห่างๆ จนเจอกับชาวบ้านที่กำลังตั้งควายขึ้นจากหล่ม หลวงพ่อจึงเข้าไปช่วย แต่กลับกลายเป็นถูกเข้าใจผิดว่าเป็นโจร เมื่อโจรตัวจริงถูกจับได้ เรื่องต่างๆจึงคลี่คลาย พวกชาวบ้านพากันมาขอห่วยจากหลวงพ่อ หลวงพ่อจึงสั่งสอนให้ขยันทำมาหากิน แต่ผู้ใหญ่กลับคิดว่าหลวงพ่อให้ห่วย จึงเอาไปตีเป็นตัวเลข ชาวบ้านทั้งหมดจึงถูกห่วย เจ้ามือห่วยจึงให้ลูกสมุนไปจัดการ หลวงพ่อเตือนให้บิณฑูรหนีไปแต่บิณฑูรไม่ยอมหนี คืนนั้นพวกนักเลงมายิงถล่มกลดหลวงพ่อ แต่หลวงพ่อไม่เป็นอะไร พวกนักเลงกลับโดนฟ้าผ่าเนื่องจากกรรมตามสนอง

รุ่งเช้าหลวงพ่อออกเดินทาง โดยมีบิณฑูรติดตามไปด้วย บิณฑูรเจอกับอริเก่าที่เคยตามทำร้ายตนมาตั้งแต่แรก บิณฑูรจึงตามหลวงพ่อขึ้นเรือข้ามแม่น้ำ เรือเกิดรั่วขึ้นมา มีกระแสน้ำใหญ่ว่ายตรงมาที่เรือ ทั้งคู่จึงรีบจ้ำก้นสุดชีวิต เมื่อไปถึงฝั่งหลวงพ่อบอกให้บิณฑูรถือศีล 5 ให้ได้จึงจะยอมให้ติดตามไปด้วย หลวงพ่อออกเดินทางต่อไปจนพบพวกคาราวานฝิ่น บิณฑูรถูกพวกคาราวานฝิ่นจับตัวไว้เป็นเวลาเดียวกับที่หลวงพ่อไปแจ้งตำรวจ ตำรวจตามมาเกิดการปะทะกันขึ้น พวกกองคาราวานหนีไปได้ บิณฑูรหลงกับหลวงพ่อ พวกกองคาราวานจัดการเผาป่าเพื่อล้อมหลวงพ่อ หลวงพ่อตกไปในเหวแต่กลดที่ถือไว้ช่วยชีวิตเอาไว้ได้ บิณฑูรพวกคาราวานมาเจอกับชาวเขา ทั้งสองฝ่ายยังต่อสู้กัน บิณฑูรยิงที่แขน พวกชาวเขาจึงพาไปรักษาที่หมู่บ้าน เมื่อฟื้นขึ้นจึงพบว่าครุฑสาวเป็นผู้ช่วยชีวิตตนเอาไว้ ระหว่างที่พักรักษาตัวบิณฑูรช่วยครุฑสาวหนังสือให้เด็กชาวเขา พวกอริเก่าของบิณฑูรตามมาเจอจึงเกิดการต่อสู้กันอีก บิณฑูรหนีไปและได้ช่วย บาสูทอ สาวชาวเขาที่กำลังจะจมน้ำ

เอาไว้ บินได้เจอกับหลวงพ่อกับอีกครึ่ง พวกชาวเขาจะเอาเรื่องบินกับอริเก่าของบินเพราะคิดว่าเป็นต้นเหตุให้บาสุทนต์น้ำ เมื่อสอบสวนจึงรู้ว่าบินเป็นคนช่วยบาสุทนต์เอาไว้ ตามธรรมเนียมชาวเขาถือว่าเมื่อถูกเนื้อต้องตัวกันแล้วจะต้องทำพิธีเป็นผัวเมียกัน บินสารภาพกับครูว่าคนที่ตนรักคือครู แต่ครูไม่เชื่อและเตือนให้บินระวังตัว เนื่องจากบาสุทนต์เป็นที่หมายปองของบุญ ชาวเขาอีกเผ่าหนึ่งที่เป็นพวกคาราวานผีน

เมื่อบุญบุกเข้ามาที่หมู่บ้านจึงได้เจอกับบินเกิดการต่อสู้กันขึ้น บุญสู้ไม่ได้จึงหนีมาหาพรรคพวกและกลับไปโจมตีหมู่บ้าน หัวหน้าเผ่าและบาสุทนต์โดนยิงตาย ส่วนบินยิงธนูไปโดนเสื่อน้อย หัวหน้าพวกคาราวานผีนจึงล่าถอยไป ครูถูกพวกโจรจับเป็นตัวประกันเพื่อให้รักษาเสื่อน้อยที่บาดเจ็บ บินและพวกชาวเขาตามมาช่วยครู เสื่อน้อยที่ได้รับบาดเจ็บขึ้นมาสบออยู่ตรงหน้าหลวงพ่อกับ หลวงพ่อกับจึงจัดการรักษาให้ เสื่อน้อยฟื้นขึ้นมาและคิดว่าหลวงพ่อกับเป็นสายตารวจจึงจะยิงทิ้ง แต่หลวงพ่อกับได้เอากะสุนปืนออกแล้ว หลวงพ่อกับบอกว่าป็นหน้าที่ของตนที่ต้องช่วยเหลือสัตว์โลก เสื่อน้อยจึงเชื่อว่าเป็นพระจริงๆ เสื่อน้อยบอกว่าต้องกลับไปหาเสื่อเข็มผู้เป็นพ่อ หลวงพ่อกับได้ยื่นซื้อเสื่อเข็มก็นึกถึงเรื่องในอดีตที่ตนเป็นตำรวจตามจับเสื่อเข็ม แล้วยิงปืนพลาดไปโดนเมียเสื่อเข็ม หลวงพ่อกับจึงตัดสินใจที่จะพาเสื่อน้อยไปหาเสื่อเข็มด้วยตนเอง พวกของบินจัดการกับพวกคาราวานผีนได้หมด เสื่อเข็มมาถึงพอดีและกำลังจะฆ่าบิน หลวงพ่อกับกับเสื่อน้อยมาถึง เสื่อเข็มจำจำเสื่อหรือหลวงพ่อกับเสื่อได้ว่าเป็นคนทำให้ตนตาบอด และทำให้เมียต้องตาย เสื่อเข็มยิงหลวงพ่อกับแต่เสื่อน้อยเข้ามาขวาง เสื่อน้อยจึงตายแทนก่อนตายเสื่อน้อยบอกกับพ่อกับว่าหลวงพ่อกับเป็นคนช่วยชีวิตเอาไว้ และขอให้พ่อกับเลิกก่อกรรม หลวงพ่อกับมอบกระดูกของเมียเสื่อเข็มให้เสื่อเข็มเก็บเอาไว้เพราะนั่นคือสิ่งเดียวที่ทำให้หลวงพ่อกับไม่สามารถสละเรื่องราวทางโลกได้และยินยอมหากเสื่อเข็มจะฆ่าตน ในที่สุดเสื่อเข็มก็ขอโทษกรรมต่อหลวงพ่อกับเสื่อ ต่างคนต่างไม่อาฆาตแค้นกันอีกต่อไป

4.3.1 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์จากภาพยนตร์เรื่อง “ข้ามกับพระ” จากโครงเรื่อง (Plot)

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์จากโครงเรื่อง พบว่าตัวละครพระสงฆ์ในเรื่อง ได้แก่ “หลวงพ่อกับเสื่อ” เป็นที่พึ่งให้กับคนที่เดือดร้อน ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ให้คลี่คลายลงไป โดยภาพที่

ปรากฏเป็นภาพของพระสงฆ์ที่มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติธรรมและสั่งสอนศีลธรรมให้กับชาวบ้าน แต่ด้วยสถานการณ์ต่างๆทำให้กริยาอาการในบางขณะดูไม่ส้ารวม

ในขณะที่หลวงพ่อเสียตั้งใจจะปฏิบัติธรรมเพื่อหาความสงบ แต่กลับต้องเจอเรื่องวุ่นวายต่างๆจึงทำให้ภาพของพระภุคงค์ที่ควรมีความสงบส้ารวมและสันโดษนั้นไม่ชัดเจน และการที่หลวงพ่อช่วยชีวิตบิณฑูในตอนต้นเรื่องทำให้บิณฑูถือหลวงพ่อเป็นที่พึ่งไปโดยปริยาย และคำพูดที่บิณฑูมักจะอ้าออยู่เสมอเมื่อเข้าตาดจนั้นก็คือ “ผมมากับพระ” แสดงให้เห็นถึงการยึดเอาพระสงฆ์เป็นที่พึ่งและเชื่อมั่นว่าบารมีของพระสงฆ์นั้นจะคุ้มครองตนให้ปลอดภัยได้ บิณฑูจึงติดตามหลวงพ่อไปทุกหนทุกแห่ง และหลวงพ่อก็สามารถช่วยบิณฑูได้ทุกคร้ง

ถึงแม้หลวงพ่อจะประกาศความตั้งใจในการออกธุดงค์ว่า เพื่อหาความสงบและปฏิบัติธรรม แต่ภายในใจของหลวงพ่อนั้นยังมีความขัดแย้ง (Conflict) ที่ทำให้ไม่สามารถทำให้จิตใจสงบได้แม้ว่าจะออกธุดงค์มาเป็นเวลานานก็ตาม เพราะในตอนท้ายเรื่องนั้นทำให้ได้รู้สาเหตุของการบวชของหลวงพ่อกว่าเนืองมาจาก ความรู้สึกผิดที่ยังป็นไปถูกเมียเสียเซ้มตาย จึงอาจกล่าวได้ว่า การบวชของหลวงพ่อนั้นเป็นการบวชเพื่อล้างบาปและชำระมลทินให้กับความรู้สึกผิดในใจของตน และกว่าที่มลทินในใจนั้นจะหมดไปก็ต่อเมื่อถึงฉากสุดท้ายในภาพยนตร์ ซึ่งหลวงพ่อยอมสละแม้กระทั่งชีวิตของตนเพื่อทดแทนความผิดที่กระทำต่อเสียเซ้ม จากความบริสุทธิ์ใจของหลวงพ่อและหลักธรรมที่หลวงพ่อกล่าวต่อเสียเซ้มนั้นทำให้เสียเซ้มอโหสิกรรมต่อหลวงพ่อในที่สูด

นอกจากนั้นยังภาพยนตร์ยังแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของหลวงพ่ออย่างชัดเจน กล่าวคือ ในตอนต้นเรื่องนั้น หลวงพ่อช่วยเหลือบิณฑูด้วยท่าทีที่สงบ อารมณ์ที่เยือกเย็น แต่เมื่อถึงตอนกลางเรื่องเมื่อหลวงพ่อบพบว้าบิณฑูมักจะสร้างความสะดวกเดือดร้อนให้กับตน ท่าทีของหลวงพ่อก็เปลี่ยนไป เป็นการช่วยเหลือเพื่อตัดความรำคาญ พร้อมทั้งมีท่าทางระอาใจอย่างเห็นได้ชัด บวกกับการที่หลวงพ่อต้องเจอกับสถานการณ์คับขันต่างๆ เช่น หนีจระเข้, กระโดดจากหน้าผา ทำให้หลวงพ่อต้องพยายามเอาตัวรอดและในขณะที่เดียวกันก็ต้องช่วยบิณฑูด้วย จึงทำให้ภาพของหลวงพ่อเสียดูไม่สงบ และส้ารวมเท่าที่ควร

เมื่อพิจารณาจากโครงเรื่องแล้วพบว่า ภาพของหลวงพ่อเสียนั้นเป็นพระที่มีความบกพร่องในด้านต่างๆ มีกริยาอาการที่ไม่เหมาะสม มีจิตใจที่ไม่สงบนิ่ง แต่มีเจตนาอันดีต่อฆราวาสในการช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถโดยไม่ได้ระมัดระวังตนให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม

4.3.2 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์จากภาพยนตร์เรื่อง “ข้ามากับพระ” จากลักษณะตัวละคร

ก. หลวงพ่อเสือ

บุคลิกลักษณะ

ลักษณะของ “หลวงพ่อเสือ” นั้น เป็นพระสงฆ์อายุประมาณ 40-45 ปี รูปร่างสูงใหญ่ กำยำ ท่าทางกระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว จนบางครั้งดูลูกลี้ลูกลอน พูดจาด้วยเสียงดังฟังชัด เมื่อโกรธก็จะพูดด้วยเสียงดังกว่าปกติ แสดงอารมณ์ต่างๆ ออกมาทางน้ำเสียงอย่างชัดเจน เมื่อลืมหิวจะพูดด้วยเสียงเหน่อแบบภาคกลาง การครองจีวรไม่เรียบร้อยและไม่ประณีต

ลักษณะของหลวงพ่อเสือนั้นมีความหลากหลาย คือ มีทั้งลักษณะของพระสงฆ์ที่ดูสงบ เยือกเย็น มีสติมั่นคง เช่นฉากที่หลวงพ่อสั่งสอนเสือเข้มและเสือน้อย ฉากที่หลวงพ่อไถ่เกี้ยซื้อพิพาทของบิณฑูและชาวเขา ลักษณะของพระสงฆ์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์และมีความบารมี เช่นฉากที่พวกเจ้ามือหวยยิงถล่มกตหลวงพ่อดีแต่หลวงพ่อปลดดมัยส่วนพวกเจ้ามือหวยกลับโดนฟ้าผ่าตาย ในขณะที่เดียวกันก็มีการเสนอภาพของหลวงพ่อในลักษณะที่ชวนหัวเราะ ดูตลกขบขันด้วยกริยาอาการที่ไม่สำรวม อันเกิดจากอารมณ์ต่างๆและการขาดสติ เช่น ฉากที่หลวงพ่อกระโดดจากหน้าผาโดยใช้กลดแทนร่มชูชีพ ฉากที่หลวงพ่อกลัวจะเข้จนสวดแม่เมตตามิตรีๆ ฎุกๆ ฉากต่างๆ เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงภาพอันไม่เหมาะสมของพระสงฆ์ ซึ่งทำให้เกิดความตลกขบขัน

บทสนทนาของตัวละคร

Monologue คำรำพึงของหลวงพ่อ นั้นมักจะทำให้คนดูรู้สึกตลกขบขันไปกับความผิดพลาดของหลวงพ่อ เช่น เมื่อหลวงพ่อช่วยชูดควายขึ้นจากปลักแต่ตนเองกลับลื่นลงไปโคลนจนรำพึงกับตนเองว่า “ตายแล้วกู” และเมื่อหลวงพ่อใช้กลดแทนร่มชูชีพร่อนลงมาจากหน้าผา หลวงพ่อรำพึงกับตนเองเมื่อลงถึงพื้นดินว่า “ลมหยุดก็ไม่บอก เกือบไม่รอดแน่ะกู ถ้าไม่ได้กลดช่วยชีวิตคงแย่เว้ย”

Dialogue การใช้สรรพนามแทนตัวเองนั้นหลวงพ่อจะใช้คำว่า “อาตมา” เมื่อคุยกับฆราวาสทั่วไป แต่เมื่อหลวงพ่อพูดคุยกับบิณฑูนั้นจะมีการใช้คำสรรพนามที่แตกต่างไป

ตามอารมณ์ขณะนั้น เมื่ออยู่ในอารมณ์ปกติจะใช้คำว่า “อาตมา” แต่เมื่อโมโหจะใช้คำว่า “ข้า” และ “กู” ส่วนการใช้สรรพนามแทนบุคคลที่สนทนาด้วยนั้น จะใช้คำว่า “ประสก” และ “โยม” กับตัวละครอื่นๆ แต่เมื่อพูดกับบิณนั้นจะใช้คำว่า “เอ็ง” “มึง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อหลวงพ่อรู้สึกโมโห

ในส่วนของบทสนทนาต่างๆ นั้นก็แสดงถึงลักษณะของพระสงฆ์ที่มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติธรรม และช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน โดยให้คำตักเตือน สั่งสอน ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักธรรม เช่น

หลวงพ่ : กมฺมุนา วตุตติโลโก สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

บิณ : สาธุ หลวงพ่อครับ ที่หลวงพ่อดูดงค์ไปเนี่ย แล้วหลวงพ่อดูดงค์ไปไหนต่อครับ

หลวงพ่ : อาตมาดูดงค์เพื่อแสวงหาธรรม โมกขธรรม ใฝ่หาความสงบนั้นแหละ

และตอนที่หลวงพ่เทศน์สั่งสอนชาวบ้าน

เมียผู้ใหญ่บ้าน : หลวงพ่ อีฉันอยากจะทำ... ขอห่วย เอาสัก 3 ตัวค่ะ

หลวงพ่ : เอ้อ! การพนันก็ดี ห่วยก็ดี ล้วนแต่เป็นอบายมุข ญาติโยมทั้งหลาย ผ่านโลกมากี่มาก ไม่ควรมัวเมา

และตอนที่หลวงพ่ช่วยชีวิตเสื่อน้อยเอาไว้

เสื่อน้อย : ช่วยข้าไว้ทำไม

หลวงพ่ : เป็นหน้าที่ของอาตมาที่จะต้องช่วยเหลือสัตว์โลกที่ตกทุกข์ได้ยาก ช่วยได้มากหรือน้อยแค่ไหนก็แล้วแต่กรรม

ในขณะที่หลวงพ่พยายามสั่งสอนชาวบ้าน จนชาวบ้านเคารพเลื่อมใสในนั้น แต่พฤติกรรมบางอย่างของหลวงพ่ก็สร้างความเคลือบแคลงใจให้กับคนบางกลุ่มเช่นกัน จนทำให้เกิดความไม่เชื่อถือนั่นเองในสถานะความเป็นพระสงฆ์ ซึ่งแสดงออกทางคำพูดอย่างเห็นได้ชัด เช่น

เจ้าของควาย : ทันสมัยขนาดลงทุนโกนหัว ห่มผ้าเหลือง

หลวงพ่อบุญ : อะไรกันโยม อาตมากำลังโปรดสัตว์อยู่นะ

เจ้าของควาย : โปรดสัตว์หรือว่าลักสัตว์กันแน่

หลวงพ่อบุญ : กรรม

เจ้าของควาย : กรรมหรือไม่กรรมเดี๋ยวก็รู้เอง จับมันสี่คนะผู้ใหญ่ ส่งตำรวจข้อหา 2 กระทง ขโมย กับปลอมเป็นพระ

สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตัวละครบางตัวไม่ไว้วางใจและระแวงในสถานะความเป็นพระสงฆ์ของหลวงพ่อบุญนั้น น่าจะมาจากพฤติกรรมของหลวงพ่อบุญที่ดูไม่เหมาะสมเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นการถกจีวรลงไปจุดควายในปลักหรือการเดินเข้าไปในที่ซ่อนสุขุมของพวกโจร

ในขณะที่ภาพยนตร์นำเสนอภาพของหลวงพ่อบุญ ในลักษณะของพระสงฆ์ที่มีความตั้งใจปฏิบัติธรรมและเผยแพร่ธรรมแก่ผู้อื่นด้วยกริยาอาการที่ดูน่าเชื่อถือ ในขณะที่เดียวกันเมื่อหลวงพ่อบุญต้องเผชิญหน้ากับบิณฑูร ที่มักจะต่อล้อต่อเถียงและสร้างความวุ่นวายอยู่เสมอ หลวงพ่อบุญกลับไม่สามารถระงับอารมณ์ได้ และแสดงความโมโหออกมาอย่างชัดเจน เช่น

หลวงพ่อบุญ : ไ้บิณฑูร ไ้เวร ไ้ตัวช่วย อย่ากลับมาให้กูเห็นหน้าอีกนะ แหม... มึงจะทำให้กูเสียพระอยู่เรื่อย

อย่างไรก็ตาม แม้หลวงพ่อบุญจะมีลักษณะคำพูดที่ดูไม่สำรวม มีการแสดงอารมณ์ต่างๆ อย่างชัดเจน แต่ชาวบ้านก็ยังเคารพนับถือ ดังจะเห็นได้จากคำพูดของบิณฑูรที่มักจะอ้างอยู่เสมอเมื่อเข้าตาจน นั่นคือ “เข้ามากับพระ” และด้วยจิตที่ตั้งมั่นของหลวงพ่อบุญสามารถเปลี่ยนความอาฆาตพยาบาทของเสือเข้มให้กลายเป็นการอโหสิกรรมต่อหลวงพ่อบุญได้ เห็นได้จากคำพูดที่เปลี่ยนไปเพียงชั่วพริบตา จากคำพูดที่แสดงความอาฆาต “กูเก็บความแค้นของกูมา 10 กว่าปีแล้ว เมียของกู ลูกของกู ลูกนัยน์ตาของกู ไ้จำเสือ ตาย...” แต่เมื่อเสือเข้มยอมห้ามเอาไว้และหลวงพ่อบุญได้มอบเก้ากระดุกของเมียเสือเข้มคืนให้ เสือเข้มก็อโหสิกรรมให้พร้อมกับลักษณะของคำพูดที่เปลี่ยนไปเป็นความเคารพทันที คือ “ท่าน... อโหสิกรรมให้ผมด้วย”

เมื่อพิจารณาจากบุคลิกลักษณะของตัวละครและบทสนทนาแล้วพบว่า ภาพของ หลวงพ่อเสือนั้นเป็นพระที่ไม่เคร่งครัดในวินัย และไม่สงบสำรวม แสดงอารมณ์ต่างๆอย่าง ชัดเจน จนดูตลกขบขัน แต่ในบางขณะก็สามารถสงบระงับจิตใจได้ และมีความตั้งใจที่จะ เผยแผ่หลักธรรมคำสอน รวมถึงมีความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่น

4.3.3 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “ ข้ามากับพระ ” จาก ความสัมพันธ์ของตัวละคร

ก. หลวงพ่อเสือ

ความสัมพันธ์ของหลวงพ่ที่มีต่อตัวละครอื่นๆ โดยเฉพาะกับบินนั้นจะเป็น ลักษณะของการเป็นที่พึ่งให้กับตัวละครอื่นๆ โดยการช่วยเหลือของ “หลวงพ่อเสือ” นั้น เป็นการช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน และไม่เลือกบุคคลไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนดี หรือคนชั่ว ซึ่งผลจากการช่วยเหลือโดยไม่เลือกบุคคลนี้ก็มักจะทำให้หลวงพ่อเดือดร้อน แม้แต่การช่วยเหลือบินซึ่งเป็นคนดีก็ยิ่งทำให้หลวงพ่อต้องเดือดร้อนไปด้วย ตัวอย่างของ ความเดือดร้อนที่หลวงพ่อต้องเผชิญ เช่น หลวงพ่อช่วยจุดควายขึ้นจากปลักแต่กลับโดน กล่าวหาว่าเป็นโจรขโมยควาย, หลวงพ่อพูดจาสั่งสอนชาวบ้านแต่กลับกลายเป็นการไต่ หอยโดยไม่ตั้งใจ เมื่อชาวบ้านถูกหอยเจ้ามือหอยจึงให้ลูกน้องมายิงถล่มกตของหลวงพ่อ

ส่วนความสัมพันธ์ของหลวงพ่อกับฝ่ายโจร อันได้แก่เสือเข้มนั้น หลวงพ่อได้ทำผิด ต่อเสือเข้มเมื่อในอดีตจนเกิดเป็นความรู้สึกผิดที่ติดค้างในใจ ทำให้หลวงพ่อต้องติดตาม หาเสือเข้มเพื่อขอโทษกรรม ในขณะที่เสือเข้มนั้นมีความแค้นต่อหลวงพ่อ จึงไม่แสดง อាកารเคารพเลื่อมใส ต่อเมื่อได้ฟังหลวงพ่เทศน์จึงได้สงบลงและขอโทษกรรมต่อกันใน ที่สุด

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครแล้ว พบว่าภาพของหลวงพ่อเสือนั้น เป็นพระที่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับตัวละครที่เดือดร้อนได้ เป็นที่เคารพเลื่อมใสแก่ผู้พบ เห็น มีความเมตตากรุณาต่อสัตว์โลกโดยไม่มีแบ่งแยก และสามารถเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของฆราวาสไปในทางที่ดีขึ้นได้

4.3.4 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “ข้ามกับพระ” จากเทคนิคต่างๆในภาพยนตร์

การใช้มุมกล้อง และ Shot

- การใช้มุมกล้อง มีการใช้ภาพมุมต่ำ (Low Angle) ในฉากที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงความเป็นที่พึ่งของหลวงพ่อกว่าพระสงฆ์ทั่วไป เช่น ฉากที่พวกอัญชลีหลบอยู่ข้างหลังหลวงพ่อก่อน และฉากที่หลวงพ่อกำลังให้ศีลให้สัตยาบันใจดังเช่นรูปที่ 5 เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการใช้ภาพระดับสายตา (Eye Level Angle) ในฉากทั่วไป ส่วนการใช้ภาพมุมสูง (High Angle) นั้น จะเป็นภาพ Bird's Eye view ที่แสดงภาพของหลวงพ่อกำลังเดินตามทุ่งนาและในป่า การใช้ภาพ Bird's Eye View ทำให้เห็นถึงความกว้างใหญ่ของผืนแผ่นดินเมื่อเทียบกับตัวของหลวงพ่อกำลังออกจาริกแสวงบุญ

- Shot ขนาดภาพส่วนใหญ่ในภาพยนตร์จะเป็น Medium Shot และ Long Shot ซึ่งทำให้เห็นอากัปกิริยาท่าทางของตัวละครได้เต็มตัว ซึ่งกิริยาท่าทางของหลวงพ่อก่อนนั้นก็มีส่วนสำคัญและไม่สำคัญ โดยกิริยาที่ดูไม่สำคัญนั้นทำให้ภาพที่ออกมาดูตลกขบขัน เช่น ภาพที่หลวงพ่อกำลังกอดแทนร่มชูชีพดังเช่นรูปที่ 6 ภาพหลวงพ่อกำลังวิ่งลงไปในคูน้ำในป่า ภาพหลวงพ่อกำลังโหมบินจนขว้างป่าของใส่ดังเช่นรูปที่ 7 ส่วนการใช้ภาพ Close Up นั้นก็เพื่อเน้นที่อารมณ์ของหลวงพ่อกำลังแสดงออกทางสีหน้าและแววตา

แสงและสีของภาพ

การจัดแสงโดยรวมจะเป็นการจัดแสงแบบ High Key มากกว่าที่จะจัดแสงให้โกล้เคียดธรรมชาติ เห็นได้จากฉากกลางคืนที่หลวงพ่อกำลังกอดอยู่กลางทุ่งแต่การจัดแสงนั้นกลับดูสว่างจากแสงไฟอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังมีการใช้ภาพย้อนแสงโดยเป็นภาพหลวงพ่อกำลังเดินท่ามกลางแสงอาทิตย์ยามเย็น เพื่อให้เกิดภาพที่ดูสงบ เยือกเย็น และมีการใช้แสงจากเปลวเทียนในฉากที่หลวงพ่อกำลังสวดมนต์ ทำสมาธิ เพื่อให้ภาพของหลวงพ่อดูน่าเคารพ

รูปที่ 5 ภาพมุมต่ำเมื่อหลวงพ่otechnicสั่งสอน

รูปที่ 6 แสดงภาพหลวงพ่เหาะกลางอากาศ

รูปที่ 7 แสดงภาพหลวงพ่โมโหเงื่อไม้เพื่อขว้างใส่บิน

การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษ

การตัดต่อโดยทั่วไปใช้การตัดต่อแบบ Continuity Cutting ในการเรียงร้อยเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องเข้าด้วยกัน มีการใช้ภาพ Flash back ในฉากที่หลวงพ่อนึกย้อนไปถึงเหตุการณ์ที่ตนยิงปืนไปโดนเมียเสือเข้ม โดยใช้ภาพ Zoom in อย่างรวดเร็วไปที่ใบหน้าของหลวงพ่ที่แสดงอาการตกใจและทำภาพให้ดูพร่าล้น ในส่วนของการใช้เทคนิคพิเศษนั้น มีการใช้เทคนิคทางด้านภาพที่หลวงพ่ลอยลงมาจากหน้าผา ทำให้ภาพของหลวงพ่ที่เหาะอยู่กลางอากาศดูตลก ขบขัน

การใช้เพลงและดนตรีประกอบ

เพลงประกอบซึ่งเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องในภาพยนตร์นั้นจะกล่าวถึงการยึดถือหลวงพ่เป็นที่พึ่งอย่างชัดเจน และมักจะใช้ในฉากที่หลวงพ่ปรากฏตัว เนื้อเพลงมีดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม โดยการเทศนาสั่งสอนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง
2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน โดยการให้ที่พักอาศัย, เป็นที่พึ่งเรื่องการเลี้ยงชีพ, ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและสร้างความสามัคคี, สอดส่องดูแลทุกข์สุข, เป็นที่พึ่งด้านขวัญ กำลังใจ, รักษาโรคภัยไข้เจ็บ, ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต
3. บทบาทในการช่วยเหลือราชการ โดยการให้ความร่วมมือกับราชการด้านกิจการความมั่นคง, การอบรมราษฎรให้เป็นพลเมืองดี

4.4. การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด”

เรื่องย่อ

วันหนึ่งท่ามกลางพายุฝน พระริดตัดสินใจลงไปช่วยหญิงสาวคนหนึ่งที่ถูกน้ำ หลังจากนั้น พระริดรู้สึกไม่สบายใจเกรงว่าตนจะต้องต้องอาบัติ ปาราชิก แต่หลวงปู่ได้อธิบายให้เข้าใจ หญิงสาวที่พระริดได้ช่วยชีวิตเอาไว้ก็คือ อำแดงเหมือน ซึ่งอาศัยอยู่กับพ่อแม่ และย่าจัน เหมือนไม่กล้าบอกกับใครว่าพระริดเป็นผู้ช่วยเหลือตนเองเพราะเกรงว่าพระริดจะเสื่อมเสีย เหมือนเป็นหญิงสาวหัวสมัยใหม่ไม่เชื่อในความคิดโบราณที่ไร้เหตุผล จึงอยากจะเรียนหนังสืออย่างเด็กผู้ชายโดยขอให้ย่าพาไปฝากเรียนกับหลวงปู่ที่วัดขนุน หลวงปู่ไม่ยอมรับเหมือนเข้าเรียน เนื่องจากเป็นผู้หญิง แต่เหมือนไม่ยอมแพ้ และทนตากแดดตากฝนนั่งเฝ้าหลวงปู่จนในที่สุดหลวงปู่ก็ยอมให้เรียนโดยให้ย่าจันมาเรียนเป็นเพื่อน ระหว่างเรียนเหมือนเฝ้าแต่ชื่นชมพระริด ทุกเช้าเมื่อถึงเวลาใส่บาตรเหมือนจะต้องคอยหาโอกาสพูดคุยกับพระริดเสมอ เหตุการณ์เป็นเช่นนี้เรื่อยมาจนความรู้สึกของทั้งคู่เริ่มที่จะเปลี่ยนไปจากเดิม

แม่ของเหมือนเป็นชาวสวนผลไม้ไม่ต้องทำงานหนัก ในขณะที่พ่อเอาแต่กินเหล้า และเล่นการพนัน แม่มีความคิดแบบหญิงสาวทั่วไปในสมัยนั้น คือผู้ชายยอมมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงจึงยอมให้พ่อข่มขู่และทุบตีอยู่เป็นประจำ เหมือนคับแค้นใจที่เห็นสภาพแม่โดนพ่อทำร้าย แต่ก็ช่วยอะไรไม่ได้ วันหนึ่งมีเศรษฐีใหญ่ ชื่อนายพู่ จัดจูงมาทอดที่วัด เมื่อเห็นเหมือนก็รู้สึกถูกใจ พ่อของเหมือนเป็นหนี้จากการพนันอยู่มาก นายพู่จึงหยิบยื่นเงินให้เสมอโดยหวังว่าจะได้เหมือนมาเป็นเมีย พ่อไปไว้วางใจกับหลวงปู่ว่าเหมือนคือด่านชั้นเนื่องจากรู้หนังสือ ส่วนชาวบ้านก็พากันนิพนทาที่มีหญิงสาวมานั่งเรียนหนังสือกับพระ หลวงปู่จึงตัดปัญหาโดยการให้เหมือนเลิกเรียน ต่อมาย่าล้ม

ป่วยจำเป็นต้องใช้ยาที่มีราคาแพงมารักษา เมื่อนายพู่เข้าก็อาสาเป็นธุระจัดการเรื่องยาให้ ทำให้พ่อตัดสินใจจะยกเหมือนให้กับนายพู่ เหมือนไม่ยินยอมเพราะรู้ว่านายพู่มีเมียอยู่แล้ว จึงมาเฝ้ารอพระวัดเพื่อจะเปิดเผยความในใจ แต่พระวัดปฏิเสธและบอกว่าที่ช่วยเหลือไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ เหมือนยืนยันกับย่าว่ารักพระวัดเพียงคนเดียว ย่าบอกเหมือนว่าพระวัดคงจะไม่มีทางสักมาได้ เพราะได้บนเอาไว้ว่าจะบวชตลอดชีวิต เหมือนจึงมาขอขบขี้กับหลวงปู่แต่หลวงปู่ไม่บวชให้ เมื่อย่าตายนายพู่ให้คนมารับตัวเหมือนไป เหมือนไม่ยอมเป็นเมียนายพู่จึงถูกนำไปขัง และคืนหนึ่งเกิดไฟไหม้บ้านเหมือนจึงฉวยโอกาสว่ายน้ำหนีออกมา คนที่บ้านนายพู่หาไม่เจอจึงไปแจ้งกับทางบ้านเหมือนว่า เหมือนได้ตายไปแล้ว พระวัดเกิดความสับสนในใจเกิดความคิดฟุ้งซ่านจึงมาขอสัก เพราะไม่อยากให้ศาสนาหมองเพราะตน เมื่อสักแล้วจึงกลับไปอยู่กับพ่อแม่

เหมือนซึ่งหนีมาจากบ้านนายพู่ ชมซานมาจนถึงบ้านนายริด และได้รับความช่วยเหลืออย่างดี นายริดจึงจัดผู้ใหญ่ไปขอขมาและขอร้องเหมือนจากพ่อแม่ นายพู่ให้คนมาจับตัวเหมือนและนายริดซื้อหลักลอยเป็นขี้ เจ้าเมืองนนทบุรีได้ไต่สวนคดีความโดยการให้สาบานเพื่อพิสูจน์ความจริงแต่นายพู่ไม่กล้าสาบาน หลังจากนั้น นายพู่ได้ฟ้องร้องทั้งพ่อแม่ของนายริดและเจ้าแก้วในข้อหา ร่วมกันอำพรางความผิดของนายริดและเหมือน นายพู่ได้อ้างว่าเหมือนได้ตกเป็นเมียของตนแล้ว เพราะอยู่ด้วยกันในที่ลับตา เหมือนเถียงว่าถ้าอย่างนั้นตนก็เป็นเมียนายริดตั้งแต่วันที่ตักน้ำครั้งนั้นแล้ว แต่เจ้าเมืองบอกว่าผู้หญิงไม่มีสิทธิ์ที่จะอ้าง เหมือนจึงถือเป็นทรัพย์สินของนายพู่ไปแล้ว เหมือนร้องไห้บอกว่าตุลาการไม่เป็นธรรมตัดสินเข้าข้างผู้ชาย เจ้าเมืองโกรธมากจึงให้เอาตัวไปขังเหมือนต้องทรมานมากถูกเอาออกประจานว่าเป็นคนหัวแข็ง มีขี้ ลบหลูตุลาการ เหมือนถูกทรมานเพื่อให้ยอมเป็นเมียนายพู่ คืนหนึ่งฝนตกหนักนายริดเข้าไปช่วยเหมือนและพากันหลบหนีไปที่โบสถ์ร้าง เจอกับแม่ชีที่ช่วยเหลือหาข้าวปลามาให้ ทั้งสองหนีพวกของนายพู่มาหลบอยู่ที่ริมแม่น้ำ เป็นเวลาเดียวกับที่มีขบวนพยุหยาตราผ่านมา เหมือนตัดสินใจจะฉวยฎีกาต่อพระเจ้าอยู่หัว และในที่สุดอำแดงเหมือนก็พ้นผิด กฎหมายเก่าที่ให้ชายใดขายภรรยาและบุตรได้นั้นก็เป็นอันยกเลิก ทั้งคู่จึงได้กลับมาอยู่ด้วยกันอีกครั้ง

4.4.1 การวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด” จากโครงเรื่อง (Plot)

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์จากโครงเรื่อง พบว่าภาพยนตร์เรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด” ได้แสดงภาพของพระสงฆ์ใน 2 ลักษณะด้วยกัน คือพระสงฆ์ที่มีความตั้งใจจริงที่จะศึกษาปฏิบัติธรรมแต่ต้องพ่ายแพ้ต่อกิเลสตัณหา และพระสงฆ์ที่ศึกษาปฏิบัติธรรมจนแตกฉานและเป็นที่ยกย่องให้ยกย่องผู้อื่นทั้งพระสงฆ์และฆราวาส

โดยภาพยนตร์แสดงให้เห็นว่าในขณะที่พระริดมีความตั้งใจที่จะศึกษาปฏิบัติธรรม และพยายามปฏิบัติตนให้อยู่ในวินัยสงฆ์ แต่ก็ยังมีความเมตตากรุณาในการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ เช่น ในฉากเปิดเรื่องที่พระริดตัดสินใจว่าช่วยนำอำแดงเหมือนท่ามกลางพายุฝนที่ตกหนัก แต่ทว่าตนเองกลับเป็นทุกข์ใจเนื่องจากไม่สามารถตัดใจจากอำแดงเหมือนได้ เกิดเป็นความขัดแย้งภายในจิตใจ แม้ว่าหลวงปู่จะพูดตักเตือนให้สติแล้วก็ไม่สามารถสงบจิตใจได้จึงตัดสินใจขอลาสิกข์ออกมาเนื่องจากกลัวศาสนาจะมัวหมอง แสดงให้เห็นถึงความสำรวมกายและวาจาของพระริดในขณะที่บวชอยู่ ถึงแม้จะเกิดความรู้สึกรักอำแดงเหมือน แต่เมื่ออยู่ในสถานะของพระสงฆ์ จึงพยายามข่มความรู้สึกของตน และคอยเตือนสติตนเองให้ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นสมณเพศ

ส่วนหลวงปู่สามารถดำรงตนเป็นสมณเพศได้ตั้งแต่ต้นจนจบ และได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้อื่น ทั้งพระริดและชาวบ้าน เป็นผู้แก้ปัญหาและความทุกข์ใจของตัวละครอื่นๆ โดยโครงเรื่องของภาพยนตร์ได้แสดงให้เห็นว่าในขณะที่พระริดนั้นเกิดความขัดแย้งในใจตั้งแต่ต้นเรื่องจนกลายเป็นภาวะวิกฤต (Climax) ในตอนกลางเรื่องเมื่อต้องสึกออกมา แต่หลวงปู่ไม่มีความขัดแย้งใดๆ ภายในจิตใจจึงปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง

เมื่อพิจารณาจากโครงเรื่องพบว่า ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏ เป็นภาพของพระสงฆ์ที่มีความตั้งใจปฏิบัติธรรม สามารถสำรวมกิริยาให้เรียบร้อยเหมาะสมได้ แต่ไม่สามารถระงับจิตใจให้สงบได้ รวมไปถึงภาพของพระสงฆ์ที่บวชเรียนมาเป็นเวลานาน เป็นที่ยกย่องผู้อื่น แต่ในบางขณะก็ไม่สามารถสำรวมกิริยาให้เหมาะสมได้

4.4.2 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในเรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด” จากลักษณะของตัวละคร

ก. พระริด

บุคลิกลักษณะ

พระริดเป็นพระหนุ่มอายุประมาณ 23-25 ปี รูปร่างสูงใหญ่ หน้าตาคมสัน กิริยาท่าทางสำรวม ดูสงบเยือกเย็น ไม่ว่าจะเป็นการนั่ง การยืน การเดิน การครองจีวรถูกต้องและเหมาะสมตามโอกาสและสถานที่ และดูเรียบร้อยประณีต ลักษณะการพูดค่อนข้างช้า และพูดด้วยน้ำเสียงธรรมดา ไม่ได้แสดงถึงอารมณ์ใดๆ แวดตาดูนิ่งไม่แสดงอารมณ์ ถึงแม้จะรู้ว่าอำแดงเหมือนหลงรักตนอยู่ก็ไม่แสดงอารมณ์หวั่นไหวออกมาให้เห็น แม้แต่การยิ้มก็ยิ้มอย่างสำรวม ทำให้เกิดความรู้สึกน่าเคารพเลื่อมใส แต่ก็มีภาพของพระริดที่ดูแล้วชวนหัวเราะด้วยเช่นกัน คือ ตอนที่พระริดสะดุ้งแล้วยกมือห้ามย่าจันที่พูดตามคำพูดของตนจนนอกเหนือไปจากในตำรา กิริยาอาการของพระริดในขณะนั้นจึงดูแตกต่างไปจากปกติและทำให้ดูขบขัน

บทสนทนาของตัวละคร

Dialogue สำหรับบทสนทนาและคำพูดรวมไปถึงการใช้สรรพนามของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด” นั้นเป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ คือ พระสงฆ์เรียกแทนตัวเองว่า “อาตมา” และเรียกขรวาสว่า “โยม” หากเป็นผู้หญิงก็เรียก “สีกา”

คำพูดของพระริดนั้นแสดงให้เห็นถึงความสำรวมวาจา โดยเฉพาะเมื่อพูดกับอำแดงเหมือนซึ่งเป็นหญิงสาวที่มาหลงรักตน พระริดจึงพูดจาเป็นเชิงปรามอำแดงเหมือนให้เลิกคิดไปในทางชั่วสาว เช่น

อำแดงเหมือน : แล้วท่านไม่คิดจะสึกบ้างหรือเจ้าคะ

พระริด : หยุดถามนอกแบบเรียนเถอะไปกันใหญ่แล้ว

นอกจากจะพูดในเชิงปรามแล้ว คำพูดของพระริดยังแสดงถึงความตั้งมั่นในพุทธศาสนา และพยายามปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามวินัยของสงฆ์อีกด้วย เช่น

อำแดงเหมือน : ทำไมเวลาพระบิดทบาทต้องทำหน้าเฉดด้วยเจ้าคะ

พระรด : พระต้องสำรวจ

อำแดงเหมือน : ถ้ายั้มต้องอาบตีหรือเจ้าคะ

พระรด : ถ่าไม่เสยกรียากัไม่อาบตี

และตอนทอำแดงเหมือนมาบอกความในใจของตนและอ้อนวอนขอให้พระรดล็กพระรดตอบกลับไปว่า “อาตมาละทางโลกแล้ว ล็กายามาเสยเวลากับอาตมาเลยอาตมาไปก่อนละนะ ไม่สู้ดีที่จะอยู่กันตามลำพัง” คำพูดของพระรดยังแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจของตนที่รู้ตัวว่าไม่สมควรจะอยู่ในสมณเพศอีกต่อไป ดั่งนี้ “กระผมเอาชนะใจตัวเองไม่ได้แล้วขอรับ ขึ้นอยู่เป็นพระต่อไป คงจะทำให้พระศาสนาวัหมอง”

เมื่อพิจารณาจากบุคลล็กัษณะ และบทสนทนาของตัวละครพบว่า ภาพของพระรดนั้นเป็นพระที่มีล็กัษณะสำรวจ และเคร่งครัดในวินัย มีความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือฆราวาส มีความตั้งใจที่จะศึกษาปฏิบัติธรรม แต่ยังไม่สามารถสงบระงับจิตใจตนเองได้

ข. หลวงปู่

บุคลล็กัษณะ

หลวงปู่เป็นพระวัยชรา อายุประมาณ 60-70 ปี รูปร่างสูง การครองจีวรถูกต้องและเหมาะสมแต่อาจจะไม่เรียบร้อยเท่าที่ควร ล็กัษณะการพูดขึ้นอยู่กับอารมณ์ในขณะนั้น คือเมื่อพูดแนะนำและตักเตือนพระรดก็จะใช้น้ำเสยที่อ่อนโยน เยือกเย็น พูดช้าๆ เพื่อให้พระรดได้คิดตามไปด้วย แต่เมื่อต้องเถียงกับอำแดงเหมือนก็จะใช้น้ำเสยที่แสดงความรำคาญ พูดเสยดัง และเร็ว และแสดงสีหน้าท่าทางอ้อนใจต่อความดีของอำแดงเหมือนออกมาอย่างชัดเจน และเมื่ออำแดงเหมือนพูดจายอกย้อนเข้า ก็สะดุ้งและแสดงสีหน้าค้อนปะหลับปะเหลือก

บทสนทนาของตัวละคร

Dialogue คำพูดของหลวงปู่ นั้นเป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ คือ เรียกแทนตัวเองว่า “อาตมา” และเรียกขรวัสว่า “โยม” หากเป็นผู้หญิงก็เรียก “สีกา” แต่เมื่อต้องพูดคุยกับพวกเด็กๆ หลวงปู่ก็มักจะเรียกพวกเด็กๆ ว่า “เอ็ง” และเรียกแทนตัวเองว่า “ข้า”

ส่วนคำพูดของหลวงปู่ นั้นแสดงถึงลักษณะของพระที่มีความแตกต่างในเรื่องหลักธรรมต่างๆ ดังที่หลวงปู่ได้ชี้แจงและสั่งสอนพระริต เช่น

“พระริต ถึงแม้ว่าร่างกายของเธอจะจะไปจับต้องโอบกอดผู้หญิง แต่การจะปรับเธอให้อาบัติอย่างหนักถึงขั้นปาราชิกโดยให้ขาดจากความเป็นพระนั้นยังทำไม่ได้ เพราะการปรับอาบัตินั้นจะต้องฟังไปที่เจตนาเป็นสำคัญ เจตนาจะบริสุทธิ์หรือไม่นั้น รู้ได้เฉพาะตัว ตัวเธอลงไปช่วยคนที่กำลังจมน้ำ เพราะว่าในที่นี่ไม่มีใครที่สามารถลงไปช่วยแทนเธอได้ แล้วเธอก็ไม่รู้มาก่อนเลยว่าคนที่กำลังจมน้ำเป็นผู้หญิง เจตนาของเธอก็เป็นคุณธรรมอันเป็นบริสุทธิ์ เธอก็ไม่ต้องอาบัติปาราชิก”

“ความทุกข์ทั้งปวงเกิดจากความอยากเป็นต้นเหตุ ถ้ากำจัดความอยากได้ ความทุกข์ทั้งปวงก็ไม่เกิดขึ้น เธอเป็นพระ เป็นผู้กำจัดความอยากไม่ใช่หรือ แล้วเหตุใดเล่าเธอจึงปล่อยให้ความอยากเข้าครอบงำสติ ความรู้สึกผิดและเศร้าหมองที่ปล่อยให้อำแดงเหมือนต้องตายโดยไม่ช่วยเหลืออะไรเลยนั้น ถ้าคิดแบบชาวบ้านก็ต้องถือว่าเป็นความสำนึกในคุณธรรม แต่ถ้าคิดแบบพระก็ต้องถือว่าเป็น เธออยากจะมีคุณธรรม พระอยากไม่ได้เลย ไม่ว่าจะอยากในคุณความดี หรือความชั่ว”

แต่คำพูดของหลวงปู่ก็ยังมีลักษณะที่ชวนให้หัวเราะอยู่เช่นกัน เนื่องจากอำแดงเหมือนมักจะต่อปากต่อคำและเถียงหลวงปู่อยู่เสมอ บทสนทนายกหว่างหลวงปู่กับอำแดงเหมือนจึงมักจะแสดงให้เห็นว่าหลวงปู่ก็มีอารมณ์หงุดหงิด และรำคาญ เช่นเดียวกับขรวัสทั่วๆ ไป เช่น

อำแดงเหมือน : หลวงปู่ไม่ยอมมาให้ฉันเรียนแน่ะ

หลวงปู่ : เออ

อำแดงเหมือน : หลวงปู่เห็นด้วยว่าผู้หญิงไม่ควรเรียนหนังสือ

หลวงปู่ : เออ

อ้าแดงเหมือน : เพราะผู้หญิงเป็นควายผู้ชายเป็นคน

หลวงปู่ : เออ...เฮ้ย! เฮ้ย! ไม่ใช่ไม่ใช่ เอ็งพูดให้ช้าเขว ช้าไม่พูดกับเอ็งแล้ว

เมื่อพิจารณาจากบุคลิกลักษณะและบทสนทนาของตัวละครแล้วพบว่า หลวงปู่ นั้นมีความเมตตากรุณาต่อตัวละครอื่นๆ ทั้งที่เป็นฆราวาสและบรรพชิต มีความเชี่ยวชาญแตกฉานในพระวินัย แต่ในบางขณะก็มีกิริยาที่ไม่สำรวมจนดูตลกขบขัน

4.4.3 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เอง “อ้าแดงเหมือนกับนายริด” จากความสัมพันธ์ของตัวละคร

ก. พระริด

ความสัมพันธ์ของพระริดที่มีต่อหลวงปู่ นั้นเป็นไปในลักษณะของศิษย์ ที่ยึดเอาหลวงปู่เป็นทั้งครูบาอาจารย์และเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน ตัวของพระริดเองนั้นมีความศรัทธาหลวงปู่เป็นอันมากจนถึงกับติดตามหลวงปู่มาอยู่ที่วัดขุ่น เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรม และเมื่อตนมีปัญหาและความทุกข์ใจก็จะมาปรึกษาหลวงปู่เพื่อให้หลวงปู่ช่วยเหลือ

ส่วนความสัมพันธ์ของพระริดที่มีต่อฆราวาส โดยเฉพาะอ้าแดงเหมือนนั้น ในตอนแรกพระริดก็เป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น ช่วยสอนหนังสือให้กับอ้าแดงเหมือนและย่าจัน ทั้งๆ ที่ในสมัยนั้นถือเป็นเรื่องที่ผิดธรรมเนียมที่ผู้หญิงจะเรียนหนังสือ แต่พระริดก็ตั้งใจสอนหนังสือให้อย่างเต็มที่ นอกจากจะช่วยเหลือผู้อื่นแล้วพระริดยังมีความเป็นห่วงเป็นใยและปรารถนาดีต่อผู้อื่น เช่น ฉากที่บอกอ้าแดงเหมือนว่าอย่ามัวเสียเวลากับตนอีกเลย เนื่องจากไม่ยากให้อ้าแดงเหมือนต้องมาทุกข์ใจเพราะเฝ้ารอตนเอง ทั้งที่ภายในจิตใจก็เริ่มรู้สึกผูกพันและรักอ้าแดงเหมือนแต่ต้องปฏิเสธไปเพราะตนเองอยู่ในสถานะของบรรพชิตจึงต้องกระทำตนให้เหมาะสม พระริดนั้นมีความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดตามสมณเพศ เห็นได้จากเมื่อพระริดช่วยอ้าแดงเหมือนขึ้นจากน้ำแล้วก็เกิดความ

ไม่สบายใจ เกรงว่าตนจะทำผิดวินัยสงฆ์ จึงไปบอกกับหลวงปู่ เพื่อให้ปรับอาบัติแก้ตน แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจและความศรัทธา ไม่ต้องการให้เกิดมัวหมองแก่พุทธศาสนา

ชาวบ้านต่างก็เคารพนับถือพระวัด โดยเฉพาะย่าจันนั้นทั้งเคารพและเป็นห่วงพระวัดจึงเตือนอำแดงเหมือนไม่ให้ชวนพระวัดสึกออกมา ในขณะที่อำแดงเหมือนนั้นทั้งเคารพเทิดทูนและมีใจหลงรักพระวัดเนื่องจากเป็นผู้ที่ช่วยชีวิตตนเอาไว้ แม้จะรู้ว่าไม่สมควรแต่ก็ไม่สามารรถหักห้ามใจได้

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครแล้วพบว่า พระวัดนั้นให้ความเคารพนับถือหลวงปู่เป็นอย่างมาก โดยเชื่อฟังคำสอนต่างๆ ส่วนความสัมพันธ์ต่อฆราวาสนั้น ก็เป็นที่เคารพเลื่อมใสแก่ฆราวาสทั่วไป เนื่องจากความสงบสำรวม แม้ว่าในจิตใจจะเกิดรักอำแดงเหมือนแต่ก็ไม่แสดงออกเพราะเกรงจะทำให้ศาสนาต้องมัวหมอง

ข. หลวงปู่

ความสัมพันธ์ของหลวงปู่กับพระวัดนั้น หลวงปู่เปรียบเสมือนที่พึ่งที่คอยช่วยเหลือพระวัดในด้านต่างๆ โดยหลวงปู่เป็นผู้ชี้แนะและอธิบายหลักธรรมต่างๆ ให้กับพระวัด รวมไปถึงเป็นผู้ที่ช่วยแก้ไขความเข้าใจผิดและความกังวลใจของพระวัด หลวงปู่กับพระวัดจึงมีความผูกพันกันเหมือนอาจารย์กับศิษย์ มีความห่วงใยซึ่งกันและกัน เมื่อพระวัดตัดสินใจขอลาสิกขา หลวงปู่ก็เทศน์เพื่อให้สติ และให้พระวัด กลับไปทบทวนอีกหนึ่งพรรษา ก่อนจะสึกให้ในที่สุด แม้กระทั่งเมื่อพระวัดสึกออกมาเป็นฆราวาสแล้วโดนจับขังคุกหลวงปู่ก็จัดการให้คนที่มามีอำนาจมาประกันตัวออกไป

ส่วนความสัมพันธ์ของหลวงปู่กับฆราวาสนั้น หลวงปู่เป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งให้กับฆราวาสเช่นกันเช่น การอนุญาตให้อำแดงเหมือนมาเรียนหนังสือได้ เป็นการช่วยให้คนมีความรู้และมีปัญญา ซึ่งในสมัยโบราณนั้นวัดคือโรงเรียนของเด็กชาย และพระสงฆ์คือครูผู้อบรมสั่งสอนทั้งทางโลกและทางธรรม การที่ผู้หญิงไปเรียนกับพระสงฆ์นั้นถือเป็นเรื่องที่เกิดจากธรรมเนียมปฏิบัติ แต่หลวงปู่กลับยินยอมสอนหนังสือให้อำแดงเหมือน ซึ่งถือเป็นการอนุเคราะห์ฆราวาสด้วยความปรารถนาดี หลวงปู่จึงให้อำแดงเหมือนพาย่าจันมานั่งเรียนด้วย เมื่อนายเกตพ่อของอำแดงเหมือนมาขอให้หลวงปู่เลิกสอนหนังสือให้กับลูกสาวตน หลวงปู่ก็ทำตามความต้องการของนายเกต แม้ว่าจะไม่เห็นด้วยก็ตาม เนื่องจากไม่อยากจะให้เกิดความบาดหมางในครอบครัวอำแดงเหมือน รวมถึง

ตอนที่อำแดงเหมือนมาขอร้องให้หลวงปู่บวชให้ตน ถึงแม้ว่าหลวงปู่จะเห็นใจอำแดงเหมือนแต่ก็ไม่บวชให้ เพราะผู้หญิงจะบวชโดยที่พ่อแม่ไม่ยินยอมไม่ได้ ซึ่งหลวงปู่ได้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้เกิดคำครหาในหมู่ชาวบ้าน และเกิดความเสียหายต่อพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าลักษณะของหลวงปู่ นั้น เป็นลักษณะของพระสงฆ์ที่มีจิตอันเป็นกุศลในการช่วยเหลือผู้เดือดร้อน โดยการช่วยเหลือนั้นก็คำนึงถึงความถูกต้องและเหมาะสมกับสถานะความเป็นพระสงฆ์ของตนด้วย หลวงปู่จึงมีความระมัดระวังและมีความรอบคอบในการตัดสินใจ เห็นได้จากการที่หลวงปู่ไม่ตกลงรับอำแดงเหมือนมาเรียนในทันที เพื่อจะดูความตั้งใจของอำแดงเหมือน ว่ามีความตั้งใจเพียงใด และให้พระวัดคิดทบทวนก่อนจะลี้ก

แม้ว่าชาวบ้านจะเคารพนับถือหลวงปู่แต่ก็เป็นกรนับถือแบบญาติผู้ใหญ่ คือ มีการพูดจาล้อเลียน หรือหยอกล้อกันได้ เช่นตอนที่ย่าจันทามหลวงปู่ว่าจะฉันหมากด้วยกันหรือไม่ ตนจะได้ตำถวาย และตอนที่อำแดงเหมือนต่อปากต่อคำกับหลวงปู่ จึงทำให้ภาพของหลวงปู่ในบางครั้งก็มีลักษณะที่ชวนหัวเราะเช่นกัน

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครพบว่า หลวงปู่เป็นที่พึ่งและคอยช่วยเหลือตัวละครอื่นๆ ทั้งฆราวาส และบรรพชิต โดยที่ตัวละครอื่นๆ นั้นให้ความเคารพนับถือหลวงปู่เสมือนครูบาอาจารย์ที่ช่วยสั่งสอนวิชาความรู้ต่างๆ ให้ รวมไปถึงถึงลักษณะของญาติผู้ใหญ่ที่สามารถพูดจาได้เถียงได้

4.4.4 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด” จากเทคนิคต่างๆ ในภาพยนตร์

การใช้มุมกล้อง และ shot

- การใช้มุมกล้อง มุมกล้องส่วนใหญ่ในภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นมุมกล้องแบบ Point of View ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมให้กับคนดู และเมื่อกล้องจับภาพที่หลวงปู่ มักจะจะใช้ภาพมุมต่ำ (Low Angle) ประกอบกับฉากหลังเป็นพระประธานและพระพุทธรูป ภาพที่ออกมาจึงเกิดความรู้สึกน่าเลื่อมใส ศรัทธาดังเช่นรูปที่ 8 และมักจะเคลื่อนกล้อง โดยการ Tilt Up และ Tilt Down ในฉากที่หลวงปู่คุยกับพ่อของอำแดงเหมือน

นั้น กล้องจับภาพที่มือของหลวงปู่ที่กำลังรินน้ำชาแล้วค่อยๆ tilt Up ขึ้นไปที่ใบหน้าของหลวงปู่ เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าคนดูกำลังเงยหน้าเพื่อจะคุยกับพระที่นั่งอยู่เหนือกว่าและเป็นที่ยิ่งได้

ส่วนมุมกล้องที่ใช้ถ่ายพระริตนั้นมักจะเป็นมุมระดับสายตา (Eye Level Angle) ทำให้มุ่งความสนใจไปที่ใบหน้าของพระริต ซึ่งดูสงบนิ่ง ดูน่าเลื่อมใส ดังเช่นรูปที่ 9 และในฉากที่อำแดงเหมือนมาขอรับรองให้พระริตสึกซึ่งต้องพูดจาโต้ตอบกันนั้น ก็ใช้การถ่ายข้ามไหล่ (Over Shoulder) เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าผู้ชมได้เข้าไปยืนอยู่ข้างหลังตัวละครทั้งสอง และซึมซับบรรยากาศและอารมณ์ของตัวละครทั้งสองได้เต็มที่ การถ่ายภาพระดับสายตาจึงทำให้เห็นสีหน้าและแววตาของพระริตได้ชัดเจน

- Shot การใช้ Shot ต่างๆ นั้นเป็นไปตามความเหมาะสม โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้ Long Shot และ Medium Shot เพื่อแสดงถึงเหตุการณ์โดยทั่วไป เช่นฉากที่พระริตพายเรือไปปิดนทพาทจะเห็นรุ่งกินน้ำพาดผ่านเหนือท้องฟ้าในขณะนั้นทำให้คนดูรู้สึกอึมเศร้าใจ ดังเช่นรูปที่ 10 แต่เมื่อต้องการเน้นไปที่ความรู้สึกของตัวละครก็จะใช้การ Close Up เช่นฉากที่พระริตตัดสินใจลงไปช่วยอำแดงเหมือนในน้ำแสดงให้เห็นสีหน้าและแววตาที่เด็ดเดี่ยว

แสงและสีของภาพ

การจัดแสงเป็นไปอย่างสมจริง เน้นความเป็นธรรมชาติ ส่วนฉากที่พระริตคุยกับหลวงปู่ในโบสถ์ แสงตกกระทบที่ตัวหลวงปู่ทำให้ดูสว่าง น่าเคารพเลื่อมใส และในฉากที่พระริตกังวลใจครุ่นคิดถึงคำพูดของอำแดงเหมือนนั้น ใช้การจัดแสงแบบ Low Key ให้เห็นพระริตนอนอยู่ในความมืด มีแสงตกมาที่ใบหน้าเพียงครั้งเดียว ดังเช่นรูปที่ 11 ทำให้รู้สึกถึงความอึดอัด กังวลใจของพระริต ส่วนโทนสีของภาพยนตร์เรื่องนี้นั้นเป็นโทนเย็น ที่ให้ความรู้สึกสงบ สบายตา เป็นสีของธรรมชาติ หรือสี Earth Tone ไม่มีการใช้สีที่ฉูดฉาด ทำให้อารมณ์ของภาพยนตร์มีความกลมกลืน และเกิดความรู้สึกที่สงบนิ่ง

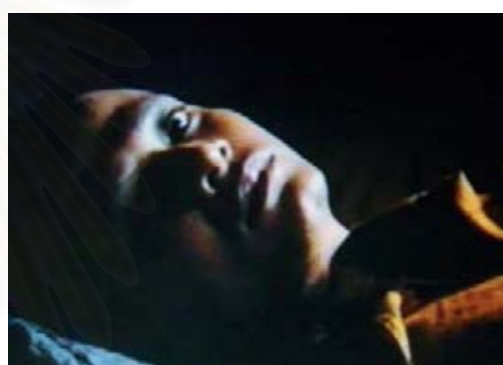
รูปที่ 8 แสดงภาพหลวงปู่ด้วยมุมต่ำ

รูปที่ 9 แสดงสีหน้าที่สงบของพระวิฑ

รูปที่ 10 แสดงภาพรุ่งกินน้ำบนท้องฟ้า

รูปที่ 11 การใช้แสงและเงาช่วยเพิ่มความรู้สึก
เคร่งเครียด และสับสนของพระวิฑ

การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษ

การตัดต่อโดยทั่วไปจะใช้การ Cut โดยมีทั้ง Continuity Cut คือการตัดภาพแบบธรรมดาทั่วไปให้เปลี่ยนจากเหตุการณ์หนึ่งไปยังอีกเหตุการณ์หนึ่ง นอกจากบางฉากที่ต้องการให้เกิดความรู้สึกพิเศษขึ้นมาในเรื่องของอารมณ์และเวลา เช่น ฉากที่หลวงปู่สอนหนังสือโดยมีอำแดงเหมือนมานั่งเฝ้า จะใช้การ Dissolve ภาพตอนหลวงปู่สอนหนังสือและภาพศาลาที่ว่างเปล่าซ้ำๆกัน แสดงถึงเวลาที่ผ่านไปหลายวัน ทำให้คนดูรู้สึกถึงความอดทนของอำแดงเหมือน และความใจแข็งของหลวงปู่ และฉากที่พระวิฑสับสนและกังวลเรื่องของอำแดงเหมือน ก็ใช้การ Dissolve ภาพของพระวิฑในกริยาท่าทางต่างๆ เช่น ตอนนั่ง ตอนบิดนทบาท และตอนนอน ทำให้รู้สึกถึงความกังวลใจที่ติดตามตัวพระวิฑไปตลอดเวลา

การใช้เทคนิคพิเศษในส่วนของการตัดต่อนั้นมีส่วนช่วยให้เกิดความน่าเลื่อมใสศรัทธาในตัวพระวิไลได้ เช่น การใช้ Computer Graphic สร้างรุ่งกินน้ำในฉากที่พระวิไลพายเรือมาบิณฑบาต ทำให้เกิดความรู้สึกสงบและอึมเศร้า ส่วนในฉากที่พระวิไลนั่งสมาธิโดยพิจารณาซากศพซึ่งเป็นโครงกระดูกนั้นใช้การซ้อนภาพอำแดงเหมือนกับโครงกระดูก ทำให้คนดูทราบว่าพระวิไลเกิดความสับสนและว่าวุ่นใจจนไม่อาจจะจับใจให้ได้

การใช้เพลงและดนตรีประกอบ

เพลงและดนตรีประกอบภาพยนตร์เรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด” จะเป็นเพลงที่ใช้เครื่องดนตรีไทยเป็นหลัก โดยผสมผสานกับเครื่องดนตรีสากลและเรียบเรียงแบบร่วมสมัย ส่วนอารมณ์ของเพลงนั้นเป็นไปตามอารมณ์ของภาพยนตร์ในขณะนั้น เช่น ฉากที่พระวิไลออกบิณฑบาตจะใช้ดนตรีที่มีทำนองช้า อ่อนหวานและเยือกเย็น โดยเน้นที่เสียงซอเป็นหลัก ส่วนฉากที่อำแดงเหมือนมาประจบหลวงปู่เพื่อขอเรียนหนังสือก็จะใช้ดนตรีที่มีจังหวะเร็วขึ้นมา และเน้นเสียงระนาดที่ฟังสนุกสนาน และฉากที่พระวิไลยกมือห้ามย่าจันก็ใช้เสียงระนาดรัวเพื่อให้เข้ากับท่าทางสะดุ้งของพระวิไล ส่วนฉากที่ต้องการเน้นให้เห็นถึงภาพของพระสงฆ์ที่มีความสงบนิ่งและเยือกเย็นก็ใช้เสียงระฆังมาประกอบ

เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์แสดงภาพของพระสงฆ์ที่เป็นที่เคารพของชาวบ้านโดยการใช้ภาพมุมต่ำและการใช้ขนาดภาพที่แสดงถึงสีหน้าอันสงบเยือกเย็น ในขณะเดียวกันก็มีการใช้แสงที่ทำให้เกิดความรู้สึกตึงเครียด วิตกกังวล แสดงให้เห็นภาพของพระสงฆ์ที่ยังไม่สามารถสงบระงับจิตใจได้ การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษแสดงถึงความวิตกกังวลใจของพระสงฆ์โดยการนำภาพสีหน้าที่วิตกกังวลของตัวละครมาเรียงร้อยต่อกัน และเทคนิคทางภาพที่แสดงถึงจิตใจที่วุ่นเมื่อนั่งสมาธิกลับเห็นใบหน้าของอำแดงเหมือนซ้อนขึ้นมา

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด” โดยวิธีการวิเคราะห์จากโครงเรื่อง, ลักษณะตัวละคร, ความสัมพันธ์ของตัวละคร, เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์ แสดงภาพของพระสงฆ์ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ภาพของพระสงฆ์ที่สงบสำรวม ได้แก่พระสงฆ์ที่ปฏิบัติตนได้เหมาะสม และเคร่งครัดในวินัย จนดูน่าเคารพเลื่อมใส

2. ภาพของพระสงฆ์ที่ไม่สงบสำรวม โดยแสดงกิริยาต่างๆที่ไม่เหมาะสม เกิดเป็นภาพไม่น่าเคารพเลื่อมใส

3. ภาพของพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือและเป็นที่ยึดให้กับฆราวาส เมื่อเกิดปัญหาและมีความทุกข์ใจ

4. ภาพของพระสงฆ์ที่เคร่งเครียดและวิตกกังวล ไม่สามารถสงบระงับจิตใจได้และยังยึดติดกับเรื่องต่างๆจนเกิดเป็นความทุกข์ใจ

โดยตัวละครพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม โดยการให้การบรรพชาและอุปสมบท, การเทศนาสั่งสอนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง, การสนับสนุนการศึกษาของภิกษุสามเณร, การสนับสนุนการศึกษาแก่ฆราวาส

2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน โดยการประกอบศาสนพิธีต่างๆ, การให้ใช้สถานที่ทำกิจกรรมต่างๆ, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, การสอดส่องดูแลทุกข์สุข, การให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต

3. บทบาทในการช่วยเหลือราชการ โดยการอบรมราษฎรให้เป็นพลเมืองดี

4.5. การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง”

เรื่องย่อ

ในคืนวันเพ็ญพระจันทร์เต็มดวง ชาวบ้านบางเพลงมาชุมนุมกันที่ลานวัดเพื่อร่วมงานลอยกระทง ได้แก่ อาจารย์สมศักดิ์ อาจารย์ยุพา ครูใหญ่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านทั่วไป ในอีกด้านหนึ่งของงานรื่นเริง มีพระภิกษุรูปหนึ่งกำลังนั่งทำสมาธิอยู่ พร้อมด้วยเณรอีก 3-4 รูป ในโบสถ์ และมีแม่ชีอีก 4 รูป นั่งทำสมาธิอยู่ด้วยท่ามกลางงานรื่นเริงที่ส่งเสียงอยู่ใกล้ๆ มียานอวกาศลำหนึ่งปรากฏขึ้นมาบนท้องฟ้าทำให้ทุกสิ่งในบางเพลงหยุดนิ่งไปชั่วขณะ ยานอวกาศส่งลำแสงสีแดงลงมาพุ่งตรงไปเฉพาะร่างผู้หญิงทุกคนในบางเพลง รวมทั้งแม่ชี ก่อนที่จะบินลับหายไป และทุกสิ่งก็กลับสู่สภาวะปกติ

ในวันต่อมาผู้หญิงทุกคนในบางเพลงเริ่มมีอาการแพ้ท้อง ยกเว้นครูสุदारตน์ หรือครูจ้อยที่เพิ่งกลับจากการไปเยี่ยมญาติที่อื่น ผลจากการตรวจของหมอลงความเห็นว่าคุณคนตั้งท้องกันหมดไม่เว้นแม้แต่หญิงแก่ หรือสาวบริสุทธิ์อย่างแก้ว ซึ่งทำให้แฟนหนุ่มชื่อ ประพันธ์ ไม่สามารถทำใจยอมรับได้ หรือแม้แต่พ่อแม่บางคนถึงกับลงมือทุบตีลูกสาวที่ตั้งท้อง ส่วนแม่ชีทั้ง 4 คน ได้มาลาสิกขากับหลวงพ่อบุญ เนื่องจากพวกตนได้ตั้งท้อง ไม่ต้องการให้วัดเสื่อมเสียและต่างพากันแยกย้ายไป อาจารย์สมศักดิ์ได้นำเรื่องที่เกิดขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ศิริ เพื่อให้มาช่วยกันสืบหาสาเหตุที่ผู้หญิงในบางเพลงตั้งท้องพร้อมกัน โดยเชื่อแน่ว่าอาจเกิดจากการกระทำของมนุษย์ต่างดาว ผู้บริหารชุมชนได้แก่ ครูใหญ่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้พากันนำเรื่องนี้ไปปรึกษาหลวงพ่อบุญว่าจะทำอย่างไร ซึ่งหลวงพ่อบุญเองก็เชื่อว่าเด็กที่กำลังจะเกิดมาเหล่านี้ต้องไม่ใช่มนุษย์อย่างแน่นอน และแล้วในคืนวันหนึ่งผู้หญิงทุกคนก็คลอดลูกออกมาพร้อมกันโดยไม่มีอาการเจ็บปวดแต่อย่างใด พ่อแม่ทุกคนให้ความรักและดูแลเอาใจใส่ทารกเหล่านั้นอย่างดีจนกระทั่งเติบโตขึ้นจนถึงวัยที่ต้องเข้าเรียน

เด็กๆ เหล่านี้มักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและมีลักษณะพิเศษ คือ การกระพริบตาจากหนังตาล่างขึ้นไปชนหนังตาบน และโตเร็วกว่าเด็กธรรมดา ความรุนแรงเริ่มเพิ่มมากขึ้น เมื่อเด็กที่เกิดจากแม่ชีทั้ง 4 กลับมาขออาศัยอยู่ที่วัด เด็กพวกนี้ไม่มีความเคารพผู้ใหญ่ แม้แต่กับหลวงพ่อบุญ ตกลงคืนบรรดาเด็กๆ พากันมารวมตัวที่สนามโรงเรียนและนำไก่สดๆ มากิน ครูใหญ่ได้มาพบเข้าและในวันรุ่งขึ้นมีคนพบศพครูใหญ่ในสภาพผูกคอตาย ต่อมาตามัน สืบเหรอดได้ไปจับปลาและพบเด็กพวกนี้กินปลาเป็นๆ จึงถูกฆ่าอีกราย ชาวบ้านพากันหวาดกลัว เพราะแม่แต่ตำรวจก็ไม่สามารถจัดการใดๆ กับเด็กพวกนี้ได้ มีอยู่เพียงคนเดียวที่สามารถพูดคุยและสื่อสารกับเด็กได้ คือ หลวงพ่อบุญที่คอยเตือนสติและสั่งสอนธรรมะให้ หนึ่งในเด็กเหล่านี้ซึ่งเป็นลูกของอาจารย์ยุพามีจิตใจที่สัมพันธ์กับมนุษย์มากกว่าเด็กต่างดาวคนอื่นได้พยายามชักจูงให้เพื่อนๆ ช่วยเหลือชาวบ้านในการป้องกันไม่ให้น้ำท่วมหมู่บ้าน เป็นการทำความดีให้แก่ชุมชน แต่ถึงแม้มีอำนาจมากมายเพียงใดก็ไม่สามารถหนีพ้นความตายได้ เมื่อเด็กๆ เกิดติดเชื้อมีอาการไข้สูง และทนพิษไข้ไม่ได้จนตายไปในที่สุด หลวงพ่อบุญเป็นผู้ให้คำอธิบายถึงสาเหตุของการตายด้วยหลักธรรมซึ่งทำให้เด็กๆ ได้ตระหนักถึงความจริงของชีวิต ในที่สุดแล้วก็ไม่สามารถอยู่บนโลกนี้ได้จึงจำเป็นต้องกลับไปยังที่ที่ตนจากมาโดยมียานอวกาศมารับพวกที่ยังมีชีวิตอยู่กลับไปไปในที่สุด

4.5.1 การวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” จากโครงเรื่อง (Plot)

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์จากโครงเรื่อง พบว่า หลวงพ่อเต็มทำหน้าที่เป็นที่พึ่งของชาวบ้านและเป็นผู้คลี่คลายปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ช่วยทั้งชาวบ้านในบางเพลง และเด็กต่างดาว โดยการช่วยเหลือของหลวงพ่อนั้นมีทั้งการช่วยแก้ปัญหา เป็นที่พึ่งทางจิตใจ และช่วยชี้แนะสั่งสอน

หลวงพ่อเต็มได้ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือตัวละครอื่นๆ ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง โดยภาพยนตร์ได้แสดงให้เห็นว่าหลวงพ่อเป็นผู้เดียวที่ล่วงรู้ถึงสิ่งผิดปกติที่เกิดในหมู่บ้านและไม่แสดงท่าทีตื่นตระหนกแต่อย่างใด หลวงพ่อกลับค่อยๆอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจ และเป็นผู้ประทับประคองให้เหตุการณ์ต่างๆผ่านไปด้วยดี แม้ในช่วงเวลาที่คับขัน หลวงพ่อก็ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือได้อย่างสมบูรณ์แบบคือสามารถช่วยทั้งชาวบ้านบางเพลงและพวกเด็กต่างดาวได้ โดยที่หลวงพ่อก็สามารถพูดให้พวกเด็กๆ ช่วยเหลือชาวบ้านที่กำลังจะถูกน้ำท่วมหมู่บ้าน และพูดสั่งสอนให้ชาวบ้านรู้จักใช้สติในการแก้ปัญหา

ความเสมอต้นเสมอปลายของหลวงพ่ที่มีต่อพวกเด็กๆ แสดงให้เห็นถึงความมีเมตตาธรรมของหลวงพ่ออย่างชัดเจน หลวงพ่อต้องใช้ความอดทนอย่างมากที่จะเปลี่ยนจิตใจของสมพรและพวกเด็กๆ จากจิตที่มุ่งจะเอาชนะ และครอบครอง ให้สงบและมีเมตตาธรรม เมื่อถึงฉากจบของเรื่อง หลวงพ่อก็เป็นผู้ที่สมพรไว้วางใจมากที่สุด หลวงพ่อก็สามารถควบคุมสถานการณ์ที่ตั้งเครียดอันเนื่องจากพวกเด็กๆ ล้มตายไปที่ละคนเอาไว้ได้ และยังได้ทำหน้าที่ของพระสงฆ์ผู้มีเมตตาธรรมจนถึงนาทีสุดท้ายคือการสวดแผ่ส่วนกุศลให้กับพวกเด็กๆ

จากการวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์จากโครงเรื่องจึงพบว่า ภาพของหลวงพ่อเต็มนี้เป็นภาพของพระสงฆ์ที่เป็นที่พึ่งของชาวบ้าน เมื่อเกิดเรื่องเดือดร้อน แม้เรื่องที่เกิดขึ้นจะเป็นเรื่องในแควงของผู้ครองเรือนก็ตาม รวมถึงเป็นผู้ที่มีบุญบารมีเหนือกว่าฆราวาส เป็นที่เคารพนับถือของฆราวาส มีจริยวัตรที่งดงาม และมีจิตอันเป็นกุศลในการช่วยเหลือสัตว์โลกทั้งหลายโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

4.5.2 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” จากลักษณะตัวละคร

ก. หลวงพ่อเดิม

บุคลิกลักษณะ

หลวงพ่อเดิมเป็นพระในวัยประมาณ 50-55 ปี รูปร่างผอม กริยาท่าทางการเดิน การยืน การนั่ง เป็นไปอย่างสำรวม การครองจีวรเรียบร้อยแต่ไม่ถูกต้องในบางโอกาส สามารถควบคุมสติและอารมณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี แม้จะเกิดเรื่องร้ายแรงหลวงพ่อก็ไม่ได้แสดงท่าทางตกใจหรือหวาดกลัวแต่อย่างใด น้ำเสียงมีเมตตา แต่แฝงด้วยความมีอำนาจสะกดใจคนฟัง ลักษณะการพูดค่อนข้างช้า เมื่อพูดกับสมพรมักจะใช้ความละมุนละม่อมมากกว่าการดุคำ แม้จะโดนสมพรถากถางและดูหมิ่นแต่หลวงพ่อก็ไม่แสดงอารมณ์โกรธออกมาแต่กลับพูดเข้าสมพรกลับไปจนสมพรโกรธขึ้นมาแทน แสดงถึงความใจเย็นและอารมณ์ดีของหลวงพ่อ

ภาพของหลวงพ่อที่ปรากฏในภาพยนตร์อย่างชัดเจนก็คือ เป็นพระสงฆ์ที่มีจิตอันเป็นสมาธิอย่างแรงกล้า สามารถหยั่งรู้สิ่งต่างๆ ได้ เช่น เมื่อยานอวกาศกำลังจะปรากฏขึ้นที่หมู่บ้าน และทุกคนยังคงสนุกกับงานวัดอยู่นั้น หลวงพ่อที่นั่งสมาธิอยู่กลับมองออกไปที่ดวงจันทร์และมีสีหน้าครุ่นคิดคล้ายกับว่ากำลังจะมีบางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น และเมื่อยานอวกาศได้จากไป ชาวบ้านก็กลับสู่สภาพปกติโดยไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ในขณะที่หลวงพ่อมีสีหน้าครุ่นคิด และเมื่อครูใหญ่มาปรึกษา หลวงพ่อก็ให้คำแนะนำพร้อมๆ กับยืนยันในสิ่งที่ตนรู้ว่า “ใจเย็นๆ ก่อนครูพุ้น อาตมาแน่ใจอยู่อย่างหนึ่งว่า สิ่งที่ทำให้ผู้หญิงบางเพลงท้องไม่ใช่ผู้ชายบางเพลงและคงไม่ใช่มนุษย์” และจากการที่หลวงพ่อมีพลังจากจิตอันเป็นสมาธิจึงทำให้หลวงพ่อสามารถสื่อสารกับสมพรได้โดยไม่ต้องพูดแต่อย่างใด และสาเหตุที่สมพรยอมเชื่อฟังหลวงพ่อนั้นก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีปัญญา มีจิตอันบริสุทธิ์และมีความเมตตา จนมนุษย์ต่างดาวสามารถสัมผัสได้ จนสามารถติดต่อกับเด็กต่างดาวได้ หลวงพ่อจึงมีกริยาอาการที่สำรวม สงบ และด้วยจิตอันเป็นสมาธิและความเมตตาของหลวงพ่อจึงทำให้พวกเด็กๆ ค่อยๆ เปลี่ยนพฤติกรรมที่ก้าวร้าวและรุนแรงจนดีขึ้นตามลำดับ หลวงพ่อใช้ความเมตตาในการค่อยๆ สั่งสอนสมพรจากเดิมที่มีกริยาก้าวร้าว

และดูหมิ่นหลวงพ่อบนในที่สุดเมื่อเข้าใจในสิ่งที่หลวงพ่อสอนแล้ว สมพรก็เคารพนับถือ หลวงพ่อบนก็ลงกราบกับพื้น

บทสนทนาของตัวละคร

Dialogue สำหรับคำสรรพนามที่หลวงพ่อบนใช้แทนตนเองก็คือ “อาตมา” และเรียกชาวบ้านทั่วไปว่า “โยม” แต่เมื่อพูดคุยกับสมพรหลวงพ่อบนจะเรียกแทนตัวเองว่า “ข้า” และเรียกสมพรว่า “เอ็ง” เหมือนที่ผู้ใหญ่พูดกับเด็กๆ

บทสนทนาต่างๆ ของหลวงพ่อบนส่วนใหญ่จะเป็นการตักเตือน สั่งสอน ทั้งชาวบ้าน และเด็กๆต่างดาว คำพูดที่ใช้ก็มีความนุ่มนวล เช่น ตอนที่เณรอยากไปเที่ยวงานวัด หลวงพ่อบนจึงอนุญาตพร้อมกับเตือนว่า “เณรอยากจะไปก็ได้นะ หลวงพ่อบนจะนั่งอีกสักประเดี๋ยว จะดูจะเห็นอะไรก็ให้สติดูอยู่กับตัวนะ กริยาจะได้สำรวมสมกับที่ชาวบ้านเขานับถือ” เมื่อพวกเขาชาวบ้านมาปรึกษาหลวงพ่อบนว่าจะจัดการขั้นเด็ดขาดกับพวกเด็กๆ หลวงพ่อบนจึงเตือนสติไปว่า

“ใจเย็นๆ เรามีแต่เพียงของกลาง หลักฐานอื่นๆ ก็ไม่มี เขายังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ และที่สำคัญพ่อแม่ทุกคนเขารักลูก เขาคงไม่ยอมแน่ สรวัดรอล่าลิ้มลิ้มว่าพ่อแม่ทุกคนยอมตายแทนลูกได้ สรวัดรต้องรอบคอบสิ ทำอะไรต้องมีสติ อย่าใช้อารมณ์”

ส่วนคำพูดของหลวงพ่อบนกับสมพรนั้นก็จะมีลักษณะตักเตือน สั่งสอน และชี้แจงเกี่ยวกับสังกรรมของโลกมนุษย์ให้สมพรได้เข้าใจ เช่น ฉากงานศพครูพิน

สมพร : ทำไมวันนี้หลวงพ่อบนพูดยาวจัง

หลวงพ่อบน : เขาเรียกว่าเทศน์ ชาวบ้านเขาเสียอกเสียใจกันมาก เราจึงต้องเอาคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเตือนสติพวกเขา ว่าเรื่องอย่างนี้มันจะต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมชาติ

และฉากที่พวกเขาเด็กๆเป็นโรคระบาดและล้มตาย

หลวงพ่อบน : นี่แหละที่เขาเรียกเจ็บหรือป่วย มันเป็นกันทุกคนแหละวะ เกิดมาเป็นคนก็ต้อง เจ็บ ป่วย ตายด้วยกันทั้งนั้น

สมพร : แล้วถ้าหลวงพ่อบนรู้ว่าหลวงพ่อบนต้องตาย

หลวงพ่อก็คือตายตาหลับเพราะข้ารู้มาตั้งแต่เกิดแล้วว่าข้าต้องตาย มันสำคัญที่วาระหว่างที่เรามีชีวิตอยู่เราทำอะไรที่เป็นประโยชน์บ้าง

คำพูดของหลวงพ่อยังแสดงถึงความมีเมตตาธรรม และไม่ต้องการเบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ รวมไปถึงพวกเด็ก ๆ ด้วย เช่น ฉากที่สมพรจะทำร้ายงู หลวงพ่อก็เตือนว่า “อย่า อย่าไปทำอะไรเขา เขาไม่ได้ตั้งใจจะทำร้ายเรา เราส่งสมาธิไป เขารับได้จากจิตที่เป็นกลางไม่หวั่นไหว เขาเรียกว่าแม่เมตตา” และฉากที่หลวงพ่อบุญให้สมพรช่วยดับไฟในโรงนา “เมตตาธรรมเท่านั้นที่จะครองใจมนุษย์ ลองใช้อำนาจของแข็งทำความดีให้เขาเห็นสักครั้งสิ”

เมื่อพิจารณาจากบุคลิกลักษณะและบทสนทนาของตัวละครแล้วพบว่า ภาพของหลวงพ่อดำเนินมีลักษณะของพระสงฆ์ที่มีความสงบสำรวม มีเมตตากรุณาต่อสัตว์โลกทั้งหลายโดยไม่แบ่งแยก มีบุญบารมีอันเกิดจากการปฏิบัติธรรมขั้นสูง และมีความตั้งใจเผยแผ่ศาสนาโดยการนำหลักธรรมมาขัดเกลาจิตใจของตัวละครอื่น ๆ

4.5.3 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “กาเหว่าที่บางพลอง” จากความสัมพันธ์ของตัวละคร

ก. หลวงพ่อดำเนิน

ความสัมพันธ์ของหลวงพ่อกับชาวบ้านนั้น เป็นไปในลักษณะของที่พึ่งและผู้ที่ยุติช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ เช่น เมื่อผู้หญิงในหมู่บ้านท้องขึ้นมาโดยไม่ทราบสาเหตุ ผู้ใหญ่บ้านก็มาปรึกษาหลวงพ่อก่อน และเมื่อทางตำรวจต้องการจะสอบสวนเด็ก ๆ ต่างดาวก็จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากหลวงพ่อก่อน เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าชาวบ้านเชื่อว่าหลวงพ่อก็คือคนที่พึ่งให้กับตนได้ และเชื่อว่าปัญหาที่นอกเหนือจากความสามารถของฆราวาสนั้น ผู้ที่จะช่วยได้ก็คือพระสงฆ์นั่นเอง หลวงพ่อก็คือผู้ช่วยเหลือชาวบ้านด้วยการอบรมสั่งสอนให้มีสติเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และเมื่อปัญหานั้นเกินกำลังที่ชาวบ้านจะแก้ไขได้ หลวงพ่อก็คือผู้จัดการคลี่คลายปัญหานั้นให้ เช่น การห้ามปรามพวกเด็กต่างดาวไม่ให้ก่อความเดือดร้อนขึ้น พวกชาวบ้านเองก็ให้ความเคารพนับถือในตัวหลวงพ่อก่อนเป็นอย่างมากเนื่องจากหลวงพ่อก็คือผู้มีเมตตากรุณา และลักษณะที่สงบสำรวมน่าเคารพ

เลื่อมใส หลวงพ่อจะใช้เหตุและผลโดยปราศจากการใช้อารมณ์ เพราะฉะนั้นทุกคนจึงเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของหลวงพ่อ เช่นตอนที่พ่อทูปตีลูกสาวที่ท้องไม่มีพ่อ เมื่อหลวงพ่อพูดเพียงคำว่า “โยม” เท่านั้น พ่อก็หยุดตีลูกทันที

นอกจากนั้นคำพูดของชาวบ้านที่พูดถึงหลวงพ่อยังแสดงถึงการเคารพ นับถือ หลวงพ่อและไม่ต้องการให้หลวงพ่อต้องมายุ่งเกี่ยวกับเรื่องที่ไม่ใช่กิจของสงฆ์ เช่น คำพูดของประพันธ์ เมื่อไป訴ขอแก้ว “ผมมันเด็กกำพร้า อยู่วัดมาตลอด ผู้ใหญ่ที่นับถือก็มีแต่หลวงพ่อคนเดียว แต่เรื่องแบบนี้ไม่ใช่ธุระของท่าน ผมเลยจะมา訴ขอแก้วด้วยตนเอง

ส่วนความสัมพันธ์ของหลวงพ่อกับเด็กๆต่างดาวนั้นก็เข้าไปในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ หลวงพ่อเป็นผู้ช่วยเหลือ คอยชี้แจง อบรมสั่งสอนเพื่อให้พวกเด็กๆมีจิตใจที่สงบ แม้ว่าในตอนต้นนั้นพวกเด็กๆจะแสดงตัวเป็นฝ่ายตรงข้ามของหลวงพ่ออย่างชัดเจน แสดงท่าทางข่มขู่ คุกคาม เห็นได้จากคำพูดของสมพรที่คุยกับหลวงพ่อที่พบปะว่า ในตอนต้นคำพูดจะก้าวร้าว ไม่มีการเคารพ นับถือ และมีลักษณะดูหมิ่น เช่นเมื่อสมพรพบหลวงพ่อเป็นครั้งแรกก็ถามว่า “ชื่อเต็มใช่ไหม?” และได้พูดจาดูถูกคำสั่งสอนของหลวงพ่อ เช่น “กระจอก อ่อนแอชะมัด” และแลบลิ้นปลิ้นตาใส่หลวงพ่อ แต่เมื่อสมพรได้พูดคุยกับหลวงพ่อมากขึ้นและเริ่มเข้าใจเรื่องราวต่างๆ รวมถึงรับรู้ถึงความมีเมตตาของหลวงพ่อ คำพูดก็เปลี่ยนไป เช่น “หลวงพ่อ พวกผมต้องขอกราบลาหลวงพ่อ เพราะที่นี่ไม่ปลอดภัย มีเจ็บมีตาย การทดลองแพร่พันธุ์ที่นี่คงทำไม่ได้” แสดงให้เห็นถึงบารมีของหลวงพ่อ ที่เกิดจากความเมตตาที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมพรได้ในที่สุดแสดงให้เห็นว่าหลวงพ่อเป็นผู้ที่ทุกคนให้ความเคารพนับถือ และยึดหลวงพ่อเป็นที่พึ่งเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครพบว่า หลวงพ่อนั้นเป็นที่พึ่งและคอยช่วยเหลือตัวละครที่เดือดร้อน โดยที่ตัวละครอื่นๆนั้นล้วนเคารพนับถือและเชื่อฟังหลวงพ่อ หลวงพ่อมีความปรารถนาดีต่อทุกคน แม้แต่พวกเด็กต่างดาวที่แสดงความก้าวร้าวต่อหลวงพ่อในตอนแรกก็กลับกลายเป็นเคารพเชื่อฟังหลวงพ่อในที่สุด

4.5.4 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” จากเทคนิคต่างๆ ในภาพยนตร์

การใช้มุมกล้อง และ shot

- การใช้มุมกล้อง การใช้มุมกล้องส่วนใหญ่ในภาพยนตร์จะเป็นมุมกล้องแบบ Point of View เช่นเดียวกับภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่องที่ผ่านมา แต่สิ่งที่โดดเด่นอย่างเห็นได้ชัดในภาพยนตร์เรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” คือ การใช้ภาพมุมต่ำ (Low Angle) ในการถ่ายภาพหลวงพ่อดิม เมื่อเทียบกับภาพยนตร์เรื่องอื่นๆ แล้วจะพบว่าในภาพยนตร์เรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” มีการใช้ภาพมุมต่ำบ่อยครั้งมากกว่า และภาพมุมนั้นมีทั้ง Low angle Shot และ Very Low Angle Shot ทำให้เกิดความรู้สึกว่าภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในแต่ละฉากนั้นมีความน่าเคารพ เลื่อมใส อยู่เหนือคนธรรมดาสามัญ เช่น ฉากที่หลวงพ่อดิมออกมาห้ามไม่ให้พ่อทูปตีลูก และฉากที่หลวงพ่อดิมสั่งสอนสมพร ดังเช่นรูปที่ 13 เป็นต้น

นอกจากการใช้ภาพมุมต่ำ (Low Angle) แล้ว ยังมีการใช้ภาพมุมสูง (High Angle) ด้วยเช่นกัน ภาพมุมสูงส่วนใหญ่ที่ถ่ายหลวงพ่อดิมนั้นก็เป็นการถ่ายจากด้านหลังของพระประธานในโบสถ์ เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าแทนสายตาของพระประธานที่มองลงมายังหลวงพ่อ และมีการใช้ Over Head Shot ในฉากที่สมพรเข้ามาพูดคุยกับหลวงพ่อดิมในโบสถ์ ทำให้เกิดความรู้สึกถึงการเผชิญหน้ากัน ส่วนบางฉากที่ต้องการให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งไปกับคำสั่งสอนของหลวงพ่อดิมก็ใช้มุมกล้องแบบ Eye Level Shot เพื่อให้เห็นสีหน้าและแววตาของหลวงพ่อดิมที่มีความเมตตา

- Shot การใช้ Shot ต่างๆ ในภาพยนตร์เรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” จะสอดคล้องกับเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้ Medium Shot และ Long Shot เมื่อจับภาพหลวงพ่อ แล้วค่อยๆ Zoom In เข้าไปที่ใบหน้าเพื่อให้เกิดความรู้สึกเลื่อมใสศรัทธากับสีหน้า แววตาและคำพูดของหลวงพ่อ ความโดดเด่นของ Shot ต่างๆ จะอยู่ที่การเคลื่อนกล้องแนวโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลม (Arc) ซึ่งมีทั้งการเคลื่อนกล้องอย่างช้าๆ และการเคลื่อนกล้องอย่างรวดเร็วในฉากที่สมพรกับหลวงพ่อดิมประจันหน้ากันทำให้เกิดความรู้สึกถึงความตึงเครียด

การใช้เพลงและดนตรีประกอบ

เพลงและดนตรีประกอบในภาพยนตร์เรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” นั้นโดยส่วนใหญ่จะเป็นเพลงจากเครื่องดนตรีสากลซึ่งมีการเรียบเรียงแบบร่วมสมัย สอดคล้องกับอารมณ์ของภาพยนตร์ เช่น ฉากที่หลวงพ่อส่งกระแฉจิตพูดคุยกับสมพรในโบสถ์ เสียงดนตรีให้ความรู้สึกที่ลึกซึ้ง และมีการใช้เสียงของเครื่องดนตรีไทยมาประกอบในตอนที่หลวงพ่อบอญายให้สมพรฟังถึงสัจธรรมของโลกมนุษย์ เสียงของขลุ่ยให้ความรู้สึกเศร้าและโหยหวน ประกอบกับคำพูดของหลวงพ่อก็ทำให้รู้สึกสลดใจและปลงตามไปด้วย

นอกจากนั้นยังมีการใช้เสียงอื่นๆ มาประกอบด้วย เช่น ใช้เสียงระฆังมาประกอบในบางฉากที่หลวงพ่อบอกข่าวตัวทำให้เกิดความรู้สึกสงบและน่าเคารพเลื่อมใส และเสียงพระสวดทำให้รู้สึกถึงความขลังในฉากนั้นๆ เช่นฉากที่หลวงพ่อสวดแผ่ส่วนกุศลให้กับพวกเด็ก ๆ

เทคนิคต่างๆ ในภาพยนตร์นั้นแสดงภาพของพระสงฆ์ที่เป็นที่เคารพนับถือ และมีบุญบารมีเหนือกว่าฆราวาสโดยทั่วไป โดยการใช้ภาพมุมต่ำ และการใช้ภาพย้อนแสง ขนาดของภาพที่แสดงให้เห็นสีหน้าที่สงบนิ่งและกิริยาที่สำรวมของพระสงฆ์ การตัดต่อที่ทำให้รู้สึกถึงความเคารพของชาวบ้านที่มีต่อพระสงฆ์ โดยการ Dissolve ภาพอันน่าเคารพเลื่อมใสในมุมต่างๆ มาต่อกัน การใช้เพลงและดนตรีประกอบแบบร่วมสมัยผสมผสานกับเสียงเครื่องดนตรีไทย ทำให้เกิดความรู้สึกสงบเยือกเย็น รวมถึงการใช้เสียงระฆังและเสียงสวดมนต์ที่ช่วยเน้นให้เห็นภาพของพระสงฆ์ที่สงบและสำรวม

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” โดยการใช้การวิเคราะห์จากโครงเรื่อง, ลักษณะตัวละคร, ความสัมพันธ์ของตัวละคร, เทคนิคต่างๆ ในภาพยนตร์ ได้แสดงภาพของพระสงฆ์ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ภาพของพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือและเป็นที่ยึดเหนี่ยวให้กับฆราวาส เมื่อเกิดปัญหาและมีความทุกข์ใจ
2. ภาพของพระสงฆ์ที่สงบสำรวม โดยแสดงกิริยาอาการที่เหมาะสม มีความเคร่งครัดในวินัย จนเกิดเป็นภาพที่น่าเคารพเลื่อมใส

3. ภาพของพระสงฆ์ที่มีบุญบารมี อันเกิดจากการปฏิบัติธรรมในขั้นสูง จนมีพลังพิเศษเหนือกว่าบุคคลทั่วไป

โดยตัวละครพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม โดยการเทศนาสั่งสอนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง , การสนับสนุนการศึกษาของภิกษุสามเณร

2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน โดยการประกอบศาสนพิธีต่างๆ, การให้ที่พักอาศัย, การดูแลทุกข์ยาม โชครชะตาราศี, การอนุญาตให้ใช้สถานที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและสร้างความสามัคคี, การสอดส่องดูแลทุกข์สุข, การให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต

3. บทบาทในการช่วยเหลือราชการ โดยการให้ความร่วมมือกับราชการด้านกิจการความมั่นคง, การอบรมราษฎรให้เป็นพลเมืองดี

4.6 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “นางนาก”

เรื่องย่อ

ที่ตำบลบางพระโขง มีผิวเมียคนหนึ่ง ร่ำลากันด้วยความอาลัยเพราะนายมากผู้เป็นผัวถูกหมายเกณฑ์เรียกไปเป็นทหารที่บางกอก ในขณะที่นางนากฝ่ายเมียกำลังตั้งครรภ์อ่อนๆ นายมากถูกเกณฑ์ไปรบในสงครามเชียงตุง ณ สมรภูมิตันกันดารจนได้รับบาดเจ็บสาหัสและถูกส่งตัวไปรักษาที่สมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต) ที่วัดระฆังฯ ส่วนนางนากไม่ได้รับข่าวคราวจากนายมากเลย จึงได้แต่เฝ้ารอผัวอยู่ที่ศาลาริมน้ำทุกวัน จนกระทั่งนางนากเจ็บท้องคลอดแต่ไม่สามารถคลอดได้ นางนากจึงเบ่งท้องด้วยความเจ็บปวดจนขาดใจตายไปทั้งแม่และลูก

ฝ่ายนายมากเมื่อรักษาตัวหายแล้วจึงกลับมายังบางพระโขง เมื่อกลับมา ก็พบนางนาก ยืนอุ้มลูกรออยู่ที่ศาลาริมน้ำ นายมากดีใจมากที่ได้พบลูกเมียโดยไม่ได้เฉลียวใจว่าเมียและลูกของตนไม่ได้มีชีวิตอยู่บนโลกนี้แล้ว นายมากได้อยู่กินฉันผิวเมียบางนางนากในขณะที่นางนากก็ดูแลปรนนิบัติผัวรักดังตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ นางนากไม่ต้องการให้นายมากรู้ความจริงว่าตนตายไปแล้ว นางนากจึงทำทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้นายมากรู้ ขณะที่ชาวบ้านเริ่มล้มตายลงอย่างลึกลับจนมีเสียงร่ำ

ลือกันว่าเป็นอิทธิฤทธิ์ของผีนางนาก ทำให้ผู้คนไม่กล้าออกไปไหนในตอนกลางคืนเพราะความหวาดกลัว และในที่สุดนายมากก็ได้รู้ความจริง เมื่อผีนางนากเผลอทำมะนาวตกลงใต้ถุนเรือนและนายมากแอบเห็นนางนากใช้อิทธิฤทธิ์ยึดมือลงไปเก็บมะนาว นายมากจึงรู้ทันทีว่าเมียตนเป็นผีด้วยความตกใจกลัว นายมากจึงหนีไปซ่อนตัวที่วัดมหาบุศย์ พกญาติและชาวบ้านต่างโกรธแค้นยกพวกมาเผาบ้านเรือนนางนาก ผีนางนากจึงปรากฏตัวอาละวาดแสดงอิทธิฤทธิ์ทำร้ายฆ่าผู้คนและได้ออกติดตามหาตัวไปถึงวัดมหาบุศย์จนพระเณรแตกตื่นตกใจไปกันทั่ว

ในที่สุดสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฆังฯ ก็ได้เดินทางมากำราบผีนางนากจนยอมจากไปโดยดี หลังจากนั้นก็ไม่มีใครได้ยินข่าวเรื่องผีนางนากอีกเลย ส่วนนายมากได้บวชเป็นภิกษุเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เมียรัก เหลือไว้เพียงเรื่องเล่าขานถึงความรักและความภักดีของนางนากที่มีต่อผู้ทรานจนทุกวันนี้

4.6.1 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์จากภาพยนตร์เรื่อง “นางนาก” จากโครงเรื่อง (Plot)

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ด้วยโครงเรื่องของภาพยนตร์เรื่อง “นางนาก” นั้นพบว่าตัวละครพระสงฆ์ในเรื่อง ได้แก่ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) และหลวงตาวัดมหาบุศย์ ได้ทำหน้าที่เป็นที่พึ่ง และช่วยเหลือตัวละครอื่นๆ ในยามเดือดร้อน โดยภาพของสมเด็จพระพุฒาจารย์ นั้น มีลักษณะที่สงบ ส้ำรวม มีความเมตตากรุณา มีบุญบารมี น่าเคารพเลื่อมใส ส่วนภาพของหลวงตาวัดมหาบุศย์นั้นเป็นภาพของพระสงฆ์ที่มีความปรารถนาดีต่อชาวบ้าน แต่มีข้อบกพร่องในการปฏิบัติตน ทำให้ดูไม่สำรวมและไม่น่าเลื่อมใส

ภาพยนตร์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของพระสงฆ์ที่เป็นที่พึ่งของชาวบ้าน เมื่อเดือดร้อนและทุกข์ใจ โดยปรากฏตั้งแต่ตอนเปิดเรื่อง เมื่อนางนากเกิดไม่สบายใจ หลวงตาจึงทำหน้าที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ของนางนากให้หมดไป โดยการมอบเครื่องรางของขลังให้ติดตัวไว้ แต่เมื่อภาพยนตร์ดำเนินมาเรื่อยๆ ก็พบว่าความช่วยเหลือของหลวงตานี้กลับไม่ประสบผลสำเร็จ เริ่มตั้งแต่การให้เครื่องรางของขลังเพื่อป้องกันตัวจากอันตรายแก่นางนาก แต่นางนากกลับต้องตายจากการคลอเคลีย หลังจากนั้นเมื่อชาวบ้านมาปรึกษาหลวงตาเรื่องผีนางนากอาละวาด หลวงตาเตือนให้ใจเย็นๆ คิดให้รอบคอบ แต่ชาวบ้านกลับไม่เชื่อฟังพากันไปเผาเรือนนางนาก และเมื่อหลวงตาบอกให้นายมากรู้ว่านางนากตายไปแล้ว นายมากกลับไม่เชื่อและต่อว่าหลวงตาด้วย

ถ้อยคำรุนแรง เมื่อนางนากมาอาละวาดที่วัด หลวงตาก็ได้เตือนนางนากแต่นางนากก็ไม่เชื่อฟัง และสุดท้ายเมื่อหลวงตาท้ามหมอผีไม่ให้ทำพิธีแต่ก็ไม่สำเร็จ ภาพเหล่านี้มีส่วนในการลดความน่าเชื่อถือในบทบาทการเป็นที่พึ่งของชาวบ้านลงอย่างมาก

ในขณะที่หลวงตาไม่สามารถช่วยชาวบ้านได้นั้น จึงต้องอาศัยพระสงฆ์ที่มีบุญบารมีอย่างแท้จริง ซึ่งได้แก่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ที่มาช่วยเหลือทั้งชาวบ้าน ผีนางนาก และช่วยพระเถรในวัดมหาบุศย์ ภาพยนตร์ได้แสดงให้เห็นถึงสมาธิอันแรงกล้าของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ที่สามารถล่วงรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะนั่งสมาธิ และได้ตัดสัจใจละทิ้งกิจที่กระทำอยู่เพื่อเดินทางมาทำกิจที่สำคัญยิ่งกว่าในการช่วยชีวิตคนอื่นหลายชีวิต รวมถึงช่วยสะกดวิญญาณนางนากไม่ให้ก่อกรรมทำเข็ญอีกต่อไป การช่วยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร นั้น จึงเป็นการช่วยทั้งคนและผีให้พ้นทุกข์ ผู้ที่จะกระทำเช่นนี้ได้จะต้องเป็นผู้ที่มีบุญบารมีสูง และมีอำนาจอันเนื่องมาจากความบริสุทธิ์ของจิตใจ

เมื่อพิจารณาจากโครงเรื่องและการเล่าเรื่องพบว่าความมีบุญบารมีของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีความสำคัญและสงบนั้นปรากฏในภาพยนตร์ตลอดทั้งเรื่อง ในทุกฉากที่ปรากฏนั้น ท่านจะทำหน้าที่ในการช่วยเหลือหรือโปรดสัตว์และช่วยให้สภาวะอันไม่ปกติของตัวละครในขณะนั้นกลับเป็นปกติ เช่น การรักษาอาการบาดเจ็บของนายมาก การสะกดวิญญาณของนางนาก จึงอาจกล่าวได้ว่าการปรากฏตัวของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร นั้นก็เพื่อให้เรื่องราวต่างๆ ยุติลงอย่างสงบ ส่วนหลวงตาวัดมหาบุศย์นั้น ก็ได้พยายามช่วยเหลือฆราวาสในลักษณะต่างๆ แต่มักจะไม่สำเร็จ รวมถึงการแสดงท่าทางที่ไม่สงบสำรวม จึงทำให้ดูไม่น่าเคารพนับถือเท่าที่ควร

4.6.2 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “นางนาก” จากลักษณะของตัวละคร

ก. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

บุคลิกลักษณะ

ลักษณะของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) นั้น เป็นพระสงฆ์ที่มีอายุประมาณ 60 ปี รูปร่างผอม กริยาอาการสงบ สำรวม น้ำเสียงมีเมตตา ฟังชัดเจน ไม่แสดงอารมณ์ใดๆ ผ่านทางน้ำเสียง พูดจาด้วยระดับเสียงที่ปกติไม่เบาหรือดังจนเกินไป ใบหน้าสงบ เยือกเย็น ไม่แสดงอารมณ์ใดๆ ไม่ว่าจะอารมณ์ในทางบวกหรือทางลบ การครองจีวรถูกต้อง

เหมาะสม และประณีตเรียบร้อย สิ่งพิเศษก็คือภาพยนตร์เรื่อง “นางนาก” ได้มีการคัดเลือกตัวแสดงที่มีรูปร่างหน้าตาใกล้เคียงกับ “สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)” จึงทำให้ตัวละครดูน่าเคารพเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น

บทสนทนาของตัวละคร

Dialogue การใช้สรรพนามของสมเด็จพระนั้น จะแตกต่างกันไปตามโอกาส โดยเรียกตนเองว่า “รูป” และ “อาตมา” และเรียกตัวละครอื่นๆ ด้วย ถ้อยคำที่สุภาพ เช่น เรียกสามเณรว่า “คุณเณร” เรียกนายมากกว่า “โยม” เรียกนางนากว่า “สีกา” เรียกหลวงตาว่า “ท่านสมภาร” แสดงถึงการสำรวมวาจาและการให้เกียรติผู้อื่น

ส่วนคำพูดและบทสนทนาของสมเด็จพระนั้นก็ล้วนพูดแต่เรื่องราวที่เป็นสาระ เป็นการสั่งสอนหลักธรรมะให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติ เช่น

“ไอ้ชะตาคนเรามันประหลาดแท้ บางทีจะตายกลับไม่ตาย บางทีอยู่ดีๆ ก็มาด่วนตายปุบปับเสียอย่างนั้น นี่แหละเขาเรียกอนิจจัง ในเมื่อโยมหายดีแล้ว รูปคิดว่าจะให้บวชเสียเลยดีไหมเล่า เพราะห่าที่มีจะได้ผ่อนปรนลงบ้าง โยมเห็นว่ากระไร เห็นที่โยมจะห่วงทางเรือนที่อยู่หลังกระมัง”

“เอาเถิด สุดแต่โยมเถิดหนา การใดอะไรจะเกิดขึ้นขอให้โยมตั้งสติให้มั่น ทุกสิ่งเป็นไปตามกรรม อย่ายึดมั่นถือมั่นจะเป็นทุกข์หนา”

ถึงแม้ว่าสมเด็จพระจะเป็นพระเถระที่มีสมณศักดิ์สูง แต่คำพูดที่ใช้กับผู้อื่นนั้นเป็นคำพูดที่สุภาพและให้เกียรติบุคคลที่สนทนาด้วย ไม่ว่าจะคนนั้นจะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิต แม้กระทั่งเณรนางนากสมเด็จพระก็เจรจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ เช่น “คุณเณรเอ๋ย ช่วยไปเตรียมล่วมให้ทีเถิดหนา” และในฉากที่สมเด็จพระเรียกเณรนางนากขึ้นมาจากหลุม “สีกาเอ๋ย ขอเชิญขึ้นมาสนทนากันหน่อยเถิด”

ในขณะที่ตัวละครอื่นๆ นั้น ล้วนให้ความเคารพนับถือสมเด็จพระเป็นอย่างมากโดยเห็นได้จากคำพูดที่แสดงถึงความมีบุญบารมีและความมีเมตตากรุณาของสมเด็จพระ เช่น

สมเด็จพระ : เป็นอย่างไรบ้างโยม เห็นจะสบายดีหายไข้หายเจ็บแล้วสินะ

มาก : สบายดีแล้วขอรับ ด้วยพระเดชพระคุณสมเด็จพระเจ้า ที่เมตตาเกล้ากระหม่อมถึงรอดตายมาได้ขอรับ

เมื่อพิจารณาจากบุคลิกลักษณะและบทสนทนาของสมเด็จพระเจ้า แสดงถึงภาพของพระสงฆ์ที่มีความเมตตากรุณา มีจริยาวัตรอันงดงาม มีความสงบสำรวม และมีบุญบารมีเหนือกว่าฆราวาสและพระสงฆ์ทั่วไป

ข. หลวงตาวัดมหาบุศย์

บุคลิกลักษณะ

ส่วนลักษณะของหลวงตาวัดมหาบุศย์นั้น เป็นพระสงฆ์ที่มีอายุประมาณ 60-65 ปี รูปร่างสันทัดมักเคี้ยวหมากเป็นประจำ มีรอยสักตามร่างกาย ภูเขาทำทางในยามปกติจะเขื่องซ้ำเนื่องจากอายุค่อนข้างมาก แต่เมื่อตกใจจะมีท่าทางหลนลานอย่างเห็นได้ชัด จนดูไม่สำรวม เช่นนอนคลุมโปงตัวสั้น และสะดุ้งตกใจ น้ำเสียงขณะพูดมีเสียงดังฟังชัด พูดจาค่อนข้างช้าแต่น้ำเสียงที่เปล่งออกมาดูไม่ค่อยมีอำนาจ แสดงอารมณ์ต่างๆ ออกมาทางสีหน้า แววตาและน้ำเสียงอย่างชัดเจน การครองจีวรถูกต้องเหมาะสมแต่ไม่เรียบร้อย บกพร่องในเรื่องการสงบสำรวมจิตใจทำให้ลักษณะที่ปรากฏนั้น ดูไม่สงบและสำรวม และในบางครั้งยังดูน่าตกชบขันอีกด้วย เช่น ฉากที่เณรใช้เท้าเตะไปที่หลวงตาซึ่งนอนคลุมโปงอยู่ จึงทำให้ภาพของหลวงตานั้นดูไม่เหมาะสมกับสถานะพระสงฆ์ที่ควรดำรงตนให้เป็นผู้มีศีล สมาธิ ปัญญา

บทสนทนาของตัวละคร

Dialogue ส่วนการใช้สรรพนามของหลวงตา วัดมหาบุศย์นั้น จะใช้คำว่า “ข้า” “กู” แทนตัวเองเมื่อพูดกับชาวบ้านทั่วไป และใช้คำว่า “ผม” เมื่อพูดกับสมเด็จพระเจ้า ส่วนการใช้สรรพนามเรียกบุคคลที่พูดด้วยจะใช้คำว่า “เอ็ง” “มึง” เมื่อพูดกับชาวบ้าน แสดงถึงลักษณะของพระผู้ใหญ่สมัยก่อนตามชนบทที่มักจะมีเจตนาดูถูกดูแคลิ์ผู้อื่น การใช้คำเช่นนี้จึงถือเป็นเรื่องปกติ ส่วนคำพูดหรือบทสนทนานั้นก็มีการใช้คำหยาบคาย มึงมาพาไวยกับพวกชาวบ้าน ถ้อยคำที่ใช้ก็แสดงอารมณ์ต่างๆ อย่างชัดเจน เช่น “กูนะเวหนามึงนัก อีนากเอ๊ย” “ชิบหายละสิ นี้ไ้่มากมันรู้หรือยัง” อย่างไรก็ตาม หลวงตาก็มีความเป็นห่วงเป็นใยต่อชาวบ้านทุกคน คำพูดของหลวงตาจึงมีลักษณะของการพยายามให้ความ

ช่วยเหลือตัวละครอื่นอยู่เสมอ เช่น “เอ็งเตรียมเครื่องสังฆทานมาให้กู กูจะสวดแม่เมตตา อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวรมัน เอ็งเอาตะกรุดพิสมรนี่ไปบูชาไว้กับตัวนะ ป้องกัน ภูตผีได้ คนท้องเยี่ยงมึงนี้ผูกติดไว้กับตัวแหละดี”

หลวงตา : คิดตรองให้ดีๆ อย่าบุ่มบ่าม ค่อยคิดให้รอบคอบเถอะนะ

ชาวบ้านชาย : ไม่ต้องคิดอะไรแล้ว วันก่อนไ้มี วันนี้ไ้มี ข้าไม่มองมือคนอื่นให้ผี อีนาคนมันฆ่าเอาเฉยๆ อย่างนี้หรือก พวกข้าเตรียมการกันไว้แล้ว คีนั่นตอนหัวฟืนหัวไฟจะ ยกพวกไปเผาเรือนอีนาคนให้มันวอดวาย

หลวงตา : เฮ้ย!! เย็นไว้ไ้อื่น ถ้าเอ็งเผาเรือนอีนาคนแล้วไ้มากแล้ว

นอกจากนั้น ยังมีคำพูดและบทสนทนาของหลวงตาที่แสดงถึงความไม่สำรวม จนดูน่าตลกขบขันอีกด้วย เช่น เมื่อนายมากบอกให้หลวงตาอยู่รอพิสูจนนี้ให้รู้ว่านางนาคเป็นคนหรือเป็นผี แต่หลวงพ่อกลับแสดงอาการหวาดกลัวแล้วพูดว่า “ไม่เป็นไรดอก ไปไ้้วย พวกเรา เฝ่นเถอะ” และตอนที่หลวงพ่อเข้าใจว่าผีนางนาคเกรงกลัวคาถาของตนจนหนีไป นั้นหลวงตาพูดกับพระอื่นๆ ว่า “เฮ้ยๆๆ พอได้แล้วไ้้วย หยุดไ้้วย ผีอีนาคนมันไปแล้วไ้้วย เอ้อ... คาถากูก็ยั้งขลังเหมือนเดิมวะ” และฉากที่เณรใช้เท้าเตะหลวงตาที่นอนคลุมโปง

เณร : เหยิบ เหยิบๆ ลีวะ ให้ช้านอนด้วยคน

หลวงตา : เฮ้ย!! กูไม่ใช่ไ้้วยไ้้วย

เณร : ว้าย! หลวงตา

คำพูดและบทสนทนาเหล่านี้ แสดงภาพพระสงฆ์ที่มีความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือชาวบ้าน แต่ไม่สามารถดำรงตนให้เหมาะสมกับสถานะของบรรพชิตได้ จนเกิดเป็นภาพที่ตลกขบขัน

เมื่อพิจารณาจากบุคลิกลักษณะและบทสนทนาของตัวละครหลวงตาวัดมหาบุศย์ พบว่ามีลักษณะที่ไม่สงบสำรวม แสดงอารมณ์ต่างๆ อย่างชัดเจน ไม่สามารถควบคุมสติของตนได้เกิดเป็นภาพที่ตลกขบขัน แต่ก็มี ความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือชาวบ้านให้พ้นจากความทุกข์ต่างๆ

4.6.3 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “นางนาก” จากความสัมพันธ์ของตัวละคร

ก. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

ความสัมพันธ์ของสมเด็จพระโตที่มีต่อหลวงตาวัตรมหาบุศย์และพระเถรอื่นๆ นั้น เป็นไปในลักษณะของที่พึ่ง โดยสมเด็จพระโตช่วยสะกดวิญญาณนางนากให้สงบ เป็นการช่วยพระเถรในวัตรมหาบุศย์ โดยสมเด็จพระโตไม่ได้แสดงตนว่าอยู่เหนือกว่าแต่อย่างใดกลับปฏิบัติต่อหลวงตาวัตรมหาบุศย์ด้วยท่าทีที่สุภาพ และให้वानให้หลวงตาช่วยเป็นธุระในการเผาศพนางนากและศพของหมอผีด้วย

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสมเด็จพระโต กับชาวบ้านนั้น ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนว่าชาวบ้านได้ยึดเอาสมเด็จพระโต เป็นที่พึ่ง และเป็นผู้ที่ช่วยเหลือ เริ่มจากการช่วยชีวิตนายมากให้รอดตายจากบาดแผลในสงคราม แสดงให้เห็นถึงความสามารถและความเชี่ยวชาญในการรักษาพยาบาล จนนายมากหายดีในที่สุด และเมื่อหายดีแล้วได้แนะนำให้นายมากบวชเสียที่วัด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเห็นว่าจะช่วยผ่อนปรนเคราะห์ที่มีจากศึกสงคราม หรืออาจจะล่วงรู้ในชะตาของนายมากว่าจะต้องประสบกับเหตุอันร้ายแรง การช่วยเหลือของสมเด็จพระโตนั้นล้วนมุ่งหวังเพื่อบรรเทาความทุกข์ของนายมาก แต่เมื่อนายมากสมัครใจที่จะกลับบ้าน สมเด็จพระโตก็ไม่ได้เหนี่ยวรั้งเอาไว้ กลับส่งสอนและตักเตือนให้มีสติ เพราะฉะนั้นการช่วยเหลือชมราวาสของสมเด็จพระโตนั้นจึงอยู่ในขอบเขตด้วยการรู้จักจำกัดตนเองในการเกี่ยวข้องกับชมราวาส รวมไปถึงการช่วยเหลือวิญญาณนางนากให้สงบและหยุดสร้างเวรกรรมอีกต่อไป เห็นได้ว่าวิญญาณนางนากมีท่าทีที่สงบและเชื่อฟังสมเด็จพระโต และยินยอมให้สมเด็จพระโตสะกดวิญญาณเอาไว้ในที่สุด

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละคร พบว่า สมเด็จพระโต ให้ความช่วยเหลือตัวละครที่เดือดร้อนในลักษณะต่างๆ และเป็นที่เคารพนับถือของตัวละครอื่นๆ ทั้งพระเถรชาวบ้าน หรือ ผีนางนาก แสดงให้เห็นถึงความมีเมตตากรุณาและบุญบารมี

ข. หลวงตาวัดมหาบุศย์

ความสัมพันธ์ของหลวงตาที่มีต่อสมเด็จพระสังฆราช เป็นลักษณะของพระที่มีสมณศักดิ์ต่ำกว่าปฏิบัติต่อพระที่มีสมณศักดิ์สูงกว่า โดยให้การเคารพและปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย แสดงท่าทางที่สำรวมเมื่อต้องพูดคุยกับสมเด็จพระสังฆราช

ส่วนความสัมพันธ์ของหลวงตากับชาวบ้าน พบว่าหลวงตาเป็นที่พึ่งให้กับชาวบ้าน เมื่อเกิดความทุกข์ใจ โดยหลวงตาจะเป็นผู้ช่วยเหลือในลักษณะต่างๆ เช่น การถวายสังฆทาน การสวดแผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศล รวมไปถึงการแจกเครื่องรางของขลังไปป้องกันตัว หลังจากนั้นเมื่อหลวงตาเห็นว่านายมากอยู่กินกับผีนางนาก จึงมาช่วยบอกความจริงให้นายมากรู้ และเมื่อผีนางนากออกอาละวาดในวัด หลวงตาก็ทำหน้าที่ช่วยเหลือพระเถร โดยการเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นหลักให้กับพระเถรที่ตกใจกลัวจนไม่มีสติ แต่การเคารพนับถือของชาวบ้านก็เป็นการเคารพแบบญาติผู้ใหญ่มากกว่าการเคารพผู้ทรงศีล จึงมักพบว่าตัวละครอื่นๆ มักพูดจากับหลวงตาโดยไม่ให้ความเคารพนับถือมากนัก มีการต่อว่าและโต้เถียงด้วยอารมณ์รุนแรง เช่น “หลวงพ่อ หลวงพ่อเป็นพระเป็นเจ้าทำไมหลวงพ่อถึงมูสาอย่างนี้ ข้าอยู่กับอีนากทุกวันทุกคืน มันจะเป็นผีได้ยังไง นี่ไงไอ้แดงลูกข้านอนอยู่ในเปลทนไต่ หลวงพ่อดูเอาเถิดว่าลูกผีหรือลูกคน... มันจะบ้ากันไปใหญ่แล้ว ทำไมหลวงพ่อพูดจาเหลวไหลอย่างนี้ นี่ดีนะที่เป็นหลวงพ่อ ไม่งั้นข้าถีบตกรื้อนไปนานแล้ว”

จากการพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวละครพบว่า ถึงแม้หลวงตาจะพยายามช่วยเหลือชาวบ้านรวมถึงพระเถรในวัด แต่ชาวบ้านกลับไม่ให้ความเคารพนับถือหลวงตามากนัก ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากกิริยาอาการที่ไม่สงบสำรวมของหลวงตานั่นเอง และพบว่าหลวงตาได้แสดงความเคารพนับถือในตัวสมเด็จพระสังฆราชเป็นอย่างมาก โดยปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี

4.6.4 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “นางนาก” จากเทคนิคต่างๆ ในภาพยนตร์

การใช้มุมกล้องและ Shot

- มุมกล้อง การใช้มุมกล้องในฉากของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) นั้น จะเน้นไปที่ภาพมุมต่ำ (Low Angle) ที่ช่วยให้เกิดความรู้สึกเคารพเลื่อมใสในตัวของสมเด็จพระพุฒาจารย์ มากขึ้น เช่น ฉากที่สมเด็จพระพุฒาจารย์รักษาอาการบาดเจ็บของนายมาก ฉากที่สมเด็จพระพุฒาจารย์มาถึงพระโขนงเพื่อสะกดวิญญาณนางนาก ส่วนการใช้ภาพระดับสายตา (Eye Level Angle) นั้นจะใช้ในฉากที่ต้องการให้เห็นกริยาอาการอันสงบน่าเลื่อมใสของสมเด็จพระพุฒาจารย์ ความโดดเด่นของมุมกล้องที่ใช้ก็คือการใช้มุมกล้องแบบ Subjective ในฉากที่สมเด็จพระพุฒาจารย์ เตือนสตินายมาก ภาพที่สมเด็จพระพุฒาจารย์ มองตรงมาที่กล้องนั้น ทำให้คนดูรู้สึกเหมือนกับว่าตัวละครนั้นกำลังพูดกับตนดังเช่นรูปที่ 14 โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทพูดนั้น เป็นบทพูดที่เกี่ยวกับหลักธรรมในการดำเนินชีวิต จึงอาจทำให้คนดูรู้สึกคล้อยตามและเชื่อถือในตัวละครมากยิ่งขึ้นได้

ในส่วนของมุมกล้องที่ใช้กับภาพหลวงตานั้นก็มีความหลากหลาย มีการใช้ภาพมุมสูง (High Angle) ในบางฉากที่ต้องการให้เห็นถึงความสับสนวุ่นวาย เช่น ฉากที่ชาวบ้านมาชุมนุมที่วัด แสดงให้เห็นว่าหลวงตาไม่สามารถห้ามปรามชาวบ้านให้สงบได้ และฉากที่พระเถรพากันล้อมสายสิญจน์และนั่งสวดมนต์ ในขณะที่กล้องจับภาพหลวงตาและพระเถรนั้นใช้ภาพมุมสูง (High Angle) แต่เมื่อกล้องจับภาพนางนากที่ยืนห้อยหัวบนเพดาน ภาพนั้นก็กลับเป็นภาพมุมต่ำ (Low Angle) เมื่อภาพ 2 ภาพนี้มาต่อกันทำให้เกิดความรู้สึกถึงพลังอำนาจของนางนากที่เหนือกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุมมองจากภาพมุมสูงนั้นแสดงให้เห็นอาการที่ตื่นตกใจของบรรดาพระเถรจึงทำให้ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏดูไม่น่าเคารพเลื่อมใส รวมถึงฉากที่เถรตะหหลวงตาที่นอนคลุมโปงอยู่นั้น มีการใช้ภาพมุมสูง (High Angle) แสดงให้เห็นว่าหลวงตาเปิดผ้าห่มมาดำเณร ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกตลกขบขัน

- Shot ขนาดภาพที่ช่วยสร้างความรู้สึกน่าเคารพเลื่อมใสและแสดงให้เห็นถึงความสงบ สบายผ่านทางใบหน้าและแววตาของสมเด็จพระพุฒาจารย์ นั้น ก็คือ ภาพ Close Up ซึ่งมักจะใช้ควบคู่ไปกับการจัดแสงเพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะฉากนั่งสมาธิและสวดมนต์ ส่วนฉากที่ต้องการแสดงถึงบารมีและความเป็นผู้มีวิชาอาคมของ

สมเด็จพระ เช่น ฉากที่สมเด็จพระสังฆราชวิญญูญาณนางนากนั้นใช้ภาพ Long Shot ที่แสดงให้เห็นถึงการประกอบพิธีกรรมและระยะที่ใกล้ชิดกันระหว่างสมเด็จพระกับผีนางนากโดยที่คนอื่นไม่สามารถเข้าไปในบริเวณนั้นได้ ในส่วนของภาพที่แสดงความวุ่นวายโกลาหลของบรรดาพระเถร รวมทั้งหลวงตานั้นจะใช้ภาพ Medium Shot และ Long Shot ที่ช่วยให้เห็นทั้งกริยาอาการของตัวละครและเหตุการณ์รอบข้างได้พร้อมๆกัน

แสงและสีของภาพ

การจัดแสงในฉากของสมเด็จพระ นั้น ช่วยเสริมภาพความศักดิ์สิทธิ์และความพิเศษที่เหนือกว่าพระอื่นๆได้อย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่จะเป็นแสงแบบ Low Key เน้นให้เห็นแสงเทียนที่ส่องกระทบใบหน้าด้านข้างของสมเด็จพระ ที่มีความสාරวม และสงบนิ่ง ส่วนฉากที่สมเด็จพระและเถรเดินทางมาถึงพระโขนงนั้น จะเป็นภาพย้อนแสงที่เห็นเงาสมเด็จพระเดินใกล้เข้ามาโดยมีแสงสว่างจ้าจากด้านหลัง ในขณะที่รอบข้างมืดทำให้ภาพนั้นดูขลังและศักดิ์สิทธิ์รวมถึงความรู้สึกเกี่ยวกับความมีพลังเหนือปกติดังเช่นรูปที่ 15 ส่วนฉากของหลวงตานั้นใช้การจัดแสงตามธรรมชาติในฉากกลางวันเพื่อให้ดูสมจริง ส่วนฉากกลางคืนที่มีผีนางนากมาอาละวาดบนกุญี่นั้นก็มีการใช้แสงสว่างจากเปลวเทียนเพื่อสร้างความรู้สึกถึงบรรยากาศของพิธีกรรม

รูปที่ 14 มุมกล้องแบบ subjective
แสดงภาพสมเด็จพระสังฆราช

รูปที่ 15 แสดงภาพย้อนแสงของสมเด็จพระ

การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษ

การตัดต่อที่ช่วยเสริมภาพความศักดิ์สิทธิ์ของสมเด็จพระนันทะนั้นจะใช้การ Fade In และ Fade Out ภาพสมเด็จพระนันทะอย่างช้าๆเพื่อให้เกิดความรู้สึกค่อยเป็นค่อยไป ความสงบ และฉากที่สมเด็จพระนันทะทำพิธีสะกดวิญญาณนางนาคนั้นจะใช้การ Dissolve ใบบนหน้าของสมเด็จพระนันทะขณะสวดมนต์กับใบบนหน้าของนางนาคที่สงบสลับไปมา ทำให้เกิดความรู้สึกถึงบารมีและความเมตตากรุณาของสมเด็จพระนันทะที่นางนาคสามารถรับรู้ได้ และความอาฆาตพยาบาทของนางนาคนั้นสิ้นสุดลง ส่วนการตัดต่อในฉากที่ผีนางนาคมาปรากฏตัวที่วัดนั้นจะใช้การ Cross-Cutting ระหว่างเหตุการณ์ที่พระเถระช่วยกันล้อมสายสิญจน์ และภาพผีนางนาคเดินอ้อมลูกมา ทำให้เกิดความรู้สึกถึงความหวาดกลัวของพระเถระ

การใช้เพลงและดนตรีประกอบ

ดนตรีประกอบส่วนใหญ่ จะเป็นเสียงจากเครื่องดนตรีไทยเพื่อให้เข้ากับเหตุการณ์ในภาพยนตร์ ฉากที่แสดงความตื่นเต้นตกใจนั้นจะใช้เสียงกลองที่มีจังหวะเร็วและเร็วให้ความรู้สึกที่ระทึกและบีบคั้นอารมณ์ ส่วนฉากที่แสดงให้เห็นถึงความหวาดกลัวที่บรรดาพระเถระจะต้องเผชิญนั้น จะใช้ดนตรีที่มีท่วงทำนองเยือกเย็นโหยหวน มีเสียงซ้องให้จังหวะ ทำให้เกิดความรู้สึกเศร้า บวกกับเสียงสวดมนต์ของพระเถระทำให้รู้สึกเหมือนอยู่ในงานศพ ส่วนฉากที่สมเด็จพระนันทะทำพิธีสะกดวิญญาณนางนาคนั้น ดนตรีจะมีทำนองที่เยือกเย็น เศร้าสร้อย เพื่อให้เกิดความสงบ และรู้สึกถึงวาระสุดท้ายอันใกล้จะมาถึง เมื่อสมเด็จพระนันทะทำพิธีเสร็จแล้วหลวงตาและคนอื่นๆ ก็มลงกราบนั้น จะใช้เสียงซ้องและกลองที่มีจังหวะเร็วและเร็วเพื่อแสดงถึงการสิ้นสุดเหตุการณ์

เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์แสดงให้เห็นภาพของพระสงฆ์ที่มีบุญบารมีและมีความสงบ สำนวมโดยการใช้ภาพมุมต่ำ รวมถึงขนาดของภาพที่แสดงให้เห็นกิริยาที่สงบของพระสงฆ์และภาพของชาวบ้านแม้กระทั่งภูตผีปีศาจที่ล้วนแสดงความเคารพ เลื่อมใสพระสงฆ์ มีการใช้ภาพย้อนแสงเพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงผู้มีบุญบารมีที่มีโปรดสัตว์ รวมถึงการตัดต่อที่ทำให้รู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์โดยการ Dissolve ภาพใบบนหน้าของสมเด็จพระนันทะ ขณะทำพิธีสะกดวิญญาณ กับใบบนหน้าของผีนางนาคที่มีท่าทางสงบ ในขณะเดียวกันก็มีการใช้เทคนิคต่างๆ ที่แสดงภาพของพระสงฆ์ที่ไม่สงบสำรวม เช่น การใช้ภาพพระยะใกล้ที่แสดงสีหน้าท่าทางอันไม่เหมาะสมของพระสงฆ์ การใช้ภาพมุมสูงที่ทำให้

พระสงฆ์ผู้ด้อยลง ส่วนการใช้เพลงและดนตรีประกอบนั้นช่วยสนับสนุนภาพของพระสงฆ์ที่สงบ เยือกเย็นด้วยดนตรีไทยที่มีท่วงทำนองอ่อนหวาน

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง “นางนาก” โดยการวิเคราะห์จากโครงเรื่อง, ลักษณะตัวละคร, ความสัมพันธ์ของตัวละคร, เทคนิคต่างๆ ในภาพยนตร์ ได้แสดงภาพของพระสงฆ์ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ภาพของพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือและเป็นที่ยึดให้กับฆราวาส เมื่อเกิดปัญหาและความทุกข์ใจ
2. ภาพของพระสงฆ์ที่สงบสำรวม โดยแสดงกิริยาอาการที่เหมาะสม เครื่องครัดในวินัย ทำให้เกิดภาพที่น่าเคารพเลื่อมใส
3. ภาพของพระสงฆ์ที่ไม่สงบสำรวม โดยแสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสม แสดงอารมณ์ต่างๆ อย่างชัดเจน ทำให้เกิดภาพที่ไม่น่าเคารพเลื่อมใส
4. ภาพของพระสงฆ์ที่มีบุญบารมี อันเกิดจากการปฏิบัติธรรมในขั้นสูงจนมีพลังพิเศษเหนือกว่าบุคคลทั่วไป

โดยตัวละครพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม โดยการเทศนาสั่งสอนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง
2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน โดยการประกอบศาสนพิธีต่างๆ, การให้ที่พักอาศัย, การดูแลทุกข์ยามและโชคราะห์เคราะห์, การปลุกเสกและแจกจ่ายวัตถุมงคล, การปราบภูติผี, การอนุญาตให้ใช้สถานที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, การสอดส่องดูแลทุกข์สุข, การให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต, การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ

4.7. การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “บางระจัน”

เรื่องย่อ

กองทัพพม่าได้ยกกำลังมาเป็นสองเส้นทาง โดยมีมังมหานรธา คุมทัพจากทิศตะวันตก และเนเมียวสีหบดีคุมทัพตีไล่จากทางเหนือเพื่อหวังจะชนาบกรุงศรีอยุธยา หากแต่ครานั้นทัพของเนเมียวสีหบดีต้องล่าช้าไป เนื่องจากติดขัดกับกลุ่มชาวบ้านที่รวมตัวกันต่อสู้อยู่ที่ค่ายบางระจัน หมู่บ้านเล็กๆ แห่งหนึ่ง เนเมียวสีหบดีเค้นหนักที่กองทัพของตนพ่ายแพ้ถึงสามครั้งจึงเพิ่มกำลังหนักเข้า แต่ชาวบ้านระจันก็รบอย่างถวายหัว ครานั้นพอแทนหัวหน้าของชาวบ้านถูกยิงได้รับบาดเจ็บจึงต้องหาผู้นำคนใหม่ ขณะนั้นข่าวการชนะพม่าของชาวบางระจันกระจายไปทั่วชาวบ้านมากมายพากันมารวมตัวสู้ และได้ผู้มีฝีมืออีกสองคนมาช่วยคือ นายดอก ครูมวยจากวิเศษไชยชาญ และนายทองแก้ว ครูดาบบ้านโพธิ์ทะเล ในขณะที่ชื่อกลุ่มโจรของนายจันหนวดเขี้ยว ก็เป็นที่กล่าวขานอยู่ในเวลานั้น บางระจันจึงส่งนายอินมือแม่นธนู นายเมือง และพวกชาวบ้านออกจากค่ายไปตาม นายจันยอมมาช่วยบางระจันทันทีเมื่อรู้ว่าพระอาจารย์ธรรมโชติ ย้ายจากเขานางบวชบ้านเกิดของตนที่วอดวายไปแล้วมาจำวัดที่บางระจัน

นายจันเป็นนักรบที่ยอมหักไม่ยอมงอและมีฝีมือที่ขมขื่นเพราะลูกเมียถูกทหารพม่าฆ่าตาย เมื่อนายจันได้เป็นผู้นำคนใหม่จึงเปลี่ยนแปลงบางระจันให้ทุกคนมีระเบียบวินัย ไม่ทำอะไรตามใจตนเอง ทำให้นายทองเหม็นขี้เฒ่าพเนจรไม่พอใจ นายทองเหม็นมักจะขี้ควายแอบออกจากค่ายไปตีพม่าอยู่บ่อยครั้ง ไม่มีใครรู้ว่านายทองเหม็นทำอย่างนั้นเพื่ออะไร เมื่อว่างจากการรบ ชาวบ้านก็เป็นเพียงชาวบ้าน ความรักของนายเมืองกับอีแดงอ่อน ลูกสาวพ่อแทน กำลังก่อตัวขึ้นอย่างงดงาม เช่นเดียวกับนายอินและอีสา ที่เพิ่งอยู่กินกัน ความกดดันจากสงครามทำให้อีสาไม่บอกให้นายอินรู้ว่าตนกำลังจะมีลูก ประกอบกับเห็นนายปลั่งเพื่อนรักที่ร่วมรบกันมาได้รับบาดเจ็บและเกิดความหวาดกลัวภัยคุกคามจากพม่าจนหลบลูกเมียหนีออกจากค่ายบางระจันไป ทำให้นายอินนึกแค้นพม่าและอยากยุติสงครามให้เร็วที่สุด เขาได้ละทิ้งเวรยามและนัดแนะพรรคพวกล่องเรือไปตีพม่าถึงค่ายโดยไม่รู้ตัวพวกพม่าก็แอบส่งกำลังมาตีบางระจันเช่นกัน ครั้งนั้นด้วยความใจร้อน นายอินพาคนไปตายมากมาย มีหน้าซำการละทิ้งเวรยามยังเป็นเหตุให้ค่ายบางระจันถูกพม่าตีจนยับเยินชาวบ้านล้มตายเป็นจำนวนมาก ทำให้ชาวบ้านที่เหลือเกิดความหวาดกลัวภัยพากันอพยพหนีไป นายจันหัวใจจะกลับไปเป็นกองโจรเหมือนเดิม แต่ได้กำลังใจอย่างไม่คาดคิดจากนายทองเหม็นที่เป็นอริกันมาตลอด และรู้ว่าแท้จริงแล้วนายทองเหม็นก็มีอดีตที่เจ็บปวดไม่น้อยไปกว่าตน เพราะลูกเมียถูกพม่าจับไปยังไม่รู้ว่าเป็นหรือตาย นั่นคือสาเหตุที่ทำให้นายทองเหม็นแหกค่ายออกไปสู้กับพม่าเพราะยังมีความหวังว่าทั้งสองยังรอดชีวิตอยู่

ฝ่ายพระยารัตนาธิเบศร์ได้เดินทางจากอยุธยามาช่วยชาวบ้านหล่อปืนใหญ่ เพื่อสู้รบกับพม่า แต่ปืนใหญ่ที่หล่อเกิดร้าวใช้การไม่ได้ หลวงพ่อธรรมโชติเห็นชาวบ้านหมดกำลังใจจึงปลุกเสกผ้าประเจียดและเครื่องรางให้ ฝ่ายพม่าได้แต่งตั้งนายกองคนใหม่ ชื่อ สู้ก็ เข้าตีบางระจัน ท้าพสู้ก็ครั้งนี้มีปืนใหญ่มาด้วย บางระจันได้เอาปืนใหญ่เข้าสู่ที่ร้าวเนื่องจากไม่มีทางเลือก ทุกคนรู้ชะตากรรมดีว่า นี่คงเป็นครั้งสุดท้ายของบางระจันแล้ว ความรักของนายเมื่อกับอี่แดงอ่อนกำลังสูกอม แต่ก็ต้องหีบดาบไปสู้ ทั้งที่รู้ชะตากรรม นายอินกับอี่สา เพิ่งจะเป็นครอบครัวได้หมาดๆก็ตัดสินใจออกไปรบและตายร่วมกันเฉกเช่นชาวบ้านบางระจันทุกคน

4.7.1 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง“บางระจัน”จากโครงเรื่อง(Plot)

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์จากโครงเรื่องพบว่า ภาพของ “หลวงพ่อธรรมโชติ” นั้นเป็นภาพของพระที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือและเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจให้กับตัวละครอื่นๆอย่างชัดเจน ตั้งแต่ต้นจนจบ โดยทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านบางระจัน ภาพที่ออกมามีลักษณะของพระที่ดูสงบ ส่ารวม มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ แม้จะไม่ได้แสดงตนว่ามีวิชาอาคมใดๆ แต่ชาวบ้านก็ให้ความนับถือเนื่องจากความเป็นผู้มีเมตตาคุณ

หลวงพ่อธรรมโชติทำหน้าที่ในการช่วยเหลือชาวบ้านโดยเฉพาะในยามศึกสงคราม เมื่อชาวบ้านเดือดร้อนและเสียขวัญ หลวงพ่อจึงเปรียบเหมือนที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและช่วยคิดแก้ปัญหาต่างๆให้ลุล่วงไปได้ จากการเล่าเรื่องแสดงให้เห็นว่าหลวงพ่อยินยอมมาจำพรรษาที่บางระจันเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านและเทศนาสั่งสอน แม้ในยามศึกสงครามที่ทุกคนต่างหนีเข้ากรุงศรีอยุธยา แต่หลวงพ่อกลับสมัครใจที่จะมาช่วยชาวบ้านบางระจัน

หลวงพ่อได้เป็นที่พึ่งและเป็นขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้านจนถึงวาระสุดท้าย เพราะในท้ายที่สุดแล้วบางระจันก็ถูกพม่าตีจนแตกพ่าย แม้แต่ตัวหลวงพ่อเองก็ถูกพม่าปลอมตัวเป็นพระเพื่อมาลอบฆ่า แต่ภาพยนตร์ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าในที่สุดแล้วหลวงพ่อก็ได้มรณภาพไปหรือไม่ จึงไม่สามารถบอกถึงบทสรุปของหลวงพ่อได้ แต่ถึงแม้ว่าบางระจันจะแตกพ่ายในการรบครั้งสุดท้ายนั้น พวกชาวบ้านก็ยังเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อ เห็นได้จากการนำอาวุธมาให้หลวงพ่อปลุกเสก คาถาประเจียดของหลวงพ่อก็ออกกรอบ และนำจีวรของหลวงพ่อกลับมาพันปืนใหญ่ แสดงให้เห็นถึงพลังศรัทธาที่มีต่อหลวงพ่อย่างมั่นคง

จากการวิเคราะห์โครงเรื่องของภาพยนตร์เรื่อง “บางระจัน” ได้แสดงให้เห็นภาพของ พระสงฆ์ที่เป็นที่พึ่งและเป็นผู้นำให้กับชาวบ้าน สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้ เป็นขวัญกำลังใจ ให้กับชาวบ้าน มีความเมตตากรุณาและมีความสงบสำรวม

4.7.2 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “บางระจัน” จากลักษณะของตัวละคร

ก. หลวงพ่อธรรมโชติ

บุคลิกลักษณะ

ลักษณะของหลวงพ่อธรรมโชตินั้น มีอายุประมาณ 50-55 ปี รูปร่างสูงใหญ่ ผิว ค่ำ มีรอยสักบริเวณต้นแขน กริยาท่าทางดูสำรวมและสงบ น้ำเสียงก้องกังวานดูมี อำนาจ พูดจาเสียงดังฟังชัด การครองจีวรถูกต้องเหมาะสม แต่ไม่เรียบร้อยนัก ใบหน้า เรียบเฉย และเคร่งขรึมไม่แสดงอารมณ์ใดๆ ทางสีหน้าและแววตา

บทสนทนาของตัวละคร

Dialogue ในส่วนของการใช้สรรพนามของหลวงพ่อธรรมโชตินั้น เรียกแทนตัวเอง ว่า “กู” และเรียกพวกชาวบ้านว่า “มึง” ซึ่งเป็นไปตามลักษณะคำพูดของคนสมัยโบราณ ส่วนพวกชาวบ้านจะเรียกหลวงพ่อว่า “หลวงพ่อ” เรียกแทนตนเองว่า “ข้า”

สำหรับบทสนทนาในภาพยนตร์นั้น แสดงให้เห็นถึงภาพของพระสงฆ์ที่ชาวบ้าน ให้ความเคารพ นับถือในความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ เห็นได้จากบทสนทนาที่ตัวละคร อื่นพูดพาดพิงถึงหลวงพ่อ เช่น

พันเรื่อง : เานี้ ผ้าประเจียดของหลวงพ่อ

จัน : เออ..กูอยากปะกับหลวงพ่อนัก

พันเรื่อง : ดี ไป ไปหาหลวงพ่อกันก่อน แล้วค่อยไปหาพ่อแทน

บทสนทนานี้แสดงให้เห็นความสำคัญของหลวงพ่อต่อผู้คนในบางระจัน โดยเป็น เสมือนผู้ปกครองชาวบ้านเมื่อมีใครไปใครมาก็จะต้องมาแจ้งให้หลวงพ่ทราบเสียก่อน

ส่วนในเรื่องของความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อนั้นก็เป็นที่เลื่องลือจนกลายเป็น
สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่ทำให้พวกเขาชาวบ้านรอบชนะ เช่น

ทหารอยุธยา : พวกมึงคาดผ้าประเจียดของหลวงพ่อ แล้วอกรบทุกครั้งเลยรี

เมือง : ไช้

ทหารอยุธยา : ทำอย่างไร พวกกูจะได้ผ้าจากหลวงพ่อบ้างเล่า

อิน : พวกมึงมีน้ำใจกันนัก พวกกูไม่มีสิ่งใดจักให้ ถ้าพวกมึงอยากได้ผ้าประเจียด
นี้ก็เอาไปเถิด

ถึงแม้ว่าพวกเขาชาวบ้านจะพากันเลื่อมใสในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อ แต่ตัวของ
หลวงพ่อเองกลับไม่อดอ้างถึงความขลังของตน และยังปฏิเสธว่าตนไม่มีคาถาอาคมใดๆ
ที่วิเศษ พร้อมทั้งอธิบายให้เข้าใจถึงความเป็นจริง ซึ่งถือเป็นการอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้
เกิดปัญญาและสติเพื่อไตร่ตรองสิ่งต่างๆ ให้ถี่ถ้วน โดยคำพูดสั่งสอนของหลวงพ่อ มีดังนี้

พันเรื่อง : พวกข้าอยากจะทำขอของขลังหลวงพ่อสักหน่อย เอาไว้ป้องกันตัวยาม
ไปรบขอรับ

หลวงพ่อ : กูมีเม็ดดอก ไร่ของที่พวกมึงว่านั่นนะ ทุกสิ่งล้วนแต่จิตคิดเอาเองทั้งนั้น

นอกจากนั้นคำพูดของหลวงพ่อยังแสดงถึงความมีเมตตากรุณาของหลวงพ่อต่อ
ชาวบ้านเช่น “อายุ วรรโณ สุขัง พลัง เออ..อีเรือน คราวหลังมึงปันเอาไว้กินเองบ้างเถอะ
แล้วลูกมึงละ เป็นเยี่ยงไร” และฝ่ายที่อาจเรียกได้ว่าศัตรูอย่างทหารพม่าอีกด้วย เช่น

หลวงพ่อ : เฮ้ย! ละเว้นการฆ่ากันเสียที่เกิดพวกมึง กูขอบิณฑบาตใส่คนนี้ไว้เอง

พันเรื่อง : แต่มันเป็นพม่านะขอรับหลวงพ่อ

หลวงพ่อ : แต่พม่าก็เป็นคนเยี่ยงมึงมิไฉรี ย่อมรู้เจ็บรู้ปวดด้วยกันทั้งนั้นแหละ

จากบทสนทนาต่างๆในภาพยนตร์ดังที่ได้ยกตัวอย่างมานี้ ล้วนแสดงภาพของ
พระสงฆ์ที่มีความสำรวม เป็นที่เคารพ ศรัทธา และไว้วางใจของชาวบ้าน รวมถึงเป็นขวัญ

กำลังใจในยามคับขันอีกด้วย หลวงพ่อจึงเป็นพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือชาวบ้าน ไม่ละทิ้งชุมชน ดังบทสนทนาที่ว่า

หลวงพ่อ : ไปอยู่ป่า แล้วพวกลูกเด็กเล็กแดงไล่ไอ้จัน มึงจะให้กูทิ้งไปกระนั้นรี

ทองแสงใหญ่ : แล้ววัดที่นี่จะสู้วัดที่บ้านเราได้รีหลวงพ่อ

หลวงพ่อ : ไอ้ทองแสงใหญ่ มีชาวบ้านให้กูเทศน์ กูสอนก็พอแล้ว

เมื่อพิจารณาจากบุคลิกลักษณะและบทสนทนาของตัวละคร แสดงให้เห็นภาพของพระสงฆ์ที่มีความสงบสำรวม มีเมตตากรุณาและความเสียสละเป็นที่พึ่งและเป็นผู้นำชาวบ้าน รวมถึงมีความเชื่อมั่นในพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ที่จะอบรมสั่งสอนชาวบ้านมากกว่าที่จะเป็นห่วงสวัสดิภาพและความปลอดภัยของตนเอง

4.7.3 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “บางระจัน” จากความสัมพันธ์ของตัวละคร

ก. หลวงพ่อธรรมโชติ

ความสัมพันธ์ของหลวงพ่อกับชาวบ้านนั้น เปรียบเสมือนที่พึ่งและที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในทุกๆด้าน เช่น เมื่อชาวบ้านบางระจันต้องการผู้นำคนใหม่มาแทนพ่อแทนที่ที่รับบาดเจ็บ หลวงพ่อเป็นผู้แนะนำให้ไปตามนายจันมาช่วย และตอนที่เสบียงอาหารของหมู่บ้านกำลังจะหมด หลวงพ่อก็คือผู้แนะนำให้ไปเกี่ยวข้าวที่บ้านกล้าเพื่อนำมาเป็นเสบียง นอกจากนี้หลวงพ่อยังทำหน้าที่ในการช่วยรักษาอาการบาดเจ็บของชาวบ้านอีกด้วย ซึ่งการรักษาพยาบาลของหลวงพ่อนั้นเป็นที่เชื่อถือของชาวบ้านว่าสามารถช่วยรักษาและบรรเทาบาดแผลต่างๆได้ เพราะในสมัยโบราณพระสงฆ์ไม่เพียงแต่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ให้คำเทศนาสั่งสอน อบรมศีลธรรมแก่ชาวบ้านเท่านั้น แต่พระสงฆ์ยังทำหน้าที่แพทย์แผนโบราณรักษาโรคภัยไข้เจ็บอีกด้วย

บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของหลวงพ่อก็คือ การเป็นผู้นำชาวบ้าน เมื่อเกิดปัญหาในหมู่บ้านชาวบ้านจะมาปรึกษาหลวงพ่อ ทั้งนี้ก็มาจากความเลื่อมใสศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อพระสงฆ์เป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งความเลื่อมใสศรัทธานี้ทำให้ชาวบ้านเชื่อมั่นใน

ความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อกัน ทั้งๆที่หลวงพ่อกฎิเสกว่าไม่ได้มีคาถาศักดิ์สิทธิ์หรือของขลังใดๆ แต่พวกเขาบ้านต่างพากันมาของสิ่งของจากหลวงพ่อกันเพื่อไปทำเป็นของรวมทั้งให้หลวงพ่อดำเนินดีและปลุกเสกอาตุรเมื่อยามออกรบ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจของตน

สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า หลวงพ่อกับความเป็นห่วงเป็นใยและมีความเมตตากรุณาต่อชาวบ้านก็คือหลวงพ่อก็มักจะเป็นห่วงสารทุกข์สุกดิบของชาวบ้าน และหาทางช่วยเหลือเกื้อกูลให้ชาวบ้านพ้นทุกข์ เมื่อพามาบุกค้าขายบางระจันหลวงพ่อก็มักออกมาเรียกชาวบ้านให้ไปหลบในโบสถ์ โดยที่ไม่เกรงกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อตนเอง ความเมตตากรุณาของหลวงพ่อนั้นไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เพราะแม้แต่กับทหารพม่า หลวงพ่อก็ยังมีเมตตาให้ไว้ชีวิต

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครพบว่า หลวงพ่อบริยายเสมือนผู้นำชุมชน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านและช่วยเหลือชาวบ้านอย่างสุดความสามารถ โดยพวกเขาบ้านก็ให้ความเคารพและนับถืออย่างสนิทใจ เนื่องมาจากจริยธรรมของหลวงพ่อกัน จนกลายเป็นความเชื่อมั่นว่าหลวงพ่อกันเป็นพระสงฆ์ที่มีเวทย์มนต์ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่ยิ่งใหญ่

4.7.4 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง“บางระจัน”จากเทคนิคต่างๆในภาพยนตร์

การใช้มุมกล้องและ Shot

- มุมกล้อง การใช้มุมกล้องส่วนใหญ่ในภาพยนตร์จะเป็นมุมกล้องแบบ Point of View และภาพระดับสายตา (Eye Level Angle) มีเพียงบางฉากเท่านั้นที่ใช้ภาพมุมสูง (High Angle) เช่นฉากที่พม่าปลอมตัวเป็นพระเข้ามาในโบสถ์เพื่อลอบสังหารหลวงพ่อกัน เพราะมุมมองของภาพจากที่สูงจะทำให้เกิดอารมณ์ของความสลดหดหู่ต่อภาพที่พม่าเงื้อดาบขึ้นเพื่อจะฟันไปที่หลวงพ่อกัน นอกจากนั้นยังมีการใช้ภาพมุมเอียง (Canted Shot) ในฉากที่หลวงพ่อกันเข้าไปสวดมนต์ในโบสถ์ดังเช่นรูปที่ 16 ภาพหลวงพ่อกันนั่งอยู่หน้าพระประธาน

โดยที่เส้นตามแนวอนเอียงลาดต่ำไปทางขวา ทำให้รู้สึกถึงสภาวะที่ไม่ปกติ ความสับสนที่เกิดขึ้น

-Shot การใช้ Shot ต่างๆในภาพยนตร์ โดยเฉพาะในฉากของหลวงพ่อธรรมโชตินั้น มักพบว่าภาพส่วนใหญ่จะเป็น Medium Shot และ Long Shot ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงความเคารพนับถือที่ชาวบ้านมีต่อหลวงพ่อ โดยเผยให้เห็นท่าทาง สีหน้า และการเคลื่อนไหวของหลวงพ่อ รวมถึงอากัปกิริยาของชาวบ้านที่แสดงต่อหลวงพ่อ ภาพชาวบ้านจำนวนมากมายี่มารวมตัวกันเพื่อหาที่ยึดเหนี่ยวจิตใจนั้นแสดงให้เห็นถึงพลังศรัทธาของชาวบ้านได้เป็นอย่างดีดังเช่นรูปที่ 18 ส่วนการใช้ภาพ Close Up นั้นทำให้เห็นถึงความสงบเยือกเย็นของหลวงพ่อไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดๆ

แสงและสีของภาพ

การจัดแสงโดยรวมแล้วจะเป็นไปตามธรรมชาติและความเหมาะสมของเนื้อเรื่องและฉาก การใช้แสงจากเปลวเทียนจะทำให้เกิดความรู้สึกที่สงบและมีสมาธิ นอกจากนี้ในฉากอื่นๆของหลวงพ่อก็มีการจัดแสงให้มีแสงสว่างในบางส่วนของภาพเพื่อให้เกิดเงามืดบนใบหน้าของหลวงพ่อดังเช่นรูปที่ 17 ซึ่งแสงและเงาในภาพนั้นจะทำให้เกิดความรู้สึกถึงความ เยือกเย็นของหลวงพ่อ ส่วนในฉากที่หลวงพ่อกำลังจะถูกลอบฆ่านั้น การจัดแสงมีลักษณะ High Contrast เพื่อขบขันให้เกิดความรู้สึกที่บีบคั้นจิตใจคนดูต่อสิ่งที่จะเกิดกับหลวงพ่อ ภาพที่ออกมาจึงมีลักษณะใกล้เคียงภาพขาว-ดำ

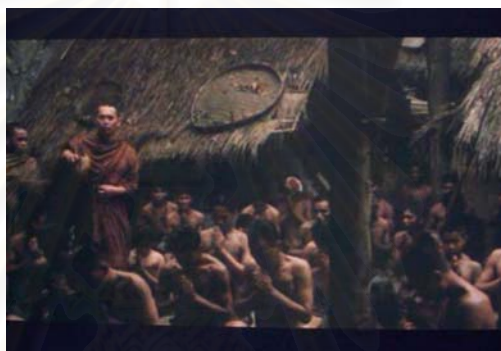
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่16 ภาพมุมเอียงขณะหลวงพ่อสวดมนต์

รูปที่17 แสงและเงาที่ตกกระทบบนใบหน้า

รูปที่18 ภาพหลวงพ่อธรรมโชติพรมน้ำมนต์ให้ชาวบ้าน

การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษ

การตัดต่อในฉากที่ต้องการเน้นให้ผู้รู้สึกถึงความเป็นผู้ทรงศีลอันเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านนั้น จะใช้การ Dissolve กริยาท่าทางต่างๆของหลวงพ่อกำทำให้รู้สึกถึงความสงบและสำรวม เช่น การ Dissolve ภาพเท้าของหลวงพ่พร้อมชายผ้าเหลือง ภาพหลวงพ่อก้มลงกราบพระพุทธรูป และภาพพระประธานอย่างต่อเนื่องกัน ส่วนในฉากที่หลวงพ่อสวดมนต์เพื่อปลุกเสกอาวุธและทำน้ำมนต์ให้กับชาวบ้านนั้น มีการใช้การตัดต่อในลักษณะที่ใกล้เคียงกับ Thematic Cut แต่จะใช้การ Dissolve ภาพแทนการ Cut ภาพที่ออกมาจึงทำให้ไม่มีความรุนแรงและกระชากอารมณ์เท่ากับการ Cut แต่จะรู้สึกถึงความตึงเครียดของพิธีกรรมของหลวงพ่ และความตึงเครียดของสถานการณ์ โดยภาพที่นำมา Dissolve ต่อกันจะเป็นภาพหลวงพ่อสวดมนต์, ภาพชาวบ้านพนมมือ, ภาพหลวงพ่หยดน้ำตาเทียนในบาตรน้ำมนต์, ภาพชาวบ้านช่อมรบ, ภาพ Extreme Close Up ที่ดวงตา

ของหลวงพ่อบ, ภาพหลวงพ่อบเดินออกจากโบสถ์, ภาพชาวบ้านเตรียมออกบวช, ภาพหลวงพ่อบพรมน้ำมนต์ให้ชาวบ้าน

การใช้เพลงและดนตรีประกอบ

ดนตรีประกอบส่วนใหญ่ใช้เครื่องดนตรีไทยเป็นหลัก เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์ ซึ่งการใช้เสียงเครื่องดนตรีไทยนั้นก็มีส่วนเสริมความรู้สึกน่าเคารพเลื่อมใสให้กับตัวของหลวงพ่อบธรรมโชติอีกด้วย เช่น ฉากที่หลวงพ่อบพรมน้ำมนต์หรือปลุกเสกอาวูธให้ชาวบ้านจะมีการใช้เสียงกลองที่มีจังหวะอีกheim หนักแน่น ประกอบกับเสียงสวดมนต์ที่ก้องกังวานในฉากนั้นๆ จึงทำให้รู้สึกถึงความขลังและศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อบที่ ส่วนฉากที่หลวงพ่อบแสดงความมีเมตตา เอื้ออาทรต่อชาวบ้านทั้งหลาย เช่นในฉากที่หลวงพ่อบอภิเษกบิณฑบาต และฉากที่หลวงพ่อบพูดเตือนสติและให้กำลังใจนายจันและนายทองเหม็น ดนตรีจะมีท่วงทำนองที่อ่อนหวาน ไพเราะ และเยือกเย็น ในบางครั้งก็ฟังดูเศร้าสร้อย ทำให้ช่วยเสริมภาพผู้ทรงศีลอันควรแก่การเคารพเป็นอย่างดี

เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์แสดงภาพของพระสงฆ์เป็นที่เคารพเลื่อมใส ด้วยการถ่ายภาพระยะกลางและระยะไกลที่แสดงถึงความเคารพนับถือที่ชาวบ้านมีต่อพระสงฆ์ การใช้แสงจากเปลวเทียนทำให้ภาพของพระสงฆ์ดูสงบและมีสมาธิ รวมถึงการใช้แสงแบบ Low Key ที่ทำให้รู้สึกถึงความเยือกเย็นของพระสงฆ์ การตัดต่อในลักษณะที่ใกล้เคียงกับ Thematic Cut ทำให้ภาพของพระสงฆ์ในขณะทำพิธีกรรมดูศักดิ์สิทธิ์และขลังมากขึ้น ส่วนการใช้เพลงและดนตรีประกอบซึ่งเป็นเครื่องดนตรีไทยนั้นช่วยเสริมภาพพระสงฆ์ที่น่าเคารพเลื่อมใสได้เป็นอย่างดี

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “บางระจัน” โดยการวิเคราะห์จากจากโครงเรื่อง, ลักษณะตัวละคร, ความสัมพันธ์ของตัวละคร, เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์ ได้แสดงภาพของพระสงฆ์ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ภาพของพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งให้กับฆราวาส เมื่อเกิดปัญหาและความทุกข์ใจ
2. ภาพของพระสงฆ์ที่สงบสำรวม โดยแสดงกิริยาอาการที่เหมาะสม เครื่องครัดในวินัย เกิดเป็นภาพที่น่าเคารพเลื่อมใส

3. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชน เป็นผู้นำทางความคิดให้กับชาวบ้านในชุมชนรวมถึงดูแลให้ชาวบ้านในชุมชนมีความสุข

โดยตัวละครพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม โดยการให้บรรพชาแก่สามเณร, การเทศนาสั่งสอนและการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน โดยการประกอบศาสนพิธีต่างๆ, การปลุกเสกและแจกจ่ายวัตถุมงคล, การอนุญาตให้ใช้สถานที่ทำกิจกรรมต่างๆ, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและสร้างความสามัคคี, การสอดส่องดูแลทุกข์สุข, การเป็นที่พึ่งด้านขวัญ กำลังใจ, การให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต, การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ, การเป็นที่พึ่งแก่ผู้ประสบภัย

3. บทบาทในการช่วยเหลือราชการ โดยการสงเคราะห์ชุมชน, การให้ความร่วมมือด้านกิจการความมั่นคง

4.8 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “15 คำเดือน 11”

เรื่องย่อ

ที่ อ.โพธิพิสัย จ.หนองคาย มีปรากฏการณ์มหัศจรรย์เกิดขึ้นทุกปีในคืนวันออกพรรษา ได้แก่ ปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค ทุกๆ ปีจะมีผู้คนหลังไหลกันมาชมปรากฏการณ์นี้ หมอนรติ นายแพทย์หนุ่มประจำ รพ.หนองคาย ได้รวบรวมหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าลูกไฟที่ผุดขึ้นจากแม่น้ำโขง เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ หมอนรติมีคู่หมั้นชื่อ ครูอลิสซึ่งเป็นลูกสาวของหลวงพ่อโล่ หลวงพ่อโล่ได้รับเด็กกำพร้ามาเลี้ยงเป็นเหมือนน้องชายของอลิส ชื่อคาน โดยที่ครูอลิสไม่รู้ตัวว่าคานแอบรักตนมากกว่าพี่สาว ป้าอองเป็นคนเลี้ยงดูครูอลิสกับคาน ป้าอองมักจะมีอาการแปลกๆ ตามอย่างคนโบราณและมักจะได้ผลเสมอ คานเข้าไปเรียนต่อในกรุงเทพฯ นานๆ ครั้ง จึงจะกลับมาเยี่ยมบ้าน หลวงพ่อโล่จำพรรษาอยู่ที่วัดในฝั่งลาว เมื่อถึงช่วงใกล้ออกพรรษาหลวงพ่อกับพระลูกวัดจะเตรียมผลิตบั้งไฟพญานาค โดยมีคานเป็นคนดำลงไปวางที่ก้นแม่น้ำโขง คานรู้สึกไม่สบายใจเพราะไม่อยากหลอกหลวงคนอื่นๆ จึงบอกหลวงพ่อกับพี่สาว ทั้งสองมีปากเสียงกันเนื่องจากหลวงพ่อกอธที่คานพูดจาลบหลู่พญานาค

ครูใหญ่เป็นอีกคนที่เชื่อเรื่องบั้งไฟพญานาค และคอยกระแนะกระแหนหมอนรติซึ่งเคยเป็นลูกศิษย์ของตนมาก่อน คานเฝ้าดูความสัมพันธ์ของครูอลิสกับหมอนรติด้วยความน้อยใจ วันหนึ่งคานฝันว่าเห็นพญานาคตามพุทธประวัติ เมื่อตื่นขึ้นจึงถามครูอลิสว่าหากู้ว่ามีคนทำบั้งไฟจะโกรธไหม ครูอลิสบอกว่าโกรธมาก คานจึงยิ่งกังวลใจมากขึ้น ดร.สุรพลก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ต้องการพิสูจน์บั้งไฟพญานาคโดยเชื่อว่าบั้งไฟพญานาคเป็นฝีมือของมนุษย์ ครูใหญ่กลัวใจที่ความเชื่อดั้งเดิมของชาวหนองคายกำลังจะสูญหายไป หลวงพ่อกับพระลูกวัดลงมือทำไฟพญานาคโดยไม่มีคานมาช่วย การพิสูจน์ของดร.สุรพลไม่ประสบความสำเร็จ วันออกพรรษาใกล้เข้ามา ชาวบ้านพากันทำเรือไฟ คานกับหมอ นรติก็ไปช่วยทำด้วย หมอบอกกับคานว่ารู้เรื่องที่คุณแอบชอบครูอลิสแต่ไม่ได้ว่าอะไร คินั้นชาวบ้านเล่าเรื่องความลึกลับของถ้ำพญานาคและสะดือแม่น้ำโขงที่เชื่อกันว่าอยู่ตรงหนองคายพอดี

ดร.กรีซ นักประหลาดวิทยาได้ทำการพิสูจน์เรื่องลึกลับเกี่ยวกับรอยพญานาคและภาพถ่ายพญานาค เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นไม่สามารถอธิบายได้จึงทำให้ ดร. กรีซเชื่อว่าพญานาคน่าจะมีจริง หลวงพ่อไม่สบายฝันถึงเหตุการณ์ในอดีตที่มีชายคนหนึ่งเอาข้าวมาถวายที่ริมโขงเมื่อหลวงพ่อดำเนินตามไปก็เห็นไฟพญานาคอยู่ที่ริมน้ำและเห็นเป็นรอยพญานาคว่ายลงน้ำไป พระลูกวัดจึงมาตามคานไปดูอาการหลวงพ่อกับหมอนรติขอตามมาด้วย เมื่อมาถึงวัดบรรดาพระต้องเก็บอุปกรณ์ทำไฟพญานาคไปซ่อน คนขับเรือมาแอบดูแต่ก็ต้องเผ่นหนีเพราะเจองูตัวใหญ่ หลวงพ่อคุยกับคานถึงเรื่องความศรัทธา และไม่บังคับหากคานจะไม่ช่วย คนขับเรือกลับมาบอกปลัดว่าหลวงพ่อกับคานทำบั้งไฟพญานาคและอาสาพาไปดูแต่เมื่อไปถึงกลับไม่พบอะไร เครื่องมือวัดออกซิเจนของหมอถูกครูใหญ่เอาขี้หมูมาละเลงแต่หมอกลับไม่เอาเรื่อง ก่อนที่หมอจะออกจากโรงพยาบาลได้ทำไฟพญานาคที่เก็บมาจากวัดตกลงไปในอ่างน้ำ ครูอลิสและหมอได้เห็นบั้งไฟพุ่งขึ้นจากอ่างน้ำ ทั้งคู่จึงรู้ว่าบั้งไฟพญานาคเป็นฝีมือหลวงพ่อกับคาน เมื่อใกล้วันออกพรรษาหลวงพ่อดัดสินใจดำน้ำลงไปวางไฟพญานาคเอง และหลวงพ่อก็ตาย

วันออกพรรษามาถึง ผู้คนหลังไหลมามากกว่าทุกปี ตกตึ๊งบั้งไฟขึ้นช้ากว่าปกติและขึ้นเพียงไม่กี่ลูก คานบอกกับหมอว่าคงเป็นบั้งไฟที่หลวงพ่อกวางเอาไว้และคงจะมีเท่านั้น แต่แล้วปาฏิหาริย์ก็เกิดขึ้นเมื่อบั้งไฟจำนวนมากทยอยขึ้นมาเต็มท้องฟ้า ความศรัทธาและความเชื่อเรื่องบั้งไฟพญานาคจึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนหนองคายมาเป็นเวลานาน และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเพราะอะไรก็เป็นสิ่งที่ทุกคนจะจารึกไว้ในความทรงจำตลอดไป

4.8.1 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “15 ค่ำเดือน 11” จากโครงเรื่อง (Plot)

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์จากโครงเรื่องของภาพยนตร์เรื่อง “15 ค่ำเดือน 11” นั้น พบว่า ภาพตัวละครพระสงฆ์ในเรื่องได้แก่ “หลวงพ่อดิ่ง” และพระลูกวัดนั้นมีลักษณะที่ตลกขบขัน ขวนหัวเราะด้วยกริยาอาการอันไม่สำรวมของตัวละคร แต่ก็มีเจตนาดีต่อผู้อื่น และมีศรัทธาที่มั่นคงในพุทธศาสนา

โครงเรื่องหลักๆ ได้แสดงภาพของพระสงฆ์ที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง การทำบั้งไฟพญานาคจึงเป็นภารกิจหลักของหลวงพ่อดิ่งที่จะต้องทำทุกปี เมื่อคานปฏิเสฐที่จะช่วยหลวงพ่อดิ่งไป ความศรัทธาและความมุ่งหวังอย่างแรงกล้าจึงกลายเป็นความผิวดหวัง ภาพของหลวงพ่อดิ่งในช่วงต้นเรื่องนั้นจึงเป็นภาพของพระสงฆ์ที่ยึดมั่นถือมั่น ภาพยนตร์ได้ให้ความสำคัญกับภาพของหลวงพ่อดิ่งที่เป็นผู้ทำบั้งไฟพญานาคมากกว่าภาพของหลวงพ่อดิ่งในลักษณะของผู้สั่งสอนและอบรมชาวบ้าน หลวงพ่อดิ่งรู้ว่าการทำบั้งไฟพญานาคนั้นเป็นเรื่องที่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมืองจึงต้องหลบๆ ซ่อนๆ ปิดเป็นความลับ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ล้วนเป็นภาพของพระสงฆ์ที่ยังคงยึดติดกับเรื่องต่างๆ ไม่สามารถสงบจิตใจได้ แต่ในที่สุดเมื่อเรื่องราวดำเนินมาจนท้ายเรื่องก็พบว่าภาพของหลวงพ่อดิ่งเปลี่ยนแปลงไปเป็นพระสงฆ์ที่ปล่อยวางและเข้าใจถึงความเป็นไปต่างๆ และในฉากสุดท้ายนั้นเรื่องราวทั้งหมดก็ได้เปิดเผยว่า บั้งไฟที่ขึ้นจากแม่น้ำนั้น ไม่ใช่บั้งไฟที่หลวงพ่อดิ่งทำขึ้นแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าไม่อาจสรุปได้ว่าบั้งไฟนั้นเกิดจากอะไร แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นถึงพลังศรัทธาของหลวงพ่อดิ่งที่ตนกระทำ และทำให้คานเข้าใจหลวงพ่อดิ่งมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่ลักษณะของพระลูกวัดทั้งหลายนั้นไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด คือมีลักษณะของพระที่ไม่เคร่งครัดในวินัย และไม่สำรวม โดยภาพยนตร์ได้ให้ความสำคัญกับหน้าที่ในการเป็นผู้ผลิตบั้งไฟมากกว่าหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรมะ

จากการวิเคราะห์โครงเรื่องพบว่า ภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่ปรากฏนั้นเป็นภาพของพระสงฆ์ที่มีศรัทธามั่นคงในพุทธศาสนา มีความปรารถนาดีต่อฆราวาสโดยให้การช่วยเหลือในลักษณะต่างๆ แต่การกระทำไม่เหมาะสมและไม่มีความสงบสำรวม อย่างไรก็ตามก็พบว่าตัวละครมีการพัฒนาจากพระสงฆ์ที่ยึดมั่นถือมั่นในตอนต้น ไปสู่พระสงฆ์ที่ปล่อยวางได้ในตอนจบ

4.8.2 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “15คำ เดือน11” จากลักษณะของตัวละคร

ก. หลวงพ่อโล่

บุคลิกลักษณะ

ลักษณะของหลวงพ่อนั้นเป็นพระที่มีอายุประมาณ 60 ปี รูปร่างเตี้ย ท้วม กิริยาท่าทางกระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว ไม่ค่อยมีความสำรวมและมักทำอะไรที่ผิดแผก เช่น ปีนหน้าต่าง ดำน้ำ เป็นต้น พูดภาษาอีสาน เสียงดังฟังชัด น้ำเสียงแสดงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆอย่างชัดเจน เช่น เมื่อโกรธก็จะตะคอกด้วยเสียงดัง เมื่อสนุกสนานก็หัวเราะอย่างเต็มที่ การครองจีวรถูกต้องเหมาะสมตามโอกาส แต่ไม่เรียบร้อย

ลักษณะอีกประการของหลวงพ่อก็มีความโดดเด่นในภาพยนตร์ คือ ความศรัทธาและความเชื่อในเรื่องพญานาค จนเป็นเหตุให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างหลวงพ่อกับคาน โดยหลวงพ่อได้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสถานะของพระสงฆ์ เช่น การพูดจาประชดประชันคาน และการทรมานตนเองโดยการนั่งตากฝนเพื่อให้ไม่สบายเพราะอยากพบคาน ซึ่งการกระทำเช่นนี้ขัดต่อหลักการปฏิบัติตนของสมณเพศ โดยหลวงพ่อก็มีความประพฤติอันเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของคนทั่วไป ทำให้เสื่อมเสียจนดูเหมือนเป็นผู้ไม่มีศีล ดังเช่นที่ชาวบ้านบางคนเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อหลวงพ่อเมื่อรู้ระแคะระคายว่าหลวงพ่อกับคานคบกัน

บทสนทนาของตัวละคร

Dialogue ในส่วนของการใช้สรรพนามต่าง ๆ นั้น หลวงพ่อจะเรียกแทนตัวเองว่า “พ่อ” กับคฤหัสถ์ทั่วไปในยามที่อารมณ์ปกติ แต่เมื่อโกรธจะเรียกแทนตัวเองว่า “กู” ส่วนการใช้สรรพนามเรียกคู่สนทนานั้นก็แตกต่างอารมณ์เช่นเดียวกัน ถ้าอารมณ์ปกติก็จะใช้คำว่า “ลูก” หรือ “เอ็ง” “เจ้า” แต่เมื่อโกรธก็จะใช้คำว่า “มึง”

บทสนทนาของหลวงพ่อนั้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะของพระสงฆ์ที่แสดงอารมณ์ต่างๆออกมาทางคำพูดอย่างชัดเจน โดยไม่สำรวมวาจา เช่น เมื่ออยู่ในอารมณ์ดีใจก็จะพูดคุ้ยหยอกล้อกับคานด้วยถ้อยคำที่สนุกสนาน เช่น

หลวงพ่อกับ : ใต้...มาแล้วหรือ เป็นยังไงล่ะ ปีนี้เรียนจบหรือยัง วู้!ใส่กางเกงจ๊าบนะ

คาน : ผมขอคุยกับหลวงพ่อบ้างได้ไหมครับ

หลวงพ่อกับ : เรื่องเงินใช่ไหมล่ะ นาน...ถ้าเงินไม่หมดก็ไม่มา เป็นยังไงล่ะคนหนุ่มหี..หี..ใช้เงินเปลือง มันมีเรื่องใช้เยอะ ไม่เป็นไร

เมื่อหลวงพ่อกับเกิดอารมณ์โกรธและเสียใจ หลวงพ่อกับก็จะแสดงอารมณ์เหล่านั้นออกมาในลักษณะตัดพ้อต่อว่าคานอย่างชัดเจนบวกกับเสียงที่พร่าลั่น และการแสดงออกทางสีหน้าและแวตาค้างทำให้ภาพของหลวงพ่อกับดูไม่สงบและไม่สำรวมเท่าที่ควร เช่น

คาน : หลวงพ่อกับอ้างพระพุทธรูปเจ้านี้ ผมไปดีกว่า หลวงพ่อกับเคยได้ยินไหม เชื่อในสิ่งที่ทำ ทำในสิ่งที่เชื่อ ถ้าไม่มีบั้งไฟพญานาคนี้ คนเขาจะไหว้พระอยู่มัยหลวงพ่อกับ แล้วถ้ามีบั้งไฟพญานาคเยอะๆเต็มแม่น้ำล่ะคนเขาจะไหว้พระเยอะขึ้นหรือเปล่า

หลวงพ่อกับ : กรุงเทพฯสอนให้มึงเป็นคนแบบนี้หรือ วาจาก้าวร้าว หรือมึงจะให้พระแก่ๆนี้้อมึงหรือ ถ้าให้้อ กูจะกราบมึงเดี๋ยวนี

คำพูดของหลวงพ่อกับแสดงถึงความศรัทธาและความเชื่ออย่างแรงกล้า ในเรื่องพญานาค ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่หลวงพ่อกับทำบั้งไฟพญานาคเพื่อให้คนศรัทธาในศาสนา และหลวงพ่อกับก็มีความมั่นใจว่าสิ่งที่ตนนั้นเป็นสิ่งที่ดีงาม หลวงพ่อกับพยายามจะสั่งสอนคานผ่านทางความเชื่อเช่นนี้ โดยมุ่งหวังให้คานมีความศรัทธาในสิ่งที่กระทำลงไป เช่น

“โลกของพ่อกับ พ่อกับทิ้งนาคไปไม่ได้ พ่อกับจะให้เรื่องพญานาคเหลือแต่नियाยไม่ได้ ถ้าเราไม่ทำ คนมาดูไม่เห็นบั้งไฟพญานาคแล้วเขาจะติดยังไง พ่อกับทำเป็นพุทธรูปชา มันผิดด้วยหรือ ขอให้คนหนองคายขึ้นใจปีละครั้งเท่านั้นพ่อกับพอใจ แต่ก็ช่างเถอะ จะชั่วจะดีจะทุกข์จะสุข ต้องเลือกเองเพราะงานนี้เป็นงานที่ไม่มีใครจ้าง พ่อกับเองก็ไม่ใช่ผู้คุมเจ้า ความดีอยู่ในมือแท้ๆ เจ้าจะไปหาถึงชั้นฟ้าสวรรค์วิมานที่ไหน”

ถึงแม้ว่าหลวงพ่อกับจะมั่นใจว่าการทำบั้งไฟพญานาคเป็นสิ่งดีงาม แต่หลวงพ่อกับก็รู้ดีเช่นกันว่าเป็นเรื่องที่หมิ่นเหม่ต่อกฎหมาย ต้องปกปิดเป็นความลับ หลวงพ่อกับจึงต้องพูด

กำชับคานและพระอื่นๆให้ระมัดระวังตัว เช่น “เรื่องนี้ความลับ ให้ใครรู้ไม่ได้ เดี่ยวความลับแตก ที่วิเอาไปออกข่าว จะไม่พังหมดหรอก”

แต่ในท้ายที่สุดแล้วข้อความในจดหมายและคำพูดสั่งเสียของหลวงพ่อก็แสดงภาพพระสงฆ์ที่มีความสงบและมีความตั้งใจที่จะสั่งสอนให้คนทำความดี ถึงแม้คำพูดที่ใช้จะเป็นคำพูดที่เรียบง่าย ไม่ลึกซึ้ง แต่ก็ให้ความหมายที่ชัดเจน และจับใจผู้ฟัง เช่น “ขอให้แสงบั้งไฟพญานาคที่สุกกระจ่างแล้วพุ่งขึ้นไปดับบนฟากฟ้า ได้สอนให้เราตระหนักว่า ชีวิตเมื่อเกิดมาแล้วชาติหนึ่ง ถ้าจะมีความดีอันใดที่จะทำก็ควรเร่งทำก่อนที่ลูกบั้งไฟชีวิตของเราจะดับลง”

เมื่อพิจารณาจากบุคลิกลักษณะและบทสนทนาของตัวละครพบว่า ภาพของหลวงพ่โปลั้นเป็นพระที่ไม่สงบสำรวม เกิดเป็นภาพที่ตลกขบขัน ไม่เคร่งครัดในวินัย แสดงอารมณ์ต่างๆอย่างชัดเจน เจ้าอารมณ์ แต่ก็มีศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า มีความปรารถนาดีต่อฆราวาส และตั้งใจที่จะสั่งสอนให้เป็นคนดี

ข. พระลูกวัด

บุคลิกลักษณะ

สำหรับลักษณะของพระลูกวัดนั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นพระที่อยู่ในวัยกลางคนถึงวัยชรา อายุประมาณ 35-50 ปี รูปร่างผอมใกล้เคียงกัน เว้นแต่พระรูปหนึ่งที่มีความผิดปกติทางร่างกายคือ มีรูปร่างเตี้ยมากจนแคระ ซึ่งทำให้กริยาท่าทางของพระรูปนี้ดูไม่น่าเคารพเลื่อมใสเท่าที่ควร บวกกับพฤติกรรมต่างๆของพระองค์ด้วย ที่มักจะทำท่าทางตลกๆทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เช่น เหยียบขี้หมา โผล่หัวขึ้นมาตรงระเบียบ เป็นต้น สำหรับพระรูปอื่นๆนั้นก็มึกริยาท่าทางที่ไม่สำรวมเช่นกัน เช่น ทำเดินลับๆล่อๆค้อยๆองอาการสะดุ้งเมื่อเจอหมอนรติ รวมถึงการยกคิ้วหลิวตา ส่งสัญญาณให้กัน การกู่ร้องตะโกนเรียกกัน การวิ่งลนลานเพื่อช้อนลูกบั้งไฟและอุปกรณ์ในการทำบั้งไฟ ส่วนภาษาที่ใช้เป็นภาษาอีสาน น้ำเสียงดังชัดเจน เมื่อสนุกรสนานก็หัวเราะกันอย่างครื้นเครง เมื่อตื่นตกใจก็พูดจาติดขัด การครองจีวรถูกต้องแต่ไม่เรียบร้อย

โดยภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์นั้นแสดงภาพของพระสงฆ์ที่ตลกขบขัน ทั้งด้วยกริยาอาการและคำพูด จากในภาพยนตร์นั้นพบว่าในแต่ละฉากนั้นมักจะแสดงภาพของ

พระที่กำลังผลิตบั้งไฟ หรือฉากที่พูดคุยเกี่ยวกับเรื่องบั้งไฟแทบทั้งสิ้น และไม่ปรากฏฉาก สวดมนต์หรือนั่งสมาธิปฏิบัติธรรมแต่อย่างใด ภาพของบรรดาพระสงฆ์ทั้งหลายจึงดูไม่น่า เคารพเลื่อมใสเท่าที่ควร และในบางครั้งยังทำตัวเหมือนเป็นเพื่อนเล่นกับคาน โดยการ พูดจาหยอกล้อ และแสดงกริยาอาการต่างๆดูน่าตลกขบขัน ส่วนในกรณีของการทำบั้ง ไฟนั้น บรรดาพระลูกวัดก็รู้ดีว่าเป็นเรื่องที่ต้องปิดเป็นความลับ ดังนั้นหลายๆ ฉากใน ภาพยนตร์นั้นจะพบว่าพระทั้งหลายต้องคอยหลบๆ ซ่อนๆ อยู่เสมอ โดยกริยาท่าทางที่ กระทำนั้นดูลึกลับลึกลน เหมือนกับคนที่ปกปิดความผิดของตนเอาไว้ จนเกิดอาการตื่นเต้น จนควบคุมสติไว้ไม่ได้ เช่นตอนที่พระรูปหนึ่งตกใจกลัวว่าหมอนรติจะเห็นลูกบั้งไฟที่ซ่อน เอาไว้ จนถึงกับมือไม้สั่นจุกไม่ขีดไฟไม่ติด และยังมีกริชขีบตาเพื่อส่งสัญญาณให้พระ รูปอื่นรู้ตัว หรือแม้กระทั่งสะบัดจีวรเพื่อบังไม่ให้หมอนรติเห็นลูกบั้งไฟที่ซ่อนเอาไว้

บทสนทนาของตัวละคร

Dialogue ในส่วนของบทสนทนาและคำพูดของบรรดาพระลูกวัดนั้นล้วนแสดงให้เห็นแต่เรื่องทางโลก ถึงแม้จะพูดเรื่องการทำบั้งไฟพญานาคแต่ก็เป็นการพูดในเรื่องการ ผลิตบั้งไฟมากกว่าที่พูดถึงความศรัทธาหรือพุทธบูชา เช่น

พระ1 : เดียวๆปีนี้หลวงพ่อบอกว่าจะลดองงานให้ยิ่งใหญ่กว่าเก่า เพิ่มจำนวน บั้งไฟให้เยอะกว่าเก่า กลัวว่าจะทำไม่ทันนั้นล่ะ เพราะว่าคณงานของเราน้อยลงทุกปีๆ

พระ2 : ไม่ต้องเป็นห่วงฝ่ายผมหรอกน่า กลัวแต่พวกไปวางไข่นั้นแหละจะไม่ทัน

นอกจากนั้นบทสนทนาต่างๆในเรื่องยังมุ่งเน้นให้ภาพของพระลูกวัดดูตลกขบขัน และแสดงถึงความไม่สำรวมวาจาอย่างชัดเจน โดยพูดจาหยอกล้อคานอย่างสนุกสนาน เช่น “ตัดผมทรงนี้มีแฟนแล้วมั้งนี่” “ผมทรงน้อเมริกกันแท้” และฉากที่พระแคะระเดินไป เหยียบขี้หมาก็สะดุ้งและอุทานขึ้นว่า “เฮ้ย!ขี้” พร้อมกับทำหน้าเหยเก บทสนทนาต่างๆ เหล่านี้ทำให้ภาพของพระสงฆ์ดูน่าตลกขบขันเนื่องมาจากกริยาท่าทางและพฤติกรรมที่คน ธรรมดาไม่ถึงว่าจะเป็นพฤติกรรมของพระสงฆ์ จึงทำให้ภาพความเป็นพระสงฆ์ผู้ทรงศีลที่ ควรเคารพเลื่อมใสถูกละเลยไปในที่สุด

เมื่อพิจารณาจากบุคลิกลักษณะและบทสนทนาของตัวละคร พบว่าภาพของพระ ลูกวัดนั้นเป็นภาพของพระสงฆ์ที่ไม่สงบสำรวม จนเกิดเป็นภาพที่ตลกขบขัน ไม่ได้มุ่งเน้น

ให้เห็นถึงการศึกษปฏิบัติธรรม แต่กลับให้ความสนใจไปที่การผลิตบั้งไฟพญานาคเป็นหลัก แต่ก็มีความปรารถนาดีต่อฆราวาสทั่วไป

4.8.3 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในเรื่อง “15ค่ำเดือน11” จากความสัมพันธ์ของตัวละคร

ก. หลวงพ่อโล่

ความสัมพันธ์ของหลวงพ่โล่ที่มีต่อพระลูกวัดนั้นเป็นไปในลักษณะของผู้ที่คอยดูแลปกครองพระอื่นๆ และเป็นผู้นำในการทำบั้งไฟพญานาค หลวงพ่อจึงเป็นที่ปรึกษาให้กับพระรูปอื่นๆเมื่อเกิดปัญหาต่างๆโดยเฉพาะเรื่องการทำบั้งไฟพญานาค โดยหลวงพ่มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการตัดสินใจทุกอย่าง นอกจากนั้นหลวงพ่อยังคอยอบรมสั่งสอนพระลูกวัดในหลักธรรมต่างๆ เช่น เรื่องการทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทน

ความสัมพันธ์ของหลวงพ่กับฆราวาส โดยเฉพาะคานัน เป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันโดยหลวงพ่อบรมเลี้ยงดูให้ความรักและเอาใจใส่คานันตั้งแต่เด็กจนโตทำหน้าที่เปรียบเสมือนพ่อแท้ๆของคานัน แต่ภาพยนตร์ไม่ได้ให้ความสำคัญกับภาพความเป็นผู้ปกครองของหลวงพ่เท่าใดนัก แต่มุ่งเน้นไปที่ลักษณะของความสัมพันธ์ที่ต่างฝ่ายต่างมีความสำคัญต่อกันมากกว่า นั่นก็คือ ในขณะที่หลวงพ่เป็นผู้เลี้ยงดูคานันมาตั้งแต่เด็กถือเป็นผู้มีพระคุณแต่คานันก็เปรียบเสมือนคนสำคัญที่ช่วยให้ภารกิจของหลวงพ่ลุล่วงมาโดยตลอด

ส่วนฆราวาสคนอื่นๆนั้นก็ให้ความเคารพนับถือหลวงพ่ในฐานะญาติผู้ใหญ่ มากกว่าการเคารพผู้ทรงศีล เห็นได้จากการพูดคุยด้วยที่ทำเป็นปกติเช่นเดียวกับการคุยกับคนทั่วๆไปโดยไม่มีมาระมัดระวังคำพูดให้มีความสุภาพและเหมาะสม ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากกิริยาและคำพูดที่ไม่ลำรวมของหลวงพ่อนั่นเอง

สำหรับคำพูดของตัวละครอื่นที่พูดถึงหลวงพ่อนั้นก็ช่วยเสริมภาพของพระสงฆ์ที่มีความศรัทธาในเรื่องพญานาคให้มีความชัดเจนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคำรำลือของชาวบ้านว่าหลวงพ่เคยเห็นพญานาค และคำพูดของกำนัน “ไอ้เครื่องจับพญานาคี่ดีเดี๋ยนะ ถ้าแม่เจ้ายังอยู่ไม่มีทางได้ติดที่นี่ ยิ่งหลวงพ่ พ่อกแก ไม่มีทางใช้มัยป่า”

นอกจากนั้นยังมีคำพูดในเชิงสัพยอกของตัวละครอื่นเมื่อพูดถึงหลวงพ่อกับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความเคารพนับถือที่ชาวบ้านมีต่อหลวงพ่อนั้นเป็นไปในลักษณะ เช่น เด็กเคารพผู้ใหญ่ ไม่ใช่ คดหัดสัดกับบรรพชิต จึงสามารถนำมาพูดล้อเลียนได้ เช่น

อลิส : หมอออย่าเพิ่งพูดอะไรร้ายๆตอนนี้ได้ไหม

หมอนรติ : เฮ้ย! เมื่อก็ผมขมนะ ผมหมายความว่าหลวงพ่อกะแอกังเคมี

และยิ่งไปกว่านั้นเมื่อชาวบ้านรู้ระแคะระคายว่าหลวงพ่อกับเป็นผู้ทำบั้งไฟพญานาค คำพูดที่พูดถึงก็แสดงถึงความไม่เคารพอีกต่อไป เช่น “จริงๆครับปลัด ผมเห็นกับตา2ตาเลยครับ หลวงพ่อโล่พ่อครูอลิสนี่เป็นคนทำบั้งไฟพญานาค แน่นอนเลยครับ ไม่มีผิดเพี้ยนครับ สงสัยมานานแล้ว พระอะไรก็ไม่รู้ เต็มลมถึงอากาศดำน้ำ ไม่มีที่ไหนทำกันอย่างงี้หรอกครับ”

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครแล้วพบว่า หลวงพ่อโล่เป็นที่เคารพนับถือของพระลูกวัด โดยหลวงพ่อกับเป็นผู้อบรมสั่งสอนทั้งเรื่องทางโลกเช่น เรื่องการทำบั้งไฟ และเรื่องทางธรรมเช่น เรื่องของความศรัทธา ส่วนความสัมพันธ์ต่อฆราวาสนั้นหลวงพ่อบริยายเปรียบเสมือนผู้ปกครองที่คอยดูแล อบรมสั่งสอนคาน ในขณะที่เดียวกันหลวงพ่อกับต้องพึ่งพาอาศัยคานด้วยเช่นกัน ส่วนตัวละครอื่นๆนั้นให้ความเคารพหลวงพ่อกับเสมือนญาติผู้ใหญ่ ที่สามารถพูดจาหยอกล้อได้

ข. พระลูกวัด

ความสัมพันธ์ของพระลูกวัดที่มีต่อหลวงพ่อกับนั้น เป็นไปในลักษณะของการเคารพนับถือตามที่พระลูกวัดพึงกระทำต่อเจ้าอาวาส โดยพระลูกวัดนั้นจะยึดเอาหลวงพ่อกับเป็นผู้นำในเรื่องของการทำบั้งไฟ เมื่อมีปัญหาใดๆจึงมักจะปรึกษาหลวงพ่อกับ

ส่วนความสัมพันธ์ที่มีต่อฆราวาสทั่วไปนั้นพบว่า บรรดาพระลูกวัดไม่ได้ให้ความช่วยเหลือ หรืออนุเคราะห์ตัวละครอื่นๆให้เห็นอย่างเด่นชัด แต่กลับทำตัวเหมือนเป็นเพื่อนที่คอยแนะนำและเป็นทีปรึกษาให้กับคาน ซึ่งตัวละครอื่นๆที่เป็นฆราวาสก็ไม่ได้แสดงท่าทางที่เคารพนับถือพระลูกวัดเท่าใดนัก เนื่องจากมีการพูดจาหยอกล้ออย่างสนุกสนาน

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครพบว่าพระลูกวัดนั้น ไม่มีความสำคัญ ในการให้ความช่วยเหลือตัวละครอื่นๆแต่อย่างใด เป็นเพียงแค่ผู้ที่คอยปลอบโยนและให้ กำลังใจตัวละครอื่นๆ ทั้งหลวงพ่อกับและคาน โดยที่ตัวละครอื่นๆก็ไม่ได้แสดงว่าเคารพนับ ถือพระลูกวัดทั้งหลายเช่นกัน

4.8.4 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “15ค่ำเดือน11”จากเทคนิค ต่างๆในภาพยนตร์

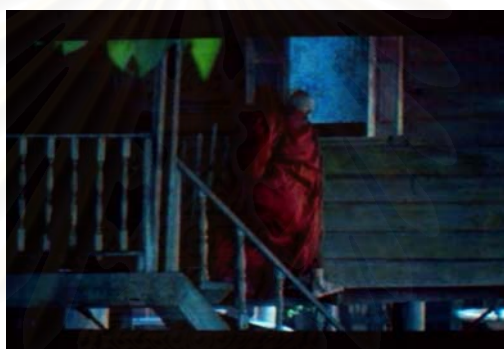
การใช้มุมกล้องและ Shot

- มุมกล้อง การใช้มุมกล้องในภาพยนตร์เรื่อง “15ค่ำเดือน11” มักจะใช้มุมกล้อง Point of View ภาพที่ปรากฏจะมีลักษณะที่คล้ายกับผู้ชมกำลังเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ ส่วนระดับของมุมกล้องเมื่อจับภาพพระสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นหลวงพ่อกับหรือ พระลูกวัด จะมีทั้ง ภาพมุมต่ำ (Low Angle) ภาพมุมสูง (High Angle) และภาพระดับสายตา (Eye Level Angle) โดยการใช้ภาพมุมนั้นทำให้เกิดความรู้สึกน่าเคารพเลื่อมใส อันเนื่องมาจาก กริยาท่าทางที่เหมาะสมของพระสงฆ์ ส่วนการใช้ภาพระดับสายตา (Eye Level Angle) นั้นทำให้เกิดความรู้สึกที่ใกล้ชิดและเป็นกันเองมักจะใช้ในฉากต่างๆไป และฉากที่เน้นถึงความตลกขบขันของพระสงฆ์ ส่วนการใช้ภาพมุมสูง (High Angle) นั้นจะใช้ในฉากที่ หลวงพ่อกับไม่สบายและนอนอยู่ท่ามกลางพระรูปอื่นๆ

-Shot การใช้ Shot ต่างๆในภาพยนตร์นั้น โดยส่วนใหญ่จะใช้ Long Shot และ Medium Shot เพื่อให้เห็นบรรยากาศและอากัปกริยาต่างๆของหลวงพ่อกับและพระอื่นๆได้ อย่างชัดเจนดังเช่นรูปที่19, รูปที่20 และรูปที่21 ซึ่งกริยาอาการส่วนใหญ่นั้นก็เป็นกริยา อาการที่ไม่สำรวม ซึ่งการใช้ภาพ Long Shot นั้นทำให้เห็นภาพอันไม่สำรวมของพระสงฆ์ และสร้างความตลกขบขัน ส่วนการใช้ภาพ Close Up นั้นก็มีส่วนช่วยเน้นให้เห็นสีหน้า และแววตาของพระสงฆ์ ช่วยเน้นอารมณ์ต่างๆให้ชัดเจนมากขึ้น เช่น ความกังวล ความ โกรธ รวมไปถึงภาพตลกๆเช่น การขยิบตาให้กัน และการ Close Upเท้าที่เหยียบชี้หมา

แสงและสีของภาพ

การจัดแสงโดยทั่วไปมีลักษณะที่สมจริง มีความเป็นธรรมชาติ ฉากในโบสถ์จะใช้แสงของเปลวเทียน ทำให้เกิดแสงสลัวภาพที่ออกมาดูอบอุ่น และช่วยให้เกิดความรู้สึกสงบเยือกเย็นทั้งที่พฤติกรรมของพระสงฆ์ในฉากนั้นๆไม่เหมาะสม เช่น การชะมัทเหม็นทำบังไฟพญานาค แต่การจัดแสงทำให้ภาพนั้นดูไม่ขัดสายตาจนเกินไป ส่วนฉากอื่นๆนอกโบสถ์โดยเฉพาะฉากของหลวงพ่อนั้นก็จะเป็นแสงสลัวในลักษณะของแสงตอนเช้าตรู่และตอนเย็น ทำให้บรรยากาศโดยรวมของภาพยนตร์นั้นดูสงบเยือกเย็น ชุ่มชื้นจิตใจ และช่วยลดความขัดแย้งในจิตใจของคนดูที่รู้สึกต่อพฤติกรรมอันไม่สำรวมของหลวงพ่อก็ได้

รูปที่19 แสดงภาพหลวงพ่อโล่พยายามเป็นหน้าต่าง

รูปที่20 แสดงท่าทางหลบๆซ่อนๆของพระลูกวัด

รูปที่21 พระแคะไผ่ล่อหัวจากระเบียง

การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษ

ความโดดเด่นของการตัดต่อที่ช่วยเน้นอารมณ์และความรู้สึกของหลวงพ่อนั้นอยู่ที่ฉากที่หลวงพ่อดัดสินใจไปวางลูกบังไฟ เป็นการตัดต่อแบบ Compilation cut โดยเป็นการตัดต่อให้เห็นภาพหลายๆ Shot ซึ่งไม่ได้มีความต่อเนื่องกันทางด้านเรื่องราว แต่นำมาเรียงต่อกันเพื่อแสดงด้านอารมณ์ความรู้สึกต่อสถานที่, ระยะเวลา หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ขึ้นกับตัวละคร โดยเป็นการนำภาพเหตุการณ์ในอดีตต่างๆในความทรงจำของหลวงพ่อกับ เช่น ภาพลูกบั้งไฟริมแม่น้ำโขงในอดีต, ภาพที่หลวงพ่อกอนหัวให้คานเมื่อตอนเด็กๆ, ภาพหลวงพ่อกับคานอยู่บนเรือเตรียมดำน้ำไปวางบั้งไฟ เมื่อนำภาพเหล่านี้มาร้อยเรียงต่อกันทำให้คนดูได้รับรู้ถึงความรักความผูกพันของหลวงพ่อกับคานและความเสียสละของหลวงพ่อกับคาน ซึ่งเป็นฉากสำคัญที่ทำให้ความคับข้องใจของคนดูที่มีต่อพฤติกรรมอันไม่สำรวมของหลวงพ่อก็คคลี่คลายลง

การใช้เพลงและดนตรีประกอบ

การใช้ดนตรีประกอบในภาพยนตร์นั้นจะใช้ดนตรีที่มีท่วงทำนองพลิ้วไหว เยือกเย็น โดยเน้นที่เสียงซอทำให้เกิดความรู้สึกสงบ ซึ่งจะใช้ในฉากที่เน้นอารมณ์และความรู้สึกของหลวงพ่อกับคาน เช่น ฉากที่หลวงพ่อกับคานนั่งเรือไปวางลูกบั้งไฟ โดยเฉพาะในฉากสุดท้ายที่ใช้เสียงดนตรีประกอบกับเสียงอ่านจดหมายของหลวงพ่อกับคานที่สอนให้คนทำความดี และภาพบั้งไฟพญานาคที่ขึ้นจากแม่น้ำ ภาพผู้คนที่ให้รอยยิ้มและความยินดี ทำให้คำสอนของหลวงพ่อกับคานซึ่งและน่าประทับใจ ทำให้เกิดความประทับใจในตัวหลวงพ่อกับคานโดยไม่ต้องปรากฏภาพหลวงพ่อกับคานในฉากนั้นแต่อย่างใด ส่วนการใช้ดนตรีประกอบในฉากของพระลูกวัดนั้นก็ช่วยเสริมอารมณ์สนุกสนานบวกริยาทำทางของพระทำให้ภาพที่ออกมาดูน่าตลกขบขันมากยิ่งขึ้น

เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์นั้นล้วนแสดงภาพของพระสงฆ์ที่ไม่สำรวม แสดงอารมณ์ต่างๆอย่างชัดเจน เกิดเป็นภาพที่ตลกขบขันจนดูไม่เหมาะสม โดยการใช้ภาพพระะยะกลางและระยะไกลที่แสดงให้เห็นท่าทางที่ตลกขบขันของพระสงฆ์ การจัดแสงที่ใกล้เคียงกับธรรมชาติทำให้ดูสมจริงมากขึ้นและแสดงภาพของพระสงฆ์ที่ยังคงเป็นปุถุชนธรรมดาไม่มีบุญบารมีหรืออิทธิปาฏิหาริย์ใดๆ ส่วนการตัดต่อนั้นก็ทำให้เห็นภาพของพระสงฆ์ที่มีความศรัทธา การใช้เพลงและดนตรีประกอบมีส่วนช่วยให้ภาพของพระสงฆ์ดูตลกขบขัน แต่ในบางฉากก็ทำให้เกิดความซาบซึ้งประทับใจในตัวพระสงฆ์

จากการวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “15 ค่ำเดือน 11” โดยการวิเคราะห์จากโครงเรื่อง, ลักษณะตัวละคร, ความสัมพันธ์ของตัวละคร, เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์ แสดงให้เห็นภาพของพระสงฆ์ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ภาพของพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือและเป็นที่ยึดให้กับฆราวาส เมื่อเกิดปัญหาและความทุกข์
ใจ

2. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้ปกครองดูแลฆราวาส เปรียบเสมือนพ่อแม่ โดยให้การเลี้ยงดู
และอบรมสั่งสอนฆราวาสให้เป็นคนดี

3. ภาพของพระสงฆ์ที่ไม่สงบสำรวม โดยแสดงกิริยาอาการที่ไม่เหมาะสม เกิดเป็นภาพที่
ไม่น่าเคารพเลื่อมใส

โดยตัวละครพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม โดยการเทศนาสั่งสอนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน โดยการประกอบศาสนพิธีต่างๆ, การให้ที่พักอาศัย,
, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, การสอดส่องดูแลทุกข์สุข, การเป็นที่พึ่งด้านขวัญ กำลังใจ, การให้
คำปรึกษาปัญหาชีวิต,

3. บทบาทในการช่วยเหลือราชการ โดยการอบรมราษฎรให้เป็นพลเมืองดี

4.9 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “ หลบผีผีไม่หลบ ”

เรื่องย่อ

ณ ที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีกลุ่มนักศึกษาเดินทางมาหาสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องผีส่ง
อาจารย์ บังเอิญรถบัสที่นั่งมาเกิดเสีย จึงอาศัยรถชาวบ้านเข้าไปในหมู่บ้าน นักศึกษาทั้ง 6 คน กับ
อาจารย์สำอองจำเป็นจะต้องค้างที่หมู่บ้าน ทั้งหมดจึงไปค้างที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน วันรุ่งขึ้นอาจารย์
สำอองให้ปุณเด็กรับใช้ของผู้ใหญ่พาเดินชมหมู่บ้าน และพบว่าทุกๆบ้านจะมีหุ่นแขวนไว้หน้าบ้าน
ปุณอธิบายว่าเขาไว้ป้องกันผีปอบ อาจารย์สำอองได้เจอกับวาณีหลานสาวคนสวยของยายม้วนที่
ชาวบ้านร่ำลือว่าเป็นปอบ อาจารย์อยากทำความรู้จักกับวาณีให้มากขึ้นจึงตกลงกับนักศึกษาว่า
จะใช้สถานที่ในหมู่บ้านในการถ่ายหนัง มีชาวบ้านมาตามผู้ใหญ่บ้านให้ไปดูชาวบ้านที่โดนผีเข้า
พวกนักศึกษากับอาจารย์จึงขอตามไปดูที่บ้านอาจารย์กู่และอาจารย์กบ และได้เห็นอิทธิฤทธิ์ของ
อาจารย์ในการไล่ผี พวกนักศึกษาให้ปุณพามาดูสถานที่ถ่ายหนังซึ่งน่ากลัวมากเหมาะกับการถ่าย

ทำ เป็นเวลาเดียวกับที่นักศึกษาอีกกลุ่ม ในการควบคุมของอาจารย์ทุนจากสถาบันเดียวกันก็ บังเอิญหลงทางมาที่หมู่บ้านนี้เช่นกัน เมื่อทั้งสองกลุ่มมาเจอกันต่างดีอกดีใจเว้นเสียแต่เอ็ดกับญา ห้วนนำกลุ่มทั้งสองที่มีปัญหากันตลอด ตกตึก อาจารย์ล่าอางหาที่สงบเพื่อกางเต็นท์จึงตั้งใจจะ ไปแถวๆบ้านของวาณี และได้เห็นลูกไฟประหลาดพุ่งเข้าไปในจวนตกใจสลับไป

ทีมของญาลงมือถ่ายภาพกันที่บ้านร้าง ในขณะที่ทีมของเอ็ดพากันไปถ่ายพิธีสักยันต์ที่ บ้านอาจารย์กู่ เหตุการณ์แปลกๆเริ่มเกิดขึ้นเนื่องจากเครื่องมือจับผีส่งเสียงดังเมื่อยาม้วนเดิน ผ่านและภาพของยาม้วนในกล้องวิดีโอกลายเป็นผี ญากับเอ็ดมีปากเสียงกันเนื่องจากกลุ่มของ เอ็ดไปพิสูจน์ผีที่บ้านร้างซึ่งญากำลังใช้ถ่ายหนังอยู่ พวกของเอ็ดจึงกลับไประหว่างทางกลับเจอผี ปลอมซึ่งเป็นพวกของญาแก่งลหลอก แต่กลับมีผีจริงๆโผล่มาร่วมด้วยทั้งหมดจึงวิ่งหนีกันกระเจิง รุ่งเช้าอาจารย์ทุนและนักศึกษามาหาอาจารย์กู่เพื่อขอให้ปราบผี ส่วนที่วัดกลุ่มของญากับอาจารย์ ล่าอางได้มาคุยกับหลวงพ่อดู หลวงพ่อได้เทศน์สั่งสอนและบอกว่าไม่ขอยุ่งเกี่ยวกับเรื่องผีเพราะ ตั้งใจจะปฏิบัติธรรมอย่างเดียว คืนนั้นในพิธีปราบผีอาจารย์กู่เสียชีวิตยาม้วนปีบคอตาย ส่วนอาจารย์ล่าอางเสียอกเสียใจที่รู้ว่าวาณีเป็นผีปอบ จึงกินเหล้าจนเมามาปรับทุกข์กับผู้ใหญ่ กลุ่มนักศึกษาที่ไปดูพิธีปราบผีวิ่งมาขอความช่วยเหลือที่บ้านผู้ใหญ่ เมื่อไปถึงก็พบว่าอาจารย์ ล่าอางไปพบรูปถ่ายหน้าศพของผู้ใหญ่และเมีย ความจริงปรากฏว่าผู้ใหญ่และเมียได้ตายไปแล้ว อาจารย์กับนักศึกษาจึงวิ่งมาหาหลวงพ่อดูจึงได้รู้ว่าคนในหมู่บ้านทั้งหมดได้ตายไปแล้ว เนื่องจาก เกิดอาเพศในหมู่บ้านเกิดการไหลตาย หลังจากนั้นไม่นานก็มีน้ำป่าไหลท่วมบ้านเรือนผู้คนจมน้ำ ตายกันหมด วิญญาณไม่ยอมไปผุดไปเกิดรอคอยผลบุญที่จะมีคนอุทิศไปให้ ทันใดนั้นหลวงพ่อก็ แสดงอิทธิฤทธิ์หมุนคอไปรอบๆและบอกว่าตนเองก็เป็นหนึ่งในพวกที่ตายไปแล้วเหมือนกัน ทุกคน วิ่งหนีแยกย้ายไปคนละทิศละทาง พวกผีตามมาหลอกหลอน จนในที่สุดทั้งหมดวิ่งไปที่รถบัสและ รีบขับออกจากหมู่บ้าน แต่พวกผีก็ยังตามมาหลอกอย่างไม่ลดละ สุดท้ายต้องทิ้งรถแล้ววิ่งหนีเอา ตัวรอด หลังจากนั้นเมื่อทุกคนกลับกรุงเทพฯ จึงนิมนต์พระมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณใน หมู่บ้าน

4.9.1 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “หลบผีผีไม่หลบ” จากโครง เรื่อง (Plot)

จากโครงเรื่องของภาพยนตร์เรื่อง “หลบผีผีไม่หลบ” นั้นแสดงภาพของพระสงฆ์ที่หลอกหลวง และสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น ด้วยท่าทางที่ไม่เหมาะสม

เมื่อพิจารณาจากโครงเรื่องแล้วจะเห็นได้ว่า ตัวละคร “หลวงพ่อกวน” นั้น ถึงแม้จะมีสภาพของผู้ทรงศีลที่เฝื่อนในการปฏิบัติธรรมในตอนแรก แต่ในท้ายที่สุดแล้วภาพเหล่านั้นก็เป็นเพียงภาพลวง เพราะแท้ที่จริงหลวงพ่อกวนก็เป็นวิญญาณที่มาหลอกหลอนพวกนักศึกษา เช่นเดียวกับวิญญาณของคนในหมู่บ้านนั่นเอง ซึ่งการตายของหลวงพ่อกวนนั้นเป็นการตายในขณะที่ยังดำรงตนเป็นสมณะอยู่ จึงสมควรที่จะเป็นผู้มีสติ และไม่ยึดติดกับสิ่งใด เมื่อตายไปก็ควรจะสงบและไปสู่สุคติมากกว่าที่จะมาหลอกหลอนเพื่อสร้างความหวาดกลัวให้ผู้อื่น ขณะที่พวกนักศึกษามองให้หลวงพ่อกวนเป็นที่พึ่ง แต่สิ่งที่หลวงพ่อกวนช่วยได้คือ ช่วยอธิบายเรื่องราวต่างๆ ให้ฟังเท่านั้น และยังแสดงตัวเป็นผีหลอกพวกนักศึกษาเสียเอง และยังแสดงอาการชอบใจที่ได้เห็นความหวาดกลัวและความตกใจของพวกนักศึกษา จึงอาจกล่าวได้ว่าภาพของหลวงพ่อกวน เมื่อพูดถึงหลักธรรมต่างๆ ก็ดูน่าเชื่อถือแต่ตนเองกลับไม่สามารถปฏิบัติได้จึงทำให้ภาพวิญญาณของหลวงพ่อกวนที่ออกมาหลอกหลอนในตอนท้ายนั้น ลบภาพความน่าเชื่อถือในตอนที่ตั้งสอนพวกนักศึกษาออกไปจนหมด

เมื่อพิจารณาจากโครงเรื่องแล้ว พบว่าภาพของหลวงพ่อกวนนั้นมีลักษณะของพระสงฆ์ที่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น และไม่ได้ให้ความช่วยเหลือฆราวาส แต่กลับใช้สถานะความเป็นพระมาหลอกหลอนให้เกิดความน่าเชื่อถือ และอาศัยความสงบสำรวมทำให้ผู้อื่นไว้ใจแล้วจึงแสดงตนเป็นผีหลอกหลอนให้ผู้อื่นหวาดกลัว

4.9.2 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในเรื่อง “หลบผีผีไม่หลบ” จากลักษณะตัวละคร

ก. หลวงพ่อกวน

บุคลิกลักษณะ

ลักษณะของหลวงพ่อกวนนั้นเป็นพระที่อยู่ในวัยชรา อายุประมาณ 60 ปี รูปร่างเตี้ยท้วม ทรนทาทางในตอนแรกดูสำรวม มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส เวลาพูดมักจะยิ้มอยู่เสมอ และดูมีลึกลับคมคายในตลอดเวลา การพูดจาจะใช้เสียงที่ดังฟังชัด น้ำเสียงมีเมตตา แต่เมื่อแสดงตนว่าเป็นวิญญาณ หลวงพ่อกวนก็ได้หลอกหลอนพวกนักศึกษาด้วยการหมุนศีรษะไปรอบๆ และหัวเราะชอบใจด้วยเสียงดัง แสดงถึงความพึงพอใจที่ได้ทำให้ผู้คนหวาดกลัว ส่วนการครองจีวรนั้นมีความประณีตเรียบร้อยและถูกต้องเหมาะสม

บทสนทนาของตัวละคร

Dialogue ในส่วนของบทสนทนาของตัวละคร รวมไปถึงการใช้สรรพนามของ หลวงพ่อนั้นเป็นไปตามธรรมเนียมทั่วไป คือ เรียกแทนตัวเองว่า “อาตมา” และเรียก ฆราวาสว่า “โยม” บทสนทนาโดยส่วนใหญ่จะแสดงถึงความเคารพที่พวกนักศึกษามีต่อ หลวงพ่อและยึดหลวงพ่อเป็นที่พึ่ง ในขณะที่หลวงพ่อกลับไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้ มากนัก สิ่งที่ทำได้อีกก็เพียงแค่ให้พรและสั่งสอนให้ยึดหลักธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น

หลวงพ่อ : พระธรรม พระสงฆ์ เป็นหลักและที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนิกชน ทั้งหลายที่จะยึดถือเอาไปปฏิบัติเพื่อเป็นความสุขทางใจและกายตามแต่ที่จะประพฤติ ปฏิบัติได้มากได้น้อยนะโยม เรื่องภูตผีวิญญูณอาตมาจะไม่ยุ่งเกี่ยว เพราะตั้งใจจะปฏิบัติ วิปัสสนา

อาจารย์ : ถ้าอย่างนั้นพวกเราคงจะไม่รบกวนหลวงพ่อละครับ แต่ก็อยากจะขอ พรไว้เป็นสิริมงคลเพื่อกันเหนียวครับหลวงพ่อ

นอกจากนั้นยังมีคำพูดติดปากที่หลวงพ่อก็มักจะพูดยั่วเย้า และทิ้งไว้ให้คิดเป็น ปริศนาจนทำให้พวกนักศึกษามึนงงไม่สบายใจ นั่นก็คือ “จงเชื่อในสิ่งที่เห็นแล้วจะให้เห็นในสิ่ง ที่เชื่อ” ซึ่งคำพูดนั้นนอกจากจะไม่ให้ความกระจ่างกับพวกนักศึกษาล้วแล้วยังแสดงให้เห็นถึง ความมีอารมณ์ขันของหลวงพ่อกอีกด้วย

คำพูดที่แสดงให้เห็นว่าหลวงพ่อมีความเข้าใจในหลักธรรมต่างๆ แต่ไม่สามารถ ปฏิบัติได้นั้นก็คือ ตอนที่หลวงพ่อบอกให้พวกนักศึกษามีความเข้าใจในเรื่องเคราะห์กรรมที่ เกิดขึ้นกับชาวบ้าน ดังนี้ “หมู่บ้านนี้มันเหมือนถูกซ้ำกรรมซัดนะโยม ที่แรกก็เกิดอาเพศ วิปริต นอนหลับอยู่ดีๆก็ปลุกไม่ตื่น ไหลตายกันเป็นเบือทั้งชายหญิง ลูกเล็กเด็กแดง คน เฒ่าคนแก่ แต่มันก็เป็นเรื่องของกรรม ไม่ว่าจะคนหรือสัตว์มีกรรมกันทั้งนั้นไม่ว่ากรรมเก่า กรรมใหม่ มันเชื่อมโยงกันเป็นวัฏสงสาร เกิดแก่เจ็บตาย”

การหลอกหลอนของหลวงพ่อนั้น มีจุดประสงค์ให้ชาวบ้านเกิดความหวาดกลัว และหลวงพ่อก็พึงพอใจที่ได้เห็นอาการหวาดกลัว เพราะเห็นได้ว่า เมื่อหลวงพ่อแสดง อิทธิฤทธิ์ด้วยการหมุนศีร์ษะไปรอบๆแล้วนั้น หลวงพ่อก็ตู่ว่า “อาตมาก็ยังเอาตัวไม่รอด

เดียมเดียม” พร้อมทั้งหัวเราะชอบใจเสียงดัง แสดงถึงเจตนาที่จะสร้างความหวาดกลัวให้กับผู้อื่นนั่นเอง

เมื่อพิจารณาจากบุคลิกลักษณะและบทสนทนาของตัวละครพบว่า ภาพของหลวงพ่อนั้นเป็นพระที่มีความสงบสำรวม สามารถอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เชื่อฟังได้ แต่ในขณะเดียวกันก็แสดงภาพของพระสงฆ์ที่แสดงความพึงพอใจที่ได้เห็นชาวบ้านแตกตื่นหวาดกลัว

4.9.3 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในเรื่อง “หลบผีไม่หลบ” จากความสัมพันธ์ของตัวละคร

ก. หลวงพ่อ

ความสัมพันธ์ของหลวงพ่อนี้มีต่อนักศึกษาและอาจารย์นั้น พบว่าพวกนักศึกษาและอาจารย์คาดหวังว่าจะยึดเอาหลวงพ่อนั้นเป็นที่พึ่งในยามเดือดร้อนเห็นได้จากการที่พวกนักศึกษาขอพรจากหลวงพ่อเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเนื่องมาจากความกลัวภูตผีปีศาจในหมู่บ้าน

หลังจากนั้นในครั้งต่อมาหลวงพ่อก็ได้พูดสั่งสอนพวกนักศึกษาและยังเน้นย้ำให้ยึดถือในพระธรรมและพระสงฆ์เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ แต่ในท้ายที่สุดหลวงพ่อกลับปฏิเสธที่จะช่วยเหลือในการปราบภูตผีโดยอ้างว่าตั้งใจจะปฏิบัติวิปัสสนาเท่านั้น โดยทั้งสองครั้งที่หลวงพ่อก็ได้พูดคุยกับนักศึกษานั้นหลวงพ่อก็จะทิ้งถ้อยคำที่เป็นปริศนาเอาไว้ให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ จึงอาจกล่าวได้ว่านอกจากที่หลวงพ่อกับปฏิเสธการช่วยเหลือแล้วยังทำให้นักศึกษาเกิดความไม่สบายใจอีกด้วย เมื่อหลวงพ่อแสดงตนเป็นผีหลอกพวกนักศึกษา จึงถือได้ว่าจากความสัมพันธ์ในลักษณะของที่พึ่งกลับเปลี่ยนเป็นฝ่ายตรงข้ามที่มุ่งทำร้ายให้เดือดร้อน เมื่อพวกนักศึกษาและอาจารย์รู้ว่าหลวงพ่อก็คือผี ความเคารพไว้ใจที่จะยึดหลวงพ่อนั้นเป็นที่พึ่งก็หมดไป เป็นเหตุให้นักศึกษาและอาจารย์เกิดความสับสนและหวาดกลัวไม่รู้ว่าหันไปพึ่งใคร ดังคำพูดของอาจารย์ที่ว่า “แล้วกูจะเชื่อใครละเนี่ย”

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครแล้วพบว่าภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏนั้น ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือตัวละครอื่นๆ ให้เห็นอย่างชัดเจน และยังสร้างความเดือดร้อน

ให้กับผู้อื่นอีกด้วย ในขณะที่ตัวละครอื่นๆให้ความเคารพนับถือหวังจะยึดหลวงพ่เป็นที่พึ่ง แต่กลับต้องผิดหวังในที่สุด เพราะหลวงพ่กลายเป็นฝ่ายตรงข้ามที่มุ่งทำร้าย และหลอกหลอน

4.9.4 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “หลบผีผีไม่หลบ” จากเทคนิคต่างๆในภาพยนตร์

การใช้มุมกล้องและ Shot

- มุมกล้อง ส่วนใหญ่ในฉากที่หลวงพ่ปรากฏจะเป็นภาพระดับสายตา (Eye Level Angle) มีบางฉากที่ใช้ภาพมุมสูง (High Angle) เพื่อแสดงให้เห็นความเคารพของพวกนักศึกษาที่มีต่อหลวงพ่ เช่นฉากที่พวกนักศึกษาใส่บาตรกับหลวงพ่

- Shot การใช้ Shot ต่างในฉากที่หลวงพ่ปรากฏ จะเป็นภาพ Medium Shot และ Long Shot เช่น ฉากใส่บาตร ฉากที่พวกนักศึกษามาปรึกษาหลวงพ่ ภาพที่ออกมาแสดงให้เห็นถึงกริยาอาการของพวกนักศึกษาที่มีความเคารพนับถือหลวงพ่ ดังเช่นรูปที่ 22 ส่วนฉากที่ต้องการเน้นสีหน้าและอารมณ์ของหลวงพ่ ก็จะใช้การ Close Up เพื่อให้ได้ภาพระยะใกล้ เห็นใบหน้าที่ยิ้มแย้มอย่างมีเลศนัย เป็นเชิงยั่วเย้า เมื่อถึงฉากที่หลวงพ่หมุนศีรษะไปรอบๆนั้นก็จะใช้ภาพ Medium Shot เพื่อให้เห็นทั้งส่วนของใบหน้าและลำตัว เพื่อเพิ่มความน่ากลัวให้กับท่าทางของหลวงพ่ดังเช่นรูปที่ 23

แสงและสีของภาพ

การจัดแสงในฉากของหลวงพ่อนั้นจะเป็นแสงธรรมชาติ ฉากตอนกลางวัน เช่นฉากที่บิดบาศก็จะเป็นแสงที่ดูอบอุ่น สว่างไสว มีการจับภาพให้เห็นแสงที่ส่องเข้ามาทางด้านหลังของหลวงพ่ในฉากที่หลวงพ่สั่งสอนหลักธรรมะให้พวกนักศึกษาทำให้ภาพของหลวงพ่ขณะนั้นดูน่าเชื่อถือดังเช่นรูปที่ 22 ส่วนฉากในตอนกลางคืนก็จะเป็นแสงสลัวแบบ Low Key เพื่อให้บรรยากาศดูน่าสะพรึงกลัว

รูปที่ 22 หลวงพ่อเทศน์สั่งสอน

รูปที่ 23 หลวงพ่อหมุนคอกหลอกนักศึกษา

การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษ

การตัดต่อโดยทั่วไปจะใช้การ Continuity cutting เพื่อให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และในฉากที่หลวงพ่อกำลังอธิบายเรื่องราวในหมู่บ้านจะใช้การ Cross-cutting ตัดภาพสลับไปมาระหว่างภาพหลวงพ่ที่เล่าเรื่องด้วยสีหน้าเยือกเย็นให้กับพวกนักศึกษาฟัง และภาพพวกนักศึกษาอีกกลุ่มที่กำลังวิ่งหนีผีด้วยอาการหวาดกลัว ส่วนการใช้เทคนิคพิเศษนั้นมีการใช้เทคนิคทางคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ภาพหลวงพ่ขณะที่ยมุนศิระหะมีความสมจริงและน่ากลัว

การใช้เพลงและดนตรีประกอบ

สำหรับการใช้เพลงและดนตรีประกอบ ในฉากที่หลวงพ่ทิ้งคำพูดไว้เป็นปริศนานั้น เสียงดนตรีจะให้ความรู้สึที่น่าพิศวง ชวนติดตาม ส่วนฉากที่พวกนักศึกษาเห็นหลวงพ่หมุนศิระหะนั้นเสียงดนตรีจะฟังดูวังเวง น่ากลัว เพื่อให้สอดคล้องกับบรรยากาศขณะนั้น นอกเหนือไปจากนั้นในบางฉากที่ต้องการให้รู้สึกถึงความสงบภายในวัดมีการใช้เสียงกลองเพลในวัดมาประกอบ

เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์ได้แสดงภาพของพระสงฆ์ที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น โดยการใช้นาฬิกาพระยะใกล้ และเทคนิคพิเศษที่แสดงภาพหลวงพ่หมุนคอกหลอกพวกนักศึกษา โดยเน้นให้เกิดภาพที่น่าหวาดกลัว เมื่อพวกนักศึกษาวิ่งหนีจึงเกิดภาพที่ตลกขบขัน การใช้แสงในลักษณะสมจริงช่วยสร้างบรรยากาศที่น่าหวาดกลัว การใช้เพลงและดนตรีประกอบช่วยเพิ่มความน่ากลัวให้กับหลวงพ่

จากการวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “หลบผีผีไม่หลบ” โดยวิเคราะห์จากโครงเรื่อง, ลักษณะตัวละคร, ความสัมพันธ์ของตัวละคร, เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์ แสดงภาพของพระสงฆ์ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ภาพของพระสงฆ์ที่สงบ สบาย โดยแสดงกิริยาที่เหมาะสม ทำให้เกิดภาพที่น่าเคารพ เลื่อมใส
2. ภาพของพระสงฆ์ที่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเกิดความทุกข์ใจและสร้างความเสื่อมเสียต่อสถาบันสงฆ์

โดยตัวละครพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม โดยการเทศนาสั่งสอนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง
2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน โดยการเป็นที่พึ่งด้านขวัญ กำลังใจ, การให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต

4.10 การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “มหาอุตม์”

เรื่องย่อ

ทองคำและขจรเป็นเพื่อนรักกันและได้ร่วมรบกับศัตรูในสงคราม ขจรถูกยิงได้รับบาดเจ็บ ส่วนทองคำรอดจากสงครามมาได้โดยทิ้งขจรไว้กลางหมู่ศัตรูโดยไม่ได้ตั้งใจ หลังจากนั้นทองคำบวชเป็นพระและได้อุปถัมภ์เลี้ยงดูเด็กกำพร้าจากสงครามชื่อว่า เจตน์ หลวงพ่อทองคำได้ตัดสินใจสอนวิชาคาถามหาอุตม์และสัจยันต์ให้เจตน์โดยกำชับให้ใช้ในทางที่ถูกต้อง เจตน์เติบโตมาพร้อมกับเพื่อนรุ่นน้องชื่อชัย ที่มักจะโดนเด็กอื่นๆกลั่นแกล้ง เจตน์จึงต้องคอยปกป้องชัยมาตั้งแต่เด็กจนโต เมื่อโตขึ้นทั้งสองออกมาอาศัยที่พลัดด้วยกัน ชัยทำงานขับแท็กซี่ ส่วนเจตน์ทำงานในสนามยิงปืนและได้พบกับรัตน ทั้งสองมีปากเสียงกันเนื่องจากรัตนทำปิ่นลับใส่เจตน์แต่ด้วยคาถามหาอุตม์เจตน์จึงไม่เป็นอะไร

หลวงพ่อก็ได้ถ่ายทอดวิชามหาอุตม์คงกระพันซึ่งเป็นวิชาชั้นสูงสุดให้กับเจตน์ ส่วนชัยนั้นต้องคอยหลบเลี่ยงจากพวกเคนซึ่งเป็นนักเลงค้ายาที่มาชักชวนให้ไปร่วมงานด้วย เจตน์สั่งห้าม

ไม่ให้ช่วยทำงานผิดกฎหมายอย่างเด็ดขาด และได้ลอบเข้าไปในตึกร้างที่พวกเคนใช้เป็นที่พัก พวกเคนจับตัวเจตน์ไว้ได้ แต่สารวัตรมณฑลได้นำกำลังตำรวจมาล้อมจับพอดี เจตน์จึงหนีรอดมาได้ สารวัตรมณฑลเป็นคู่รักของรัตนแต่ด้วยภารกิจที่ต้องติดตามคดี จึงไม่ค่อยมีเวลาพบกัน ขจรกลายเป็นพ่อค้ายาเสพติดรายใหญ่และผู้ค้าอาวุธสงครามโดยมีสมุนมือขวาคือเมธา เมธากำชับให้เคนระวังพวกตำรวจให้ดี หลวงพ่อสังฆรณ์ว่ากำลังจะเกิดเรื่องไม่ดีขึ้นจึงสักยันต์มหาอุตม์ชั้นสุดท้ายให้เจตน์และกำชับให้ทำจิตใจให้สงบนิ่ง มีสมาธิ เจตน์และรัตนได้พบกันที่ผับเนื่องจากรัตนเป็นเพื่อนของกุกโกแปนสาวของชัย รัตนพูดจาบลบหลู่เรื่องสักยันต์ ทำให้เจตน์ไม่พอใจ บังเอิญกับที่สารวัตรมณฑลมาสืบเรื่องยาเสพติดที่ผับพอดีและจับเมธากับพวกไว้ได้ ขจรปรากฏกายขึ้นและยิงปืนใส่สารวัตรมณฑล เจตน์มาขวางเอาไว้ก่อน ขจรหนีไปได้ราวกับหายตัวสร้างความประหลาดใจให้กับตำรวจอย่างมาก เจตน์ฝันถึงเหตุการณ์ในวันนั้นและสังหรณ์ใจว่าขจรจะไม่ใช่คนธรรมดาซึ่งความจริงแล้วขจรก็มีคาถามหาอุตม์เช่นกันและตั้งใจจะมาล้างแค้นหลวงพ่อทองคำ

เจตน์ถูกพวกเคนลอบทำร้ายและนำร่างไปทิ้งน้ำ ชัยมาเห็นเหตุการณ์จึงตามไปช่วย หลวงพ่อได้ทำพิธีต่ออายุให้กับเจตน์ รัตนเริ่มรู้สึกดี ๆ กับเจตน์มากขึ้น ส่วนเจตน์เมื่อสำเร็จวิชามหาอุตม์ชั้นสุดท้ายหลวงพ่อบอกให้เจตน์มีศรัทธาและรักษาสัจจะ สารวัตรเข้าจับกุมเมธาในข้อหาขายเสพติด ขจรโมโหมากเริ่มลงมือแก้แค้นด้วยการฆ่าคนบริสุทธิ์เพื่อให้หลวงพ่อทองคำปรากฏตัว หลวงพ่อทองคำมาพบขจรและขอโอกาสกรรมทุกอย่าง แต่ความแค้นของขจรไม่อาจดับลงได้ง่าย หลวงพ่อทองคำถูกยิงเสียชีวิตในที่สุด ขจรวางระเบิดอนุสาวรีย์และขู่ให้ตำรวจปล่อยตัวเมธา สารวัตรมณฑลจึงตัดสินใจเข้าจับกุมแต่ต้องเจอกับพลังของขจร เจตน์ตามมาช่วยพวกตำรวจ ขจรจึงได้รู้ว่าเจตน์มีวิชามหาอุตม์และเป็นลูกศิษย์หลวงพ่อทองคำ ทั้งคู่สู้กันอย่างสูสี ชัยตามมาช่วยเจตน์ที่เป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำจึงโดนขจรทำร้าย ขณะที่เมธาก็เสียท่าโดนสารวัตรมณฑลยิงตาย ความแค้นของขจรถึงขีดสุด รัตนตามมายังที่เกิดเหตุและตัดสินใจยิงขจร ปืนเข้าทะลุอกแต่ขจรไม่เป็นไร เสียงหลวงพ่อทองคำมาเตือนสติขจรให้หยุดแต่ขจรไม่เชื่อยันต์มหาอุตม์ที่ร่างกายของขจรค่อยๆ เลือนหายไป และในที่สุดเจตน์กับสารวัตรมณฑลก็ช่วยกันสังหารขจรได้ด้วยการจับตัวขจรไปกระแทกกับเหล็กแหลมจนเสียชีวิตและจุดไฟเผา ขจรตกตึกลงมาตาย เหตุการณ์ทุกอย่างจึงจบลง

4.10.1 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “มหาอุตม์” จากโครงเรื่อง (Plot)

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์โครงเรื่อง พบว่าภาพของตัวละคร “หลวงพ่อทองคำ” ในภาพยนตร์เรื่อง “มหาอุตม์” นั้น เป็นภาพของพระสงฆ์ที่มีวิชา คาถาอาคมต่างๆ ภาพของหลวงพ่อทองคำจึงเป็นภาพของพระสงฆ์ที่ดูดุดัน น่าเกรงขามเนื่องจากอิทธิปาฏิหาริย์จากวิชาที่มี

ภาพยนตร์ได้แสดงให้เห็นความขัดแย้งในจิตใจของหลวงพ่อดังแต่เปิดเรื่อง โดยแสดงให้เห็นถึงสาเหตุที่หลวงพ่อดังต้องมาบวชเนื่องจากความรู้สึกผิดในจิตใจ ทำให้ภาพของหลวงพ่อดังนั้นไม่มีความสงบเท่าที่ควร เมื่อหลวงพ่อดังถ่ายทอดวิชามหาอุตม์ให้กับเจตน์ก็ยิ่งทำให้หลวงพ่อดังมีความกังวลใจมากยิ่งขึ้น โดยสาเหตุที่หลวงพ่อดังถ่ายทอดวิชาให้เจตน์นั้นก็เพื่อใช้ป้องกันตนเองและเพื่อปราบขจร

ภาพของหลวงพ่อดังจึงเป็นพระสงฆ์ที่มีความน่าเกรงขามในความเป็นผู้มีวิชาอาคม มากกว่าลักษณะของพระสงฆ์ที่น่าเคารพ นับถือจากคุณธรรมและความมีเมตตา เพราะถึงแม้ว่าหลวงพ่อดังจะย้ำเตือนให้เจตน์ยึดมั่นในศีลธรรม รวมไปถึงพูดตักเตือนขจรให้กลับตัวกลับใจ แต่ว่าคำสั่งสอนต่างๆของหลวงพ่อดังก็ไม่ได้สัมฤทธิ์ผลทุกครั้งไป เพราะขจรไม่สนใจคำพูดของหลวงพ่อดังแต่เพียงอย่างเดียวและยังพูดจากร้าวร้าว ดูถูกหลวงพ่อดังอีกด้วย แต่สิ่งที่ปราบขจรลงได้กลับเป็นคาถามหาอุตม์ที่หลวงพ่อดังถ่ายทอดให้กับเจตน์

ถึงแม้ว่าหลวงพ่อดังจะมีวิชาอาคม คงกระพันชาตรี แต่ในที่สุดแล้ววิชามหาอุตม์คงกระพันของหลวงพ่อดังก็ไม่สามารถรักษาชีวิตของหลวงพ่อดังไว้ได้ ซึ่งเกี่ยวกับการกระทำและคำพูดของหลวงพ่อดังที่เคยบอกเจตน์ไว้ว่า “ใครที่มีวิชานี้จะอยู่คงกระพัน มีเมตตาตามหานิยม..” แต่หลวงพ่อดังก็ต้องจบชีวิตลงเนื่องจากผลกรรมที่ทำไว้กับขจรนั่นเอง และเมื่อหลวงพ่อดังเสียชีวิตลงแล้วก็ยังมีสิ่งอัศจรรย์เกิดขึ้นกับศพหลวงพ่อดัง นั่นก็คือ มีบางสิ่งเคลื่อนที่ไปมาภายใต้ผิวหนังของหลวงพ่อดัง ซึ่งตอกย้ำให้รู้สึกถึงความลึกลับของวิชาไสยศาสตร์ของหลวงพ่อดังได้เป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาจากโครงเรื่องพบว่าภาพของหลวงพ่อทองคำเป็นภาพของพระสงฆ์ที่ลึกลับ น่ากลัวและมีวิชาไสยศาสตร์ ยังไม่สามารถสงบระงับจิตใจได้เต็มที่เนื่องจากความรู้สึกผิดในจิตใจ แต่ก็มีความปรารถนาดีและมีเมตตาต่อฆราวาสโดยการให้ความช่วยเหลือและเป็นพี่เลี้ยงเมื่อฆราวาสเดือดร้อน

4.10.2 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง "มหาอุตม์" จากลักษณะตัวละคร

ก. หลวงพ่อทองคำ

บุคลิกลักษณะ

หลวงพ่ทองคำอยู่ในวัยกลางคน อายุประมาณ 45-50 ปี รูปร่างสูงใหญ่บึกบึน ผิวคล้ำ ตามร่างกายมีลายสักยันต์ หน้าตาเคร่งขรึม ดุดัน ดูลึกลับ แววดาเด็ดเดี่ยว พูดเสียงดังฟังชัดน้ำเสียงมีอำนาจน่าเกรงขาม การครองจีวรถูกต้องเหมาะสมแต่ไม่เรียบร้อยเท่าที่ควร กริยาท่าทางกระฉับกระฉ่ง การเคลื่อนไหวดูมีพลัง เมื่อหลวงพ่อใช้วิชาที่มีไม่ว่าจะเป็นการตรวจดวงชะตา ดูอนาคต หรือวิชามหาอุตม์ สีหน้าและแววตาของหลวงพ่อจะดูเคร่งเครียดเป็นอย่างมาก แสดงถึงความกังวลใจ แต่เมื่อหลวงพ่อรู้ว่ากำลังจะต้องตาย กลับสงบสติอารมณ์ได้เป็นอย่างดี และมีสีหน้าเรียบเฉยไม่บ่งบอกถึงความหวาดกลัวใดๆ บทบาทส่วนใหญ่ของหลวงพ่ทองคำเน้นไปที่การถ่ายทอดวิชามหาอุตม์ให้กับเจตน์ ด้วยวิธีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การสักยันต์ รวมถึงการประกอบพิธีกรรมอื่นๆ เช่น การทำพิธีต่อชีวิต การดูดวงชะตา ลักษณะเหล่านี้ล้วนทำให้ภาพของหลวงพ่ทองคำมีลักษณะที่น่าเกรงขามและดูขลังมากยิ่งขึ้น

บทสนทนาของตัวละคร

Dialogue บทสนทนาของหลวงพ่อโดยส่วนใหญ่จะเป็นการสนทนายระหว่างหลวงพ่อกับเจตน์และชัย ซึ่งจะเป็นคำพูดที่แสดงถึงความใกล้ชิด โดยใช้สรรพนาม “กู-มึง” และ “เอ็ง-ข้า” และคำพูดที่ใช้สั่งสอนก็เป็นคำพูดที่ตรงไปตรงมา เช่น “มึงจะตอบกูได้หรือยัง ที่พวกมึงยกพวกตีกัน มึงมีปัญหาอะไร หา... หรือว่ามึงอยากจะเป็นนักเลง ที่กูสอนมึงอยู่ทุกวันมึงจำได้บ้างไหม หรือว่ามึงอยากจะเป็นก๊วยข้างถนน ไ้เจตน์มึงตอบกูมา” แสดงให้เห็นถึงความดูและความเฉียบขาดของหลวงพ่อ

ถึงแม้ว่าหลวงพ่อจะมีวิชาอาคมแต่หลวงพ่อก็ใช้วิชานั้นในทางที่ถูกที่ควร และหลวงพ่อได้ย้ำเตือนเจตน์ให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรม ซึ่งคำพูดของหลวงพ่อนั้นก็เป็นทั้งคำเตือนและคำสั่งสอนไปในตัวด้วย เช่น “...ตำราเวทย์มนต์คาถาไสยศาสตร์มีทั้งพุทธคุณและอิทธิคุณ ใครที่มีวิชานี้จะอยู่ยงคงกระพัน มีเมตตามหานิยม มันเป็นวิชาของชาย

ชาตรี ใครที่อยากจะเรียนวิชานี้จะต้องไม่ไปเกาะกระแสรานผู้อื่น มีของดีอยู่กับตัวอย่าเที่ยวไปอวดอ้างกับใคร...”

“เจตน์ ชีวิตคนเราไม่ต่างกัน ไม่นานก็ดับลง ใครทำกรรมอันใดไว้ย่อมได้รับผลกรรมนั้น สำหรับเอ็งข้าอยากให้อุทิศศรัทธาในสิ่งที่เอ็งมี และรักษาสัจจะที่ให้ไว้กับข้า

คำพูดเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของหลวงพ่อกับความต้องการให้เจตน์นำวิชามหาอุทม์ที่ได้รับถ่ายทอดจากตนไปใช้ในทางที่ถูกต้องเหมาะสมและต้องการให้เจตน์ประพฤติตนอยู่ในศีลในธรรม และเป็นคนดี

ในขณะที่หลวงพ่อกำลังสอนและตักเตือนให้เจตน์ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ตั้งมั่นในความดี แต่หลวงพ่อกลับไม่อธิบายสาเหตุที่เจตน์จะต้องมีวิชามหาอุทม์ รวมถึงสาเหตุของเรื่องวุ่นวายต่างๆที่เกิดขึ้นกับเจตน์ให้ฟัง ซึ่งคำพูดในลักษณะนี้ก็มีส่วนเน้นย้ำความลึกซึ้งและความน่าเกรงขามในตัวหลวงพ่อกับให้เด่นชัดมากขึ้น เช่น

หลวงพ่อก : ทุกอย่างในโลกต้องมีวันเสื่อมสลาย การฝึกฝนทำให้เอ็งแกร่งขึ้นก็จริง แต่การ รักษาไว้เนิ่นสี มันยาก

เจตน์ : หลวงพ่อกหมายถึง...

หลวงพ่อก: เอ็งทำตามที่เขาบอกหรือปล่า

เจตน์ : ทำครับหลวงพ่อก

หลวงพ่อก: เมื่อถึงเวลาที่เอ็งพร้อม เอ็งก็จะรู้ เอ็งจะได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับมัน

ส่วนลักษณะบทสนทนาของหลวงพ่อกับขจรนั้นก็เป็นการตักเตือนเพื่อจะชี้ทางสว่างให้ขจร คำสรรพนามที่หลวงพ่อกใช้กับขจรจึงเป็นไปตามธรรมเนียมทั่วๆไป คือ “อาตมา-โยม” หลวงพ่อกต้องอดทนต่อคำพูดถากถางและก้าวร้าวของขจร และคำพูดของหลวงพ่อกแสดงถึงความเข้าใจในความเินไปต่างๆ และความไม่ยึดติดกับสิ่งใด ซึ่งเป็นหลักธรรมในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ เช่น

ขจร: ถึงขนาดต้องใช้ผ้าเหลืองพรางตัวเลยหรือ..หึ..หึ.. คิดหรือว่าโกนหัวแล้ว เอาผ้าเหลืองมาคลุม มันจะช่วยล้างมือที่เปื้อนเลือดในอดีตได้

หลวงพ่อก็คงต้องเป็นไปตามกรรม เหตุการณ์ที่ผ่านมาอาจแก้ไขได้ อาตมาไม่อยากให้โยมยึดติดกับอดีต อย่าให้มันเป็นตัวกำหนดให้โยมต้องกระทำเช่นนี้

จากการพิจารณาบุคลิกลักษณะและบทรสนทนาของตัวละคร แสดงภาพของพระสงฆ์ที่ ดูลึกลับ ดูด้น น่าเกรงขาม แต่ก็มีความสงบสำรวม และมีอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ เนื่องจากวิชาอาคม แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยึดมั่นในศีลธรรม และมีความตั้งใจดีในการที่จะช่วยเหลือผู้อื่น

4.10.3 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “มหาอุตม์” จากความสัมพันธ์ของตัวละคร

ก. หลวงพ่อทองคำ

ความสัมพันธ์ของหลวงพ่อกำกับตัวละครที่เป็นฆราวาสนั้น จะเป็นลักษณะของการเป็นที่พึ่งและคอยช่วยเหลือตัวละครอื่นๆ โดยเฉพาะเจตน์ซึ่งเป็นพระเอก โดยหลวงพ่อก็คงเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูเจตน์ อบรมสั่งสอน รวมถึงการถ่ายทอดวิชามหาอุตม์ให้เจตน์ และช่วยชีวิตเจตน์เอาไว้ ซึ่งเจตน์และชยันนี้ให้ความเคารพและเชื่อฟัง เนื่องจากหลวงพ่อก็คงปกครองเด็กวัดด้วยความเข้มงวดจึงมีลักษณะที่ดูด้นและเฉียบขาด เห็นได้จาก เมื่อเจตน์มีเรื่องชกต่อยกับเด็กวัดคนอื่น หลวงพ่อก็คงโทษเจตน์ด้วยการตีทัณฑ์

ในส่วนของคำพูดที่ตัวละครอื่นพูดถึงหลวงพ่อก็คงนั้นก็แสดงถึงความเกรงกลัว และเคารพ เช่นตอนที่เจตน์ถามชยันเรื่องที่พวกเคนติดต่อชยันให้ไปขายยาเสพติด

เจตน์ : นี่ไอ้ชยัน แล้วเอ็งไปขายให้มันหรือเปล่า

ชยัน : เปล่าพี่ ถ้าผมไปขาย หลวงพ่อเอาตายเลย

แม้แต่กับขจรซึ่งมีความแค้นต่อหลวงพ่อก็คง หลวงพ่อก็คงก็ไม่ได้ไปตักเตือนด้วยความหวังดี โดยใช้ชีวิตของตนเข้าแลกอย่างไม่เกรงกลัว และถึงแม้จะตายไปแล้วหลวงพ่อก็คงก็ยังมาเตือนสติขจรอีกครั้งในวาระสุดท้ายของชีวิตขจร เพื่อให้หยุดการกระทำอันเลวร้าย และให้โยมรับความจริง ในขณะที่ขจรไม่มีที่ท่าเชื่อฟังในคำสอนของหลวงพ่อก็คง โดยแสดง

กิริยาหลบหลู่และก้าวร้าว จึงมีทั้งตัวละครที่เคารพนับถือหลวงพ่อกับและไม่เคารพ อย่างไรก็ตามหลวงพ่อก็มีความปรารถนาดีที่จะช่วยเหลือทุกคน

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ของตัวละครพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลวงพ่อกับเจตน์และชัยนั้น หลวงพ่อเปรียบเสมือนผู้ปกครองที่คอยสั่งสอนอบรมทั้งคู่ จึงมีความห่วงใยและผูกพันคอยช่วยเหลือทั้งคู่อยู่เสมอ ในขณะที่เจตน์และชัยนั้นก็ให้ความเคารพนับถือ และเกรงกลัวหลวงพ่อ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างหลวงพ่อกับขจรนั้นหลวงพ่อก็ได้โอบอ้อมอารีกับเรื่องราวในอดีต และปรารถนาดีที่จะให้ขจรยุติความแค้นลง ในขณะที่ขจรกลับไม่ยอมรับความปรารถนาดีของหลวงพ่อและแสดงความอาฆาตจนวาระสุดท้าย

4.10.4 การวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่อง “มหาอุตม์” จากเทคนิคต่างๆ ในภาพยนตร์

การใช้มุมกล้องและ Shot

- มุมกล้อง การใช้มุมกล้องส่วนใหญ่ในภาพยนตร์เรื่อง “มหาอุตม์” นั้นจะเป็นมุมกล้องระดับสายตา (Eye Level Angle) เมื่อจับภาพหลวงพ่อกองค้ำ จึงทำให้เห็นการแสดงอารมณ์เคร่งเครียด ดูด้น ออกทางสีหน้าและแววตาได้อย่างชัดเจน มีบางฉากที่ใช้ภาพมุมต่ำ (Low Angle) ทำให้ภาพของหลวงพ่อกองค้ำดูยิ่งใหญ่ มีพลัง เช่นฉากที่เจตน์นำพานมาไหว้หลวงพ่อเพื่อขอเรียนวิชามหาอุตม์ และตอนที่หลวงพ่อช่วยรักษาเจตน์จากอาการบาดเจ็บ และตอนที่หลวงพ่อสอนวิชามหาอุตม์ขั้นสุดท้ายให้กับเจตน์ การใช้ภาพมุมต่ำบวกกับการจัดแสงในฉากนั้นๆ ทำให้ภาพที่ออกมาดูน่าเกรงขาม นอกจากนี้ยังมี การใช้ภาพมุมสูง (High Angle) ในฉากที่หลวงพ่อกองค้ำเสียชีวิตซึ่งทำให้เห็นถึงจุดจบของหลวงพ่อดังเช่นรูปที่ 26

- Shot การใช้ Shot ต่างๆ ในภาพยนตร์เรื่อง “มหาอุตม์” นั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็น Long Shot และ Medium Shot เพื่อให้เห็นเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นและเห็นกริยาอาการของหลวงพ่อกองค้ำได้อย่างชัดเจน เช่น ฉากที่หลวงพ่อกองค้ำให้เจตน์ ดั่งเช่นรูปที่ 25 รวมทั้งภาพบรรยากาศที่ดูศักดิ์สิทธิ์และมีความขลัง ส่วนฉากที่ต้องการเน้นไปที่อารมณ์ของหลวงพ่อนั้นจะใช้การ CloseUp ที่ใบหน้าของหลวงพ่อกองค้ำเพื่อให้เห็นสีหน้าที่เคร่งเครียด ดั่งเช่นรูปที่ 24

แสงและสีของภาพ

ความโดดเด่นอยู่ที่การใช้แสงและเงาในฉากส่วนใหญ่ที่หลวงพ่อบรรพชาภาพ ที่ออกมาจึงมีลักษณะ High Contrast ใบหน้าของหลวงพ่อก็จะมีเงาตกกระทบในหลายๆฉาก เพิ่มความลึกซึ้งและดูน่าเกรงขามยิ่งขึ้นดังเช่นรูปที่ 24 แสงส่วนใหญ่ในฉากที่หลวงพ่อบรรพชานั้นจะเป็นแสงจากเปลวเทียน ซึ่งจะสว่างเพียงบางจุดที่ต้องการเน้น โดยเฉพาะที่ตัวของหลวงพ่อบรรพชา และมีการจัดให้แสงสว่างจากภายนอกส่องเข้ามา เบื้องหลังหลวงพ่อบรรพชา ทำให้ภาพของหลวงพ่อบรรพชาดูศักดิ์สิทธิ์ ส่วนฉากที่หลวงพ่อบรรพชาเสียชีวิตนั้น แสงและสีจะเป็นสีฟ้า ดังเช่นรูปที่ 26 ซึ่งให้ความรู้สึกที่แปลกและแตกต่างจากตอนที่หลวงพ่อบรรพชามีชีวิตอยู่

รูปที่ 24 สีหน้าเคร่งเครียดของหลวงพ่อบรรพชา

รูปที่ 25 แสดงภาพการสักยันต์

รูปที่ 26 แสดงภาพหลวงพ่อบรรพชาเสียชีวิต

การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษ

ในบางฉากที่ต้องการให้รู้สึกถึงความตึงเครียด และความกดดันของหลวงพ่อบรรพชาจะใช้การตัดแบบ Thematic Cut หรือ Montage คือเป็นการร้อยเรียงภาพ Shot ต่างๆเข้า

ด้วยกันอย่างรวดเร็วเพื่อสื่อความหมายและสร้างอารมณ์ เช่นฉากที่หลวงพ่อสักยันต์มหาอุตม์ให้กับเจตนนั้นจะเป็นการตัดภาพสลับไปมา ระหว่างใบหน้าที่เคร่งเครียดของหลวงพ่อ, ใบหน้าของเจตน์ที่แสดงความเจ็บปวด, เข็มสักรั้วที่แทงบนผิวหนังจนเลือดซึม และพระพุทธรูป ส่วนฉากที่แสดงให้เห็นภาพของพระสงฆ์ที่ดูน่าเกรงขามและมีวิชาอาคมได้อย่างชัดเจน คือ ฉากที่หลวงพ่อกำพาลีในถ้ำ ซึ่งใช้การตัดภาพหลวงพ่อในหลายๆมุมและหลายระยะเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะ เป็นภาพมุมสูง หรือภาพระดับสายตา โดยเป็นการตัดภาพอย่างรวดเร็วและกระชากแบบ Jump Cut

การใช้เทคนิคพิเศษทางด้านภาพที่ช่วยเสริมความขลังและความน่าเกรงขามให้กับหลวงพ่อก็คือการใช้เทคนิคทางคอมพิวเตอร์ แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของบางสิ่งบางอย่างภายใต้รอยสักบริเวณผิวหนังของหลวงพ่อ ซึ่งเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ และการทำภาพหลวงพ่อก็ดูพราวเลื่อนในขณะที่หลวงพ่อกำลังเดินออกจากฉากหลังจากที่ถ่ายทอวิชาทั้งหมดให้เจตน์เรียบร้อยแล้ว การทำภาพให้พราวเลื่อนจึงทำให้รู้สึกถึงความกำกวมระหว่างความเป็นจริงกับเหนือจริง

การใช้เพลงและดนตรีประกอบ

ดนตรีประกอบส่วนใหญ่จะเป็นเสียงจากเครื่องดนตรีไทย เพื่อเพิ่มความขลังและศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยในฉากที่สักยันต์และฉากที่หลวงพ่อกำพาลีรักษาเจตน์ ดนตรีจะมีจังหวะกระชั้นและตื้นเต้น เสียงกลองรัวและกระแทกกระชั้น ส่วนฉากที่ต้องการความสงบนั้นจะใช้ดนตรีที่มีจังหวะ ช้า เนิบนาบ เยือกเย็น จังหวะกลองที่ช้าแต่หนักแน่นและใช้เสียงขลุ่ยที่พลิ้วไหวทำให้รู้สึกถึงความขลังของพิธีกรรมและหลวงพ่อ เช่นฉากที่เจตน์ทำพิธีไหว้หลวงพ่อกำพาลีเพื่อขอรับการถ่ายทอดวิชา เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีการใช้เสียงสวดมนต์และเสียงปริกรรมคาถาประกอบ ในหลายๆแก และมีการใช้เสียงก้อง (Echo) ในฉากที่เจตน์นึกถึงคำสั่งสอนของหลวงพ่อกำพาลี และฉากที่ขจรได้ยินเสียงหลวงพ่อกำพาลีมาเตือนสติ ซึ่งเสียงเหล่านี้มีส่วนช่วยให้ภาพของหลวงพ่อกำพาลีน่าเกรงขามมากขึ้น

เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์นั้น แสดงภาพของพระสงฆ์ที่ดูลึกลับน่ากลัวด้วยวิชาไสยศาสตร์ โดยการใช้ขนาดภาพที่แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศของพิธีกรรม การใช้แสงและสีแบบ Low Key

และ High Contrast ทำให้รู้สึกตึงเครียดไปกับบรรยากาศของพิธีกรรม การตัดต่อแบบ Jump Cut ที่ทำให้รู้สึกตื่นเต้น ระทึกใจ การใช้เพลงและดนตรีประกอบที่ช่วยสร้างบรรยากาศของพิธีกรรมให้มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์

จากการวิเคราะห์ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง “มหาอุตม์” โดยวิธีการวิเคราะห์จากโครงเรื่อง, ลักษณะตัวละคร, ความสัมพันธ์ของตัวละคร, เทคนิคต่างๆในภาพยนตร์ แสดงถึงภาพของพระสงฆ์ในลักษณะต่างๆ ได้แก่

1. ภาพของพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือและเป็นที่ยึดให้กับฆราวาส โดยแสดงบทบาทในลักษณะต่างๆดังนี้ การเทศนาสั่งสอน และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง, การประกอบศาสนพิธีต่างๆ, การดูแลกุศัลยามและโชคชะตาราศี, การไกลเกลี่ยข้อพิพาท, การสอดส่องดูแลทุกข์สุข, ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต, รักษาโรคภัยไข้เจ็บ

2. ภาพของพระสงฆ์ที่มีวิชาไสยศาสตร์ โดยแสดงบทบาทในการถ่ายทอดวิชาไสยศาสตร์ ด้วยการสักยันต์มหาอุตม์

3. ภาพของพระสงฆ์ที่เคร่งเครียดและวิตกกังวล เนื่องจากความผิดที่เคยก่อไว้ในอดีต

4. ภาพของพระสงฆ์ที่สงบสำรวม โดยแสดงกิริยาอาการที่เหมาะสมทำให้เกิดภาพที่น่าเคารพเลื่อมใส

5. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้ปกครองดูแลฆราวาส เปรียบเสมือนพ่อแม่ โดยให้การเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนฆราวาสให้เป็นคนดี

โดยตัวละครพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม โดยการเทศนาสั่งสอนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง
2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน โดยการประกอบศาสนพิธีต่างๆ, การดูแลกุศัลยาม โชคชะตาราศี, การถ่ายทอดคาถาอาคม, การไกลเกลี่ยข้อพิพาท, การสอดส่องดูแลทุกข์สุข, การให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต, การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ
3. บทบาทในการช่วยเหลือราชการ โดยการอบรมราษฎรให้เป็นพลเมืองดี

สรุปภาพพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทย

จากการวิเคราะห์กระบวนการนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย ผู้วิจัยพบว่าภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทยนั้นมีความหลากหลาย ทั้งในเรื่องของลักษณะของตัวละคร และความสัมพันธ์ของตัวละคร รวมไปถึงภาพความแตกต่างของพระสงฆ์ตามยุคสมัยของเรื่องราวในภาพยนตร์ ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์นั้นไม่ได้จำกัดแค่เพียงภาพของสมณะผู้ทรงศีลที่มุ่งแสวงหานิพพาน มีความเคร่งครัดในวินัยและให้ความอนุเคราะห์สัตว์โลกด้วยความเมตตากรุณา ตามบทบาทที่ได้กำหนดไว้ในพระธรรมวินัย หากแต่ยังปรากฏภาพของพระสงฆ์ที่มีความผิดพลาดในการประพฤติปฏิบัติตน ดังเช่นคฤหัสถ์ทั่วไป อันเนื่องมาจากความบกพร่องจากการขาดสติของตนเอง โดยภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 10 เรื่อง มีดังนี้

1. ภาพของพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือและเป็นที่ยิ่งใหญ่ให้กับฆราวาส โดยตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่จะทำหน้าที่ช่วยเหลือตัวละครอื่นๆ ในการแก้ปัญหา ซึ่งมีทั้งการทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยให้กับตัวละครเอก เช่น หลวงพ่อเสือ จาก “เข้ามากับพระ” ที่คอยช่วยเหลือบินเมื่อมีภัยอันตราย, หลวงพ่อทองคำ จาก “มหาอุทม์” ที่ช่วยชีวิตเจตน์เอาไว้ และการช่วยเหลืออนุเคราะห์ตัวละครอื่นๆ ที่เดือดร้อน ตามหน้าที่ที่พระสงฆ์พึงกระทำต่อฆราวาส เช่น สมภารกร่าง จาก “ไผ่แดง”, หลวงตา จาก “หลวงตา, พระริต และหลวงปู่ จาก “อ้าแดงเหมือนกับนายริด”, หลวงพ่อเต็ม จาก “กาเหว่าที่บางเพลง”, สมเด็จเจ้าและหลวงตาวิกรมหาบุศย์ จาก “นางนาก”, หลวงพ่อธรรมโชติ จาก “บางระจัน”, หลวงพ่อโล่และพระลูกวัด จาก “15 คำเตือน

ซึ่งผลจากการช่วยเหลือนั้นก็มีทั้งสัมฤทธิ์ผลและไม่สัมฤทธิ์ผล แต่ก่เกิดจากความปรารถนาดีที่มีต่อฆราวาส ส่วนลักษณะของการช่วยเหลือนั้นก็มีทั้งการช่วยเหลือตามกิจของสงฆ์และไม่เป็นไปตามกิจของสงฆ์ เช่น การช่วยเหลือของหลวงพ่อเต็ม จาก “กาเหว่าที่บางเพลง” นั้นถึงแม้จะมีการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ด้วยการใช้พลังจิตสื่อสารกับสมพร แต่ก็ไม่ได้เป็นไปเพื่อการอวดอ้างคุณวิเศษ เพื่อแข่งขันเอาชนะ หรือเพื่อลาภสักการะ แต่เป็นการช่วยสั่งสอนและชี้แนะสมพรให้รู้จักสงบจิตใจ ในขณะที่การช่วยเหลือของสมภารกร่างจาก “ไผ่แดง” โดยการแจกจ่ายสิ่งของแก่ชาวบ้านนั้น เกิดจากจิตใจที่ยังไม่บริสุทธิ์ ยังยึดติดกับความรู้สึกที่ว่าของสิ่งนั้นเป็นของตน จึงถือว่าไม่เป็นไปตามกิจของสงฆ์

2. ภาพของพระสงฆ์ที่มีความสงบสำรวม ได้แก่ ภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่มีความสำรวมกาย และ วาจา มีกิริยาอาการที่เหมาะสมกับสถานะ มีความเคร่งครัดในศีลและวินัย เกิดเป็นภาพที่น่าเคารพเลื่อมใส ได้แก่ พระริต จาก “อำแดงเหมือนกับนายริด”, หลวงพ่อเติม จาก “กาเหว่าที่บางพลอง”, สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) จาก “นางนาก”, หลวงพ่อธรรมโชติ จาก “บางระจัน”, หลวงพ่อ จาก “หลบผีไม่หลบ”, หลวงพ่อทองคำ จาก “มหาอุตม์”

3. ภาพของพระสงฆ์ที่ไม่สงบสำรวม ได้แก่ ภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่แสดงกิริยาอาการ รวมทั้งคำพูดที่ไม่เหมาะสม ไม่มีความระมัดระวังในการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมณะสาธูป เกิดเป็นภาพที่น่าเคารพ โดยลักษณะต่างๆที่ไม่สำรนวนั้น จะเกิดจากการแสดงอารมณ์ต่างๆอย่างชัดเจน เช่น การแสดงอารมณ์ โกรธ เกรี้ยวกราด ได้แก่ ตัวละคร “สมภารกร่าง” จาก “ไม่แดง” ที่ทำดีทำต่อยกับแก้วน, หลวงพ่อโล่, จาก “15ค่ำเดือน11” ที่แสดงความโกรธด้วยการตวาดอย่างรุนแรง

นอกจากนั้นลักษณะที่ไม่สงบสำรวมยังทำให้เกิดภาพที่ตลกขบขัน ดูไม่น่าเคารพเลื่อมใส ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการไม่สำรวมกาย วาจา ใจ ให้เหมาะสม ไม่สามารถดำรงตนให้เป็นผู้มีศีลได้ โดยส่วนใหญ่แล้วภาพของพระสงฆ์ที่ตลกขบขันนั้น จะเกิดจากการแสดงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น อารมณ์โกรธ, ตกใจ, ตีใจ, หวาดกลัว, รำคาญ โดยไม่มีการสงบระงับจิตใจเอาไว้ โดยการแสดงออกนั้นมุ่งหวังให้เกิดภาพที่ตลกอย่างชัดเจน จึงเกิดภาพที่ไม่เหมาะสมกับสถานภาพของผู้ทรงศีล ซึ่งลักษณะของพฤติกรรมที่ตลกของพระสงฆ์นั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นตลกแบบ ตลกไปกษา (Farce) ซึ่งเป็นตลกจากเรื่องราวที่เหลือเชื่อ รวดเร็ว และเอะอะตึงตัง โดยลักษณะของความน่าตลกขบขันนั้น ก็เนื่องมาจาก ความผิดพลาดต่างๆ ของตัวละคร เช่น “พระแคะ” จากเรื่อง “15ค่ำเดือน11”เดินเหยียบขี้หมา โดยลักษณะของตลกไปกษา (Farce) นั้นจะเน้นไปที่ประสิทธิภาพ จังหวะ พลัง ความดัง การแสดงออกทางร่างกาย อารมณ์ที่แสดงออกเกินจริง เช่นการแสดงอารมณ์โกรธของ “หลวงตา”จากเรื่อง “หลวงตา” และ “สมภารกร่าง”จากเรื่อง “ไม่แดง” ที่แอบผสมโรงช่วยแก้วนสู้กับลูกน้องเสียหลัง อาการของ “หลวงพ่อดี” ที่โกรธจนทำอะไรไม่ถูก ในเรื่อง “ข้ามากับพระ” อาการหวาดกลัวผีนางนากของ “สมภารวัดมหาบุศย์” และพระลูกวัดในเรื่องนางนาก และยังรวมไปถึงรูปแบบบางอย่าง เช่น การซ้ำ การลอกเลียน เช่น การที่ย่าจันพูดตาม “พระริต” ในเรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด” และการเล่นถอยหลัง ลำดับขั้นตอน การเชื่องช้า การตกใจ การรบกวน และการหยุดกระทันหัน ส่วนการแสดงตัวเป็นผีและหลอกให้พวก

นักศึกษาตกใจกลัวของ “หลวงพ่อ” ในเรื่อง “หลบผีไม่หลบ” นั้น จัดเป็นตลกแบบโครมคราม (Slapstick comedy) คือมีการวิ่งหนีทำให้เกิดความตลกขบขัน

สาเหตุที่ทำให้ภาพของพระสงฆ์ตลกขบขันก็เนื่องมาจากภาพยนตร์ได้ทำให้ผู้ชมเห็นว่า ตัวละครพระสงฆ์นั้นได้ทำสิ่งผิดพลาดหรือโง่เขลาอย่างน่าขบขัน ซึ่งนอกจากที่ความตลกจะเกิดจากการแสดงออกทางร่างกายและการกระทำของพระสงฆ์แล้วยังมีการเล่นตลกกับภาษา คำพูด เจรจา เช่น การที่พวกเด็กวัดเล่นทายปัญหาล้อเลียน “หลวงตา” ในเรื่อง “หลวงตา” นั้นก็ทำให้คนดู รู้สึกว่าพระกลายเป็นตัวตลกที่เด็กๆ นำมาล้อเลียน การต่อปากต่อคำของอำแดงเหมือนกับ “หลวงปู่” ในเรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด” และการพูดคุ้ยหยอกล้อของหมอนรติกับ “หลวงพ่อโล่” ในเรื่อง “15 คำเดือน 11”

4. ภาพของพระสงฆ์ที่เคร่งเครียดและวิตกกังวล ได้แก่ภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่มีปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ จนทำให้เกิดความเครียด สับสน และว้าวุ่นใจ จนกลายเป็นความทุกข์ เช่น ตัวละคร “พระถม” จากเรื่อง “ไผ่แดง” ที่สับสนและว้าวุ่นใจเนื่องจากไปหลงรักหลานสาวผู้ใหญ่บ้าน แต่ต้องระงับจิตใจเอาไว้จนเกิดเป็นความทุกข์ เช่นเดียวกับ “พระริด” จากเรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด” ที่รักอำแดงเหมือนจนจิตใจร้อนรนและไม่สามารถดำรงตนให้อยู่ในเพศบรรพชิตได้ ซึ่งความทุกข์ใจที่เกิดขึ้นของพระถม และพระริด นั้นเกิดจากสาเหตุเดียวกัน คือ พ่ายแพ้ต่อกิเลสตัณหา ในขณะที่ความเครียด และความทุกข์ ของหลวงพ่อทองคำ จาก “มหาอุตม์” นั้นเกิดจาก ความรู้สึกผิดในอดีตที่ตนเป็นผู้กระทำ

5. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น สมภารกร่าง จาก “ไผ่แดง” ที่เป็นผู้นำทางความคิดของชาวบ้านไผ่แดง คอยสอดส่องดูแลให้ชุมชนของตนมีความสงบเรียบร้อย รวมถึงเป็นตัวกลางระหว่างชุมชนกับทางราชการ ในการประสานงานต่างๆ และ หลวงพ่อธรรมโชติ จาก “บางระจัน” ที่เป็นผู้นำชาวบ้านบางระจันให้อยู่รอดปลอดภัย โดยการแนะนำในเรื่องต่างๆ

6. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้ปกครองดูแลฆราวาส ได้แก่ ตัวละครพระสงฆ์ที่ต้องปกครองดูแลฆราวาส อันได้แก่เด็กวัดทั้งหลาย พระสงฆ์จึงเปรียบเสมือนพ่อแม่ หรือผู้ปกครองที่จะต้องสอดส่องดูแล ในเรื่องต่างๆ จนเกิดเป็นความรักความผูกพัน เมื่อฆราวาสทำผิดก็มีการลงโทษ ว่ากล่าว ตักเตือน เช่น ตัวละคร หลวงตา จาก “หลวงตา”, หลวงพ่อโล่ จาก “15 คำเดือน 11”

7. ภาพของพระสงฆ์ที่มีบุญบารมี ได้แก่ตัวละครพระสงฆ์ที่เป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเนื่อนาบุญ มีความเมตตากรุณา เป็นแหล่งศรัทธาด้านธรรมะและความประพฤติ มีบุคลิกที่สูงบเยือกเย็น มีจิตอันเป็นสมาธิแรงกล้าจนเกิดเป็นอิทธิปาฏิหาริย์ ได้แก่ หลวงพ่อเต็ม จาก “กาเหว่าที่บางเพลง” และ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) จาก “นางนาก”

8. ภาพของพระสงฆ์ที่สร้างความเดือดร้อน ได้แก่ ตัวละคร “พระจรรยา” ในเรื่อง “ไผ่แดง” และ “หลวงพ่อ” ในเรื่อง “หลบผีผีไม่หลบ” โดย “พระจรรยา” นั้นเป็นคนสติไม่สมประกอบที่แสดงตนเป็นพระสงฆ์ และหลอกชาวบ้านว่ามีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ สร้างความเดือดร้อนให้กับสมภารกว้างและชาวบ้าน ส่วน “หลวงพ่อ” ในเรื่อง “หลบผีผีไม่หลบ” นั้นเป็นวิญญาณของพระที่มาหลอกหลอนให้ชาวบ้านเดือดร้อน และเป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะของตัวละครพระสงฆ์ที่สร้างความเดือดร้อนนั้นจะไม่ได้เป็นพระสงฆ์อย่างแท้จริง แต่เป็นเพียงแค่การหยิบยืมเอาสถานะความเป็นพระมาใช้ และใช้ลักษณะของผู้มีอิทธิปาฏิหาริย์ มีอภินิหาร มาสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

9. ภาพของพระสงฆ์ที่มีวิชาไสยศาสตร์ ภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่มีวิชาอาคมต่างๆ ดังเช่น ตัวละคร “หลวงพ่อทองคำ” ในเรื่อง “มหาอุตม์” ที่มีวิชามหาอุตม์คงกระพัน มีอิทธิฤทธิ์จากวิชาไสยศาสตร์ ดุณาหवादกั้ว และลี้ลับ

โดยตัวละครพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม ได้แก่ การให้การบรรพชาและอุปสมบท, การเทศนาสั่งสอน และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง, การสนับสนุนการศึกษาของภิกษุสามเณร, การสนับสนุนการศึกษาแก่ฆราวาส

2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน ได้แก่ การประกอบศาสนพิธีต่างๆ, การให้ที่พักอาศัย, การเป็นที่พึ่งเรื่องการเลี้ยงชีพ, การดูแลทุกข์ยามและโชคชะตาราศี, การปลุกเสกและแจกจ่ายวัตถุมงคล, การเป็นผู้มีคาถาอาคม และปราบภูตผีปีศาจ, การอนุญาตให้ใช้สถานที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ, การเป็นผู้นำในการสร้างสาธารณประโยชน์, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและสร้างความสามัคคี, การสอดส่องดูแลทุกข์สุข, การเป็นที่พึ่งด้านขวัญ กำลังใจ, การให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต, การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ, การรวบรวมสิ่งของบริจาค, การเป็นที่พึ่งแก่ผู้ประสบภัย

3. บทบาทในการช่วยเหลือราชการ ได้แก่ การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ, การสงเคราะห์ชุมชน, การช่วยเหลือด้านกิจการความมั่นคง, การอบรมราษฎรให้เป็นพลเมืองดี

บทที่ 5

การวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทย ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์บทบาทตามสถานะของพระสงฆ์ที่ตัวละครพระสงฆ์กระทำต่อตัวละครแวดล้อมและต่อสังคม โดยจะแยกออกเป็นบทบาทในด้านต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบกับหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระวินัย ซึ่งผู้วิจัยจะยึดถือเอาบทบัญญัติในพระธรรมวินัยมาเป็นกรอบในการเปรียบเทียบ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องพระวินัย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในกรณีที่ต้องพิจารณาปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่ส่งผลต่อการกระทำของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญด้านพระวินัยจะสามารถให้คำตอบที่มีความชัดเจนมากขึ้นได้

5.1 หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

หน้าที่ของพระสงฆ์ตามที่พระพุทธเจ้าได้วางแนวทางไว้ มีดังนี้

1. **การศึกษาปฏิบัติ** พระสงฆ์นั้นมีหน้าที่ที่จะต้องตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อสลัดโสมงสาร หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิด กิเลสอันเป็นดุจกระแสน้ำหลากท่วมใจสัตว์ (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2546:375) ตัดเสียซึ่งวงกลม คือ วัฏฏะ โดยการลด ละ หน่าย คลายกิเลส ดับ ตัณหา เพื่อความดับสนิทแห่งทุกข์ เพื่อนิพพาน ด้วยการศึกษาศีลและฝึกฝนอบรมตนตามพระธรรมวินัย เห็นได้จากพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ถึงจุดมุ่งหมายหลักในการก่อตั้งพระภิกษุสงฆ์นั้นก็เนื่องมาจากพระองค์มุ่งส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์ให้เป็นชุมชนของผู้ประกอบความเพียรเพื่อแสวงหาความสงบระงับจากกิเลสตัณหาและเข้าถึงพระนิพพานเป็นที่หมาย ดังที่ปรากฏใน มัชฌิมนิกาย มূলปัณณาสก์ ปาสาราคีสูตร พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 12

“ดูภิกษุทั้งหลาย ตถาคตมิได้เป็นคนมักมาก มิได้คลายความเพียรเวียนมาเพื่อความเป็นคนมักมาก ตถาคตได้เป็นอรหันตสัมมาพุทธ พวกเธอจงเสียใจตลงสดับ เราจะสอนอมฤตธรรมที่เราได้บรรลุ เราจะแสดงธรรม เมื่อพวกเขาปฏิบัติตามที่เราสอนไม่นานนัก ก็จักกระทำให้

แจ้งซึ่งที่สุดพรหมจรรย์ อันเป็นคุณยอดเยี่ยมที่กุลบุตรผู้ออกบวชโดยชอบมุ่งหมายในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่เพราะรู้ยิ่งด้วยตนเอง" (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2515:272)

2.เผยแผ่ศาสนา และอนุเคราะห์ชาวโลก เมื่อพระสงฆ์ได้ประพฤติฝึกฝนอบรมตนจน ได้บรรลุประโยชน์ตามสมควรแล้ว จึงดำเนินหน้าที่เอื้อเพื่อธรรม แนะนำสั่งสอนผู้อื่นตามแนวทาง ของพระพุทธองค์อย่างมีขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติธรรมแผ่ออกไปในสังคมอย่าง กว้างขวาง ดังพระพุทธดำรัสต่อพระสงฆ์สาวกที่ปรากฏในขุททกนิกาย อิติวุตตะกะ พุทฺธการสูตฺร พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ 25 ว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคฤหบดี ทั้งหลายเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แม้เธอทั้งหลายก็จง เป็นผู้มียุติการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามใน ท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ ลิ่นเชิงแก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด” (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2515:293)

หน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์นั้นมีบัญญัติไว้ว่า เป็นผู้ให้ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะ แจง ความหมายออกไปว่า เป็นการพยายามชี้แจง แนะนำในเรื่องหลักความดีงามหรือหลักการที่จะช่วย ให้มนุษย์ได้ประสบแต่สิ่งที่ดีงาม โดยหน้าที่ของพระสงฆ์ในการเผยแผ่หลักธรรมแก่ฆราวาสนั้น อยู่ใน หลักธรรมว่าด้วยทิศทั้ง 6 ได้แก่ (พระราชวรมนี ประยูรทิพย์ ปยุตฺโต , 2528: 229-230)

1. พระสงฆ์ห้ามปรามฆราวาสจากความชั่ว
2. พระสงฆ์สอนให้ฆราวาสตั้งอยู่ในความดี
3. พระสงฆ์อนุเคราะห์ฆราวาสด้วยความปรารถนาดี
4. พระสงฆ์แสดงธรรมให้ฆราวาสได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
5. พระสงฆ์อธิบายธรรมที่ฆราวาสเคยฟังมาแล้วให้แจ่มแจ้ง
6. พระสงฆ์บอกทางสวรรค์ คือ ทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้

และพระสงฆ์ยังมีหน้าที่จาริกไป เพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก เพื่อเกื้อกูลประโยชน์สุขแก่ มนุษย์และทวยเทพทั้งหลาย ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนพระสงฆ์ให้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของคนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (อ้างถึงใน พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ และสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์, 2512:10)

โดยทั่วไปนั้นพระสงฆ์มีหน้าที่ต้องอนุเคราะห์ฆราวาส ครั้งหนึ่งขณะที่พระพุทธเจ้าประทับ อยู่ ณ เวฬุวันมหาวิหาร ใกล้กรุงราชคฤห์ และได้เสด็จออกบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์นั้น ทรงพบ สิงคาลกมาณพกำลังไหว้ทิศทั้ง 6 อยู่ จึงแสดงธรรมว่าด้วยความหมายของทิศทั้ง 6 และในธรรม หมวदनี้ ได้ทรงกล่าวถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ที่พึงมีต่อฆราวาส และหนึ่งในหลักธรรมทั้ง 6 ข้อนั้น คือ พระสงฆ์อนุเคราะห์ฆราวาสด้วยความปรารถนาดี ด้วยเหตุนี้นอกจากที่พระสงฆ์จะต้องออก จาริกไปเพื่อเผยแผ่ศาสนาและหลักธรรมคำสอนให้กับมนุษย์แล้ว ยังต้องเกื้อกูลอนุเคราะห์ชาวโลก ทั้งหลายด้วยความปรารถนาดีด้วย

3.ปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตน พระสงฆ์จำเป็นต้องปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เพื่อให้สถาบันสงฆ์อยู่ยั่งยืนชั่วนานาน เพื่อรักษาเกียรติ ความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ และเพื่อ เป็นแบบอย่าง การดำรงชีวิตอันประเสริฐแก่ชาวโลก พระสงฆ์จะต้องระลึกถึงบทบาทฐานะของ ตนเอง หน้าที่ของตนเอง และความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่นทั้งบรรพชิตและฆราวาสอยู่เสมอ อันเป็นอภินิหารปัจเจกชน (สิ่งที่ควรพิจารณาอยู่เสมอ) ปรากฏใน อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต อภินิหารปัจเจกชนธรรมสูตร เล่มที่ 24 ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง โดยข้อที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศ เพื่อให้มีจริยวัตรที่งดงามเหมาะสมได้แก่

“บรรพชิตควรพิจารณาอยู่เสมอว่า ตนเองมีเพศต่างจากฆราวาส”

“บรรพชิตควรพิจารณาอยู่เสมอว่า ตนมีอกักปฏิกิริยาที่แตกต่างจากฆราวาส และต้อง กระทำให้เหมาะสม”

“บรรพชิตควรพิจารณาอยู่เสมอว่า ตนสามารถดิถีตนเองด้วยศีลได้หรือไม่ (พยายาม รักษาศีลไม่ให้เกิดพร่อง)”

การที่พระสงฆ์จะต้องพิจารณาอยู่เสมอว่าตนนั้นมีความแตกต่างจากฆราวาสจึงต้องมี อากัปกริยาที่แตกต่างนั้น ก็เนื่องมาจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีก้น้อยและมุ่งความพ้นทุกข์แห่งนิพพาน ต่างจากฆราวาสซึ่งยังเป็นผู้ที่สุขสำราญในกิเลสตัณหา การที่พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติชอบจึง สามารถน้อมนำชาวบ้านให้หันมาปฏิบัติธรรมและเลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนาได้ ในทางตรงข้าม หากพระสงฆ์ไม่มีการสำรวมระมัดระวังตน ทำตัวตามสบายไม่เคร่งครัดในวินัยก็จะทำให้ไม่เป็นที่ เคารพเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น เพราะฉะนั้นพระสงฆ์จึงต้องดำรงตนให้เหมาะสมกับความเป็นสมณะ คือดำรงตนให้น่าเคารพนับถือ สำรวมระวังรักษาสมาสนะสาธูปและเคร่งครัดในวินัย เพื่อให้มีจริยา วัตรอันงดงาม สมควรแก่การเคารพกราบไหว้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอากัปกริยา การนุ่งห่ม การ พูดยา การรับบิณฑบาตและการฉันอาหาร ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนอยู่ในส่วนที่เรียกว่า วินัยสงฆ์ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดขึ้นเพื่อให้เป็นเครื่องควบคุมสงฆ์ให้มีระเบียบเรียบร้อย ทำให้สงฆ์ดำรงตนเป็นผู้ทรงศีลอันควรแก่การเคารพเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ภาพยนตร์ตัวอย่างทั้ง 10 เรื่อง โดยแบ่งตามบทบาทที่ แสดงออกในลักษณะต่างๆ ซึ่งผลการวิเคราะห์มีดังนี้

5.2 การวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย เปรียบเทียบกับหน้าที่ตามพระ ธรรมวินัย

5.2.1 บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม

การให้บรรพชาและการให้อุปสมบท

ตัวละครพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในการเป็นพระอุปัชฌาย์ ในการให้บรรพชาและ ให้อุปสมบทเพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจของตัวละครอื่นๆ รวมถึงการช่วยอบรมสั่งสอนตาม หน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ ซึ่งผลจากการให้บรรพชาและอุปสมบททำให้ตัวละครนั้นมีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น เช่น จากเรื่อง “อำแดงเหมือนกับนายริด” โดย หลวงปู่ได้เป็นผู้บวชให้กับนายริดตั้งแต่เป็นสามเณรจนเป็นพระสงฆ์ และได้อบรมสั่งสอน ให้พระริดตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด และในเรื่อง “บางระจัน” โดย หลวงพ่อธรรมโชติได้ทำพิธีบรรพชาสามเณรให้กับแก้ว เมื่อผู้เป็นพ่อ กลับมาพบว่าลูกชายได้บวชเป็นสามเณรแล้วก็มีความปลาบปลื้มปิติเป็นอย่างมาก

แต่เมื่อพิจารณาจากภาพยนตร์เรื่องไฟแดงแล้วพบว่า สมภารเกิดความลังเลใจที่จะให้ถมบวช ซึ่งในกรณีนี้สาเหตุหนึ่งก็มาจากการที่ถมประกาศตัวเป็นคอมมิวนิสต์นั่นเอง ซึ่งในพระวินัยได้อธิบายถึงบุคคลที่ห้ามบวชไว้ โดยแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ต่างๆ ได้แก่ บุคคลที่เป็นโรคเรื้อน, ฝี, กลาก, โรคมองคร้อ(วัณโรค), โรคลมบ้าหมู ห้ามบวชให้ข้าราชการที่ไม่มีใบอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร ห้ามบวชให้โจรที่มีชื่อเสียงและโจรที่ทำลายเครื่องพันธนาการ ห้ามบวชให้บุคคลที่ไม่สมควรในลักษณะอื่นๆ เช่น บุคคลที่เป็นทาส บุคคลที่เป็นหนี้ บุคคลที่อายุยังไม่ถึง 20 ฯลฯ ซึ่งลักษณะของถมนั้นไม่ได้อยู่ในข้อห้ามต่างๆ สมภารจึงมีหน้าที่เพียงแค่ตรวจสอบว่าถมมีความเลื่อมใสหรือไม่ หากมีความเลื่อมใสศรัทธาจริงก็ต้องให้บวช การที่สมภารเกิดความลังเลไม่เต็มใจให้บวชนั้น เกิดจากอคติส่วนตัวจึงถือว่าไม่ถูกต้อง เพราะพระสงฆ์มีหน้าที่ที่จะต้องเผยแผ่ศาสนาไปสู่ฆราวาสด้วยความปรารถนาดีและความบริสุทธิ์ใจ

การเทศนาและอบรมสั่งสอนประชาชนรวมถึงการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

การเทศนานั้นก็มีทั้งลักษณะของการขึ้นธรรมาสน์เทศน์ในโอกาสต่างๆ การเทศน์สั่งสอนเฉพาะบุคคล ส่วนการอบรมสั่งสอนนั้นก็แตกต่างกันไปตามบุคลิกลักษณะของตัวละครพระสงฆ์ในแต่ละเรื่อง มีทั้งการดูดำดูขาว เช่น ตัวละครหลวงตา จากเรื่อง “หลวงตา”, ตัวละครหลวงพ่อดองคำจากเรื่อง “มหาอุตม์” และการตักเตือนอบรมด้วยหลักธรรมต่างๆ เช่น หลวงพ่อเติม จากเรื่อง “กาเหว่าที่บางพลอง” โดยมีทั้งการหยิบยกเอาพุทธศาสนาสุภาษิตมาสอน เช่น หลวงพ่อเสือ จากเรื่อง “เข้ามากับพระ” รวมถึงการใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน เช่น สมภารกร่าง จาก “ไฟแดง”

โดยตัวละครพระสงฆ์นั้นมีเจตนาอันดีที่จะให้ฆราวาสได้พบทางเจริญในการดำเนินชีวิต แม้ว่าในบางกรณีลักษณะการอบรมสั่งสอนของตัวละครพระสงฆ์นั้นจะไม่เหมาะสมก็ตาม คือบางครั้งจะมีการใช้คำหยาบคาย และสั่งสอนด้วยอารมณ์โกรธ ซึ่งขัดต่อวินัย ว่าด้วยเรื่อง ฆรูสวาจา ลิกขาบทที่ 2 มุสาวาทวรรคในปาจิตติยกัณฑ์ คือ ห้ามด่าทอ สบประมาท รวมถึง คำเท็จ คำหยาบ คำส่อเสียด คำเพ้อเจ้อ แต่พบว่าตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์ มักจะใช้คำหยาบ ซึ่งจะสะท้อนสภาพสังคมไทยในชนบท เพราะในบางชุมชนก็จะใช้คำเหล่านี้อยู่ เพราะฉะนั้นลักษณะเช่นนี้จึงเป็นลักษณะเฉพาะตัว แต่ต้องไม่มุ่งทำร้าย ด่าทอหรือให้ร้าย

ในส่วนการอบรมสั่งสอนบรรดาเด็กวัดนั้น ตัวละครพระสงฆ์จะใช้การลงโทษด้วยวิธีต่างๆ เช่น การเขียนตี การเขกหัวเด็กวัด เช่น หลวงตา จาก “หลวงตา” และหลวงพ่อบองคำ จาก “มหาอุตม์” ซึ่งลักษณะการอบรมด้วยวิธีเช่นนี้ หากมองตามวินัยสงฆ์แล้ว พระจะทำร้ายร่างกายคนอื่นไม่ได้ หรือแม้แต่มีจิตคิดทำร้ายผู้อื่นก็ถือว่าผิดวินัยเรื่องปาณาติบาต แต่ในสังคมไทยนั้นเมื่อพระต้องดูแลปกครองคน จึงต้องมีวิธีการในการสอน หากการเขียนตีนั้นเป็นการลงโทษ เพื่อให้หลบจำ และไม่กระทำผิดอีก ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในวิธีการปกครอง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการลงโทษเขียนตีนั้นจะต้องปราศจากอารมณ์ต่างๆ หากเขียนตีด้วยความโกรธก็ถือว่าเป็นความผิด เพราะมีกิเลสอยู่ในจิต

สำหรับการใช้พลังจิตในการอบรมสั่งสอนผู้อื่นนั้น ถึงแม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามพระสงฆ์แสดงอิทธิปาฏิหาริย์แก่ฆราวาส แต่ก็มิได้ห้ามพระสงฆ์แสดงอำนาจจิตและอิทธิปาฏิหาริย์ในทุกกรณี จากข้อความในขุททกนิกาย อิติวุตตะกะ พุทฺทการสูตร มีข้อสังเกตว่า พระองค์ทรงห้ามเฉพาะในกรณีที่พระสงฆ์ต้องการแสดงความสามารถส่วนตัวให้ประชาชนเห็นในเชิงอวดคุณวิเศษ (ซึ่งเป็นการเพิ่มความยึดมั่นหรือหลงตนเอง) แข่งขันเอาชนะผู้อื่น(ซึ่งทำให้เกิดศัตรู) และสร้างความเลื่อมใสชื่นชมของฝูงชน อันนำมาซึ่งลาภสักการะต่างๆ เป็นต้น ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการเผยแผ่และการปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนา(กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2515:337) เมื่อพระสงฆ์ใช้อำนาจจิตที่มีเพื่ออบรมสั่งสอนให้ผู้อื่นเป็นคนดี มีเมตตา จึงไม่ขัดต่อวินัยแต่อย่างใด

ส่วนการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างนั้นถือได้ว่าเป็นการเผยแผ่ศาสนาทางหนึ่ง เพียงแต่พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตนให้สำรวม มีจริยาวัตรที่งดงาม ทำให้ผู้ที่พบเห็นเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในพุทธศาสนา โดยแยกออกเป็นแบบอย่างในด้านต่างๆ เช่น การถือสันโดษ การมีเมตตาธรรม การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การตัดซึ่งกิเลสตัณหา การเสียสละ ฯลฯ การที่ตัวละครพระสงฆ์สามารถปฏิบัติธรรมจนมีสมาธิมั่นคง มีสติรู้เท่าทันอาการต่างๆ และความคิดจิตใจของตนเอง ทำให้กิเลสตัณหาและความทุกข์ไม่มีโอกาสแทรกเข้ามาได้ สามารถควบคุมสติอารมณ์ ไม่ให้หวั่นไหวไปกับสิ่งที่มากระทบจิตใจ จนทำให้เกิดสุขและทุกข์ หมดความยึดมั่นถือมั่น มองเห็นความเป็นจริงของโลก มองเห็นความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสรรพสิ่ง อันนำไปสู่นิพพานในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับพุทธบัญญัติที่นัยยอมถือว่าสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้กับชาวพุทธได้อย่างสมบูรณ์และสอดคล้องกับพระธรรมวินัย

ในขณะที่ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจาก ไม่สามารถดำรงตนให้เป็นผู้มีสมาธิได้ ไม่สามารถควบคุมจิตใจให้แน่วแน่และปลอดพ้นจากกิเลส เครื่องรบกวนจิตใจทั้งหลายได้ ปล่อยให้ความอยากหรือตัณหา ซึ่งเป็นแรงจูงใจฝ่ายชั่ว เข้าครอบงำสติ จึงต้องการสิ่งสำหรับเอามาเสพ เสวยเวทนา หรือสิ่งที่จะปรนเปรอตัวตน ซึ่งตัณหาอาศัยอวิชชาคอยหลอเลี้ยงและให้โอกาส พัวพันเกี่ยวเนื่องอยู่กับเรื่องตัวตน เอาอดีตเป็นศูนย์กลาง และนำไปสู่ปริเยสนาหรือการแสวงหา (พระเทพเวที ปยุตโต ,2529:494) ขัดต่อหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ต้องระงับกิเลส ตัณหาให้ได้ เนื่องจากพุทธศาสนาไม่ส่งเสริมการมีตัณหาเป็นแรงจูงใจในการกระทำสิ่งต่างๆ เพราะจะนำความเสื่อมมาให้ผู้กระทำและผู้เกี่ยวข้อง

พฤติกรรมต่างๆ และการแสดงออกของพระสงฆ์นั้น ล้วนส่งผลต่อความเชื่อมั่นศรัทธาของฆราวาสที่มีต่อสถาบันสงฆ์ ตัวละครพระสงฆ์จึงต้องมีความสำรวม มีวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัด ตามที่กำหนดไว้ในพระวินัย โดยแบ่งออกเป็นเรื่องต่างๆ ดังนี้

การนุ่งห่ม ซึ่งการนุ่งห่มของพระสงฆ์นั้นจำเป็นที่จะต้องนุ่งห่มให้ถูกต้องและเรียบร้อย ดังที่มีบทบัญญัติในพระวินัยปิฎกเสขียวัตร ว่าด้วย หมวดสารูป ลิกขาบทที่1 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักนุ่งให้เป็นปริมนทล (เบื้องล่างปิดเข้า เบื้องบนปิดสะอาด)” และลิกขาบทที่2 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักห่มให้เป็นปริมนทล (ให้ชายผ้าเสมอกัน ไม่ห้อยไปข้างหน้าข้างหลัง)

เนื่องจากการห่มจีวรของภิกษุมีหลายแบบ ซึ่งแต่ละแบบใช้ในโอกาสต่างกัน คือแบบที่1 เรียก ห่มลดไหล่ เป็นการห่มนอกพิธีการขณะอยู่ในวัด คือห่มคลุมไหล่ซ้าย แขนซ้ายจนถึงข้อศอก แบบที่ 2 เรียก ห่มคลุม คือ ต้องห่มคลุมให้มิดทั้ง 2 ไหล่ จนกระทั่งไม่เห็นหลุมคอ หรือไหปลาร้า ถ้าปล่อยให้เห็นไหล่ออกมา ก็ถือว่าห่มไม่เรียบร้อย ยิ่งกว่านั้นยังต้องจีบม้วนเก็บชายให้เรียบร้อย ไม่ใช่สักแต่ว่าพันๆเอา การห่มคลุมจะใช้ในโอกาสที่ออกไปนอกวัด แบบที่ 3 ห่มดอง เป็นการห่มที่รัดกุมทะมัดทะแมงมาก คือ ห่มคลุมไหล่ซ้ายจนมาถึงปลายข้อศอก เปิดแขนขวา โดยที่ปลายจีวรอยู่ใต้รักแร้ และพาดทับไหล่ซ้ายซึ่งมีผ้าสังฆาฏิพาดเฉียงยาวลงมา ที่กลางอกทับไหล่ซ้ายอีกทีหนึ่ง และผ้ารัดอกอยู่เหนือเอว ผูกขวาทับซ้าย และม้วนเป็นดอกบัวใช้ห่มขณะประกอบพิธีกรรมสงฆ์ภายในวัด เช่นพิธีบวช ฟังสวดปาฏิโมกข์ (ธรรมปราโมทย์,2534:111-112)

สิกขาบทที่ 9 คือ “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่เวกผ้าไปในบ้าน” และ สิกขาบทที่ 10 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่เวกผ้านั่งในบ้าน” ซึ่งคำว่า เวกผ้า นั้น หมายความว่า ถกผ้าขึ้น เปิดสี่ข้างให้เห็น เช่น ถกจีวรขึ้นพาดไว้บนบ่า ถกสบงรั้งขึ้นจนพ้น เข้า ทั้งในเวลาเดินและเวลานั่ง (ธรรมปราโมทย์, 2534 :113)

แต่การนุ่งห่มของตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์นั้น มีทั้งการนุ่งห่มไม่ถูกต้องตาม โอกาส เช่น การนุ่งห่มของหลวงพ่อดิม จาก “กาเหว่าที่บางเพลง” ที่ห่มจีวรแบบลดไหล่ใน ขณะที่ออกไปนอกวัด ซึ่งในกรณีของหลวงพ่อดิมนั้นอาจเป็นเพราะความรีบร้อนที่จะไป ช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่าการไม่สำรวม เนื่องจากหลวงพ่อดิมมีกิริยาอาการที่สงบสำรวมอยู่ ตลอดเวลา ส่วนการนุ่งห่มที่ไม่เรียบร้อยนั้นสามารถพบได้ในตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ เช่น สมภารกร่างจาก “ไม้แดง”, หลวงตา จาก “หลวงตา” เป็นต้น เนื่องจากตัวละคร พระสงฆ์ส่วนใหญ่มักจะห่มจีวรตามสบาย รวมถึงมักถกจีวรและสบง ทั้งในเวลาเดิน และ ในเวลานั่ง

การสำรวมกิริยามารยาทให้สงบ พระสงฆ์จำเป็นที่จะต้องประพฤติปฏิบัติทำทาง ทุกอย่างให้ถูกต้องกับเรื่องของสมณะ ซึ่งแปลว่าผู้สงบ เพื่อให้เกิดอาการที่น่าเคารพบูชา ซึ่งลักษณะต่าง ๆ นั้นมีบัญญัติไว้ในพระวินัย เสด็จกัณฑ์ หมวดศารูป (สุชีพ ปุญญานุภาพ ,2539:181) ดังนี้

สิกขาบทที่ 5-6 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักสำรวมด้วยดี นั่ง-ไป ในบ้าน” (ไม่คะนองมือ คะนองเท้า)

สิกขาบทที่ 7-8 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักมีตาทอดลงนั่ง-ไปในบ้าน” (คือไม่มองไปทางโน้นทางนี้ เหมือนจะค้นหาอะไร)

สิกขาบทที่ 11 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่หวัหระดั่ง ไปในบ้าน” การ หวัหระด้วยเสียงดั่ง

สิกขาบทที่ 13 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่าเราจักไม่พุดเสียงดั่งไปในบ้าน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพุดเสียงดั่งที่เกิดจากอารมณ์โกรธนั้นไม่สมควรเป็นอย่างยิ่ง การ พุดจาเสียงดั่ง

สิกขาบทที่ 19-20 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่สั่นศีรษะไปในบ้าน-นั่งในบ้าน หมายความว่า เมื่อยืน เดิน นั่ง หรือนอนอยู่ เมื่อมีคนเรียกอย่างเปลี่ยวล่อกล่อกครั้งๆกลางๆ ถ้าจะเปลี่ยวให้เปลี่ยวทั้งตัว อย่าเอี้ยวแต่คอหรือผินหน้า หากได้ยินเสียงเรียกไม่ชัด ไม่แน่ใจว่าทางซ้ายหรือทางขวา ก็หยุดยืนฟังให้แน่ใจ แล้วค่อยๆหมุนตัวหันไปทางนั้น อย่าทำหันรีหันขวาง สะบัดหน้าไปทางโน้นที ทางนี้ที กลายเป็นหลุกหลิก เสียนบุคลิก (ธรรมปราโมทย์,2534:113-114)

สิกขาบทที่ 21-22 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่าเราจักไม่เอามือค้ำกายไปในบ้าน-นั่งในบ้าน”

สิกขาบทที่ 23-24 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่เอาผ้าคลุมศีรษะไปในบ้าน-นั่งในบ้าน”

สิกขาบทที่ 25 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่เดินกระโห่ยงเท้าไปในบ้าน” เดินกระโห่ยงเท้า คือ เดินเขย่งปลายเท้า สำหรับพระภิกษุ ห้ามทำเด็ดขาด (ธรรมปราโมทย์,2534:114)

สิกขาบทที่ 26 ที่ว่า “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่นั่งรัดเข้าในบ้าน”

ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่นั้นมักจะมีกริยาอาการต่างๆที่ไม่สงบ สำรวม ไม่ว่าจะเป็นการเดิน การยืน การนั่ง และมักแสดงท่าทางต่างๆเช่นเดียวกับฆราวาส คือ การมีที่ทำคึกคะนอง สนุกสนาน การพูดเสียงดัง การหัวเราะเสียงดัง ไม่สำรวมสยดา คือ สอดส่าย สยดา ดูล่อกล่อก และขยับตา ท่าทางที่ล่อกล่อก ไม่สงบนิ่ง การยืนเท้าสะเอว การนอนคลุมโปงและการเอาผ้าคลุมศีรษะ ทำท่าทางหลบๆซ่อนๆ เดินย่อง และการนั่งชันเข่า เช่น ตัวละคร สมภารกร่างจาก “ไม่แดง”, หลวงตา จาก “หลวงตา”, หลวงพ่อโล่และพระลูกวัดจาก “15 ค่ำเดือน11”

การรับบิณฑบาตและการฉันอาหาร เมื่อพระสงฆ์รับบิณฑบาตและฉันอาหารนั้น จะต้องรับด้วยความเคารพและสำรวม บางอย่างแม้เป็นการฝึกก็ต้องอดทน เป็นการแสดงความอยาก ฝึกให้พระสงฆ์ข่มใจ โดยหลักการปฏิบัตินั้นอยู่ในพระวินัย เสดียกัณฑ์หมวดโภชนปฏิสังยุต (สุชีพ ปุณฺณานุกาพ,2539:181) ดังนี้

สิกขาบทที่ 1 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักรับบิณฑบาตโดยเคารพ”

สิกขาบทที่ 2 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักแลดูแต่ในบาตร รับบิณฑบาต” คือ ห้ามไม่ให้แลดูหน้าญาติโยมที่มาตักบาตร แม้แลเหม่อไปทางอื่นก็ไม่ควร เวลาออกบิณฑบาตต้องสำรวจมอยู่ตลอดเวลา เพราะตามพระวินัย การบิณฑบาตของพระภิกษุเป็นการขอ ที่แตกต่างจากการขอของฆราวาสโดยสิ้นเชิง การขอของฆราวาสเป็นการขอโดยชนิดอ้างเอาความน่าทุเรศเวทนาของตัวเองยกขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสงสาร แล้วก็ให้ทานมา แต่พระภิกษุขอด้วยอาการสงบสำรวจ ถือเป็นกรขอแบบพระอรหิยะ คือผู้เจริญแล้ว พระภิกษุเวลารับบาตรจึงถูกห้ามเด็ดขาดไม่ให้มองหน้าญาติโยม หรือมองเหม่อออกไป ต้องมองแต่ในบาตรเท่านั้น (ธรรมปราโมทย์, 2534:115-116)

สิกขาบทที่ 11 ว่า “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า ถ้าเราไม่เจ็บไข้จักไม่ขอแกลงหรือข้าวสุกเพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน” คือ พระภิกษุต้องพยายามอย่างที่สุดที่จะทำตัวให้เป็นคนเลี้ยงง่าย

สิกขาบทที่ 13 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่หนัก”

สิกขาบทที่ 17 “ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เมื่อข้าวอยู่ในปากเราจักไม่พุด”

สิกขาบทที่ 20 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันทำกระพุงแก้มให้ตู่ย”

สิกขาบทที่ 22 “ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันโปรยเมล็ดข้าวให้ตกลงในบาตรหรือในที่นั้นๆ หมายถึงเมื่อฉันข้าวแล้วหยิบข้าวไม่พอดีคำ ทำนิ้วมือห่างๆ ข้าวเลยลลลตกร่วงลงมาเหมือนโปรย (ธรรมปราโมทย์ ,2534:119-120)

ลักษณะการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับพระวินัยนั้น ได้แก่ การไม่สำรวจขณะรับบิณฑบาต และการไม่สำรวจขณะฉันอาหาร โดยมีพฤติกรรมดังนี้ การสอดส่ายสายตาขณะรับบิณฑบาต การเกี่ยวญาติโยมเพื่อหวังฉันกับข้าว ได้แก่ ตัวละครหลงตา จาก “หลงตา” กริยาอาการที่ไม่เรียบร้อยในขณะที่ฉันอาหาร เช่น ฉันข้าวคำใหญ่จนกระพุงแก้มตู่ย พุดคุยไปด้วยขณะฉันอาหาร ทำข้าวหกเรี่ยราดขณะฉัน ได้แก่ ตัวละครหลงพ้อเสียจาก “ข้ามากับพระ”

นอกจากนั้นแล้วยังมีการปฏิบัติตนที่ไม่สอดคล้องกับพระวินัย ในลักษณะอื่นๆ ได้แก่

การร้องรำทำเพลง ซึ่งขัดต่อวินัยสงฆ์ที่จะต้อง งดเว้นจากการฟ้อนรำขับร้อง พบในตัวละครพระจตุรภ จาก “ไผ่แดง”

การฉันอาหารในยามวิกาลซึ่งขัดต่อ ลิกขาบทที่ 7 โภชนวรรค ในปาจิตติยกัณฑ์ คือห้ามภิกษุฉันอาหารในเวลาวิกาล (ตั้งแต่เที่ยงไปจนรุ่งอรุณ)(อ้างถึงในสุชีพ ปุญญานุภาพ ,2539:169) พบในตัวละคร พระจตุรภ จาก “ไผ่แดง”

การละเลยในการทำวัตรสวดมนต์ ซึ่งการทำวัตรสวดมนต์นั้นถือเป็นกิจของสงฆ์ที่จะต้องกระทำให้เป็นกิจวัตร เป็นเสมือนหนึ่งการเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเป็นประจำวัน การที่ตัวละครหลงตา จาก “หลงตา” เผลอหลับไปนั้นจึงถือได้ว่าได้ละเลยในกิจของสงฆ์ไป

รวมถึงบุคลิกลักษณะของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตน ทำให้ดูไม่น่าเคารพ เลื่อมใส และขัดต่อพระวินัย อันได้แก่ พระที่มีรูปร่างเตี้ยผิปกติ คือ แคระแกร็น ในภาพยนตร์เรื่อง “15 ค่ำเดือน 11” ซึ่งลักษณะเช่นนี้นั้น เป็นลักษณะที่ไม่ควรให้บรรพชา (เป็นสามเณร) ซึ่งมีทั้งหมด 32 ประเภท ลักษณะข้อที่ 12 คือ คนเตี้ย(เกินไป) และข้อ 19 คนประทุษร้ายบริษัท(คืออยู่ในหมูแล้วทำให้หมูคูวิปริต ด้วยรูปร่างอันผิปกติของตน เช่น สูงเกินไป เตี้ยเกินไป ดำเกินไป ขาวเกินไป ผอมเกินไป อ้วนเกินไป เป็นต้น) ซึ่งการกำหนดข้อห้ามไม่ให้บรรพชา 32 ประเภทนี้เป็นสามเณร นั้นเป็นอันห้ามสำหรับบวชเป็นพระด้วย เพราะตามวิธีการบวช ผู้ที่จะบวชเป็นพระจะต้องผ่านลำดับจากการเป็นสามเณรมาก่อน แม้ชั่วครู่หนึ่ง การตั้งข้อกำหนดนี้ เพื่อมิให้พระพุทธรศาสนาเป็นเหมือนถึงขยะรับ คนที่ทางโลกไม่ต้องการแล้ว แต่ก็ไม่มีข้อห้ามเด็ดขาดถึงขนาดว่า บวชให้แล้วต้องให้สึกไปเหมือนบุคคล 11 ประเภทในข้อห้ามบวชเด็ดขาด (สุชีพ ปุญญานุภาพ,2539:226)

บทบาทของตัวละครพระสงฆ์ในการเทศนาและอบรมสั่งสอนประชาชนรวมถึง การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างนั้นจึงมีทั้งลักษณะที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับหน้าที่ ตามพระธรรมวินัย ตามที่กล่าวมาแล้ว

การสนับสนุนการศึกษาสำหรับภิกษุสามเณร

ตัวละครพระสงฆ์ได้สนับสนุนในเรื่องการศึกษาของพระเณรในวัดให้ได้มีการศึกษาเล่าเรียนอย่างทั่วถึง ซึ่งบทบาทนี้ปรากฏในภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องราวในอดีต ได้แก่เรื่อง “อัมแดงเหมือนกับนายริด” โดยหลวงปู่ได้สอนหนังสือให้กับสามเณรในวัดซึ่งการสอนนั้นก็มีการสอนให้อ่านออกเขียนได้และสอนหลักธรรมต่างๆ และหลวงปู่ยังได้สอนพระปริยัติธรรมให้กับพระเณร และอธิบายเกี่ยวกับหลักธรรมต่างๆให้พระเณรได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติ แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมในสมัยโบราณที่ผู้ที่ต้องการจะรู้หนังสือจะมาบวชเรียนเพื่อให้มีวิชาความรู้ติดตัว รวมถึง “หลวงพ่อดิม” จากเรื่อง “กาเหว่าที่บางเพลง” ที่ได้สั่งสอนหลักธรรมและแนวทางการปฏิบัติตนให้กับสามเณร ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติในพระธรรมวินัย ที่อุปัชฌายะ(ผู้บวชให้และสั่งสอน) มีหน้าที่ที่จะต้องอบรมสั่งสอนสัทธินวาทริก(ศิษย์ที่อุปัชฌายะบวชให้) รวมถึงการที่พระพุทธรเจ้าได้ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์มีสามเณรไว้รับใช้เล็กๆน้อยๆได้แต่จะต้องเป็นผู้ปกครองสั่งสอน ให้การศึกษาทางพระพุทธศาสนา

การสนับสนุนการศึกษาแก่ฆราวาส

การแสดงบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาของฆราวาสนั้น แตกต่างกันไปตามยุคสมัย คือในสมัยโบราณนั้น พระสงฆ์เป็นผู้สอนหนังสือให้กับฆราวาสด้วยตนเอง เช่นเรื่อง “อัมแดงเหมือนกับนายริด” โดยหลวงปู่ได้ยินยอมให้อัมแดงเหมือนได้มาเรียนหนังสือร่วมกับพระเณรได้ ส่วนพระเณรนั้นได้ทำหน้าที่เป็นผู้สั่งสอนวิชาความรู้ต่างๆให้กับอัมแดงเหมือนและยาจัน แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็มีการสนับสนุนในด้านอื่นๆ เช่นมีการสนับสนุนให้สร้างโรงเรียน เช่นเรื่อง “ไผ่แดง” โดยสมภารกร่างได้สนับสนุนการศึกษาของเด็กๆ โดยบริจาคเงินร่วมสมทบทุนสร้างโรงเรียนขึ้นใหม่ รวมถึงการสนับสนุนให้เด็กๆได้มีโอกาสเรียนหนังสือโดยพระสงฆ์เป็นผู้อุปการะสงเคราะห์และกวดขันให้ตั้งใจเรียน เช่นเรื่อง “หลวงตา” โดยหลวงตาได้สนับสนุนให้เด็กวัดทุกคนได้เรียนหนังสือ และมีการกวดขันให้เด็กวัดทุกคนตั้งใจเรียน และเป็นผู้สนับสนุนในเรื่องอุปกรณ์การศึกษาต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ตามหลักธรรมว่าด้วยทิศทั้ง 6 ในข้อ 3 ได้แก่ พระสงฆ์อนุเคราะห์ฆราวาสด้วยความปรารถนาดี

5.2.2 บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน

ให้ความสะดวกและช่วยแนะนำเกี่ยวกับพิธีต่างๆรวมถึงเป็นผู้ประกอบศาสนพิธีต่างๆ

ตัวละครพระสงฆ์จะเป็นผู้คอยแนะนำฆราวาสในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในศาสนพิธีต่างๆของชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีศพ พิธีทอดกฐิน พิธีทำบุญถวายทานต่างๆ ซึ่งบทบาทในด้านนี้นั้นจะสอดแทรกอยู่ในภาพยนตร์ทุกประเภทและทุกยุคสมัย ถือเป็นภารกิจสอดและเผยแผ่ศาสนา และวัฒนธรรมสู่ชุมชน สอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องเผยแผ่ศาสนาไปสู่ชาวบ้าน

การให้ที่พักอาศัย

ตัวละครพระสงฆ์ได้ให้ความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อที่พักอาศัยให้แก่บุคคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น พระสงฆ์ที่เดินทางมา เด็กกำพร้าและเด็กที่เข้ามาเรียนหนังสือในเมือง รวมถึงการให้ผู้ที่เดือดร้อนได้พักอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งบทบาทในลักษณะนี้ได้ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์ไทยทุกยุคสมัย โดยนอกจากจะให้ที่พักอาศัยแล้วตัวละครพระสงฆ์ยังดูแลให้ความสะดวกในเรื่องต่างๆด้วย ดังเช่น “สมภารกร่าง จาก “ไผ่แดง” ,หลวงพ่อดิม จาก “กาเหว่าที่บางเพลง, สมเด็จฯ จาก “นางนาก” เป็นต้น

แต่การที่ตัวละครหลวงตา จากเรื่อง “หลวงตา” ให้หญิงสาวพักอาศัยในบริเวณกุฏิ นั้นถือว่าขัดต่อวินัยสงฆ์ เนื่องจากการที่พระสงฆ์จะอยู่ในที่ลับหูลับตา หรือสนทนากับผู้หญิงสองต่อสองนั้นไม่ถูกต้อง ตามบทบัญญัติในพระวินัย อนนิตกัณฑ์ สิกขาบทที่ 1 คือ ภิกษุที่นั่งในที่ลับตาสองต่อสองกับหญิงเป็นที่อันพอจะประกอบกรรมได้ ถ้าอุบาสิกามีวาจาควรเชื่อถือได้ กล่าวว่าภิกษุต้องอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง 3 อย่าง คือ อาบัติปาราชิก(เพราะเสพเมถุน) ก็ตาม อาบัติสังฆาทิเสส(เพราะถูกต้องกายหญิง หรือเกี่ยวหญิง เป็นต้น)ก็ตาม อาบัติปาจิตตีย์(เพราะนั่งในที่ลับสองต่อสองกับหญิง)ก็ตาม ถ้าภิกษุผู้นั่งในที่ลับตารับสารภาพอย่างไรในอาบัติ 3 อย่าง ก็พึงปรับอาบัติเธอตามที่สารภาพนั้น หรือปรับตามที่ถูกกล่าวหา(สุชีพ ปุณฺณานุกาภ,2539:154) รวมถึงการปรับอาบัติเพราะนั่งในที่ลับกับหญิงสองต่อสอง ซึ่งหมายถึงห้ามภิกษุที่นั่งในที่ลับตาก็ตาม

หู(แม้ไม่ลับตา)ก็ตามกับหญิงสองต่อสอง เว้นแต่ในที่ลับตาจะมีชายผู้รู้เพียงสาวอยู่ด้วย, แต่ในที่ลับหู หญิงหรือชายผู้รู้เพียงนางเป็นเพื่อนอยู่ด้วย ก็พ้นจากความเป็นที่ลับหูไป(สุชีพ ปุณฺณานุกาพ,2539:154)

การเป็นที่ฟังในเรื่องการเสียดัง

ตัวละครพระสงฆ์นั้นเป็นที่ฟังของชาวบ้านในเรื่องการไปหวน ทั้งโดยตั้งใจ เช่น พระจตุตถ จากเรื่อง"ไผ่แดง" ที่มีเจตนาจะหลอกชาวบ้าน และไม่ตั้งใจเช่น หลวงพ่อเสื่อ จากเรื่อง "ข้ามากับพระ" ซึ่งบทบาทเช่นนี้ถือว่าขัดกับพระธรรมวินัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่พระสงฆ์อวดอ้างคุณวิเศษต่างๆเพื่อให้ชาวบ้านเชื่อว่าตนเองสามารถมองเห็นตัวเลขรางวัลที่1ได้จริง ซึ่งขัดต่อวินัยสงฆ์ในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ว่าด้วยปาราชิกสิกขาบทที่ 4 หรือ จตุตถปาราชิกกัณฑ์ ที่ว่า ภิกษุผู้อวดอ้างคุณพิเศษที่ไม่มีจริง ไม่เป็นจริง ชื่อว่าเป็นยอดมหาโจรในโลก เพราะบริโภคน้ำข้าวของราษฎรด้วยอาการแห่งขโมย (อ้างในสุชีพ ปุณฺณานุกาพ ,2539 : 145-146) ต้องอาบัติปาราชิก แต่ในกรณีของพระจตุตถนั้นถือเป็นผู้ข้อยกเว้น เนื่องจากพระจตุตถนั้นเป็นผู้มีสติไม่สมประกอบจึงไม่ต้องอาบัติ

การตรวจดวงฤกษ์ยาม โชคชะตาราศีและอนาคต

ตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์นั้น จะมีความสามารถในการเป็นผู้ตรวจดวงชะตา และหยั่งรู้อนาคต ซึ่งการตรวจดวงชะตานั้นก็มีทั้งที่ตรวจดวงชะตาของบุคคลแล้วนำมาทำนายทายทัก เช่น หลวงดาวัดมหาบุศย์ ในเรื่อง "นางนาก" ที่ทำนายฝันและกลางสังหรณ์ของนางนาก โดยตรวจดวงชะตาของนายมากและได้ทำนายว่า นายมากจะล้มเจ็บ และหลวงพ่อดวงคำ ในเรื่อง "มหาอุตม์" ได้ตรวจดวงชะตาของเจตน์ และเมื่อล่วงรู้ว่าจะเกิดเหตุร้ายขึ้นในอนาคต จึงได้ตัดสินใจที่จะถ่ายทอดวิชามหาอุตม์ให้กับเจตน์เพื่อป้องกันตัว รวมถึงการตรวจดวงชะตาความเป็นไปของส่วนรวม เช่น หลวงพ่อเดิม จากเรื่อง "กาเหว่าที่บางพลอง" ที่ใช้สมาธิเพ่งจนสามารถล่วงรู้ว่าจะสิ่งที่ทำให้ผู้หญิงในบางพลองตั้งท้องนั้น ไม่ใช่การกระทำของมนุษย์อย่างแน่นอน ส่วนใหญ่แล้วบทบาทในลักษณะนี้จะปรากฏในภาพยนตร์ประเภทผีสยองขวัญและเร้นลับ

หากพิจารณาตามพระธรรมวินัยนั้น ไม่ถือว่าเป็นหน้าที่ที่พระสงฆ์ควรกระทำ โดยเฉพาะการตรวจแล้วนำมาทำนายทายทัก เพราะจะทำให้เกิดการยึดมั่นถือมั่น ไม่

นำไปสู่ปัญญา แต่ในสังคมนั้นการดูดวงถือเป็นการอนุเคราะห์ชมราวาสด้วยกระบวนการทางจิตวิทยา เพื่อให้คลายจากความทุกข์ ซึ่งชมราวาสมักจะคาดหวังว่าพระสงฆ์จะเป็นผู้ที่ช่วยเหลือได้ พระสงฆ์จึงไม่ควรไปขัดขวาง หรือต่อต้านประเพณี ความเชื่อของประชาชน โดยไม่จำเป็น แต่อาจใช้การสอดแทรกหลักธรรมต่างๆให้ชมราวาสนำไปปฏิบัติ

การปลุกเสกและแจกจ่ายวัตถุมงคล

ตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์นั้นได้ปลุกเสกและแจกจ่ายวัตถุมงคลให้กับตัวละครอื่นๆ เพื่อป้องกันตัวจากภูตผีปีศาจและจากภยันตรายต่างๆ รวมถึงเพื่อความเป็นสิริมงคล เช่น เรื่อง “นางนาก” โดยหลวงตาได้ให้ตะกรุดพิสมรแก่นางนากไว้บูชากับตัว เพื่อป้องกันภูตผีปีศาจต่างๆ ในส่วนของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทำพิธีปลุกเสกพระพิมพ์เพื่อแจกจ่ายแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปเพื่อเป็นสิริมงคลต่อตนเอง ส่วนเรื่อง “บางระจัน” นั้นหลวงพ่อดุสิตโชติเป็นที่พักพิงของพวกชาวบ้านบางระจันในยามศึกสงคราม ซึ่งบทบาทเช่นนี้มักจะพบในภาพยนตร์ผี สยองขวัญ และเร็นลับ รวมถึงภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องราวในอดีต เนื่องจากพระสงฆ์ในสมัยโบราณมักมีวิชาอาคม ของคลังเพื่อเป็นที่พึ่งให้ชาวบ้านในยามสงคราม

การแสดงบทบาทเช่นนี้นั้นถือเป็นการช่วยสังคม ในขณะที่พระสงฆ์ยังไม่ใช้พระอริยะสูงสุด ยังอยู่ในโลกที่ยังต้องช่วยเหลือจนเจือ เป็นที่พึ่งให้ชาวบ้าน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาอย่างหนึ่งเพื่อให้สังคมอยู่รอด ไม่ถือว่าขัดต่อวินัยแต่อย่างใด แต่ถ้าเป็นการปลุกเสกเพื่อหลอกลวงศรัทธาหรือมีจิตมุ่งหวังให้นำอาตุณนั้นไปฆ่าผู้อื่นก็ผิดทั้งปาดนาติปาต ทั้งอทินนาทาน คือ เป็นมิจฉาอาชีวะ

การเป็นผู้มีคาถาอาคม และปราบภูตผี

พระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยนั้นแสดงบทบาทเป็นผู้มีคาถาอาคมต่างๆ และมีอิทธิฤทธิ์เหนือคนธรรมดา โดยใช้คาถานั้นเพื่อปราบภูตผีปีศาจแต่การปราบนั้นไม่ได้มุ่งทำร้ายแต่เพื่อทำให้ภูตผีปีศาจสงบ เช่น เรื่อง “นางนาก” โดยหลวงตาได้บอกวิธีพิสูจนผีนางนากให้นายมากไปปฏิบัติ เมื่อนายมากหนีผีนางนากมาที่วัด หลวงตาได้จัดการให้พระเถรล้อมสายสิญจน์รอบตัวนายมาก เพื่อป้องกันจากผีนางนาก และหลวงตาได้เป็นผู้นำพระอื่นๆ ในการท่องคาถาและสวดมนต์เพื่อไล่ผีนางนาก ส่วนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้เดินทางมาทำพิธีสะกดวิญญาณนางนากไว้ในกระดุกหน้าผาก และได้้นำกระดุกหน้าผากนั้นติดตัวไปด้วย

วิญญานนางนากจึงสงบลง หากพิจารณาจากหน้าที่ของพระสงฆ์แล้ว พระสงฆ์มีหน้าที่ที่จะต้องสั่งสอนคน ในขณะที่เดียวกันก็รวมไปถึงวิญญานและสัมภเวสีต่างๆ ด้วยความเมตตากรุณา แบ่งส่วนบุญกุศลไปให้ เพื่อให้วิญญานทั้งหลายพ้นจากความทุกข์ทรมาน ซึ่งสอดคล้องกับการกระทำของสมเด็จพระเจ้าที่ใช้วิธีสนทนาธรรมและเทศน์สั่งสอนจนผีนางนากสงบลง

รวมไปถึงการมีคาถาป้องกันตัว แสดงตนเป็นผู้มีวิชาไสยศาสตร์ มีอำนาจพิเศษเหนือผู้อื่น เช่น เรื่อง “มหาอุตม์” โดยหลวงพ่อดีถ่ายทอดวิหามหาอุตม์ให้กับเจตน์ โดยการสักยันต์ และการท่องคาถา ซึ่งตามพระธรรมวินัยนั้นเรื่องสักยันต์เป็นเรื่องของไสยศาสตร์ สร้างความยึดตัวตนหรืออัตตาและสร้างความมั่งงาย ในวินัยจึงห้ามขีดเขียนร่างกายท่านเองและคนอื่น การสักยันต์จึงผิดวินัย หากส่งเสริมมากก็เป็นส่งเสริมโมหะมาก ไม่นำไปสู่ปัญญา ถือเป็นเดียรัจฉานวิชา

การอนุญาตให้ส่วนรวมได้ใช้สถานที่ประชุมและทำกิจกรรมต่างๆ

ตัวละครพระสงฆ์ได้ให้ฆราวาสได้ใช้สถานที่ต่างๆซึ่งอยู่ในเขตวัดในการประชุมหรือปรึกษาหารือในกิจการงานต่างๆของส่วนรวมและได้ให้คำแนะนำ รวมถึงเป็นเสมือนสักขีพยานในการลงมติเรื่องต่างๆ ของชุมชน ซึ่งมักปรากฏในภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องราวในอดีตและเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตามชนบท เนื่องจากในสมัยก่อนชาวบ้านในชุมชนจะมีความผูกพันกับวัด เมื่อมีเรื่องราวต่างๆ จึงมักจะใช้วัดเป็นสถานที่ชุมนุมกัน นอกจากจะให้ใช้สถานที่ในการประชุมแล้ว ตัวละครพระสงฆ์ยังยินยอมให้ชาวบ้านในชุมชนได้ใช้สถานที่ในบริเวณวัดเพื่อจัดงานรื่นเริงต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นงานรื่นเริงเนื่องจากประเพณีทำบุญตามเทศกาลสำคัญๆ ซึ่งมักจะปรากฏในภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องราวในอดีตและตามชนบท เช่น เรื่อง “ไม่แดง”, “อ้าแดงเหมือนกับนายริด”, สอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องอนุเคราะห์ฆราวาสด้วยความปรารถนาดี ตามหลักธรรมว่าด้วย ทิศทั้ง 6

การเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและสร้างเสริมความสามัคคีในหมู่ชาวบ้าน

ตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยนั้นจะเป็นผู้ประนีประนอม ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและข้อขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นข้อขัดแย้งระหว่างชุมชน หรือระหว่างบุคคล โดยตัวละครพระสงฆ์จะหาทางออกที่เหมาะสม ไม่นำไปสู่ความรุนแรง และยังเป็นผู้

ประสานสามัคคีให้เกิดขึ้น ซึ่งตัวละครส่วนใหญ่จะเคารพเชื่อฟัง และเกรงใจตัวละคร พระสงฆ์ เช่น การที่หลวงพ่อดุรงค์จาก"บางระจัน"ห้ามปรามชาวบ้านไม่ให้ฆ่าทหาร พม่า, การที่หลวงพ่อดุรงค์จาก "กาเหว่าที่บางเพลง" ห้ามปรามและโน้มน้าวให้พวกเด็กต่าง ดาวเล็กวางแผนทำร้ายผู้คนในบางเพลง เป็นต้น

ในกรณีที่พระสงฆ์เข้าห้ามปรามการทะเลาะวิวาทโดยมุ่งเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังเช่น ในเรื่อง "ไผ่แดง" ที่สมภารได้ช่วยเหลือแกว่นเมื่อมีเรื่องทะเลาะชกต่อย และร่วม ผสมโรงไปด้วยนั้น หากพิจารณาตามพระธรรมวินัยถือว่าผิด เนื่องจากความเป็นพระ จะต้องเป็นกลาง ต้องประสานสามัคคี หากมุ่งทำร้ายผู้อื่นก็ถือว่าผิดศีลข้อปาณาติบาต แต่หากพิจารณาตามสภาพสังคมนั้นจะพบว่า พระสงฆ์ในสมัยโบราณก็มีวิชาหมัดมวย เพื่อสอนให้ชาวบ้านใช้ป้องกันตัว เพราะฉะนั้นจึงต้องพิจารณาที่เจตนาเป็นสำคัญ ว่า พระสงฆ์มีเจตนาที่จะมุ่งทำร้ายผู้อื่นหรือไม่

การเป็นผู้นำในการก่อสร้างสาธารณประโยชน์

ตัวละครพระสงฆ์จะเป็นผู้นำและร่วมสนับสนุน ในการก่อสร้างสาธารณประโยชน์ ต่างๆ เพื่อประโยชน์แก่ชาวบ้านในชุมชน ซึ่งปรากฏในภาพยนตร์ที่มีฉากหลังเป็นชนบทที่ ห่างไกลความเจริญ เช่นเรื่อง "ไผ่แดง" โดยสมภารกว้างได้ตั้งตู้บริจาคเงินในงานทำบุญ ทอดกฐิน และได้มอบเงินบริจาคทั้งหมดให้กับแกว่นเพื่อนำไปดำเนินการสร้างโรงเรียน ต่อไป

การแสดงบทบาทในลักษณะนี้ถือว่าสอดคล้องกับพระธรรมวินัย ที่มุ่งเน้นให้มีการ พัฒนาจิตใจเป็นพื้นฐาน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระไตรปิฎกมัชฌิมนิกาย มูล ปิณฑาสกั ตตอนหนึ่งว่า

"ดูกรจุนทะ ผู้ที่ตนเองก็จมอยู่ในโคลนเลนอันลึก จะช่วยชุดยกคนอื่นที่จมอยู่ใน โคลนเลนอันลึกขึ้นมาได้นั้น ข้อนี้นี้มีฐานะที่จะเป็นไปได้"

ผู้ที่ตนเองไม่จมอยู่ในโคลนเลนอันลึก จะช่วยชุดยกคนอื่นที่จมอยู่ในโคลนเลนอันลึก ขึ้นมา ข้อนี้นี้จึงจะเป็นฐานะที่จะเป็นไปได้" (อ้างในพระเทพเวที ประยุทธ์ ปรยุตฺโต ,2529 : 639)

การที่พระสงฆ์สร้างโรงเรียนจึงถือเป็นการให้การศึกษาบรมเยาวชนตั้งแต่แรก เพื่อขัดเกลาจิตใจให้มีคุณธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้อย่างสมบูรณ์ต่อไป สอดคล้องกับการที่พระพุทธเจ้าต้องการให้พระสงฆ์พัฒนาจิตใจของชาวบ้านมากกว่าการพัฒนาวัตถุ

การเป็นผู้สอดส่องดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน

ตัวละครพระสงฆ์นั้นจะคอยเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน และคอยสังเกตถึงปัญหาความทุกข์ใจต่างๆและยื่นมือเข้าช่วยเหลือด้วยความปรารถนาดี ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น มีทั้งเรื่องความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ปัญหาชีวิต สังคม รวมถึงดูแลช่วยเหลือจากอันตรายต่างๆ ซึ่งบทบาทนี้พบได้ในภาพยนตร์ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใด แสดงถึงความเป็นห่วงเป็นใยของพระสงฆ์ที่มีต่อชาวบ้าน ซึ่งการยื่นมือเข้าช่วยเหลือชาวบ้านในบางครั้งก็ส่งผลร้ายต่อตัวพระสงฆ์เอง เช่น การที่หลวงพ่อเสื่อ จาก “ข้ามากับพระ” ช่วยดูควายของชาวบ้านขึ้นจากปลักแต่ถูกเข้าใจผิดว่าเป็นโจร เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้วยังพบว่าการที่พระสงฆ์สอดส่องดูแลและช่วยเหลือชาวบ้านนั้น ในบางกรณีก็เป็นการแสดงบทบาทที่ขัดต่อพระวินัย ดังเช่น การที่สมภารกว้าง จากเรื่อง “ไผ่แดง” ต้องการช่วยเหลือชาวบ้านไม่ให้ถูกพระจรรยาหลอกหลวง จึงใช้วิธีการให้คนมาจับตัวพระจรรยาไปปล่อยให้ไกลจากวัด ซึ่งลักษณะเช่นนี้นั้นไม่ถูกต้องตามพระวินัย เพราะเมื่อพบเห็นว่ามีพระรูปใดกระทำความผิดวินัย ก็จะต้องมีการไต่สวนและประชุมในหมู่สงฆ์เพื่อทำสังกรรมที่เป็นธรรม เพื่อพิจารณาว่าจะลงโทษด้วยวิธีใด ซึ่งมีตั้งแต่ อุกเขปนียกรรม(ยกจากหมู่), ตัชฌนียกรรม (ข่มขู่), นียสกรรม(ถอดยศ หรือตัดสิทธิ), ปัพพาศนียกรรม(ขับไล่), ปฏิสวารนียกรรม(ขอโทษคฤหัสถ์) การที่สมภารใช้วิธีจับตัวไปปล่อยที่อื่นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสังคมไทยที่พระเป็นผู้นำชุมชน เมื่อชาวบ้านมีปัญหา พระจึงต้องเป็นผู้ตัดสินใจแก้ปัญหาให้ทันที่วงที่ จึงอาจจะไม่ได้คิดให้รอบคอบ เนื่องจากคำนึงถึงทุกข์สุขของชาวบ้านเป็นหลัก

การช่วยเหลือชาวบ้านนั้นเป็นหน้าที่ของชาวพุทธ มีอยู่ในหลัก สังคหวัตถุ 4 คือ 1. ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน 2. ปิยวาจา พูดจาให้นิยมนับถือ 3. อตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ 4. สมานตตา ความมีตนเสมอ(พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต,2546:261) ในขณะเดียวกันการช่วยเหลือของพระสงฆ์นั้นก็ยังมีหลักในการช่วย ถึงแม้ว่าพระสงฆ์จะมองว่า

ทุกคนก็เป็นสรรพสัตว์เหมือนกัน สามารถพัฒนาได้ตามหลักตถาคตโพธิสัทธา ในสัทธา 4 คือ 1. กัมมสัทธา เชื่อกรรม 2. วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม 3. กัมมัตสกกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตัวเอง 4. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต เชื่อว่าทุกคนสามารถพัฒนาได้ (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2546:272) แต่พระสงฆ์ก็ยังอยู่ภายใต้กฎหมาย การช่วยให้ใจผู้ร้ายได้ประโยชน์จึงถือว่าเป็นความผิด เพราะฉะนั้นการช่วยเหลือคนจึงต้องดูสถานการณ์ด้วย

เป็นที่พึ่งด้านขวัญและกำลังใจ

ตัวละครพระสงฆ์จะเป็นที่พึ่งของฆราวาส ในเรื่องขวัญและกำลังใจในลักษณะต่างๆ เช่น การรอน้ำมนต์ การประกอบพิธีต่างๆ การให้ศีลให้พร ซึ่งปรากฏในภาพยนตร์ทุกยุคสมัย เช่น การที่บุญหลงและเอกทำพิธีให้หัวหลงตา ในเรื่อง “หลงตา”, การที่หลวงพ่อดี๋ทำน้ำมนต์ให้บิน ในเรื่อง “ข้ามากับพระ” แสดงถึงความเชื่อมั่นของชาวบ้านที่ยึดเอาพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจเมื่อเกิดปัญหา

การปฏิบัติเช่นนั้นก็สอดคล้องกับหลักปฏิบัติของพระพุทธเจ้า คือ พระมีหลักในการเผยแผ่พระธรรมคือ การไม่ขัดใจชาวบ้าน แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ส่งเสริมให้ชาวบ้านงมงายกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระองค์ไม่ขัดขวางวิถีชีวิตตามประเพณีนิยมของชาวบ้าน แต่ไม่ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์แสดงอิทธิฤทธิ์เพื่อความเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้าน เพราะจะหันเหชาวบ้านออกจากแก่นแท้ของพระศาสนาที่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ หากพระสงฆ์จะต้องเข้ายุ่งเกี่ยวกับพิธีกรรมของชาวบ้าน ก็ต้องมีหลักการปฏิบัติคือ 1. ไม่เป็นการอ่อนน้อมหวังพึ่งอำนาจบันดาลจากภายนอก (หลักพึ่งตนและความเป็นอิสระ) 2. ไม่เป็นเหตุให้หมกมุ่นหลงใหลหรือจะมัวว้าวุ่นไม่ลงมือทำ (หลักการทำความดีด้วยความเพียรตามเหตุผล) (พระเทพเวที ประยูร ธิ ปยุตโต, 2529:494) เพราะฉะนั้นในกรณีของหลวงพ่อดี๋ จาก “15 ค่ำเดือน 11” ที่ทำบั้งไฟพญานาคนั้น ก็ถือว่าไม่เหมาะสม แม้จะทำเพื่อเป็นขวัญกำลังใจของชาวบ้าน แต่ตัวของหลวงพ่อดี๋นั้นไม่สามารถจำกัดขอบเขตให้เหมาะสมได้ ทำให้เกิดเป็นความทุกข์ใจ ไม่สามารถศึกษาปฏิบัติธรรมได้อย่างเต็มที่ จึงควรถ่ายทอดให้ฆราวาสเป็นผู้ทำมากกว่า

การให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต

ตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์จะเป็นที่พึ่งของฆราวาสเมื่อมีความทุกข์ใจ ทั้งจากปัญหาชีวิต ปัญหาครอบครัว ปัญหาความรัก และปัญหาเรื่องหน้าที่การงาน โดยตัวละครพระสงฆ์จะให้คำปรึกษา โดยยึดเอาหลักธรรมมาแนะนำสั่งสอน รวมถึงช่วยหาหนทางแก้ไขปัญหาให้คลี่คลายตามหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องช่วยเหลือฆราวาส อยู่ในหลักธรรมว่าด้วยทศทั้ง 6 ได้แก่(พระราชนิพนธ์ ประยุทธ์ ปยุตฺโต , 2528: 229-230)

1. พระสงฆ์ห้ามปรามฆราวาสจากความชั่ว
2. พระสงฆ์สอนให้ฆราวาสตั้งอยู่ในความดี
3. พระสงฆ์อนุเคราะห์ฆราวาสด้วยความปรารถนาดี
4. พระสงฆ์แสดงธรรมให้ฆราวาสได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
5. พระสงฆ์อธิบายธรรมที่ฆราวาสเคยฟังมาแล้วให้แจ่มแจ้ง
6. พระสงฆ์บอกทางสวรรค์ คือ ทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้

จากการที่ตัวละครพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาปัญหาชีวิตให้กับฆราวาสนั้น ทำให้ในบางครั้งตัวพระสงฆ์เองต้องมีความทุกข์ใจไปกับปัญหาของฆราวาสด้วย เช่น การที่ตัวละครหลวงตา จาก “หลวงตา” เกิดความทุกข์ใจไปกับบุญหลงที่ถูกกีดกันเรื่องความรัก , การที่หลวงพ่อกองคำจาก “มหาอุตม์” เกิดความกังวลใจเมื่อเจตน์มาปรึกษาเรื่องวิชามหาอุตม์ที่หลวงพ่อกำลังทอดให้ ซึ่งลักษณะเช่นนี้ขัดต่อหลักความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ที่ควรมีต่อฆราวาส ตามพุทธพจน์ ในสังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค ดังนี้

“ดูกรภิกษุ การอุทมนุชย์จับไว้เป็นไฉน? กล่าวคือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้คลุกคลีกับคฤหัสถ์ทั้งหลาย รื่นเริงด้วยกัน โศกเศร้าด้วยกัน เมื่อเขาสุขก็พลอยสุขไปกับเขา เมื่อเขาทุกข์ก็พลอยทุกข์ไปกับเขา เมื่อเขาเกิดกิจธุระขึ้น ก็เข้าจัดแจง(เจ้าก็เจ้าการ) ด้วยตนเอง นี้เรียกว่าอุทมนุชย์จับไว้” (อ้างถึงใน พระเทพเวทีประยุทธ์ ปยุตฺโต, 2529: 636-637)

เพราะฉะนั้นการที่ตัวละครพระสงฆ์ทุกข์ใจไปกับปัญหาของฆราวาสจึงถือว่ายึดต่อหลักความสัมพันธ์ของพระสงฆ์กับฆราวาสตามพระธรรมวินัย ถึงแม้ว่าการช่วยผ่อน

คลายความทุกข์ให้กับฆราวาสจะเป็นเรื่องที่ควรกระทำ แต่ตัวพระสงฆ์เองก็ต้องสามารถจำกัดตนเองไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับจนส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติธรรมของตนเอง

เป็นผู้รักษาโรคภัยไข้เจ็บ

ตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยนั้น จะมีความสามารถในการรักษาพยาบาล อากาโรคเจ็บและป่วยไข้ต่างๆ โดยใช้ยาสมุนไพร เช่น ในเรื่อง “เข้ามากับพระ” “นางนาก” และ “บางระจัน” รวมไปถึงการรักษาด้วยคาถาอาคม ในเรื่อง “มหาอุตม์” บทบาทนี้มักจะพบในภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องราวในอดีต มากกว่าภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องราวร่วมสมัย เนื่องจากในอดีตนั้นการแพทย์ยังไม่เจริญ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีวิชาความรู้จึงใช้ความรู้ที่มีในการปรุงยาสมุนไพรให้กับชาวบ้าน

การแสดงบทบาทในลักษณะนี้ ถือว่าสอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องอนุเคราะห์แกือกุศลฆราวาส ถึงแม้จะมีใช้ในเรื่องทางศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนถึงหน้าที่ดังกล่าวและทรงแสดงแบบอย่างในการปฏิบัติหน้าที่นั้นด้วย ดังเช่น ครั้งหนึ่งขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ป่ากุนธิฐานวัน ไกลนครกุนธิยา พระนางสุปปวาสาผู้เป็นพระธิดาของพระเจ้าโกลิยะได้ทรงพระครรภ์ถึง 7 ปี และประสูติพระครรภ์อยู่ถึง 7 วัน มีความทุกข์ทรมานแสนสาหัส จึงให้พระสวามีไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทูลถามว่าเหตุใดพระพุทธเจ้าจึงทรงมีพระพลานามัยสมบูรณ์ แต่พระนางเองกลับทนทุกข์แสนสาหัส ขอให้พระองค์แสดงธรรมเพื่อกำจัดความทุกข์และถึงซึ่งความสุขในนิพพานด้วย เมื่อพระสวามีไปเฝ้าพระพุทธเจ้าและพระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องราวแล้ว พระองค์ได้ทรงประทานพรว่า “พระนางสุปปวาสาโกลิยธิดาจะเป็นผู้มีสุขหาโรคมิได้ คลอดบุตรหาโรคมิได้เกิด” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง, 2515:82) ปรากฏว่า พระนางสุปปวาสาได้ประสูติพระโอรสโดยปลอดภัย ทั้งพระนางและพระโอรสมีสุขภาพดี เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้ามิได้เพียงแต่สั่งสอนพระธรรมเท่านั้น แต่พระองค์ยังทรงมีน้ำพระทัยเมตตากรุณา และทรงช่วยเหลือฆราวาสให้พ้นทุกข์ เท่าที่พระองค์จะทรงช่วยได้ แม้เรื่องที่เกิดขึ้นจะเป็นเรื่องในแวดวงผู้ครองเรือนก็ตาม

การรวบรวมสิ่งของบริจาคแก่ผู้ประสบภัย

ตัวละครพระสงฆ์ จะเป็นผู้ที่คอยดูแลในเรื่องสิ่งของบริจาคแก่ชาวบ้านในชุมชนที่ประสบภัยต่างๆ โดยนอกจากจะให้ใช้สถานที่วัดในการเก็บรวบรวมสิ่งของแล้วยังเป็นผู้แจกจ่ายให้กับชาวบ้าน ซึ่งพบได้ในภาพยนตร์ที่มีฉากหลังเป็นชนบทที่ห่างไกลความเจริญ เช่น เรื่อง “ไม่แดง” ที่สมภารได้เป็นผู้จัดการแจกจ่ายของบริจาคให้แก่ชาวบ้านที่เดือดร้อนจากภัยแล้งที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งการช่วยเหลือของสมภารนั้น เป็นไปด้วยจิตที่ไม่บริสุทธิ์ คือสมภารวางท่าเสมือนตนเป็นเจ้าของสิ่งของต่างๆ เสียเองซึ่งถือว่าไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม เพราะไม่ใช่สิ่งของของท่าน จึงถือว่าผิดในเรื่องมารยาท หรืออภิธมาจารย์ หมายถึงสิ่งที่ไม่ควรทำ แต่หากสมภารห่วงแค้นและยึดติดกับสิ่งของนั้น แต่ก็อาจจะโยงได้ว่าเป็นอาบัติ ทุติยปาราชิก เพราะห่วงยึดสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ ,2539:143)

เป็นที่พึ่งพิงและให้ที่พักพิงแก่ผู้ประสบภัย

ตัวละครพระสงฆ์นั้นจะดูแลและเป็นที่พึ่งให้กับชาวบ้านในชุมชน เมื่อเกิดภัยอันตรายขึ้นในหมู่บ้านพวกชาวบ้านก็จะพากันมาขออาศัยสถานที่วัดและอาศัยพึ่งพิง พระสงฆ์เป็นผู้คุ้มครอง ปราบกฏในภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องราวในอดีต ได้แก่ เรื่อง “บางระจัน” เนื่องจากในยามศึกสงครามนั้น ที่พึ่งของชาวบ้านก็ได้แก่พระสงฆ์ โดยหลวงพ่อดำอยู่เป็นที่พึ่งแก่ชาวบ้านเขานางบวชในยามศึกสงคราม และเมื่อหลวงพ่อดำอยู่ที่บางระจันแล้ว เกิดเหตุการณ์ที่พม่ามาบุกค่าย หลวงพ่อดำได้เรียกให้ชาวบ้านเข้าไปหลบในโบสถ์เพื่อรักษาชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าทรงสนับสนุนให้พระสงฆ์ช่วยเหลือคนร้าวสวส ไม่ละทิ้งชุมชน ดังพระพุทธดำรัสต่อพระสงฆ์สาวกว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และคฤหบดี ทั้งหลายเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แม้เธอทั้งหลายก็จงเป็นผู้มีอุปการะมากแก่พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิงแก่พรหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด” (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2515:293)

5.2.3 บทบาทในการช่วยเหลือราชการ

ตัวละครพระสงฆ์จะร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆของทางราชการ โดยการสอดส่องดูแล เป็นหูเป็นตา รวมถึงช่วยเหลือกิจการต่างๆเท่าที่ทำได้ คอยเฝ้าระวังไม่ให้เกิดเหตุร้าย อันจะกระทบ กระเทือนต่อความปลอดภัยของบ้านเมืองรวมถึงความปลอดภัยของชุมชน และแจ้งให้ทางการได้ทราบเมื่อพบเห็นผู้กระทำผิดกฎหมายบ้านเมือง นอกจากนี้ พระสงฆ์จะเป็นผู้ส่งเคราะห์ประชาชนที่เดือดร้อน จากความยากจนหรือประสบภัยต่างๆ ในพื้นที่ที่ห่างไกล ที่ทางราชการอาจจะเข้าไปดูแลไม่ถึง ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของทางราชการ โดยบทบาทนี้ปรากฏในภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องราวของชนบทที่ห่างไกล ความเจริญ และอยู่ในภาวะที่เดือดร้อน เช่น สมภารกว้าง จากเรื่อง “ไผ่แดง” ที่ได้รับมอบหมายจากกำนันให้ช่วยเป็นธุระในการแจกของบริจาคให้แก่ชาวบ้านที่เดือดร้อน และ หลวงพ่อธรรมโชติ จากเรื่อง “บางระจัน” ที่เป็นที่พึ่งในการให้ยารักษาโรคและให้ที่พักพิงแก่ชาวบ้านในยามศึกสงคราม เมื่อทางการไม่สามารถยื่นมือมาช่วยเหลือในท้องที่ห่างไกล และอบรมราษฎรให้ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น ตั้งใจประกอบสัมมาอาชีพ และเป็นคนดีของสังคม โดยตัวละครพระสงฆ์ได้ใช้หลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาสั่งสอนฆราวาสทั้งหลาย เพื่อให้เป็นพลเมืองดีของบ้านเมือง

การช่วยเหลือราชการ ถือเป็นกรปฏิบัติหน้าที่ที่สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมือง เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและเป็นตัวอย่างที่ดีของคนทั่วไป แม้ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าก็ยังทรงบัญญัติพระธรรมวินัยไม่ให้ขัดแย้งกับกฎหมายบ้านเมือง เช่น ในกรณีที่ทหารหนีทัพมาบวช พระเจ้าพิมพิสารทรงขอให้พระพุทธเจ้าบัญญัติพระวินัยมิให้บวชให้กับข้าราชการ ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงบวชให้จนกว่าข้าราชการผู้นั้นจะได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาเสียก่อน

สรุปการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยเปรียบเทียบกับหน้าที่พระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

จากการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยนั้น สามารถจำแนกบทบาทของพระสงฆ์ที่กระทำต่อตัวละครแวดล้อมและต่อสังคมออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1. บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการพัฒนาคุณภาพของพลเมือง ให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม 2. บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน ซึ่ง มีทั้งการสงเคราะห์ทางด้านจิตใจและ

การสงเคราะห์ด้วยวัตถุ ซึ่งบทบาทด้านนี้เป็นบทบาทที่พบเห็นได้มากในภาพยนตร์ ซึ่งลักษณะในการสงเคราะห์นั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และความเหมาะสมของสังคม ขึ้นอยู่กับกาลเทศะ ไม่มีรูปแบบตายตัว 3. บทบาทในการช่วยเหลือราชการ คือการให้ความร่วมมือกับทางราชการในทุกๆ ด้าน เพื่อประโยชน์แก่บ้านเมือง

บทบาทที่ผู้สร้างภาพยนตร์ให้ความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชนในลักษณะต่างๆ เช่น การสอดส่องดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน, การเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและสร้างเสริมความสามัคคีในหมู่ชาวบ้าน และการเป็นที่ปรึกษาปัญหาชีวิต นอกจากนี้ยังรวมถึงบทบาทในการพัฒนาคุณภาพพลเมือง โดยการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนรวมถึงการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

นอกจากนั้นแล้วบทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์นั้น ยังเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยที่ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา เช่นบทบาทในการสนับสนุนการศึกษาแก่ฆราวาสนั้น ก็มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากที่พระสงฆ์เป็นผู้สอนหนังสือด้วยตนเอง ในเรื่อง “อัมแดงเหมือนกับนายริด” มาเป็นการสนับสนุนให้มีการสร้างโรงเรียนในเรื่อง “ไผ่แดง” ส่วนบทบาทในการปลุกเสกและแจกจ่ายวัตถุมงคล นั้นก็เป็นไปตามยุคสมัย เช่นเมื่อเกิดสงคราม พระสงฆ์ก็มีบทบาทในการปลุกเสกอาวุธต่างๆ ดังที่ปรากฏในเรื่อง “บางระจัน” อย่างไรก็ตาม พบว่ามีหลายบทบาทที่สืบเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบันโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เช่น บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา บทบาทในการอบรมสั่งสอนประชาชน และบทบาทในการเป็นที่พึ่งด้านขวัญและกำลังใจ เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยแล้วพบว่า บทบาทที่ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่กระทำนั้น ยังมีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติในพระธรรมวินัย ส่วนหนึ่งนั้นอาจจะมาจากการที่ตัวละครพระสงฆ์นั้นไม่เข้าใจถึงเป้าหมายของการบวชอันได้แก่ การเพียรพยายามเพื่อสงบระงับกิเลส และแสวงหาความพ้นทุกข์ อันเป็นหน้าที่สำคัญเบื้องต้นของบรรพชิต และเนื่องจากตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์นั้นยังเป็นเพียงสมมุติสงฆ์มิใช่อริยสงฆ์ รวมถึงการที่ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชน พระสงฆ์จึงมีความใกล้ชิดชาวบ้าน และจำเป็นต้องมีส่วนในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ด้วยเหตุนี้ตัวละครพระสงฆ์จึงไม่สามารถทำตัวเถรตรงในการรักษาพระวินัย แต่จำเป็นต้องประยุกต์พระวินัยให้เข้ากับสถานการณ์อันเปลี่ยนแปลงไป และบริบททางสังคมในขณะนั้น จึง

ส่งผลให้ตัวละครพระสงฆ์จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเป้าหมายทางการปฏิบัติธรรม จากการแสวงหา นิพพานไปเป็นการเบียดเบียนทุกซีให้ชาวบ้าน โดยถือว่าหากชาวบ้านผู้อุปถัมภ์พระศาสนาอยู่ไม่ได้ พระศาสนาก็อยู่ไม่ได้เช่นกัน

เพราะฉะนั้นจึงมักพบว่าตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังมีข้อบกพร่องต่างๆที่ไม่สอดคล้อง กับพระธรรมวินัย กล่าวคือ ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่สามารถสงบ ระวังสติอารมณ์ได้ ไม่มีสมาธิที่มั่นคง มีความยึดมั่นถือมั่นจึงไม่สามารถศึกษาและปฏิบัติธรรมอันเป็นหน้าที่เบื้องต้นของ พระสงฆ์ได้อย่างเต็มที่ ส่วนหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนาและอนุเคราะห์ชาวโลกนั้น พระสงฆ์ส่วนใหญ่บกพร่องในเรื่องของวิธีการเผยแผ่และการอนุเคราะห์ ได้แก่การสั่งสอนอบรมโดยใช้อารมณ์ เป็นที่ตั้ง และการที่พระสงฆ์ไม่สามารถจำกัดตนเองในการเกี่ยวข้องกับฆราวาสได้ สำหรับหน้าที่ ในการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตนนั้นเป็นหน้าที่ที่พบว่ามีข้อบกพร่องมากที่สุด โดยเห็นได้ อย่างชัดเจนจากภาพตัวละครพระสงฆ์ที่ไม่สำรวจ มีกิริยาอาการที่ไม่เรียบร้อย ดูไม่เหมาะสม

สำหรับความผิดของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยนั้นมักจะเป็น ความผิดที่ไม่ร้ายแรง แต่จะส่งผลกระทบต่อ ความน่าเคารพเชื่อถือ ทำให้ภาพของพระสงฆ์ดูไม่ สมบูรณ์ ไม่น่าเลื่อมใสศรัทธา แต่อย่างไรก็ตาม ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ในภาพยนตร์นั้นจะมี จิตอันเป็นกุศล มีความตั้งใจที่จะสืบทอดศาสนา และมีเจตนาอันดีที่จะช่วยเหลือชาวบ้าน ถึงแม้ว่าการแสดงออกและการกระทำนั้นจะผิดทางวินัยสงฆ์ก็ตาม แสดงให้เห็นถึงความผูกพัน ของพระสงฆ์กับชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย” ศึกษาภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทย และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงบทบาทที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทย กับหน้าที่ตามพระธรรมวินัย โดยศึกษาจากภาพยนตร์ไทยที่ผลิตในช่วงปี พ.ศ.2522-2546 จำนวน 10 เรื่อง ซึ่งลักษณะของการวิจัยในรูปแบบดังกล่าวนี้ใช้เทคนิคการวิจัยแบบการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis)

จากภาพยนตร์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 10 เรื่องนั้น สามารถแบ่งออกเป็นภาพยนตร์ประเภทต่างๆ คือ 1. ภาพยนตร์ชีวิต จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ ไม้แดง (2522) , อำแดงเหมือนกับนายริด (2537) , บางระจัน (2543), 15 ค่ำเดือน 11 (2546) 2. ภาพยนตร์ตลก จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ หลวงตา (2523), หลบผีไม่หลบ (2546) 3. ภาพยนตร์แนวบู๊ จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ ข้ามากับพระ (2527) 4. ภาพยนตร์ผี-สยองขวัญ เร้นลับ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ กาเหว่าที่บางเพลง (2537) , นางนาก (2542) , มหาอุตม์ (2546) โดยแบ่งตัวละครออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ตัวละครหลัก และตัวละครสมทบ

งานวิจัยนี้ ประกอบไปด้วยขั้นตอนการศึกษา 2 ขั้นตอนใหญ่ๆ ได้แก่

1. การศึกษาถึงภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทย ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีสัญญาวิทยา และสัญญาวิทยาของสื่อภาพยนตร์ เป็นทฤษฎีหลักในการวิเคราะห์ภาพยนตร์แต่ละเรื่อง ด้วยวิธีการวิเคราะห์การเล่าเรื่องจาก โครงเรื่อง (Plot) เพื่อให้เห็นถึงลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ในภาพยนตร์ ตั้งแต่การเริ่มเรื่อง (Exposition), การพัฒนาเหตุการณ์ (Rising Action), ภาวะวิกฤติ (Climax), ภาวะคลี่คลาย (Falling Action), การยุติของเรื่องราว (Ending) เพื่อให้เห็นภาพของตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์แต่ละเรื่องได้อย่างชัดเจน

ในขณะที่เดียวกันผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับการพิจารณาบุคลิกลักษณะของตัวละคร และความสัมพันธ์ของตัวละคร ซึ่งผู้วิจัยจะพิจารณาจากลักษณะท่าทางของตัวละคร สีหน้า แววตา ท่าทาง การแต่งกาย การใช้น้ำเสียง คำพูดของตัวละคร ในการวิจัย ซึ่งจะทำให้เห็นภาพของตัวละครพระสงฆ์รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระสงฆ์และตัวละครอื่นๆในภาพยนตร์ไทยได้ชัดเจนมากขึ้น

และผู้วิจัยยังพิจารณาไปถึงทางเทคนิคต่างๆในภาพยนตร์ เช่นการใช้มุมกล้องและ Shot , แสงและสี, การตัดต่อและการใช้เทคนิคพิเศษ, การใช้เพลงและดนตรีประกอบ โดยผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีสัญญาวิทยาของสื่อภาพยนตร์มาวิเคราะห์ในส่วนนี้ โดยผลจากการศึกษาวิเคราะห์จะช่วยให้เข้าใจถึงการสร้างความหมายต่างๆให้กับตัวละครพระสงฆ์ผ่านทางองค์ประกอบต่างๆ ที่ส่งผลต่อภาพของตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย

2. การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยกับหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย โดยผู้วิจัยได้แยกแยะบทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยออกเป็นลักษณะต่างๆ และผู้วิจัยได้วิเคราะห์บทบาทของตัวละครพระสงฆ์ว่ามีความสอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีบัญญัติอยู่ในพระธรรมวินัยหรือไม่ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปอันจะสามารถเชื่อมโยงไปถึงภาพของตัวละครพระสงฆ์ได้

ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย

จากการวิเคราะห์ภาพพระสงฆ์จากโครงเรื่อง (Plot), ลักษณะของตัวละคร, ความสัมพันธ์ของตัวละคร และเทคนิคต่างๆในภาพยนตร์ พบว่าภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในภาพยนตร์มีดังนี้

1. ภาพของพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือและเป็นที่ยึดให้กับฆราวาส โดยตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่จะทำหน้าที่ช่วยเหลือตัวละครอื่นๆในการแก้ปัญหา มีความตั้งใจจริงในการช่วยเหลือผู้อื่น ภาพของตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่จึงมีลักษณะเมตตากรุณา มีความรับผิดชอบ พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาต่างๆ สอดคล้องกับความเชื่อถือของคนไทยที่เชื่อว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามี สติปัญญา สามารถชี้แนะเรื่องต่างๆได้ ไว้วางใจได้ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวเพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์และความเดือดร้อนต่างๆได้ โดยเฉพาะชาวบ้านทั่วไปที่มีการศึกษาน้อยย่อมรู้สึกได้ว่า พระสงฆ์มีความเฉลียวฉลาดทั้งทางโลกและ

ทางธรรม สามารถแก้ปัญหาต่างๆให้ตนได้ ซึ่งผลจากการช่วยเหลือนั้นก็ทั้งสัมฤทธิ์ผลและไม่สัมฤทธิ์ผล แต่ก็เกิดจากความปรารถนาดีที่มีต่อฆราวาส ส่วนลักษณะของการช่วยเหลือนั้นก็ทั้งการช่วยเหลือตามกิจของสงฆ์ และไม่เป็นที่ตามกิจของสงฆ์ขึ้นอยู่กับบุคคลลักษณะของตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์แต่ละเรื่อง

2. ภาพของพระสงฆ์ที่มีความสงบสำรวม ได้แก่ ภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่มีความสำรวมกาย และ วาจา มีกิริยาอาการที่เหมาะสมกับสถานะ มีความเคร่งครัดในศีลและวินัย มีจริยวัตรอันงดงาม เกิดเป็นภาพที่น่าเคารพเลื่อมใส

3. ภาพของพระสงฆ์ที่ไม่สงบสำรวม ได้แก่ ภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่แสดงกิริยาอาการ คำพูดที่ไม่เหมาะสม ไม่มีความระมัดระวังในการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมณะสาธูป เกิดเป็นภาพที่น่าเคารพ โดยลักษณะต่างๆที่ไม่สำรວมนั้น จะเกิดจากการแสดงอารมณ์ต่างๆอย่างชัดเจน เช่น การแสดงอารมณ์ โกรธ เกรี้ยวกราดรวมไปถึงกิริยาท่าทางของพระสงฆ์ทำให้เกิดภาพที่ตลกขบขัน ไม่น่าเคารพเลื่อมใส ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการไม่สำรวมกาย วาจา ใจ ให้เหมาะสม ไม่สามารถดำรงตนให้เป็นผู้มีศีลได้ โดยส่วนใหญ่แล้วภาพของพระสงฆ์ที่ตลกขบขันนั้น จะเกิดจากการแสดงอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น อารมณ์โกรธ, ตกใจ, ดีใจ, หวาดกลัว, รำคาญ โดยไม่มีการสงบระงับจิตใจเอาไว้ โดยการแสดงออกนั้นมุ่งหวังให้เกิดภาพที่ตลกอย่างชัดเจนจึงเกิดภาพที่ไม่เหมาะสมกับสถานภาพของผู้ทรงศีล สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาพของพระสงฆ์ดูตลกขบขันก็เนื่องมาจากภาพยนตร์ได้ทำให้ผู้ชมเห็นว่าตัวละครพระสงฆ์นั้นได้ทำสิ่งผิดพลาดหรือโง่เขลาอย่างน่าหัวเราะ

4. ภาพของพระสงฆ์ที่เคร่งเครียดและวิตกกังวล ได้แก่ภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่มีปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ จนทำให้เกิดความเครียดสับสน และว้าวุ่นใจ จนกลายเป็นความทุกข์ ซึ่งตัวละครพระสงฆ์ที่มีลักษณะเช่นนี้ก็มักจะพ่ายแพ้ต่อกิเลส ตัณหา ไม่สามารถหาทางออกได้ จึงต้องสีกไปในที่สุด

5. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชน ได้แก่ภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยเป็นผู้นำทางความคิด รวมถึงการเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้าน คอยสอดส่องดูแลให้ชุมชนของตนมีความสงบเรียบร้อย รวมถึงเป็นตัวกลางระหว่างชุมชนกับทางราชการ ในการประสานงานต่างๆ โดยเฉพาะใน

ห้องที่ที่อยู่ในชนบทอันก้นดงและห่างไกลความเจริญทางวัตถุซึ่งปราศจากเจ้าหน้าที่ของ
รัฐที่จะเข้ามาดูแล

6. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นผู้ปกครองดูแลฆราวาส ได้แก่ ภาพของพระสงฆ์ที่เปรียบเสมือนพ่อแม่ หรือผู้ปกครองที่จะต้องสอดส่องดูแลฆราวาสในเรื่องต่างๆ ให้การอบรมเลี้ยงดู และให้ที่พักอาศัย รวมถึงการอบรมสั่งสอน ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องใช้หลักต่างๆ ในการปกครองฆราวาส คือมีทั้งการลงโทษ ตักเตือนโดยวิธีต่างๆ เช่นเดียวกับพ่อแม่ครูบาอาจารย์ ตัวละครพระสงฆ์ในลักษณะนี้จึงมักเป็นตัวละครที่ไม่มีความสงบ ส่ำรวมเนื่องจากต้องคอยดูแลฆราวาสทั้งหลาย ซึ่งก็คือพวกเด็กวัด ให้มีความประพฤติเรียบร้อยและอบรมให้มีศีลธรรม

7. ภาพของพระสงฆ์ที่มีบุญบารมี ได้แก่ ตัวละครพระสงฆ์ที่เป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเนื้อนาบุญ มีความเมตตากรุณา เป็นแหล่งศรัทธาด้านธรรมะและความประพฤติ มีบุคลิกที่สงบเยือกเย็น มีจิตอันเป็นสมาธิแรงกล้าจนเกิดเป็นอิทธิปาฏิหาริย์ในลักษณะต่างๆ อย่างไรก็ตามอิทธิปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นนั้นไม่ใช่จุดมุ่งหมายของการปฏิบัติธรรม หากแต่เป็นเพียงผลที่เกิดจากการปฏิบัติธรรมในขั้นสูงของตัวละครพระสงฆ์ โดยตัวละครที่เป็นฆราวาสจะให้ความเคารพนับถือตัวละครพระสงฆ์ลักษณะเช่นนี้อย่างมาก

8. ภาพของพระสงฆ์ที่สร้างความเดือดร้อน ได้แก่ ภาพตัวละครพระสงฆ์ที่นอกจากจะไม่ทำช่วยเหลือผู้อื่น แล้วยังสร้างความเดือดร้อนให้ตัวละครอื่นด้วย ซึ่งถือว่าขัดต่อภาพของพระสงฆ์ที่ควรจะเป็นอย่างสิ้นเชิง และสร้างความเสื่อมเสียให้กับสถาบันสงฆ์โดยรวม เป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะของตัวละครพระสงฆ์ที่สร้างความเดือดร้อนนั้นจะไม่ได้เป็นพระสงฆ์อย่างแท้จริง แต่เป็นเพียงแค่การหยิบยืมเอาสถานะความเป็นพระมาใช้ และใช้ลักษณะของผู้มีอิทธิปาฏิหาริย์ มีอภินิหาร มาสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

9. ภาพของพระสงฆ์ที่มีวิชาไสยศาสตร์ ได้แก่ ภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่มีวิชาอาคมต่างๆ มีวิชาไสยศาสตร์ เป็นที่พึ่งให้กับฆราวาสโดยการใ้วิชาที่มีช่วยเหลือฆราวาสในลักษณะต่างๆ มีท่าทางลึกลับ น่าเกรงกลัว ขมังเวทย์ ซึ่งขัดต่อหลักปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ไม่ควรมุ่งในเรื่องนี้

โดยภาพของตัวละครพระสงฆ์ในแต่ละลักษณะนั้นก็ได้อธิบายถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ได้กระทำต่อตัวละครแวดล้อมและต่อสังคมไปในเวลาเดียวกัน บทบาทที่ปรากฏนั้นแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ บทบาทในการพัฒนาคุณภาพสังคม, บทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน, บทบาทในการช่วยเหลือราชการ

การเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์กับหน้าที่ตามพระธรรมวินัย

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทต่างๆของตัวละครพระสงฆ์กับหน้าที่ตามพระธรรมวินัยแล้วพบว่าตัวละครส่วนใหญ่ยังแสดงบทบาทต่างๆได้ไม่สอดคล้องกับหน้าที่ ดังนี้

1. หน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติ โดยตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ นั้น ไม่สามารถปฏิบัติธรรมเพื่อดับกิเลส ตัณหาได้ มักแสดงอารมณ์ต่างๆ โดยขาดการยับยั้งชั่งใจ และมักหวั่นไหวไปกับสิ่งภายนอกที่มากกระทบ ไม่มีสมาธิมั่นคง มีเพียงตัวละครบางตัวเท่านั้นที่สามารถศึกษาและปฏิบัติธรรมได้อย่างเต็มที่ สมบูรณ์ มีสมาธิมั่นคง มีสติ ไม่ยึดมั่นถือมั่นในเรื่องใดๆ การที่ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังมีข้อบกพร่องในเรื่องการศึกษาและปฏิบัติธรรมนั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในภาพยนตร์นั้นก็ยังเป็นมนุษย์ คือ ยังมีอารมณ์ต่างๆ รัก โลภ โกรธ หลง ยังไม่หลุดพ้นจนถึงขั้นเป็นพระอรหันต์ ยังต้องใช้เวลาในการฝึกฝนและศึกษาปฏิบัติ เป็นลักษณะของพระสงฆ์ที่อาจพบเห็นได้ทั่วไปในสังคมไทย

2. หน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนาและอนุเคราะห์ชาวโลก ในส่วนของการเผยแผ่ศาสนานั้นตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ปฏิบัติได้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย คือมีจุดมุ่งหมายในการให้ธรรมะและหลักที่จะช่วยให้มนุษย์ประสบแต่สิ่งดีงาม แต่ยังมีข้อบกพร่องในเรื่องของวิธีการเผยแผ่ เช่น การใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม และมีอารมณ์โกรธในขณะที่สั่งสอนชาวบ้าน หรือการมีพฤติกรรมที่อาจขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง ในส่วนของการอนุเคราะห์ชาวโลกนั้น ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีเจตนาอันดีที่จะช่วยเหลือ แต่ในบางกรณีการช่วยเหลือนั้นไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติในพระธรรมวินัย กลายเป็นความผิด และความไม่เหมาะสม โดยส่วนใหญ่แล้วความบกพร่องจะเกิดจากการที่พระสงฆ์ไม่สามารถจำกัดตนเองในการเกี่ยวข้องกับฆราวาสได้ คือเข้าไปคลุกคลีกับฆราวาสจนขาดความเป็นสมณะ เมื่อช่วยเหลือก็ช่วยเหลือเต็มที่จนลืมสถานะของตนเอง จึงมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสถานภาพความเป็นบรรพชิต และการอนุเคราะห์ของพระสงฆ์นั้นต้องทำด้วยจิตใจที่เที่ยงธรรม ปลอดโปร่งจากกิเลสและเปี่ยมด้วยเมตตา

3. หน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตน โดยตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ บกพร่องในหน้าที่นี้มากที่สุด เนื่องจากไม่สามารถสงบ สัมรวม กิริยา อากาการต่างๆ ให้เรียบร้อย ตามที่บัญญัติไว้ในพระวินัย ซึ่งพระสงฆ์จำเป็นที่จะต้องดำรงตนให้เหมาะสมกับความเป็นสมณะ เพื่อให้มีจริยวัตรที่งดงาม แต่ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ในภาพยนตร์กลับมีท่าทางที่ไม่สัมรวม ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ความผิดทางวินัยที่ร้ายแรงแต่ก็ส่งผลต่อภาพของพระสงฆ์ คือทำให้ไม่น่าเคารพ เลื่อมใส แก่ผู้ที่พบเห็น สาเหตุที่ไม่ปรากฏตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์ทำผิดวินัยขั้นรุนแรงนั้นก็ อาจมาจากข้อบังคับในเรื่องของการตรวจพิจารณาภาพยนตร์หรือการเซ็นเซอร์นั่นเอง

เมื่อแยกแยะบทบาทของตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์แต่ละเรื่องออกมาแล้ว พบว่า บทบาทที่ผู้สร้างภาพยนตร์ให้ความสำคัญมากที่สุดได้แก่ บทบาทในการเป็นผู้สอดส่องดูแลทุกข์ สุขของชาวบ้าน ซึ่งจัดอยู่ในบทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ใน ภาพยนตร์นั้นยังคงมีลักษณะที่สอดคล้องกับพระสงฆ์ในสังคมไทย โดยเฉพาะในชนบท ที่พระมี ความสัมพันธ์กับชาวบ้านในชุมชน คอยสอดส่องดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน และให้ความอนุเคราะห์ ช่วยเหลือตามที่จะปฏิบัติได้ บทบาทอื่นๆ ที่ค่อนข้างสำคัญและพบได้มาก ได้แก่ บทบาทในการ เทศนาและอบรมสั่งสอนประชาชนรวมถึงการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ซึ่งจัดอยู่ในบทบาทในการ พัฒนาคุณภาพสังคม บทบาทด้านนี้ถือเป็นบทบาทที่สืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือเป็น การเผยแผ่ศาสนาและเป็นการพัฒนาศีลธรรม แต่สาเหตุที่บทบาทในด้านนี้ไม่โดดเด่นเท่าบทบาท ในการสอดส่องดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน อาจมาจากการที่ผู้สร้างภาพยนตร์ให้ความสำคัญกับการ ให้ตัวละครพระสงฆ์ช่วยเหลือชาวบ้านในด้านอื่นๆ มากกว่าการอบรมสั่งสอนให้เห็นโดยตรง

บทบาทอื่นๆ ที่ผู้สร้างภาพยนตร์ให้ความสำคัญรองลงมา ได้แก่ การเป็นผู้ไกลเกลี่ยข้อ พิพาทและสร้างเสริมความสามัคคีในหมู่ชาวบ้าน และบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาปัญหาชีวิต ซึ่ง สอดคล้องกับความเชื่อของคนไทยที่เคารพนับถือพระสงฆ์และเชื่อว่าเป็นผู้มีสติปัญญาเป็นที่พึ่ง ยามเดือดร้อน สามารถชี้แนะหนทางที่ถูกต้องให้ได้ จึงมีความเกรงอกเกรงใจ และเชื่อฟังคำสอน ของพระสงฆ์ บทบาทของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย กล่าวคือ หากเรื่องราวในภาพยนตร์เกิดขึ้นในสมัยโบราณ บทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์เรื่องนั้นก็ จะแตกต่างจากปัจจุบัน เช่น บทบาทในการเป็นผู้สอนหนังสือให้กับฆราวาสในภาพยนตร์เรื่อง อำแดง เหมือนกับนายริด ก็เปลี่ยนเป็นการสนับสนุนการศึกษาในลักษณะต่างๆ เช่น การส่งเสียให้เรียน หนังสือ และกวาดขันให้ขยันเรียน ในภาพยนตร์เรื่อง หลวงตา หรือการสนับสนุนให้มีการสร้าง

โรงเรียน ในภาพยนตร์เรื่อง “ไฟแดง” แสดงให้เห็นว่าภาพยนตร์ได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทของ พระสงฆ์ในภาพยนตร์ให้สอดคล้องกับยุคสมัยและบทบาทของพระสงฆ์ตามความเป็นจริง

จึงอาจสรุปได้ว่าบทบาทของตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์นั้นส่งผลโดยตรงต่อภาพของ พระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทย เมื่อตัวละครพระสงฆ์แสดงบทบาทที่ไม่สอดคล้องหรือขัดต่อ พระธรรมวินัยจึงทำให้ภาพของพระสงฆ์ผิดเพี้ยนไปจากลักษณะของสมณเพศที่เคร่งครัด ถึงแม้ว่า จะมีตัวละครพระสงฆ์ส่วนหนึ่งที่ปฏิบัติหน้าที่ต่างๆได้อย่างเคร่งครัด และมีภาพของพระสงฆ์ที่ สมบูรณ์แบบแต่ก็เป็นเพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับตัวละครทั้งหมดที่ศึกษา

6.2 อภิปรายผล

เมื่อพิจารณาผลที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การนำเสนอภาพพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทย” แล้ว พบว่า “ความเป็นจริง” เกี่ยวกับภาพของพระสงฆ์ ที่ผู้สร้างภาพยนตร์เสนอต่อผู้ชมนั้น แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์เป็นปุถุชนคนธรรมดาที่ยังมีข้อบกพร่องต่างๆเช่นเดียวกับฆราวาส มีทั้งด้านดีและไม่ดีอยู่ในตัว แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีเจตนาอันดีต่อชาวโลก มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และยังเป็นທີ່เคารพนับถือของฆราวาส แต่ลักษณะในการเคารพนับนั้นเป็นไปในเชิงของการเคารพผู้ใหญ่ มากกว่าการเคารพผู้ทรงศีล เห็นได้จากการพูดจาหยอกล้อ การโต้เถียง ของตัวละครที่เป็น ฆราวาสและตัวละครพระสงฆ์

แต่เดิมในสังคมไทยนั้น พระสงฆ์มีฐานะและความเป็นอยู่ที่แตกต่างไปจากประชาชน มี ระเบียบวินัยสำหรับกำหนดความเป็นอยู่ และได้รับการยกย่องจากประชาชนให้อยู่ในฐานะที่ เคารพสักการะ ฐานะของพระสงฆ์เป็นฐานะที่สูงมากของสังคมไทยในอดีต โลกของพระสงฆ์เป็น โลกของผู้มีชีวิตสูงส่ง ส่วนโลกของฆราวาสเป็นโลกของผู้มีชีวิตต่ำกว่า สถาบันสงฆ์เป็นผู้นำจิตใจ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของชาวบ้านอย่างสูง ดั่งบันทึกของ ฟรานซิส โบว์ แชร์ (อ้างถึงใน ประสพสุข พันธุประยูร ,2535:20) กล่าวถึงความสำคัญของพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ใน ประเทศไทยว่า

...ประเทศสยามเป็นดินแดนแห่งบวรพุทธศาสนา พระภิกษุครองผ้าเหลืองมีส่วนสำคัญยิ่ง ต่อวิถีชีวิตของบ้านเมือง พระสงฆ์จำนวนกว่าสองแสนรูปในประเทศสยามเป็นที่เคารพบูชาและ เป็นผู้มียศถิพลสูงอยู่เหนือสังคมประชากร...

ดังนั้นพระสงฆ์จึงควรเป็นผู้ที่มีจริยวัตรอันงดงาม เหมาะสม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับ
ฆราวาสได้ปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา

แต่ภาพยนตร์ไทยกลับนำเสนอภาพของพระสงฆ์ที่แตกต่างออกไปคือ ภาพพระสงฆ์ที่ยัง
ไม่สามารถควบคุมกาย วาจา ใจให้เรียบร้อย และสงบระงับจากกิเลสตัณหาได้ ยังคงมีอารมณ์
ต่างๆที่แสดงออกอย่างชัดเจนและมีความวุ่นวายบางครั้งถึงกับขาดสติ และไม่สามารถแก้ปัญหา
ต่างๆที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่นได้

ข้อสังเกตหนึ่งที่ได้จากการวิจัย คือ ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ นั้น จะมีบุคลิกลักษณะที่
หลากหลาย กล่าวคือ ในขณะที่ตัวละครพระสงฆ์นั้นมีความสงบสำรวม เป็นที่พึ่งให้กับฆราวาสได้
คู่นาเคารพเลื่อมใส แต่เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างออกไปก็อาจแสดงกิริยาอาการอันไม่
สำรวม ขาดสติ จนทำให้เกิดภาพที่ไม่เหมาะสมได้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับตัวละคร
ของกุหลาบ มลลิกะมาส (อ้างถึงใน กาญจนา วิชญาปกรณ์, 2534 : 41-45) ที่จำแนกประเภท
ของตัวละคร ตามลักษณะนิสัยของตัวละคร ออกเป็น 2 ลักษณะ และนำมาอธิบายเกี่ยวกับภาพ
ของพระสงฆ์ได้ดังนี้ คือ

1. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นตัวละครน้อยลักษณะหรือตัวละครไม่ซับซ้อน (Flat or Simple
Characters) ได้แก่ ตัวละครพระสงฆ์ที่แสดงนิสัยออกมาในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว
ประจำตัว โดยผู้ชมจะเห็นลักษณะอันเป็นตัวแทนธรรมชาติของมนุษย์ในแง่ใดแง่หนึ่งออกมา ไม่
ว่าจะเป็นในแง่บวกหรือลบก็ตามทำให้ผู้ชมเข้าใจตัวละครได้ทันที ยิ่งรู้พฤติกรรมและอารมณ์
ของตัวละครได้ หากต้องเผชิญกับเหตุการณ์สภาพแวดล้อมนั้น นอกจากนั้นยังสามารถจดจำรำลึก
ถึงตัวละครได้ตลอดไป ไม่ว่าจะเวลาจะผ่านไปนานเท่าใด หากเอ่ยถึงตัวละครนั้นๆขึ้นมา ซึ่งภาพ
ของพระสงฆ์ที่เป็นตัวละครน้อยลักษณะที่ปรากฏในภาพยนตร์กลุ่มตัวอย่างนั้น ได้แก่ ภาพของ
พระสงฆ์ที่ดำรงตนอย่างเคร่งครัดตามสมณเพศ ได้แก่ พระสงฆ์ที่มีจริยวัตรอันงดงาม เหมาะสม
กับสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ มีความสำรวม กาย วาจา ใจ เป็นอิสระจากกิเลสตัณหา เป็นที่
เลื่อมใสศรัทธาของคนโดยทั่วไป มีความเคร่งครัดในศีลและวินัยตลอดเวลา และสามารถดำรงตน
ในขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสได้อย่างพอเหมาะพอดีตามหลักธรรม

ลักษณะดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นลักษณะของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ และเป็นพระสงฆ์
ที่ถึงพร้อมด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแบบอย่างที่ดีของพระสงฆ์โดยทั่วไปควรยึดถือปฏิบัติตาม
แต่กลับพบภาพของพระสงฆ์ลักษณะเช่นนี้ในภาพยนตร์กลุ่มตัวอย่างได้ค่อนข้างน้อย

2. ภาพของพระสงฆ์ที่เป็นตัวละครหลายลักษณะหรือตัวละครซับซ้อน (Round or Complex Character) ได้แก่ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายๆด้านอยู่ในตน คุณมีชีวิต ความคิด อารมณ์ และความรู้สึกเหมือนกับเป็นมนุษย์จริงๆ คือ มีรัก โลภ โกรธ หลง ดี และเลว อยู่ในตัวเอง ผู้ชมจะไม่สามารถคาดเดาได้ว่า ถ้าอยู่ในสถานการณ์เช่นนี้ ตัวละครควรทำเช่นใด ตรงข้ามกับตัวละครประเภทน้อยลักษณะ ดังนั้นภาพของพระสงฆ์ที่เป็นตัวละครหลายลักษณะนี้จึงเป็นภาพของตัวละครพระสงฆ์ที่มีทั้งลักษณะของสมณเพศที่สงบสำรวม มีสติ และลักษณะของฆราวาสที่ไม่ระมัดระวังกิริยาอาการ รวมถึงไม่มีลักษณะที่สงบสำรวม ตามสถานะของพระสงฆ์อยู่ในตัว ซึ่งตัวละครส่วนใหญ่จะมีลักษณะเช่นนี้

ภาพของพระสงฆ์ที่ไม่สงบสำรวมนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะถูกนำเสนอออกมาในลักษณะที่ตลกขบขัน ซึ่งมโนธรรม เทียบเทียมรัตน์ (2542-2543) ได้กล่าวถึงกรณีที่ภาพยนตร์เรื่องนางนาค ได้แสดงภาพของหลวงตาและพระเณรในวัดในลักษณะชวนหัวเราะ ไว้ว่า “...อาจดูเป็นอารมณ์ขันอันเกิดจากการ ล้อเล่น เสียดสี ในสิ่งอันพึงเคารพบูชาโดยออกมาในทำนองคล้ายตลกทะเล่ ซึ่งคนดูก็เต็มใจที่จะหัวเราะมันออกมา เช่นเดียวกับที่เราก็ก็นึกกับเรื่องราวซ้ำชั้นประเภท “ตาเถนกับ ยายซี” ซึ่งมีแฝงอยู่ในวัฒนธรรมของเรามาตั้งแต่ครั้งเก่าก่อน...การที่คนเราจะฮากับสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ สิ่งนั้นย่อมอยู่ในฐานะเท่าเทียม...หรือไม่ก็ต่ำกว่า(เราเห็นความบกพร่องต่าง ๆ นานา)...”

จึงทำให้เป็นที่น่าสนใจว่าในขณะที่ภาพยนตร์ได้นำเสนอภาพตัวละครพระสงฆ์ให้มีบทบาทในการสั่งสอนผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างอันดีงาม แต่ในขณะเดียวกันก็ได้เสนออีกแง่มุมหนึ่งที่ทำให้ภาพของพระสงฆ์ยังมีความบกพร่อง โง่เขลา เป็นตัวตลก อีกด้วย ซึ่งถือเป็นลักษณะที่ขัดแย้งกันอย่างสิ้นเชิง

ในส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยนั้นพบว่า ตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ นั้นได้แสดงบทบาทในการช่วยเหลือตัวละครอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของสังคมไทยที่มองเห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีศีลธรรม มีความบริสุทธิ์และเสียสละเพื่อผู้อื่น มีสถานภาพสูงกว่าฆราวาส ทำให้เป็นผู้มีอำนาจวิเศษสามารถอำนวยโชคลาภหรือทำลายอำนาจชั่วร้ายเช่นภูตผีปีศาจได้ (ภัทรพรสิริกาญจน, 2535:47) แต่การแสดงบทบาทในการช่วยเหลือฆราวาสนั้นมักจะไม่สอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ที่กำหนดในพระธรรมวินัย อันเนื่องมาจากการที่ตัวพระสงฆ์เองไม่สามารถจำกัดขอบเขตที่เหมาะสมในการเกี่ยวข้องกับฆราวาสได้นั่นเอง

สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจาก ตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นตัวละครหลัก หรือตัวละครสมทบนั้น ล้วนมีความผูกพันกับชุมชนและสังคมอย่างแน่นแฟ้น ตัวละครพระสงฆ์ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆของฆราวาสอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นการยากที่จะจำกัดตนเองให้อยู่ภายในขอบเขตที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดการยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือตัวละครอื่น ๆ นั้นทำให้เกิดผลเสียต่อการปฏิบัติธรรมของตนเอง ดังนั้นภาพของตัวละครพระสงฆ์ส่วนใหญ่ในภาพยนตร์ไทยจึงมีลักษณะที่ไม่เคร่งครัดตามแบบสมณเพศเท่าใดนัก แต่ก็สามารถช่วยเหลือตัวละครอื่นๆได้

ถึงแม้ว่า ตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยจะแสดงบทบาทต่างๆที่ไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย แต่ก็พบว่าบทบาทต่างๆที่แสดงนั้นสอดคล้องกับบริบททางสังคมในภาพยนตร์ กล่าวคือ พระสงฆ์ที่อยู่ในชนบทที่ทุรกันดารนั้น ย่อมมีบทบาทต่อชาวบ้านมากกว่าการเป็นผู้เผยแผ่ธรรมะ หากแต่พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำชุมชน และให้การช่วยเหลือชาวบ้านในด้านต่างๆ เช่น การที่ตัวละคร สมภารกว้าง จาก “ไผ่แดง” ต้องแสดงบทบาทในการเป็นผู้แจกจ่ายสิ่งของบริจาคแก่ชาวบ้าน ซึ่งบทบาทเช่นนี้อาจเสี่ยงต่อการเกิดคำครหา และตัวพระสงฆ์เองก็อาจจะหวั่นไหวไปกับกิเลสต่างๆ แต่ด้วยความจำเป็นทางสังคม พระสงฆ์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือฆราวาสเท่าที่จะทำได้ ในขณะที่พระสงฆ์ในเมืองก็ต้องแสดงบทบาทที่แตกต่างออกไป ดังเช่น ตัวละครหลวงตา จาก “หลวงตา” ที่ต้องปกครองดูแลเด็กวัดที่เข้ามาเรียนหนังสือในเมืองหลวง การเป็นผู้ปกครองจึงต้องมีการอบรมสั่งสอน รวมไปถึงการลงโทษด้วยวิธีต่างๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะขัดต่อพระวินัย แต่ด้วยหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ต้องพยายามสั่งสอนให้คนเป็นคนดี ก็จำเป็นที่จะต้องทำ

นอกจากเรื่องของสภาพสังคมแล้ว เรื่องของยุคสมัยก็มีส่วนให้บทบาทของพระสงฆ์นั้นแตกต่างกันออกไป และอาจจะไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เช่น พระสงฆ์ในสมัยโบราณยามที่บ้านเมืองมีศึกสงคราม อาจจะได้ทำหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติธรรม หรือสนใจในเรื่องของหลักธรรมที่นำไปสู่ความพ้นทุกข์ตามพระธรรมวินัย แต่อาจจะสนใจในเรื่องการบำเพ็ญเพียรทางจิตเพื่อให้บรรลุอิทธิปาฏิหาริย์ ในขณะที่ชาวบ้านก็อาจหมกมุ่นในเรื่องไสยศาสตร์มาก เนื่องจากบ้านเมืองมีศึกสงครามบ่อยครั้งจนชาวบ้านขาดความมั่นคงทางใจ พระสงฆ์จึงต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการปลุกเสกเครื่องรางของขลัง เช่น ผ้าประเจียด หรือปลุกเสกอาวุธต่างๆให้กับชาวบ้าน ดังเช่นในภาพยนตร์เรื่อง “บางระจัน” ในขณะที่ ภาพยนตร์ที่เป็นเรื่องราวในปัจจุบัน อย่าง “15 ค่ำเดือน 11” พระสงฆ์กลับต้องเป็นผู้สร้างศรัทธาให้กับชาวบ้านด้วยการทำบังไฟพญานาค ซึ่งขัด

ต่อหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย แต่ในยุคสมัยที่คนส่วนใหญ่ห่างไกลจากศาสนา ขาดศรัทธาและสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ การทำบั้งไฟพญานาคจึงอาจเป็นวิธีที่จะให้คนในปัจจุบันหวนกลับมาศรัทธาในพุทธศาสนาได้ เพราะฉะนั้นบทบาทต่างๆของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยนั้นก็มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนตามยุคสมัย ตัวละครพระสงฆ์ในภาพยนตร์จึงอาจจะแตกต่างออกไปจากพระสงฆ์ในอุดมคติที่ควรจะเป็น

จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าการที่ภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์นั้นมีความหลากหลายและไม่ยึดติดกับแบบแผนที่ควรจะเป็นนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากสภาพการณ์ในปัจจุบันที่พระสงฆ์จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาต่างๆในสังคม วัดจึงมิใช่เขตแดนศักดิ์สิทธิ์ (The Sacred) ที่มีสถานะแบ่งแยกออกจากบ้านหรือสังคมชาวโลก (The Profane) อย่างสิ้นเชิง แต่วัดและบ้านมีความสัมพันธ์กัน พึ่งพาอาศัยกัน ในทำนองเดียวกัน เมื่อพระสงฆ์ยังไม่ใช่พระอริยะผู้ตัดขาดจากกิเลส ก็ยังต้องเข้ามาสัมพันธ์กับชาวบ้าน รับรู้ปัญหาของชาวบ้าน ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์จึงมุ่งเน้นไปที่ภาพของพระสงฆ์ที่มีเจตนาดี ที่จะช่วยเหลือชาวบ้านจนละเลยในเรื่องการรักษาศีลและวินัย รวมถึงการควบคุม กาย วาจา ใจ ให้สงบเรียบร้อย บวกกับการที่ผู้สร้างภาพยนตร์ต้องการสร้างสีสันให้กับตัวละครให้มีความน่าสนใจและเป็นจุดจำของคนดู จึงทำให้ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์นั้นได้รับการปรุงแต่งเพื่อให้ภาพยนตร์สนุกสนาน

เพราะฉะนั้นภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทยนั้นจึงเกิดจากการประกอบสร้างด้วยเทคนิคและวิธีต่างๆของผู้ผลิตภาพยนตร์ ตามแนวคิดและทฤษฎีเรื่องการสร้างความเป็นจริงทางสังคม และทฤษฎีสัญญาวิทยา โดยอาศัยคุณสมบัติอันเป็นลักษณะเฉพาะของสื่อภาพยนตร์เป็นตัวกลางในการถ่ายทอด เพื่อให้ภาพของพระสงฆ์มีความหลากหลาย และมีความเป็นมนุษย์มากขึ้น คือ มีชีวิตจิตใจ มีอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ทั้งนี้เพื่ออรรถรสของภาพยนตร์ และส่วนหนึ่งก็สามารถสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของชมราวาสที่มีต่อพระสงฆ์ในสังคมไทย ซึ่งภาพของพระสงฆ์ที่ภาพยนตร์นำเสนอ นั้นเปรียบเสมือนการสร้างความหมายให้กับคำว่า “พระสงฆ์” ตามที่ผู้สร้างภาพยนตร์เป็นผู้ตีความ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการให้ความหมายกับคำหรือภาษาจากการสร้างภาพของสื่อ ซึ่งไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่าภาพของพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์นั้นย่อมส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้ชมในลักษณะต่างๆ โดยอาจจะเป็นการสร้างความหมายของพระสงฆ์ด้วยการแทนที่ความหมายเก่า (Substitution) หรือการให้ความหมายในรูปแบบที่เหมือนกับเป็นมาตรฐาน (Stabilization) เพราะฉะนั้นความหมายของคำว่า “พระสงฆ์” จากการประกอบสร้างโดย

ผู้ผลิตภาพยนตร์ อาจจะไม่ได้อำนาจมาถึงผู้ที่แสวงหานิพพาน และปฏิบัติตนตามแนวทางของพระพุทธเจ้าได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นลักษณะของพระสงฆ์ในอุดมคติอีกต่อไป แต่อาจหมายถึงผู้ที่มีเมตตากรุณา สามารถเป็นที่พึ่งของฆราวาสได้ โดยไม่จำเป็นจะต้องมีวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัด และอาจมีข้อบกพร่องต่างๆเช่นเดียวกับฆราวาสทั่วไป เมื่อมองกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่ผู้คนค่อนข้างห่างไกลจากศาสนาและสถาบันสงฆ์ เนื่องมาจากคนรุ่นใหม่หันเหไปมาในสังคมที่มีบรรยากาศแวดล้อมไปด้วยข้อมูลข่าวสาร การโฆษณา การวิพากษ์วิจารณ์ โดยมีได้มีศรัทธาเป็นพื้นฐานอยู่อย่างเพียงพอ เพราะฉะนั้นภาพพระสงฆ์ที่ปรากฏในภาพยนตร์จึงอาจมีส่วนในการตอกย้ำความรู้สึกที่มีต่อพระสงฆ์ในแง่ลบในสายตาของคนรุ่นใหม่อีกด้วย

6.3 ข้อจำกัดในการวิจัย

ปัญหาในเรื่องการวิเคราะห์ในส่วนขององค์ประกอบทางเทคนิคต่างๆ เนื่องจากภาพยนตร์ที่อยู่ในรูปแบบของวิดีโอ นั้นจะเป็นภาพยนตร์ที่ค่อนข้างเก่า คุณภาพของภาพจึงค่อนข้างต่ำทำให้เห็นรายละเอียดต่างๆไม่ชัดเจน

6.4 ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ภาพของพระสงฆ์ในภาพยนตร์ไทยมีลักษณะที่หลากหลาย และแตกต่างออกไปจากลักษณะของพระสงฆ์ที่เป็นอุดมคติ หรือพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ ดังนั้นจึงน่าจะเป็นการดีหากทางสถาบันสงฆ์จะนำผลการวิจัยนี้ไปพิจารณา เพื่อที่จะได้ตระหนักถึงทัศนคติของฆราวาสที่มีต่อพระสงฆ์ในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และจะได้หาวิธีปรับปรุงและแก้ไขภาพในทางลบของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อความรู้สึกของฆราวาส เพื่อฟื้นฟูศรัทธาของชาวพุทธที่มีต่อพระสงฆ์ต่อไป

รวมไปถึงสถาบันการศึกษาของสงฆ์ เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่จะนำผลการวิจัยนี้ไปพิจารณา เพื่อทำการศึกษาวิจัยต่อยอดออกไป ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับสถานการณ์ทางศาสนาในปัจจุบัน

นอกจากนั้นยังรวมไปถึงกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานของภาครัฐ ที่มีส่วนในการดูแลเรื่องศาสนาที่จะต้องเร่งแก้ปัญหาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ ในสายตาคนรุ่นใหม่ และจัดการควบคุมดูแลเกี่ยวกับการนำเสนอภาพพระสงฆ์ผ่านสื่อต่างๆ ให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมและเป็นไปอย่างสร้างสรรค์

ในส่วนของผู้ผลิตภาพยนตร์ และหน่วยงานเอกชนต่างๆ ก็ควรจะพิจารณาผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อจะได้ตระหนักและรับรู้ถึงลักษณะของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย อันจะนำไปสู่การนำเสนอภาพและบทบาทของพระสงฆ์ในลักษณะที่เหมาะสม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์หัตถ์ : แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์, 2541.
- กาญจนา แก้วเทพ. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์, 2544.
- กาญจนา วิชญาปกรณ์. หลักเบื้องต้นในการศึกษาเรื่องสั้นและนวนิยาย. พิษณุโลก: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนรศวร, 2533.
- ขวัญเรือน กิติวัฒน์. "การสร้างความเป็นจริงทางสังคม". วารสารนิเทศศาสตร์. (ฉบับประจำภาคการศึกษาปลายปี 2530) คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คุณ โทจันทร์. พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2545.
- จรี วิจิตรวาทการ. ภาพยนตร์ไทยและสังคมไทย. วารสารธรรมศาสตร์ 13,3(กันยายน 2527):54-65.
- ตะวัน เกียรติบุญญาฤทธิ. พระชาวอโศกกับพุทธบัญญัติในพระไตรปิฎก. กรุงเทพฯ : ฟ้าอภัย, 2533.
- ธรรมปราโมทย์. บวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง ได้ผลจริง. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2534.
- นิภาพร เนียมแสง. พัฒนาการ "ภาษาโปสเตอร์" ในโปสเตอร์ภาพยนตร์ภาษาไทย:วิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอและเนื้อหา ระหว่างปี พ.ศ.2500-2534. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2537.
- บุญรักษ์ บุญณะเขตมาลา. ศิลปะแขนงที่เจ็ด. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นท์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2538.

- ปณต อุดม. ความสัมพันธ์ของภาพยนตร์ไทย กับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2533.
- ประสพสุข พันธุ์ประยูร. บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535.
- พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ (ไสว โชติโก). ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และเลขานุการอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์. 21 มกราคม 2547.
- พระพยอม กัลยาโณ. "หนังไทยในมุมมองของสงฆ์" เอกสารประกอบการงานประกวดภาพยนตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 4, 2538.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528.
- พินิจ ลาภานานนท์. พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท. โครงการหนังสือเล่ม สสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์และสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์. บันทึกสัมมนาเรื่อง พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.)
- ภัทรพร สิริกาญจน. หน้าที่พระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวณฺโณในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.
- มโนธรรม เทียบเทียบรัตน์ .นางนา(ค)ก ปรากฏการณ์สื่อสารมวลชนตำรับพื้นบ้าน . หนังไทย 2,7 (ตุลาคม2542-มีนาคม2543): 36-51.

- รัชดา แดงจำริญ. ภาพของโสเภณีในละครโทรทัศน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- รัตนวดี เทพช่วยสุข. การรับรู้ของชาวพุทธต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์กับการนำเสนอของสื่อมวลชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- รุจิเรข ศชรรัตน์. ภาพและกระบวนการสร้างภาพชายรักร่วมเพศในละครโทรทัศน์ไทยกับการรับรู้ภาพแบบฉบับของผู้ชม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- วิชุดา ปานกลาง. การวิเคราะห์การถ่ายทอดความหมายเรื่อง "ผี" ในภาพยนตร์ไทยเรื่อง "แม่นาคพระโขนง" พ.ศ.2521-2532. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ศศิลักษณ์ แจ่มสุข. การนำเสนอภาพตัวละครเอกในละครโทรทัศน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ศิริชัย ศิริกายะ. หนังไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ศึกษาศึกษา, กระทรวง. กรมการศาสนา. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง. กรุงเทพฯ: การศาสนา, 2515.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชา การผลิตภาพยนตร์ชั้นสูง หน่วยที่1-7. สาขาวิชานิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน. กรุงเทพฯ: กรุงเทพ, 2539.
- สุจิตรา เหลืองชูเกียรติ. การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันกับการเปิดรับข่าวสารและความเชื่อมั่นทางศาสนาของประชาชน. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สุภา จิตติวิสุรัตน์. การสร้างความหมายทางสังคมและการรับรู้ "ความเป็นจริง" ในภาพยนตร์อิง
เรื่องจริง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

อำนาจ บัวศิริ. คุณลักษณะและบทบาทเจ้าอาวาสวัดในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบท
ยากจนในภาคเหนือตามการรับรู้ของฆราวาสและพระสงฆ์. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

ภาษาอังกฤษ

Adoni, H.A. and Mane .S. Communication Research.New York: Hafner, 1984.

DeFleur Melvin L. and Dennis Everette E. Understanding Mass Communication. Boston :
Houghton Mifflin, 1996.

Dudley Andrew .The Major Film Theories .Oxford: Oxford University ,1984.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวศรอนงค์ สุขขิง เกิดเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2523 สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2543 และในปี พ.ศ. 2545 ได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย